

Městská knihovna v Praze

Tam dole

Joris Karl Huysmans

Praha

2017

e-kniha

Městská knihovna v Praze

ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Tam dole

Joris Karl Huysmans

Znění tohoto textu vychází z díla [Tam dole](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Aloise Srdce v roce 1919. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Joris Karl Huysmans: Tam dole), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 5. 10. 2017.

OBSAH

I.....	6
II	18
III	25
IV	38
V	49
VI.....	64
VII.....	78
VIII	93
IX	110
X	127
XI	136
XII.....	145
XIII	153
XIV	161
XV.....	171
XVI	181
XVII.....	191
XVIII.....	203
XIX	213
XX.....	224
XXI	240
XXII	250

I

Ty věříš tak zúplna v ty myšlenky, můj milý, že jsi zanechal cizoložství, lásky, ctižádosti, všech zdomácnělých námětů moderního románu, abys napsal historii Gilla de Rais — a odmlčev se, dodal:

— Nevytýkám naturalismu ani jeho výrazů pontonů, ani jeho slovníku stok a chorobinců, neboť bylo by to nespravedlivě a bylo by to nesmyslné; předně jsou náměty, které po nich volají, a pak rumy výrazů a dehtem slov lze vytvořit ohromná a mohutná díla, *Zabiják* Zolův to dosvědčuje; ale běží tu o něco jiného; nevytýkám naturalismu sprostého lícidla jeho hrubého slohu, nýbrž nečistotu jeho myšlenek; vytýkám mu, že vtělil materialismus do literatury, že oslavoval demokracii umění!

Ano, můžeš říci, co chceš, můj milý, ale přece, jaká teorie mozku, požívajícího špatného jména, jaký malicherný a obmezený systém! Chtít se uvěznit v prádelnách těla, zavrhnouti nadmyslno, zapřít sen, nepochopiti ani dokonce, že neobyčejnost umění počíná tam, kde vypovídají smysly službu!

Krčíš rameny, ale přihlédněme blíže, co tedy viděl tvůj naturalismus ve všech těch odstrašujících tajemstvích, jež nás obklopují? Nic. — Šlo-li o to, vysvětliti nějakou vášeň, bylo-li třeba prozkoumati nějaké utrpení, vysvětliti dokonce nejblahodárnější drobné bolesti duše, svedl vše na účet chtíčů a pudů. Říje a zešílení, jsou mu jediné chorobnými sklonnostmi. Vlastně prohlížel pouze podbřišky a zabíhal do všednosti, přiblížil-li se ke slabinám; je průtržníkem citů, bandažistou duše, toť vše!

A pak, Durtale, není pouze nezkušený a tupý, je smrdutý, neboť velebil ten ohavný moderní život, vychvaloval nový amerikanismus mravů, směřoval ke chvále brutální síly, k apoteóze pokladny. Zá-
zrakem poníženosti měl úctu před hnusným vkusem zástupů a jenom proto zavrhl sloh, zamítl každou hrdou myšlenku, všechen vzlet k nadpřirozenu a nadmyslno. Vyslovil tak dokonale šosácké

myšlenky, že se zdá, na mou věru, že vzešel ze spáření uzenářky Lísy z *Břicha Paříže* s Homaisem!

— K čertu, ty přeháníš, odpověděl Durtal podrážděně. Zapálil si znovu cigaretu, na to: materialismus se mi hnusí stejně jako tobě, ale to není důvodem zapíratí nezapomenutelné služby, jež prokázali naturalisté umění; neboť oni nás konečně zprostili nelidských loutek romantismu a vyprostili literaturu z idealismu hlupáka a z mdloby staré panny, roznícené celibátem! — Celkem vytvořili po Balzacovi skutečné a hmotné bytosti a uvedli je v souhlas s jejich okolím; přispěli k rozvoji jazyka, započatému romantiky; znali skutečný smích a měli někdy dokonce i dar slz, konečně, nebyli vždy zaujati fanatismem nízkosti, o němž mluvíš!

— Ano, neboť milují své století, a to je odsuzuje!

— Ale kozla! Ani Flaubert ani Goncourtové nemilovali svého století!

— Připouštím; to jsou poctiví a buřičští a velcí umělci, takže je stavím úplně stranou. Uznávám dokonce, aniž se nechávám prositi, že je Zola velkým krajinářem a zázračným ovladačem zástupů a tlumočníkem lidu. Mimo to, bohudík, nesledoval ve svých románech důsledně teorie svých článků, které pochlebují vníkaní pozitivismu do umění. Ale u jeho nejlepšího žáka, u Rosnyho, jediného nadaného romanopisce, který nasákl myšlenkami mistrovými, se to stalo v žargonu chorobné chemie pracným chlubením se laickou učeností, vědou dozorcovou! Nikoliv, nelze říci, že celá naturalistická škola, jak ještě živoří, obráží pudy hnusné doby. S ní jsme dospěli k umění tak plazivému a tak plochému, že bych je rád nazval uměním beruščím. A pak? Přečti si ještě jednou jeho poslední knihy, co v nich naleznáš? Ve slohu špatných barevných sklenic hloupé anekdoty, různé zprávy, vystřižené z novin, nic než umělkované smyšlenky a nespolehlivé příběhy, dokonce bez opory nějaké myšlenky o životě, o duši, která by jim dodávala hodnoty. Když jsem přečetl ty svazky, dospěji k tomu, že si už ani nevzpomenu na rozvláčné popisy, na suchopárné řeči, jež obsahují; zanechají ve mně

pouze údiv nad tím, že mohl někdo napsati tři anebo čtyři sta stránek, nemaje naprosto nic, co by nám zjevil, nic, co by nám pověděl.

— Nuže, des Hermie, je-li ti to lhostejno, mluvmе o něčem jiném, neboť neshodneme se nikdy úplně o tom naturalismu, jehož pouhé jméno tě už dráždí. Poslyš, co se stává z toho léku Mattei? Pomáhají aspoň tvé elektrické lahvičky a kuličky některým nemocným?

— Pah, léčí poněkud lépe nežli všeobecné prostředky *Kodexu*, což neznamená, že by byly vždy zaručené; ostatně, to nebo něco jiného... Ale odejdu, můj milý, neboť bije deset hodin a tvůj domovník zhasíná právě plyn na schodech; dobrý večer, na brzkou shledanou, není-li pravda?

Když zapadly dveře za des Hermiem, naložil Durtal do kamen několik lopat koksu a jal se přemítati.

Rozmluva, kterou měl se svým přítelem, ho velmi dráždila, ježto už několik měsíců bojoval sám se sebou a ježto teorie, jež pokládal za neochvějné, počaly nyní padati, rozkládati se, jako sutinami plniti jeho mysl.

Náhledy des Hermiesovy ho přes jejich zaujatost znepokojovaly.

Jest jisto, že naturalismus, omezující se na jednotvárné studie o všedních bytostech, pohybuující se mezi nekonečnými inventáři salonů a polí, vedl docela přímo k naprosté neplodnosti, byl-li spisovatel poctivý anebo prozíravý, a v opačném případě, k nejnudnějšímu přežvykování a neúnavnějším opakováním; ale Durtal neviděl mimo naturalismus románu, který by byl s to aspoň v tom se vrátiti k výbušným hloupostem romantiků, k dílům Cherbulieů anebo Feuilletů, obaleným vlnou, anebo dokonce k uplakaným povídkám Theurietů anebo Sandových!

Tedy jak je tomu? A Durtal klopýtal, trval pevně na zmatených teoriích, na neurčitých požadavcích, jež lze těžce si představit, nesehnáno vymeziti, u nichž je nemožno dospěti k závěrům. Nedošel k tomu, aby si definoval, co cítil, anebo octl se u slepé uličky, do níž se bál vejíti.

Bylo by nutno, říkal si, dbáti pravdivosti dokladu, přesnosti, podrobnosti, vyšperkovaného a nervózního jazyka realismu, ale bylo

by také třeba se státi studnařem duše a nechtíti vysvětlovati tajemství chorobami smyslů; román by se měl, bylo-li by to možno, děliti sám sebou ve dvě části, nicméně spájené anebo spíše se směřující, jak je tomu v životě, v část duševní a tělesnou, a obírat se jejich reakcemi, jejich konflikty, jejich vyrovnáním. Bylo by nutno jedním slovem, sledovati velkou, tak hluboce Zolou vyhloubenou cestu, ale bylo by také nezbytno naznačiti ve vzduchu souběžnou dráhu, jinou cestu, dosíci toho, co leží na této straně a co za ní, vytvořiti jedním slovem duchovní naturalismus; bylo by to jinak vznešené, jinak dokonale, jinak mocné!

A nikdo toho nyní vlastně nečiní. Leda bychom uvedli Dostojevského, který se blíží tomuto pojmu. A přece je ten uprositelný Rus věru méně povzneseným realistou nežli evangelickým socialistou! — Ve Francii nyní v nedůvěře, do níž upadá pouhý tělesný recept, trvají dva klany, liberální klan, který klade naturalismus na dosah salonů, zbavuje ho všech odvážných námětů a jakéhokoli nového jazyka, a dekadentní klan, který jsa ryzejší, zamítá rámce, okolí, ba i tělesnost, a zabíhá pod záminkou duševního klepu do nesrozumitelné hatlaniny telegramů. Ve skutečnosti se omezuje na to skrytí nepřirovnatelný nedostatek svých myšlenek pod úmyslnou nejasností slohu. Co se týká orleánistů pravdy, nemohl Durtal mysliti beze smíchu na houževnaté a uličnické haraburdí těch tak zvaných psychologů, kteří nikdy neprozkoumali nějakého neznámého obvodu ducha, kteří nikdy neodhalili sebe nepatrnějšího zapomenutého zákoutí jakékoli vášně. Omezovali se na to, házet do chladičů nápojů Feuilletových suché soli Stendhalovy; byly to polo slazené, polo cukrované pastilky literatury Vichy!

Počínali filozofické úkoly znovu, vlastně školské disertace ve svých románech, jakoby jediná prostá odpověď Balzacova, na příklad ona, již propůjčí starému Hulotovi v *Sestřenici Bětě*: „Budu moc svést maličkou?“ neosvětlila jinak podstaty duše než všechny ty úkoly velkého konkurzu! — Pak nemohl od nich v té věci očekávati nijakého zanícení, nijakého vzletu k neznámu. Opravdovým psycho-

logem století, říkal si Durtal, není jejich Stendhal, ale věru ten úžasný Hello, jeho nedobytný neúspěch se podobá zázraku.

I počal věriti, že měl des Hermies pravdu. Nebylo už nic pevného v literatuře, jsoucí ve zmatku, nic než potřeba nadpřirozená, která z nedostatku vznešenějších myšlenek se uchylovala na všech stranách, jak jen mohla, do spiritismu a do tajných věd.

Opíraje se o tyto myšlenky, skončil tím, že se přiblížil k tomu ideálu, jehož si přál za každou cenu dosíci, lavírovav, odbočiv a stanuv u jiného umění, u malířství. Zde našel ten ideál nejdokonalěji skutečně Primitivy!

Ti v Itálii, v Německu, obzvláště ve Flandřích, volali po bílých hloubkách svatých duší; v jejich hodnověrných obrazech, trpělivě určitých, vystupovaly bytosti, zachycené ve vhodných postojích, podmaňující a jisté skutečnosti; a z těch lidí, často o sprostých hlavách, z těch tváří, někdy ohyzdných, ale mocně vyvolaných ve svých celcích, prýštily nebeské radosti, hluboká muka, klid ducha, cyklony duše. Byla tu jakási proměna uvolnění anebo stísnění hmoty, povznesení nad smysly, nad vzdálené nekonečnosti.

Ten naturalismus zjevil se Durtalovi předchozího léta, kdy však se méně zhrozil mrzké podívané na ten fin de siècle¹. Bylo to v Německu, před obrazem ukřižování od M. Grünewalda.

Zachvěl se chladem ve svém křesle a zavřel skoro bolestně oči. Zřel tu opět s neobyčejnou jasnoživostí před sebou onen obraz, nyní, kdy ho vyvolával; a zavyl opět v duchu ten výkřik podivu, který ze sebe vydal, vstoupiv do malého sálu kasselského muzea, když se v jeho pokoji vztyčil strašný Kristus na svém kříži, jehož kmenem byla prostrčena na způsob paží, špatně oloupaná větev stromu, která se ohýbala jako luk pod vahou těla.

Zdálo se, že se ta větev chystá vzpřímí a lítostí vymrštit daleko od té země potup a zločinů to ubohé tělo, které poutaly k půdě ohromné hřeby, provrtávající jeho nohy.

---

¹ Konec století. Pozn. red.

Zdálo se, že vyvrtnuté paže Kristovy, téměř vytržené z ramenou, jsou svírány po celé své délce svinutými řemeny svalů. Ochromené podpaždí praskalo; velké otevřené ruce mávaly divoce prsty, které přes to žehnaly zmateným, prosebným a vyčítavým gestem; prsa se chvěla, zalita jsouce mastným potem, trup byl jako obručemi pruho-
váván vypjatou klecí žeber: sanytrovaná a zmodralá kůže bubřela, jsouc prozelenalá, pokousána blechami, jakoby tečkovaná hroty je-
hel pahýly prutů, které polámapše se pod kůží, špikovaly ji tu a tam třískami.

Nadešla hodina hnisání; z rány v boku prýštila hustší krev a zaplavovala kyčli jako temná morušová šťáva; po hrudi stékaly narůžovělé lymfy, rozředěná mléka, pot, tekutiny, podobající se na-
šedlým moselským vínům, skrápěly břicho, nad nímž se vzdouvala výplň šátku; kolena, která se násilně svírala, narážela na sebe svými
českami a zkroucené údy tvořily oblouk až k nohám, které byly přes
sebe přibity na kříž, prodlužovaly se, hnily, zeleněly v záplavách
krve. Ty houbovité a sražené nohy byly strašné; maso pučelo, vzdouvalo se nad hlavičkou hřebu a jejich zaťaté prsty byly v odpo-
ru s prosebným gestem rukou, zatracovaly, zatínaly se skoro svými
modrými nehty do okru pudy, zkalené železem, podobající se pur-
purové hlíně turingské.

Nad tou hnisající mrtvolou se zdvihala ohromná hlava; ovinutá
ježící se trnovou korunou, visela unaveně, otevírajíc sotva bledé oko,
v němž se ještě zachvíval bolestný a uděšený pohled; tvář byla roz-
brázděna, čelo strženo, líce vyleptány, všechny bolestně stažené rysy
plakaly, zatím co rozpečetěná ústa se smála svou čelistí, svírající se
v tetanických, strašných otřesech.

Poprava byla hrozná, smrtelný zápas poděsil veselé, prchající ka-
ty.

Nyní, pod nočně modrou oblohou se zdálo, že se kříž velmi nízce
sesedá až k zemi, stržěn jsa dvěma postavami, které stály po obou
stranách Krista: — jedna z nich, Panna, jejíž hlavu krylo kápí, růžové
jako vodnatá krev, spadající hojnými řasami na šat mdlé azurové
barvy, o dlouhých záhybech; přísná a bledá Panna, majíc tvář

opuchlou pláčem, pevně upřený zrak, vzlyká, zatínajíc nehty do prstů rukou – druhá, svatý Jan, jakýsi druh tuláka, osmahlého švábského pobudy, vysoké postavy, s vousem zkadeřeným v drobné třísky, oděný řasnatým šatem, jakoby vykrojeným ze stromové kůry, šarlatovým rouchem, žlutým vydělaným pláštěm, jehož podšívka, roztřepená u rukávů, přecházela v horečnou zeleň nezralých citronů. Vyčerpán jsa pláčem, ale snášeje více nežli zlomená Maria, poklesávající, třebaže se drží ještě na nohou, vzpíná horoucně ruce, vyvyšuje se k té mrtvole, na níž pohlíží svýma červenýma a kalnýma očima a dusí se a tichem se nesou zmatené, přidušené výkřiky, které se mu derou z hrdla.

Ach! před touto Kalvárií, potřísněnou krví a potřísněnou slzami, byli jste daleko od těch dobráckých Golgot, jež církev adoptuje od doby renezanace! Ten v křečích se svíjející Kristus nebyl Kristem bohatých, Adonisem galilejským, zdravým, sličným mužem, hezkým hochem o rusých kadeřích, o rozčísnutém vousu, o rytířských a nudných rysech, jemuž věřící po čtyři sta let prokazují božskou úctu. To byl Kristus svatého Justina, svatého Basila, svatého Cyrila, Tertuliána, Kristus prvních století církve, vulgární, Kristus ohyzdný, poněvadž vzal na se tíhu všech hříchů, a kterému dodal z pokory nejodpornějšího vzhledu.

Byl to Kristus chudých. Ten, jenž se přizpůsobil nejubožejším z těch, jež byl právě vykoupil, bídným, žebrákům, všem, jejichž ohyzdnost anebo chudobu stíhá lidská zloba; a byl to také nejlidštější Kristus, Kristus žalostného a slabého těla, kterého Otec opustil, jenž zakročil teprve tehdy, když už žádná nová bolest nebyla možná, Kristus, při němž stála pouze jeho Matka, již měl jako všichni, kdož jsou trýznění, zavolati voláním dítěte, jeho Matka, která byla tehdy bezmocná a zbytečná.

Z nehlubší pokory, strpěl bez pochyby, že utrpení nepřekročilo napětí, jež mohou snést smysly; a jsa poslušen nepochopitelných rozkazů, přistoupil k tomu, aby jeho Božství bylo jakoby přerušeno od okamžiku políček a ran pruty, urážek a chrchlů, od okamžiku všech těch běd utrpení až po strašlivé bolesti nekonečného smrtel-

ného zápasu. Mohl takto lépe trpěti, chroptěti, pojít jako lupič, jako pes, mrzce, nízce, jda až na vrchol toho pádu, až k hanbě, až k potupě hniloby, až k potupě hnisu!

Naturalismus nezavádil zajisté ještě o podobné náměty; ještě žádný malíř se takto neprohrabal v božské kostnici a nenamočil tak brutálně svého štětce do skvrn zkažené krve a do zakrvavěných misek děr. Bylo to přílišné a bylo to strašlivé. Grünewald byl nejzuřivějším realistou; ale pohledem na toho tuláckého Vykupitele, na toho Boha morgue², se to měnilo. Z té hnísající hlavy vycházely jasy: nadlidský výraz ozařoval kypění masa, křečovitě stažení rysů. Ta mrtvola na kříži byla mrtvolou Boha, a bez aureoly, bez nimbu, zdoben jsa pouze tou ježatou korunou, posetou jako rudými zrny krvavými skvrnami, jevil se Ježíš ve své nebeské nadpodstatě, mezi zdrcenou Pannou, opojenou pláčem a svatým Janem, jehož zvápenělé oči už nemohly ronit slz.

Ty obličej, zprvu tak vulgární byly oblity svatozáří, přetvořeny byvše excesy neslýchaných duší. Nebylo tu už lupiče, ani chudoby ani tuláctví, nýbrž nadzemské bytosti v blízkosti Boha.

Grünewald byl nejzuřivější idealista. Žádný malíř nepřehnal tak vznešeně výšky a neskočil tak směle z vrcholku duše do neznámého obvodu nebe. Šel k oběma krajnostem a vyloučil vítězoslavným kalem nejjemnější máty z lásek, nejostřejší esence z pláčů. Tím plátnem se projevovalo mistrovské dílo umění, vehnaného do úzkých, donuceného podávati neviditelnou a tělesnou, zjevovati truchlivou nečistotu těla, sublimovati nekonečnou tíseň duše.

Nikoliv, to nemělo nic obdobného v žádném jazyku. V literatuře byly některé stránky Anny Emmerichové o Utrpení blízký, ale jenom poněkud toho ideálu nadpřirozeného realismu a pravdivého a odhaleného života. Snad také některé výlevy Ruysbroeckovy, tryskající dvojími sloupy bílých a černých plamenů upomínaly některými drobnostmi na božskou nízkost Grünewaldovu, ale přece

---

² Márnice. Pozn. red.

ne, to zůstávalo jedinečným, poněvadž to bylo zároveň mimo dosah a úplně na zemi.

Ale tedy... pravil k sobě Durtal, který se probouzel ze svého snění, ale tedy, jsem-li logický, směřuji ku katolicismu středověku, k mystickému naturalismu, ach nikoliv, to snad přece něco, ale přece!

Shledal se opět před tou slepou uličkou, před níž prchal, jakmile spatřil vchod do ní, neboť marně zkoumal, necítil se posílen žádnou věrou. Neměl rozhodně, co se Boha, týká nijakého zanícení, a nedostávalo se mu té nutné vůle, která dovoluje se pustiti, vklouznouti svobodně do temna neměnných dogmat.

Míval okamžiky po některých četbách, když se přiostrčila jeho nechuť k životu, že toužil po uklidňujících hodinách v hloubi kláštera, po dřímotných modlitbách, ztracených v dýmech kadidla, po malátných myšlenkách, plujících nazdařbůh se zpěvem žalmů. Ale aby bylo lze vychutnati ty lahody odevzdanosti, bylo by zapotřebí míti prostou duši, nahou duši, a jeho byla plna kalu, vymočena ve zhuštěné tekutině starých guan. Mohl si přiznati, že ta okamžitá touha věřiti, aby se vznesl nad věky, vyprýštila velmi často z hnojiště malicherných myšlenek, z omrzelosti nad nejnižšími, ale opakovanými myšlenkami, z úpadku duše, umrtvené karanténou, rozmluvami s pradlenou a kuchaři, peněžními nesnázemi, starostmi o činži. Uvažoval o tom, zachrániti se do kláštera poněkud jako ty dívky, které vstoupí do domu, aby se vyhnuly nebezpečím potulek, stravy a nájemného.

Zůstav svobodný a nemaje jmění, málo se staraje nyní o tělesné kratochvíle, proklínal za některých dnů svůj život. Obzvláště v těch hodinách, kdy jsa unaven potýkati se s větami, zahodil pero, zahleděl se před sebe a viděl v budoucnosti pouze náměty, plné trpkosti a hrůz, hledal útěch, zkonejšení, i dospěl k přesvědčení, že pouze náboženství dovede ještě zmírniti nejjemnějšími mastmi bolest nejpalčivějších ran; ale ono požaduje zase takového nedbání obecného mínění, takové vůle nediviti se ničemu, že se mu vyhnul po zralé úvaze.

A potuloval se vskutku stále kolem něho, neboť, nespočívá-li na žádném jistém podkladu, vytrysklo ono aspoň v takových rozkvětech, že se nikdy duše nedovedla ovinouti kolem žhavějších pňů a vznésti se s nimi a ztratiti se ve vytrženích, mimo prostor, mimo světy na závratnějších výšinách; mimo to působila na Durtala svým extatickým a intimním uměním, nádherou svých legend, zářící prostotou svých životů svatých.

Neměl víry a přece připouštěl nadpřirozeno, neboť kterak lze zapřít tajemství, které dokonce i na tomto světě se zjevuje, u nás doma, v naší blízkosti, na ulici, všude, myslíme-li na ně? Bylo věru příliš jednoduché, nevěriti v neviditelné, nadlidské vztahy, svalovati na náhodu, která jest ostatně rovněž nevyzpytatelná, nepředvídané případy. Nerozhodovaly často náhody o celém životě člověka? Co byla láska, nepochopitelná a přece zřejmé vlivy? — Nebyla konečně nejlstivější záhadou záhada peněz?

Neboť zde stál člověk konečně tváří v tvář prvotnímu zákonu, strašnému organickému zákonu, který byl vydán a platí, co svět světem stojí.

Jeho předpisy vládnu stále a jasně. Peníze se samy přitahují, snažíce se nahromaditi na týchž místech, zahrnují obzvláště zločince a všední lidi; a nahromadí-li se záhadnou výjimkou u boháče, který nemá vražedné a odpuzující duše, stanou se neplodnými, neschopnými se proměnit v rozumný dobrý skutek, nezpůsobilými ani v milosrdných rukou dosíci vznešeného cíle. Bylo by možno říci, že se mstí takto za své falešné určení, že se dobrovolně ochromují, nenáleží-li ani nejpodlejší podvodníkům, ani nejodpornějším hrubcům.

Jest ještě podivnější, zabloudí-li zvláštní náhodou do domu chudásova; tu jej ihned poskvrní, je-li čist; zoplzlí nejčudnější chudobu, působí zároveň na duši i na tělo, probudí na to ve svém majiteli nízké sobectví, podlou pýchu, přemluví ho vydávati své peníze pouze pro sebe, učiní z nejpokornějšího člověka nestydatého lokaje, z nejštědrějšího skrblíka. Změní v jedné vteřině všechny zvyky, převrátí všechny myšlenky, přetvoří v okamžiku nejhoroucnější vášně.

Jsou nejživnějším pokrmem závažných hříchů a také jaksí jejich pečlivým, svědomitým účetním. Dovolí-li držiteli se zapomenouti, poskytnouti almužny, zavázati si díkem chudáka, probudí ihned u toho chudáka nenávist dobrodiní; nahradí lakomství nevděkem, obnoví rovnováhu tak dokonale, že účet nesouhlasí, že není tu aspoň hřichu příručího.

Ale stávají se skutečně obludnými tehdy, skrývají-li zvuk svého jména pod černou rouškou jediného slova, které sluje kapitál. Tu se jejich působnost nespokojuje osobním podněcováním, řádním k lupům a vraždám, nýbrž rozšíří se na celé lidstvo. Jediným slovem rozhodne kapitál o monopolech, založí banky, strhne k sobě suroviny, zavládne nad životem, může, chce-li, dáti zemřítí hladem tisícům bytostí.

On se mezi tím živí, tuční, rozplozuje se docela sám v pokladně, a oba světy se na kolenou k němu modlí, umírají touhami před ním jako před nějakým Bohem.

Nuže! Bud' jsou peníze, které takto vládnu nad dušemi, něčím ďábelským, anebo jich nelze vysvětliti. A kolik jest ještě jiných tajemství zrovna tak nepochopitelných jako ono, kolik okolností, před nimiž by se měl člověk, který přemýšlí, trásti.

Ale, pravil k sobě Durtal, proč bychom neměli věřiti ve Trojici od okamžiku, kdy bloudíme neznámem, proč bychom neměli uznati božství Kristovo? Možno také lehce souhlasiti s „Credo quia absurdum“³ svatého Augustina a opakovati si s Tertuliánem, že by nebylo nadpřirozena, kdyby bylo lze pochopiti nadpřirozeno, a že je právě proto božské, poněvadž přesahuje schopnosti člověka.

Ach! Ale vždyť je prostší, nemysleti na to vše, – a opět ucouvl, a jeho duše se nemohla rozhodnouti se odhodlati toho, jakmile se octla na hranici lidského rozumu, v prázdnu.

Odbočil se vlastně daleko od svého východiště, od toho naturalismu, tak odsuzovaného des Hermiesem. Dospěl nyní do půli cesty až ke Grünwaldovi a pravil si, že ten obraz byl rozhořčeným pra-

---

³ „Věřím, protože je to nesmyslné.“ *Pozn. red.*

vzorem umění. Bylo by věru zbytečno jíti tak daleko, ztroskotati pod záminkou onoho světa v nejrůznějších katolicismu. Postačilo by mu snad býti spiritualistou, aby si představil supranaturalismus, jediný recept, který se mu hodí.

Povstal, prošel se pokojíkem; rukopisy, které ležely nahromaděny na stole, jeho poznámky o maršálku de Rais, nazývanému Modrovousem, ho rozveselily.

Náhle řekl k sobě skoro vesele, člověk může býti šťasten pouze doma a jsa nad dobou. Ach! Uvězniti se v minulosti, znovu žíti z dálky, nečísti dokonce ani novin, nevědět, že existují divadla, jaký sen! — A jest jisto, že mne Modrovous zajímá více než pokoutní kramář, nežli všichni ti statisté doby, kterou alegorizuje tak dokonale zhýralý číšník v kavárně, který znásilní dceru svého pána, hloupou ženskou, jak ji nazývá, aby se obohatil právoplatným sňatkem!

To a lůžko, dodal v úsměvu, neboť viděl, kterak jeho kočka, zvíře velmi dobře zpravené o hodinách, na něho neklidně pohlíží, připomíná mu vzájemná pohodlí, vyčítá mu, že nerozestýlá lůžka. Upravil polštáře, odkryl pokrývku a kočka skočila do hlav postele, a zůstala seděti se svěšeným ohonem, čekajíc, až její pán ulehne, aby mohla pobíhati po lůžku a připraviti si pelech.

II

Durtal přestal asi od dvou let navštěvovati společnosti literátů; především knihy, pak tlachy v časopisech, vzpomínky jedněch, paměti druhých, měly odvalu představovati tu společnost za diecézi rozumu, za nejduchovější patriciát. Aby jim v tom uvěřil, tryskal duch ohňostroji, a nejdráždivější vtipné odpovědi praskaly v těch spolcích. Durtal si nedovedl vysvětliti trvalosti té pověsti, neboť usoudil ze zkušeností, že se spisovatelé nyní dělí na dvě skupiny; první se skládá z hrabivých šosáků, druhá z odporných hrubců.

Jedni byli skutečně lidé, zhýčkaní obecnstvem, tedy zkažení, ale měli úspěch; chtiví vážnosti, opíčili se po vznešené společnosti, libovali si ve slavnostních hostinách, dávali večírky v černém oděvu, mluvili pouze o autorských právech a vydáních, bavili se o divadelních kusech, zvonili penězi.

Jiní lovíli v kalných vodách. Byla to lůza kaváren, usedlina pivnic. Proklínajíce se navzájem, rozhlašovali svá díla, vynášeli na veřejnost svého génia, roztahovali se na lavicích, a přeplnění pivem, vylévali svou žluč!

Nebylo jiného prostředí. Neobyčejně vzácným se stával intimní kout, kde bylo možno volně si pohovořiti s některými umělci, bez promiskuit kabaretů a salonů, bez zrádných a podvodných zámyslů, kde bylo lze zabývati se pouze uměním, v bezpečí před ženami!

V té společnosti spisovatelů nebylo jedním slovem duchové aristokracie; žádného hlediska, které by budilo úžas, žádné duchové sklonnosti, která by byla mlčelivá a vášnivá. Byl to obvyklý hovor ulice du Sentier anebo ulice Cujas.

Věda také ze zkušenosti, že není možné přátelství s těmi kormorány, kteří vždy číhají na nějakou oběť, kterou by na kusy rozsekali, přerušil s nimi styky, které by ho byly zklamaly anebo napálily.

A pak, abychom řekli pravdu, nebylo už nic, co by ho pojilo k jeho druhům; kdysi, kdy přijímal schodky naturalismu, jeho kou-

delí ucpané povídky, jeho romány bez dveří a bez oken, mohl s nimi ještě diskutovati o estetice, ale nyní!

Vlastně, uvažoval des Hermies, byla mezi tebou a ostatními realisty taková různost myšlenek, že nemohla naprostá shoda dlouho trvati; ty zatracuješ svou dobu a oni ji zbožňují, v tom vše spočívá. Ty jsi musil nutně jednoho dne prchnouti z toho amerického území umění a hledati v dálce kraje vzdušnějšího a méně plochého.

Ve všech svých knihách vrhl ses vždy se založenými pažemi na ten konec století; ale unaví arcí neustále bušiti do zženštilosti, kterou rozdrtíš, ale která vznikne opět; musíš nabrati dechu a usaditi se v jiné době, (do hniloby musil bys) čekaje, až objevíš námět, který by se ti zamlouval. To vysvětlí velmi lehce tvůj duchový zmatek, který tě měsíce mučil, a to zdraví, které se ti náhle vrátilo, když jsi počal pracovati o životě Gillesa des Rais.

A byla to pravda, des Hermies viděl správně. Toho dne, kdy se Durtal ponořil do strašlivého a lahodného sklonku středověku, cítil, že se znovu zrozuje. Počal žíti v uklidňujícím opovržení okolím, upravil si existenci, vzdálenou povyku literárních kruhů, uzavřel se v duchu, aby vše řekl, do zámku v Tiffauges u Modrovousa, a žil v dokonalé shodě, skoro v koketování s tím netvorem.

Dějiny nastoupily u něho na místo románu, jehož mravní naučení, rozdělené pečlivě v kapitoly, hrubě zabalené, nevyhnutelně všední a konvenční, ho uráželo. A přece se historie zdála pouze náhražkou, neboť nevěřil ve skutečnost té vědy; události, pravil si, jsou pro nadaného člověka pouze vzpruhou myšlenek a slohu, ježto si všechny prospívají anebo překázejí podle příčinných požadavků anebo temperamentu spisovatele, který je zpracovává.

Ještě hůře je to s doklady, které je podporují! Neboť nelze ani jednoho z nich přeměnit a všechny lze prozkoumati. Nejsou-li podvrženy, vyjdou na světlo jiné, neméně věrohodné, které dokáží, že jsou smyšlenkami, čekající až budou samy zlehčeny badáním v neméně spolehlivých archivech.

Nyní v umíněných škrabaninách starých listin, slouží historie už pouze k tomu, aby uhasila literární žízně ostrůžků, kteří připravují ty

sekaniny zásuvek, jimž Institut, slintaje, přisuzuje svá významění a své velké ceny.

Durtalovi byla tedy historie nejskvělejší lži, nejdětštějším vnadidlem. Antická Clio mohla podle něho býti zobrazována pouze s hlavou sfingy, zdobenou širokými licousy na způsob ploutve a s drobným kloboučkem na hlavě. Pravdou je, říkal si, že není možná věrohodnost; kterak vniknouti do událostí za středověku, když není nikdo s to vysvětliti ani nejnovějších epizod, základů Revoluce, pilotů Komuny, například? Nezbývá tedy než vytvořiti si své vidění, sám si představiti bytosti jiné doby, vtělit se do nich, vzít na se, možno-li, jich vzhled, zkouti si konečně z obratně vybraných podrobností podvodné celky. To učinil celkem Michelet; a třebaže ta sešlá stařena zabředla podivným způsobem do zbytečností, zastavujíc se před malichernostmi, blouzníc sladce v anekdotách, které přeháněla a prohlašovala nesmírnými, jakmile její citové záchvaty a její krize šovinismu znemožnily její náhledy, připoutaly na lože zdraví jejích domněnek, byla nicméně jediná ve Francii, která se vznesla nad století a vnořila se z výšin do temné soutěsky dávných zpráv.

Jsouce hysterické a klábosivé, nestydaté a intimní, byly její dějiny Francie na některých místech prodchnuty vanutím širého moře; jejich osoby žily, vyšly z těch předpekli, kde je pohřbívají popelné anekdoty jejich druhů; málo na tom sešlo od té doby, že byl Michelet nejméně věrohodným historikem, ježto byl nejosobnějším a nejumělečtějším. Co se ostatních týká, ti slídili nyní v papírech, spokojovali se tím, že zaznamenávali na svých korkových tabulkách různé zprávy. Vedeni jsouc p. Tainem, lepili poznámky, klížili jedny ke druhým, nezachovali ovšem než ty, které mohly podepřít fantastičnost jejich příběhů. Ti lidé se vystříhali jakékoliv obraznosti, jakékoliv entuziasmu, tvrdili, že nic nevymýšlejí, což bylo pravdou, ale nepodvrhovali proto méně výběrem svých dokladů historie. A pak, jak prostý byl jejich systém! Objevili, že se nějaká věc udála ve Francii v některých obcích, i usoudili ihned, že celá země myslila, žila takto, toho dne, toho roku, té hodiny.

Byli neméně než Michelet odvážnými padělateli, ale neměli ani jeho rozpětí, ani jeho vizí; byli to drobní kramáři dějin, jarmarečníci, vypisovači, kteří zaznamenávali podrobnosti, ale nepodávali celku, jak to činí nyní malíři, kteří přibíjejí barvy, jako dekadenti, kteří svářejí sekaniny slov! A je to věru ještě něco jiného, běží-li o životopisce, říkal si Durtal. Oni jsou vytrhavačkami vlasů. Lidé napsali knihy, aby ukázali, že byla Theodora cudná a že Jan Steen nepil. Jiný vychytil blechy Villonovi, vynasnažil se dokázati, že tlustá Margot balady nebyla ženou, nýbrž dojista vývěsným štítem krčmy; nescházelo mnoho, aby nevyličil básníka jako upejpavého, zdrženlivého, rozumného a počestného člověka. Bylo by lze říci, že se ti historikové, písíce své monografie, báli, aby se nezneuctili, dotýkajíce se spisovatelů anebo malířů, kteří žili bouřlivým životem. Byli by si bezpochyby přáli, aby byli takovými šosáky jako oni; všechno jest ostatně vším potřebným opatřeno pomocí těch proslulých dokladů, jež oklešťují, překrucují, upravují.

Durtal byl rozhořčen na tu, dnes všemocnou školu rehabilitace; takto byl úplně přesvědčen, že neztroskotá svou knihou o Gillesovi de Rais v monomanii těch lidí, dbalých slušnosti, těch vztekliců po počestnosti. Ani on jako kdokoli jiný nemohl tvrditi, že líčí přesně život Modrovousův, ale byl si aspoň jist, že ho neosladí, že ho nerozněžní lázněmi vlažného jazyka, že z něho neučiní toho člověka, všedního v dobrou anebo zlou, který se líbí zástupům. Aby nabyl elánu, měl na způsob vzpruhy opis pamětního spisu, zaslaného jeho dědici králi, poznámky, jež sebral o soudním jednání v Nantech, z něhož je několik listin v Paříži, výňatky z historie o Karlu VII. od Valleta de Viriville, konečně zprávu Armanda Guéraulta a životopis abbého Bossarda. A to mu postačilo, aby vztyčil strašlivou postavu toho satanika, který byl nejumělečtějším a nejjemnějším, nejkrutějším a nejzločinějším člověkem patnáctého století.

Jediná osoba věděla o plánu k jeho knize, des Hermies, s nímž se vídal nyní skoro každodenně.

Seznámil se s ním v jednom z nejpodivnějších domů, u Chantelouva, katolického historika, který se honosil, že přijímá u svého

stolu všechny lidi. A opravdu, jednou týdně se v zimě scházela v jeho salonu v ulici de Bagneux nejbizarnější společnost: neohrabaní kněží a básníci krčem, novináři a herečky, straníci ve pří Naundorffově a kolportéři podezřelých věd.

Ten dům stál vlastně na rozhraní klerikálního světa, který se tu scházel poněkud jako ve vykřičeném místě; jedlo se tu způsobem zároveň zvláštním a jemným; Chantelouve byl srdečný, líného ducha, prudké živosti. Znepokojoval věru poněkud analisty pohledem galejníka, který proklouzl občas pod zakouřenými skly jeho brejlí, ale jeho dobromyslnost, naprosto duchovní, odzbrojovala předsudky; jeho žena, sotva hezká, ale bizarní, byla velmi zahrnována pozorností; zůstávala však přece mlčelivou, nepovzbuzujíc ustavičných projevů návštěvníků, ale byla stejně jako její muž prostá upejpavosti; lhotejně, skoro hrdě naslouchala nejobludnějším paradoxům; smála se roztržitě, s očima ztracenými v dálce.

Na jednom z těch večírků, kdy kouřil cigaretu, zatím co la Rouseilová, nedávno obracená k víře, vrískala stance na Krista, byl Durtal překvapen fyziognomií, chováním des Hermiesa, který nelítostně horlil proti nestoudnosti bývalých mnichů a básníků, tísnících se v salonu a knihovně Chantelouvově.

Mezi těmi potměšilými a pokryteckými obličejí působil dojem muže neobyčejně distingovaného, ale nedůvěřivého a umíněného. Byl urostlý, slabé postavy, velmi bledý a mračného pohledu; jeho oči ležely blízko slídivého a krátkého nosu, oči, které byly temně modré a měly suchý lesk. Měl plavé vlasy, jeho vous, vyholený na tvářích a přistřižený v bradku pod bradou, měl nádech korku. Bylo v něm něco z chorobného Norvěžana a drsného Angličana. Oděn jsa látkami, vyrobenými v Londýně, zdál se býti všecek vtěsnán do kostkovaného oděvu temné barvy, upjatého v pasu, velmi uzavřeného, který zakrýval skoro kravatu a límec. Jsa velmi pečliv o svou osobu, měl zvláštní způsob svlékati rukavice a nechatí je, když je sbaloval, neznatelně zamlaskati; na to se posadil, přeloživ přes sebe nohy, dlouhé jako thyrusus, a nakloniv se všecek napravo, vytáhl z levé

kapsy, přiléhající k tělu, plochý japonský vzorkovaný váček, v němž měl cigaretový papír a tabák.

Byl metodický, upjatý, chladný jako studniční provaz před neznámými; jeho povznesené, a tím nenucené chování se shodovalo s jeho přidušeným a drobným smíchem; vzbuzoval na první pohled vážné antipatie a dovedl je ospravedlniti jedovatými slovy, opovrhlivým mlčením, krutými anebo uštěpačnými úsměvy. V salonu Chantelourově si ho vážili, báli se ho neobyčejně, ale kdo ho poznal, zpozoroval, že se pod náledím toho vzhledu skrývá opravdová dobrota, málo sdílné přátelství, ale schopné jistého heroismu, spolehlivé v každém případě.

Jak žil? Byl bohatý anebo pouze zámožný? Nikdo to nevěděl; a on sám, velmi zdrženlivý vůči jiným, nemluvil nikdy o svých záležitostech; byl doktorem pařížské fakulty, neboť Durtal uviděl náhodou jeho diplom, ale mluvil o lékařství s nesmírným pohrdáním, doznal, že se vrhl z nechuti k pošetilé terapeutice na homeopatii, jíž zanechal pro boloňské lékařství, jež pomlouval.

Byly okamžiky, kdy Durtal nemohl pochybovati, že se zabývá literaturou, neboť soudil o ní s jistotou muže od řemesla, vysvětloval strategii jednání, vyložil nejtemnější sloh s obratností znalce, jemuž jsou známy v tomto druhu umění nejspletitější triky. Durtalovi, který mu kdysi vyčítal, že se tají svými díly, odpověděl s jakousi melancholií: okleštil jsem včas svou duši nízkým pudem, pudem plagiátu. Byl bych mohl napodobiti Flauberta stejně dobře, ne-li lépe než všichni kramáři, kteří ho prodávají; ale nač? Dal jsem přednost tomu, abych odvažoval tajné léky ve vzácných dávkách; není to snad věru nutné, ale je to méně nízké!

Budil například údiv svými vědomostmi; byl po té stránce zázračný, věděl vše, znal nejstarší knihy, nejdávnější zvyky, nejnovější objevy. Poznav nejpodivnější pařížská zákoutí, probádal různé nepřátelské vědy; neboť bylo ho viděti, třebaže byl tak uhlazený a upjatý, pouze ve společnosti astrologů, kabalistů, démonografů a alchymistů, teologů a vynálezců.

Maje po krk otevřenosti a pravděpodobných dobromyslností umělců, byl Durtal okouzlen tím mužem, který byl uzavřený při seznámení, přesný a krutý. Příliš mnoho přátelských styků, jež udržoval za svého mládí, ospravedlňovalo tu přitažlivost; nebylo však lze tak snadno vysvětliti, že des Hermies, který si liboval ve společnosti výstředních lidí, byl jat náklonností k Durtalovi, který byl celkem střízlivou duší, klidným duchem a nebyl přepjatý, ale pocítil bezpochyby potřebu se osvěžiti za některých okamžiků v méně dusném a méně vytopeném ovzduší; mimo to nebyla možná nějaká literární diskuze, jež miloval, s těmi vznětlivci, kteří neustále rokovali, myslíce pouze na svého génia, zajímající se pouze o své objevy, o svou vědu!

Jako Durtal, který se nestýkal se svými druhy, nemohl des Hermies nic očekávati, ani od lékařů, jimiž opovrhoval, ani od všech odborníků, jež navštěvoval.

Bylo to vlastně setkání dvou bytostí, jejichž postavení bylo totéž; ale to přátelství, které zpočátku jsouc zdrženlivé a dlouho se omezujíc na defenzívu, se konečně stávalo otevřenější tykáním a upevnilo se, bylo obzvláště pro Durtala výhodné. Vskutku, jeho rodina byla už dávno mrtva a jeho přátelé z mládí byli buď ženatí, anebo o nich nevěděl; od té doby, kdy se vyhýbal společnosti literátů, byl odsouzen k naprosté samotě. Des Hermies rozuzlil jeho existenci, která odkázána jsouc sama na sebe, se ochromovala v osamělosti. Obnovil mu jeho zásobu pocitů, dal vzniknouti v něm novému názoru na přátelství, přivedl ho k jednomu ze svých přátel, kterého si Durtal musil skutečně zamilovati.

Des Hermies, který mluvil často o tom příteli, řekl kteréhosi dne: musím tě přece s ním seznámiti. Miluje tvé knihy, které jsem mu půjčil, a očekává tě; ty, jenž mi vytýkáš, že si libuji pouze ve ztřeštěných anebo tajuplných povahách, spatříš v Carhaixovi téměř jedinečného člověka. Je katolík, rozumný a bez pokrytectví, chudřas bez závisti a bez nenávisti.

III

Durtal, jsa starým mládencem, dával jako velmi mnozí z nich obstarávati domácnost domovníkem. Ti jediní mohou věděti, kolik plných konvic oleje spotřebují lampy a kterak bledne a se vyprazdňuje láhev koňaku, aniž ho ubývá. Vědí také, že se lůžko, dříve pohostinné, stává nepohodlným, tak dbá domovník o sebenepatrnější plihy; poznají konečně, že nutno se smířiti s tím, že musí vždy vypláchnouti sklenici, mají-li žízeň, stále znovu rozdělávati oheň, je-li jim zima.

Durtalův domovník byl stařec o licousích, jehož horký dech páchl silnou pálenkou. Byl to netečný a mírný člověk, který odpovídal neobvykle lhostejně na výtky Durtala, jenž požadoval, aby každého jitra byl v touž hodinu jeho příbytek uveden do pořádku.

Hrozby, nedávání zpropitných, nadávky, prosby ztroskotaly; tatík Rateau nadzdvihl čapku, podrbl se ve vlasech, slíbil dojatým hlasem, že se polepší, a pozitří přišel ještě později.

Jaké dobytče! sténal dnes Durtal. Pohlédl na hodinky ve chvíli, kdy zaskřípěl klíč v zámku, a ještě jednou zjistil, že domovník přišel odpoledne po třetí hodině. Musil strpěti hluk, který způsobil ten člověk, jenž jsa netečný a pokojný ve své komůrce, se stával strašným, svíraje pometlo v pěsti. Martiální posunky, válečné pudy se objevovaly náhle za úsvitu, ve vlažném dýmu hovězích řízků u toho usedlého a tichého muže. Jako povstalec se vrhal útokem na lůžko, porážel židle, provozoval kejkle s obrazy, převracel stoly, převrhl džbán a umyvadlo, vlekl za sebou jako poražené nepřátele za vlasy Durtalovy střevice za jejich tkaničky, naházal věci v pokoji na sebe jako barikádu, vztyčil svůj hadr v oblacích prachu jako prapor nad mrtvým nábytkem.

Tu prchal Durtal do pokojů, jichž nepřepadl; dnes musil opustiti pracovnu, v níž Rateau počínal svůj zápas, a utéci do ložnice. Odtud ještě viděl odhrnutou portiérou záda nepřátele, který se smetáčkem

z peří nad hlavou, podobaje se Mohykánu, počínal skalpový tanec kolem kteréhosi stolu.

Kdybych aspoň věděl, kdy odejde ten hlupák, abych mohl vyjít, pravil k sobě, skřípaje zuby, neboť nyní Rateau popadl své natěračské nástroje a drhl podlahu a poskakoval po jedné noze a bruslil, pokřikuje, na kartáči.

Vítězoslavně, všecek jsa zpocen, se objevil ve dveřích a vešel, aby uklidil pokoj, v němž byl Durtal. Musil se tedy vrátiti do pracovny, v níž opět zavládlo ticho, se svou kočkou, která krčíc se za toho hluku, následovala krok za krokem svého pána, a vracela se, olizujíc si tlapky, do pokojů, jakmile byly volné.

Zatím zazvonil des Hermies. — Obuji se a odejdeme, zvolal Durtal. Hle — položil ruku na stůl, a když ji sundal, spatřil, že je navlečena do šedé rukavice — hled', ten surovec vše rozhází, bije se, nevím s kým, a výsledek je tento: je tu ještě více prachu po jeho odchodu!

— To nevádí, pravil des Hermies; vždyť prach je velmi dobrá věc. Mimo to, že chutná jako velmi staré suchary a voní mdle jako velmi stará kniha, je prchavým sametem věcí, jemným, ale suchým deštěm, který dodává anemických odstínů křiklavým barvám a hrubým tónům. Je také slupkou osamělosti, závojem zapomnění. Komu se může oškliviti, ne-li některým osobám, na jejichž politováníhodný osud bys měl občas mysliti?

Představ si, vskutku, život lidí, kteří bydlí v Paříži v některém průchodu. Hled', představ si souchotináře, který plivá krev a dusí se v pokoji v prvním poschodí, za tabulemi klenutých oken nějakého průchodu, na příklad průchodu Panoramát, otevřeným oknem vnika prach, nasycený chladným tabákovým dýmem a teplým potem. Nešťastník se dusí, prosí, aby mu dali nadýchatí se vzduchu; vrhnou se k oknu a zavrou je, neboť kterak mu pomoci, aby mohl dýchatí, když by ho nemohli uchrániti, izolujíce ho, průjezdového prachu.

Nuže, ten prach, který dráždí plivati krev a kašlati, je méně příjemný nežli ten, na nějž si stěžuješ? — Ale, jsi hotov, půjdeme? a — kterou ulicí se pustíme? otázal se Durtal.

Des Hermies neodpověděl. Přešli ulici du Regard, kde bydlil Durtal, a dali se ulicí du Cherche-Midi až ke Croix-Rouge.

— Pojďme až na náměstí svatého Sulpicia, pravil des Hermies, a odmlčev se:

Co se týká prachu, na nějž se druhdy pohlíželo jako na upamátování se našeho původu a na vzpomínku na smrt, víš, že po naší smrti rozhodávají naše mrtvolky rozmanití červi, podle toho, jsou-li otulé nebo hubené? V mrtvolách tlustých lidí nalézáme druh larev, rizozagy; v mrtvolách hubených lidí nalézáme pouze zory. To jsou zřejmě aristokraté té havěti, asketičtí červi, kteří opovrhují bohatými hostinami, pohrdají masem plných prsů a ragů dobrých těhotných břich. A pak řekněme, že není ani dokonalé rovnosti ve způsobu, jímž larvy připravují úmrtčí prach každého z nás!

Ostatně, jsme u cíle, můj milý. Došli na roh ulice Férou a náměstí. Durtal zdvihl nos a nad předsíní otevřenou na boku chrámu svatého Sulpicia, četl toto oznámení: možno navštívit věže.

— Vystupme, pravil des Hermies.

— Nač to? Za takového počasí!

A Durtal ukázal prstem na černé mraky, které se honily jako dým továrních komínů na bahnitě obloze, tak nízce, že se bílé, železné roury komínů zdály vnikati do ní a vroubkovati ji nad střechami světlými zářezy.

— Nehledě k tomu, že nemám chuti se pokusiti sléztí ty rozviklané schody, pověz mi, co si chceš prohlédnouti tam nahoře? Mží a stmívá se, ne, na mou věru nevylezu tam nahoru!

— Co ti sejde na tom, procházíš-li se tam anebo někde jinde? Pojď, ujist'uji tě, že uztříš věci, o nichž nemáš zdání.

— Zkrátka, máš nějaký záměr?

— Ano.

— Dobrá! — A následuje des Hermies, vrhl se do předsíně; drobná svítlna, visící na hřebíku, osvětlovala v hloubi sklepu dvířka. Byl to vchod do věži.

Dlouho šplhali temnotami vinutého schodiště. Durtal se tázal, zda neopustil strážce svého místa, když tu zazářilo světlo na zatáčce zdi a narazili, otočivše se, na lampu Argandovu nad nějakými dvířky.

Des Hermies zatáhl za provaz zvonku; dvířka zmizela. Měli nad sebou, ve výši hlavy, na schodech, ozářené nohy osoby, ztracené v temnu.

— Ach, to jste vy, pane des Hermies, — a opsavši oblouk, naklonilo se tělo nějaké ženy do světla. — Ach, to je hezké od vás, Ludvík bude velmi potěšen, že jste ho navštívil.

— Je zde? otázal se des Hermies, který stiskl ženě ruku.

— Je ve věži; ale neodpočínáte si trochu?

— Ne, až sestoupíme, dovolíte-li.

— Vystupte tedy po schodech, až uvidíte dvířka s průhledem, o, jak jsem hloupá, víte to zrovna tak dobře jako já!

— Ale ano... ale ano... ovšem; dovolte, abych vám představil mimochodem svého přítele Durtala.

Durtal se uklonil zmateně ve stínu.

— Ach! Pane, Ludvík si tolik přál seznámiti se s vámi, jak se to hodí!

— Kam mne vede? tázal se sebe Durtal, který tápal opět v temnu za svým přítelem, sleduje slabé jasy, pronikající střílnami, klesaje do noci, nalézaje v okamžiku, kdy se ztrácel, praménky světla.

Stoupání nekončilo. Dospěli konečně k otevřeným dvířkám, opatřeným závorami. Vešli, octli se na dřevěném prahu nad prázdným prostorem, na prkenném roubení dvojí studny; jedna se prohlubovala pod jejich nohama, druhá se klenula nad nimi.

Des Hermies, který se tam zdál býti doma, ukázal rukou na obě propasti.

Durtal se rozhlédl.

Stál uprostřed věže, v níž se tyčily od podlahy ke stropu ohromné dubové fošny na způsob písmena X, nakupené trámy, okované

železnými pásy, zaklíněné nýty, spojené šrouby, silnými jako pěst. Durtal neviděl nikoho. Plížil se podél zdí, zamířil ke světlu, které pronikalo přístřešky nad šikmými okny.

Naklání se nad propastí, rozeznával nyní pod nohama strašné zvony, visící na dubových nosičích, obrněných železem, zvony z temného kovu, zvony jakoby z masné, olejem natřené zvonoviny, která vysávala, aniž jich lámala, paprsky denního světla.

A nad hlavou, v propasti nad sebou, zřel, ustoupiv, nové baterie klidně visících zvonů, jejichž kov byl zdoben vypouklou hlavou biskupa a byl uvnitř, na místě, jež opotřebovalo srdce zvonu, ozářen zlatým odleskem.

Nic se nehnulo; ale vítr skučel želízky tlumiče zvuků, zmítal sebou v dřevěné kleci, vyl spirálou schodů, vrhal se do převrácených kádí zvonů. Náhle mu ošlehlo zavanutí, tichý poryv slabšího větru tváře. Zdvihl oči, jeden zvon srážel severák, rozhoupával se. A náhle zazněl, rozhlaholil se, a jeho srdce, podobné obrovskému pěchu, drtilo v bronzovém hmoždíři strašlivé zvuky. Věž se trásla, roubení, na němž stál, se zachvívalo jako podlaha vlaku; hrozivý, neustávající, ohromný rachot se rozburácel, přerušovaný drtícím třeskem úderů.

Marně pohlížel na věžní strop, nemohl nikoho spatřit; tu uzřel nohu, visící ve vzduchu, porazivší jeden z obou pedálů, připevněných ke zvonu a lehnuv si skoro na fošny, spatřil konečně zvoníka, který se přidržoval rukama dvou železných skob, vznášel se s očima obrácenýma k nebi nad jícnem.

Durtal byl ohromen, neboť nespatrił nikdy tak bledého a znetvořeného obličeje. Ta tvář neměla voskového odstínu uzdravujících se, ani mdlého odstínu voňavkářek, jimž vůně odbarvily pokožku; nebyla to ani prachovitá, našedlá kůže, jakou mívají rozmělnovači tabáků; byla to zsinalá, bezkrevná pleť středověkých zajatců, neznámá nyní pleť muže, uvězněného do smrti ve vlhkém žaláři, v dusném, tmavém in-pace.

Měl modré oko, vyboulené jako koule, oko, tonoucí v slzách mystiků, ale bylo v podivném rozporu k císařskému vousu, podobnému

suchému pýří; ten muž byl zároveň žalostného a vojenského, téměř nevysvětlitelného vzhledu.

Odrazil se naposled od pedálu svého zvonu a vzpřímiv páteř, nabyl opět rovnováhy. Utřel si čelo, usmál se na des Hermiesa.

— Ach, pravil, vy jste zde!

Slezl, a když uslyšel jméno Durtalovo, vyjasnila se jeho tvář; podal mu ruku.

— Můžete říci, pane, že jsem na vás čekal. Dosti dlouho vás skrývá náš přítel, ačkoli mluví neustále o vás.

— Pojd'te, pokračoval veselým hlasem, abych vám ukázal svou malou říši; četl jsem vaše knihy, není možno, abyste také nemiloval zvonů; ale musíme trochu výše vystoupiti, chcete-li je viděti zblízka.

A seskočil do schodiště, kdežto Hermies posunul Durtala před sebe, zavřel dvířka.

Mezitím co slézání schodů počalo znovu vývrtkovitou chodbou:

— Ale proč jsi mi neřekl, že tvůj přítel Carhaix — nebo je to on, není-li pravda — je zvoníkem? otázal se ho Durtal.

Des Hermies nemohl odpovědět, neboť octli se v tu chvíli pod věžní klenbou z osekáných kamenů a Carhaix ustoupil, nechal je projíti. Byli v okrouhlé místnosti s velkým otvorem uprostřed, zahrazeným železným zábradlím, rozhlodaným oranžovým popelem rzí.

Když k němu přistoupili, viděli až na dno propasti. Bylo to skutečné kamenné roubení opravdové studny; a zdálo se, že se ta studna opravovala, neboť lešení, jež křižovaly trámy, na nichž visely zvony, bylo asi postaveno, aby podpíralo stěny.

— Přistupte beze strachu, pravil Carhaix, nejsou-li to hezké kmoťrenky! Ale Durtal ho sotva poslouchal; bylo mu nevolno v tom prázdném prostoru, byl přitahován tím zejícím jícnem, z něhož zazníval vzdálenými proryvy dokonávající hlahol zvonu, který se bezpochyby ještě houpal, než opět znehybní v naprostý klid.

Ucouvl.

— Nechcete se podívat na vrchol věží? počal opět Carhaix, ukávav na železné schody, vpečetěné do samé zdi.

— Ne, až někdy jindy.

Sestoupili opět a Carhaix otevřel nyní mlčky nová dvířka. Vešli do ohromné kolny, v níž stály obrovské a sešlé sochy svatých, vetších a malomocenstvím stížených apoštolů, svatí Matoušové, jimž odejmuli jednu nohu a jež zmrzačili, urazivše jim ruku, svatí Lukášové, jež provázal rozpoltěný vůl, svatí Markové o zkrivených nohách a vytrhaných vousech, svatí Petrové, vztyčující pahýly, zbažené klíče.

— Kdysi, pravil Carhaix, byla zde houpačka; bylo tu plno uličnic; zneužívali jí jako všeho... za soumraku, se za několik sous, udály věci! Farář dal nakonec odstraniti houpačku a kolnu zavřiti.

— Co je to? otázal se Durtal, spatřiv v koutě ohromný kus okrouhlého kovu, jakousi obrovskou polokouli pokrytou sametem prachu, síťkovanou lehkými rubáši, posetými svinutými těly černých pavouků jako sítě, posázené olovenými kuličkami.

— To, ach, pane! — A ztracené oko Carhaixovo se rozjasnilo a zazářilo; toť mozek velmi starého zvonu, který vydával nebeské zvuky, jakých už není slyšeti.

A náhle se rozohnil.

— Poslyšte, des Hermies vám to asi řekl, není už zvonů; anebo spíše není už zvoníků! Nyní vykonávají tu práci uhlíři, pokrývači, zedníci, najatí za frank na náměstí! Člověk je musí viděti! Ale horší než to, je, povím-li vám, že jsou faráři, kteří se nerozpakují vám říci: najměte na ulici vojáky za deset sous, oni to obstarají. Ano, tak, že byl mezi nimi nedávno v Notre Damu jeden, který v čas nestáhl nazpět nohy; zvon mu ji v plném rozkyvu uťal hladce jako břitva.

A ti lidé vydávají třicet tisíc franků na baldachýny, ničí se výdaji na hudby, musí míti plyn ve svém chrámu, hromadu zbytečností, což vím, co ještě? Mluvíte-li s nimi o zvonech, pokrčí rameny. Vězte, pane Durtale, že jsme nyní v Paříži pouze dva druhové, já a tatík Michal, který není ženat, jehož nelze pro jeho chování pravidelně přiděliti k nějakému kostelu; ale on se také nestará o své zaměstnání; pije, a pracuje, opilý nebo neopilý, a na to pije znovu a spí.

Ach! Ano, je to pěkný konec. — Poslyšte, dnes ráno přišla k nám jeho Eminence, jež byla na inspekční cestě. V osm hodin, jsme musili

zvoniti při jeho příjezdu; zvonilo těch šest zvonů, jež jste zde spatřil. Bylo nás pod nimi asi šestnáct zapřaženo. Bylo to věru žalostné; ti lidé cinkali jako by ničemu nerozuměli, chybovali v taktu.

Sestoupili. Carhaix nyní mlčel.

— Zvony, pravil, obrátiv se a pohlédnuv upřeně na Durtala svýma očima, jichž modrá voda přecházela ve var; ale, pane, toť skutečná hudba chrámu.

Octli se nad samým předchrámím, ve velké otevřené galerii, na níž spočívají věže. Tu se Carhaix usmál a ukázal na celou skupinu drobných zvonků, umístěnou na podlaze mezi dvěma pilíři. Zatáhl za provazce, vyvolal křehké zvonění mědí, naslouchal u vytržení s vyboulenýma očima, s vousy, které naježil rty, tichým zvukům, jež vypíjela mlha.

A náhle pustil provazce. Připadlo mi kdysi na mysl, pravil, vychovati tu žáky, ale nikdo se nestará o to, vyučiti se řemeslu, které čím dále tím méně vynáší, neboť nevyzvání se nyní při svatbách a nikdo nyní nenavštěvuje věží!

Já si vlastně, počal znovu, nemohu stěžovati. Ulice dole mne nudí, znepokojí mne, vyjdu-li odtud; takto opustím svou zvonici toliko ráno, pouze abych došel na roh náměstí pro vědra vody, ale mé ženě se nelíbí v takové výši; pak, je to hrozné; sníh proniká střílnami, hromadí se, a někdy nás uvězní, fičí-li vítr.

Došli ke Carhaixově příbytku.

— Vejděte přece, pánové, pravila k nim žena, která je očekávala na prahu; zasloužili jste si věru trochu odpočinku. A ukázala na čtyři sklenice, které měla připraveny na stole.

Zvoník si zapálil svou malou dýmku, zatímco des Hermies a Durtal si kroutili cigarety.

— Máte to tu hezké, pravil Durtal, aby něco řekl. Byla to ohromná místnost, vysekaná úplně v kameni, klenutá, osvětlená u stropu obloukovitým oknem. Ta dlážděná místnost, jejíž podlaha byla nuzně pokryta bídným kobercem, byla opatřena velmi chudým nábytkem, okrouhlým stolem jídelny, starými lenoškami, potaženými břidlicově modrým utrechtským sametem, nízkou policí, na níž bylo

nakupeno nádobí z bretonské majoliky, džbánky a mísy, a naproti té polici z hlazeného ořechového dřeva stála černá dřevěná skříňka na knihy, která obsahovala asi padesát knih.

— Díváte se na knihy, pravil Carhaix, který sledoval Durtalův pohled. O! Pane, musíte být shovívavý, mám tam pouze nástroje svého řemesla!

Durtal přistoupil ke skříni; knihovna, jak se zdálo, se skládala hlavně z děl, týkajících se zvonů; četl nadpisy:

Na velmi starém a velmi drobném svazečku, vázaném v pergamenu, rozluštil nápis rezavé barvy, psaný rukou: *De Tintinnabulis* od Jeronýma Magia (1664), pak namátkou *Vzácné a ke zbožnosti vedoucí pojednání o kostelních zvonech* od Doma Rémiacrré. Jiné anonymní *Ke zbožnosti vedoucí pojednání; Rozprava o zvonech* Jana Křtilele Thiersa, faráře z Champrundu a Vibraye, objemný svazek stavitele, jménem Blavignaca, jiný méně objemnější, nadepsaný: *Úvaha o symbolismu zvonu* od nějakého kněze, náležejícího k farnímu duchovenstvu v Poitiers; *Poznámka* abbého Barrauda, konečně všelijaké plátky, zabalené do šedého papíru, sešité bez vytištěných obálek a bez nadpisů.

— To nic není, pravil Carhaix, vzdychnuv, nejlepší chybějí: kniha *De campanis Commentarius* od Angela Roccy a *De Tintinnabulo* od Tercichellia, ale ty jsou věru vzácné, a pak jsou tak drahé, podaří-li se je vyslédit!

Durtal obsáhl jediným pohledem ostatní knihy; byla to většinou náboženská díla: latinské a francouzské bible, *Následování Ježíše Krista*, *Mystika Górrésova* v pěti svazcích, *Dějiny a theorie náboženského symbolismu* od abbého Auberta, slovník kacírství od Pluqueta, pak *Životy svatých*.

— Ach! Pane, není tu literatury, ale Hermies mi půjčuje knihy, které ho zajímají.

— Tlachale, pravila mu jeho žena, nechej si přece pána sednouti.

— A podávala Durtalovi plnou sklenici, jenž si pochutnal na šumivém, vonném, pravém moštu.

— V odpověď na jeho poklony, které jí vzdával pro lahodnost toho nápoje, vyprávěla mu, že ten mošt pochází z Bretagne, že byl vyroben rodiči v Landévennec, v její otčině.

Byla unesena radostí, když jí oznámil, že strávil den v té vesnici.

— Známe se tedy skutečně, usoudila, tisknouc mu ruku.

Zmalátněl horkem, sálajícím z kamen, jejichž roura tvořila klikyháky ve vzduchu a ústila do plechové plotny, která byla místo tabule přibita na okenní rám; spočívaje jaksi v tomto uklidňujícím ovzduší, jež obklopovalo Carhaixa a jeho hodnou ženu, o sešlé, ale upřímné tváři, o jasných očích budících soucit, bloudil Durtal daleko za městem. Myslil si, rozhlížeje se tím útulným pokojíkem a patře na ty dobré lidi: bylo-li by lze uvést do pořádku tento pokoj a zařídit si tu nad Paříží balzamický a lahodný pobyt, teplý přístav. Tu nahore by mohl samotén v oblacích žítí smířlivý život samot a dokončit za několik let svou knihu. A pak, jaké báječné štěstí by to bylo, moci konečně žítí vzdálen své doby, zatímco by se povyk lidské hlouposti tříštil o úpatí věží, moci listovati velmi starými knihami, pod tlumeným světlem hořící lampy!

Počal se usmívati nad prostotou svého snu.

— Ať je tomu jakkoliv, máte to tu velmi hezké, pravil, jakoby chtěl shrnouti své úvahy.

— Ó nikoli! pravila žena. Byt je velký; máme sice dvě ložnice, zrovna tak rozsáhlé jako tento pokoj a komůrky, ale je tak nepohodlný a je tak chladný! A není tu kuchyně! pravila dále, ukazujíc na kamna, stojící na malém schodku, která byla nucena postavit do samého schodiště. A pak stárnu a působí mi obtíže, jdu-li nakupovati, slézatí opět tolik schodů!

— Není dokonce ani možno zarazití hřebík do zdi tohoto sklepu, pravil její muž, osekáný kámen jej zohýbá a odrazí jej, chceme-li jej zatlouci, konečně, já jsem uvykl tomu příbytku, ale ona zamýšlí skončiti své poslední dny v Landévennec!

Des Hermies povstal. Stiskli si ruce a Durtal musil Carhaixovi přísahati, že opět přijde.

— Jací výborní lidé! zvolal, když vyšli na náměstí.

— Nehledě na to, že Carhaix může v lecčems poraditi, neboť vyná se v mnoha věcech.

— Ale jak je to k čertu možno, že vzdělaný člověk, který není prvním příchozím, má zaměstnání, které je vlastně nádenickým, dělnickým řemeslem?

— Kdyby tě slyšel! — Ale, milý příteli, středověcí zvoníci nebyli nikterak pohrdání hodní ubožáci; je pravda, že za naší doby zvoníci klesli velmi hluboko. Nemohu ti říci, proč se Carhaix zamiloval do zvonů. Vím pouze, že studoval na semináři v Bretagni, že trpěl výčitkami svědomí, že se nepokládal za hodna stát se knězem a že přišed do Paříže, stal se žákem velmi rozumného a sečtělého zvoníka, tatíka Gilberta, který měl ve své cele v Notredamském chrámu staré a tak vzácné plány Paříže. Nebyl to také řemeslník, nýbrž vášnivý sběratel dokumentů, týkajících se Paříže za starých dob. Z Notredamského chrámu přesídlil do kostela svatého Sulpicia, v němž už je přes patnáct let!

— A jak pak ses s ním seznámil?

— Nejdříve jako lékař; pak jsem se asi před desíti lety stal jeho přítelem.

— Je to zvláštní, nemá toho chování potměšilého zahradníka, jež mají bývalí chovanci semináři.

— Carhaix je ještě bude míti po několik let, pravil des Hermies, jako by mluvil k sobě, po té bude na čase, aby zemřel. Církev, která dala zavést plyn do kaplí, nahradí na konec zvony velkými elektrickými zvonidly. Pak to bude roztomilé; ta vnitřní ústrojí budou spojena elektrickými dráty; bude to pravé protestantské zvonění, stručná znamení, tvrdé rozkazy.

— Nuže, to bude záminkou pro Carhaixovu ženu, aby se mohla vrátiti do Finistèru!

— Nemohli by to učiniti, neboť jsou velmi chudí; a pak Carhaix by odumřel, kdyby ztratil své zvony! Láska toho muže pro předmět, který oduševňuje, je láskou strojníka pro svůj stroj; počnete na konec milovati jako živou bytost věc, která vás poslouchá a o níž pečujete. Je pravda, že je zvon zvláštní nářadí. Bývá pokřtěno jako člověk a poma-

záno křížmem spásy, které je zasvětil; podle veleknězova nařízení bývá také ve vnitřku svého kalicha posvěceno biskupem, sedmi pomazáními na způsob kříže olejem neduživých; takto se má nésti k umírajícím jeho útěšný hlas, který je sílí v jejich smrtelných zápasech.

Pak je heroldem církve; vnějším hlasem, jako je kněz hlasem vnitřním; není to tedy prostý kus zvonoviny, překlopený hmoždír, který se rozhoupá. Dodej k tomu, že se zvony, podobně jako stará vína, stárnouce, zjemňují; jejich zpěv se stává objemnějším a pružnějším, ztrácí svou nakyslou vůni, své zelené zvuky. Tím se vysvětluje, že možno k nim přilnouti.

— K čertu, ale ty se vyznáš ve zvonech!

— Ale já, odpověděl des Hermies ve smíchu, nic nevím, opakuji, co mi řekl Carhaix. Ostatně zajímá-li tě to, můžeš ho požádati o vysvětlení; naučí tě chápati symbolismus zvonu; on je nevyčerpatelný, kovaný v té věci jako nikdo jiný.

— Je jisto, pravil v zamyšlení Durtal, že já, jenž bydlím ve čtvrti klášterů a který žije v ulici, v níž se vzduch od svítání zachvívá vlnou zvonění, jsem v noci čekával, když jsem byl nemocen, na znamenání zvonů, na jitro jako na vykoupení. Tu se mi z rána zdálo, že jsem hýčkán jakýmsi velmi něžným kolébáním, laskán jakýmsi vzdáleným a tajemným hýčkáním; bylo to jako prchavý a svěží ob vaz! Byl jsem přesvědčen, že lidé stojí a modlí se za druhé a tedy i za mne; cítil jsem se méně osamělým. Je vlastně pravda, že ty zvuky se hodí pouze pro nemocné, soužené bezesností!

— Nejenom pro nemocné, zvony jsou také bromem bojovných duší. Nápis na jednom z nich „paco cruentos, uklidňuji rozhořčené“ je neobyčejně vhodný, myslíme-li na to!

Durtal si vzpomněl večer na tu rozmluvu, když byl samoten doma, a rozesnil se leže v posteli. Zdálo se mu, jakoby ho posedla slova zvoníková, že skutečnou hudbou chrámovou je hudba zvonů. A jeho snění, náhle přeloženo o několik století nazpět, vyvolalo mezi zvolna se pohybujícími průvody středověkých mnichů, zástup klečících oveček, který odpovídá na zvonění klekání a pije jako útěchu posvěceného vína hrdlem se prolévající krůpěje jejich bílých zvuků.

Vzpomínal si na všechny podrobnosti stoletých liturgií: povzbuzující jitřní zpěvy, zvonění, rozprašující se v perly harmonických krupějí nad křivolakými a těsnými uličkami s ozdobnými vížkami, s domy o lomenicích, podobných pepřenkám, o zdech, provrtaných okapy a ozbrojených zuby, zvonkové hry, odzpěvující kanonické hodiny, primy a tertie, sexty a nony, nešpory a kompletoria, hlásající veselost města tichým smíchem svých drobných zvonků anebo jeho žal těžkými slzami velkých truchlivých zvonů!

A byli to druhdy mistři, opravdoví druhové, kteří způsobovali, že se obrážel duševní stav města v těch radostech, anebo v těch smutcích ovzduší! — A zvon, jimž sloužili jako oddaní synové, jako věrní jáhnové, se stal po příkladu církve samé velmi prostým a velmi pokorným. Za jistých okamžiků se vzdával, jako odkládá kněz svůj ornát, svých zbožných zvuků. Hovořil s chudými za tržních a jarmarečních dnů, vybízel je za deštivého počasí, aby jednali o svých záležitostech v chrámové předsíni, jež bránila pro posvátnost místa sporům a vyžadovala poctivosti, jež navždy vymizela!

Nyní mluvily zvony zastaralou řečí, brebentily prázdné a smyslu zbavené zvuky. Carhaix se nemýlil. Ten člověk, který žil ve vzdušné hrobce mimo lidskou společnost, věřil ve svoje umění, neměl tedy již jiného smyslu bytí. Živořil, zkrúšený a zapomenutý ve společnosti, jež se baví koncertními zpěvy. Zdál se býti sešlou a zpátečnickou bytostí, troskou, připluvší nazpět k příkrému svahu věků, troskou, obzvláště netečnou vůči bídným kněžím z konce tohoto století, kteří aby přilákali vystrojené zástupy do salonů svých kostelů, se neostýchají dáti hráti kavatiny a valčíky na velikých varhanách, s nimiž nyní manipulují v posledním rouhání továrníci světské hudby, obchodníci s balety, továrníci komických oper.

Ubohý Carhaix, pomyslí si, zhášeje svíci. Ještě jeden, jenž miluje svou dobu stejně jako des Hermies a stejně jako já! Konečně má pod svou ochranou své zvony a zajisté svého vyvolence mezi svými svěřenci; celkem ho nelze příliš litovati, neboť on má také svého koníčka, který mu činí asi jako nám život snesitelným!

IV

Pokračuje tvá práce, Durtale?

— Ano, dokončil jsem první část života Gillesa de Rais; zaznamenal jsem co možno nejchvatněji jeho hrdinské činy a jeho ctnosti.

— To není zajímavé, pravil des Hermies.

— Zajisté, ježto jméno Gillesovo žije už čtyři století pouze pro ohromné neřesti, jež symbolizuje, — nyní přistupuji ke zločinům. Je velmi nesnadno vysvětliti, kterak ten muž, který byl udatným vojévůdcem a dobrým křesťanem, stal se náhle bezbožným a sadistickým, krutým a zbabělým.

— Jisto je, že není, jak soudím, tak náhlého duševního přerodu!

— Proto zajisté jímá životopisce údivem to duchové kouzlo, ta přeměna duše, vyvolaná jako v divadle šlehnutím proutku; byly dojista infiltrace neřestí, jejichž stopy se ztratily, ponenáhla mizení neviditelných hříchů, jež nejsou známy kronikářům. Podáme-li přehled pramenů, které se nám uchovaly, shledáme úhrnem toto:

Gilles de Rais, o jehož dětství nic nevíme, narodil se kolem roku 1404 na hranicích Bretagne a Anjou, na zámku v Machecoulu. Jeho otec zemřel koncem října 1415; jeho matka se skoro ihned po jeho smrti provdala opět za nějakého pána d'Estouville a zřekla se ho a jeho bratra René de Rais; jeho poručníkem stal se jeho děd Jan de Craon, pán de Champtocé a de la Suze, „starý muž, pocházející ze starobylé rodiny a velkého stáří“, praví texty. Dobrosrdečný a roztržitý stařec se nestaral ani o něho ani o jeho výchovu, a zbavil se ho, oženiv ho 30. listopadu 1420 s Kateřinou de Thouars.

Pět let na to se zjišťuje jeho pobyt u dvora Dauphinova; současníci mluví o něm jako silném a statném muži okouzlující krásy, vzácné elegance. Zprávy, zmiňující se o tom, jaké postavení zaujímal u toho dvora, jsou neúplné, ale lze je snadno doplniti, představíme-li si příchod Gillesa, který byl nejbohatším baronem Francie, k chudému králi.

V té době je Karel VII. skutečně v úzkých; nedostává se mu peněz, nemá vlivu a jeho autority nikdo nedbá, sotva že ho města, ležící po obou březích Loiry poslouchají; Francie, vysílená proléváním krve, zpustošená už několik let před tím morem, je v hrozném stavu. Je vysáta až do krve, vydrancována až do kořene Anglií, která jako báječná sépie Kraken se vynoří z moře a vymrští nad úžinu, nad Bretagni, Normandii, část Pikardie, Île de France, celý sever, střed země až k Orleánsu, své choboty, jejichž baňky zanechají, zdvihnuvše se, pouze zpustošená města, mrtvé krajiny.

Marně požaduje Karel pomoci, ukládá dávky, vynucuje daně. Popleněná města, zpustlé kraje, v nichž mají vlci doupata, nemohou přispěti králi, jehož zákonitost je dokonce pochybná. Škemrá, žebráje kolkolem, marně o peníze. U svého malého dvoru v Chinonu je opředen sítí pletich, které se časem rozuzlí vraždami. Unaveni jsouce pronásledováním sotva jsouce chráněni Loirou, utěšují se Karel a jeho stoupenci na konec výstředním hýřením nad blížící se pohromou; za své královské moci, udržující se ode dne ke dni, jelikož loupežné vpády a půjčky umožní skvělé hostiny a bujně obžerství, zapomíná těch ustavičných volání stráží a těch poplachů a vysmívá se zítřkům, vyprazdňuje poháry a hýře s holkami. Co se dalo ostatně očekávat od otupělého a už vyžilého krále – pocházejícího z nestoudné matky a šíleného otce?

— Ó! Vše, co můžeš říci o Karlu VII. nevyrovná se podobizně Foucquetově visící v Louvru, stanul jsem často před tou hanebnou tlamou o sviňském rypáku, o očích venkovského vyděrače, o žalostných a pokryteckých rtech kostelního zpěváka. Zdá se, jako by chtěl Foucquet zobraziti špatného kněze, který má rýmu a plačtivou opičku! — Pochopíme, že z tohoto vychrtlého a vyschlého, méně chlípného typu, znalečtěji ukrutného, svéhlavějšího a zbabělejšího vzejde typ jeho syna a nástupce, krále Ludvíka XI. Jest ostatně mužem, který dal zavraždit Jana Neohroženého a vydal na smrt Johannu d'Arc; to stačí, aby byl odsouzen!

— Ano, nuže, Gilles des Rais, který najal na své útraty vojenské oddíly, byl jistě přijat u toho dvora s otevřenou náručí. Není pochy-

by, že pořádal na svůj náklad turnaje a hostiny, že ho dvořané obezřele obírali o peníze, že půjčil králi úžasné částky. Ale přes úspěchy, jichž dosáhl, zdá se, neupadl jako Karel VII v sobectví, starající se pouze o oplzlosti; nalézáme ho opět skoro současně v Anjou a v le Mainu, jehož hájí proti Angličanům. Byl tam, jak dosvědčují kroniky „dobrým a odvážným vůdcem“, což nezabránilo, že byv poražen početně silnějším nepřítelem, musil prchnouti. Anglické armády se spojily, zaplavily zemi, postupovaly stále dále, zmocnily se středu země. Král pomýšlel uchýliti se na jih, opustiti Francii; tu se objevila Johanna d'Arc.

Gilles se na to vrátí ke Karlovi, jenž svěří Pannu jeho ochraně. Následuje ji všude, ochraňuje ji v bitvách, ba i pod hradbami pařížskými, jest jí na blízku v Remeši, v den pomazání, kde pro jeho zásluhy, praví Monstrelet, ho král jmenuje pětadvacetiletého maršálem Francie.

— Věřu, vpadl mu des Hermies do řeči, v té době rychle postupovali; podle toho byli snad méně tupí a zabeďnění nežli vyšnoření neschopní lidé naší doby!

— Ó, nelze to srovnávat. Titul maršála Francie neznamenal tehdy tolik, co později za vlády Františka I., obzvláště ne tolik, co od doby císaře Napoleona.

Jak se choval Gilles de Rais k Johanně d'Arc? O tom se nedostává spolehlivých zpráv. Vallet de Viriville ho viní bez jakéhokoli důkazu ze zrady. Abbé Bossard tvrdí zase, že jí byl oddán a že o ni upřímně pečoval, a podporuje své mínění pravděpodobnými důvody.

Jisto jest, že byl člověkem, jehož duše byla prosycena mystickými myšlenkami — jeho celý život to dokazuje. — Žil po boku té zvláštní bytosti, která byla zpola dívkou a zpola jinochem, jejíž dobrodružství se zdají svědčiti o tom, že je možné i v událostech zde na zemi božské zakročení.

Vidí, kterak ta zázračná venkovanka si podmaní dvůr tuláků a banditů, dodá myslí králi, který je zbabělý a chce prchnouti. Je přítomen té neuvěřitelné epizodě panny, vedoucí na pastvu jako poslušné ovečky La Hiry a Xaintrailly, Beaumanoiry a Chabanny,

Dunoisy a Gaucourty, všechna ta stará divoká zvířata, která omykají srst při jejím hlasu a přinášejí rouno. On sám bezpochyby spásá jako oni bílou trávu kázání, přijímá svátost oltářní za jitra před bitvami, ctí Johannu jako světici.

Vidí konečně, že Panna splňuje své sliby. Vysvobodila Orleans, dala v Remeši pomazati krále a pak sama prohlásí, že její posláním jest u konce, prosí, aby jí nechali vrátiti se domů.

Možno s jistotou tvrditi, že se v takovém prostředí roznítil Gillesův mysticismus; máme přece před sebou muže, jehož duše je zpola duší rejtara a zpola duší mnicha; jinak...

— Promiň, že ti vpadám do řeči, ale nejsem tak jako ty přesvědčen o tom, že zakročení Johanny d'Arc bylo spásou Francie.

— Jak to?

— Ano, poslouchej. Víš, že obhájci Karla VII. byli většinou panduři z jihu, totiž nelítostní a krutí plenitelé, jež proklínalo dokonce obyvatelstvo, jehož přišli hájiti. Ta stoletá válka byla vlastně válkou jihu se severem. Anglie byla v té době Normandií, jíž kdysi dobyla a jejíž krev, zvyky, jazyk, uchovala. Kdyby byla Johanna d'Arc se dále zabývala svým šitím doma u své matky, byl by býval Karel VII. zbaven trůnu a válka by byla skončila. Plantageneti vládli nad Anglií a nad Francií, jež tvořily ostatně v předhistorické době, kdy ještě nebylo kanálu la Manche, pouze jedno a totéž území, jeden a tentýž kmen. Byla by tu takto vznikla jediná a mocná říše, sahající až do území staré provensálštiny, která by si byla přivtělila všechny kmeny, jejichž zvyky, jejichž pudy, jejichž mravy byly podobny.

Naproti tomu pomazání Karla v Remeši dalo vznik Francii bez soudržnosti, Francii absurdní. Rozloučilo podobné živly, sloučilo nejodbojnější národnosti, nejneprátelštější rasy. Opatřilo nás a bohužel, na dlouho, těmi lidmi o pleti hnědé jako ořechová slupka a o černých očích, kteří žvýkají čokoládu a česnek, již nejsou naprosto Francouzi, nýbrž mnohem spíše Španěly anebo Italy. Jedním slovem, bez Johanny d'Arc by Francie nikdy nenáležela tomu pokolení chvastounských a hlučících, lehkomyšlných a proradných lidí, té prokleté latinské rase, kterou by měl čert vzít!

Durtal pokrčil rameny.

– Poslyš, pravil se smíchem, ty vycházíš z myšlenek, které mi dosvědčují, že se zajímáš o svou vlast; sotva jsem se toho nadál.

– Věřím ti, odpověděl des Hermies, zapaluje si znovu svou cigaretu. Jsem téhož náhledu jako starý básník d' Esternodu „Má vlast je tam, kde se mi dobře daří.“ – Ale já jsem v dobré vůli, pouze s lidmi severu! Ale hleď, přerušil jsem tě; vraťme se ke svým ovčím; kde jsi přestal?

– Nevím už – Ano, počkej, pravil jsem, že Panna splnila své poslání. Nuže, naskytá se otázka, co dělal Gilles poté, co byla zajata, po její smrti? – Nikdo to neví. Jsou nejvýše zprávy o tom, že se zdržoval v okolí Rouenu, v době, kdy byla v soudním vyšetřování; ale nelze z toho usouditi, jako někteří jeho životopisci, že se chtěl pokusiti vysvoboditi Johannu d' Arc!

Jisto je, že ztrativše ty stopy, shledáváme později, že se uchýlil ve věku šestadvaceti let na zámek tiffaugeský. Bývalý rejtar, starý voják, který v něm byl, zmizel. Tou dobou, kdy počnou jeho zločiny, vyvíjí se v Gillesovi umělec a učenec, projevují se, podněcují ho dokonce pod popudem obracejícího se mysticismus k nejdůmyslnějším krutostem, k nejvybranějším zločinům.

Neboť ten baron de Rais je za své doby skoro jedinečný! Kdežto ostatní velmožové jsou tupí a suroví lidé, touží on po uměleckých zjemnělostech, sní o nebezpečné a vzdálené literatuře, napíše dokonce pojednání o umění vyvolávatí démony, zbožňuje chrámovou hudbu, obklopuje se pouze předměty, jichž nelze nalézt, vzácnými věcmi.

Byl učeným latinářem, duchaplným causeurem⁴, velkodušným a spolehlivým přítelem. Měl knihovnu, neobyčejně bohatou na tu dobu, kdy se četba omezuje pouze na teologické spisy a životy svatých. Zachoval se nám popis několika jeho rukopisů: Suetonia, Valeria Maxima, Ovida na pergamenu, vázaného v červené kůži se stříbrnou sponkou na klíč.

---

⁴ Spisovatel píší s vtípem a nadhledem, vypravěč causerii (vtipných, duchaplných úvah). *Pozn. red.*

Byl zblázněný po těch knihách, na svých cestách je brával všude s sebou; spřátelil se s malířem, jménem Thomas“, který je zdobil miniaturami a ozdobnými písmeny, kdežto on sám koloroval emaily, jež odborník, stěží objevený, zasazoval do zlatnických desek jeho vazeb. Měl skvělý a bizarní vkus, co se týká nábytku; byl u vytržení před opatskými rouchy, před rozkošnickými hedvábnými látkami, před zlatitými temnotami starých brokátů. Miloval důmyslně kořeněná jídla, žhoucí, vína těžkých vůní; snil o neobvyklých klenotech, o kovech budících úděs, o obludných kamenech. Byl Des Esseintem XV. století!

Vše to stálo mnoho peněz, ale přece ne tolik jako nádhera dvora, který ho obklopoval v Tiffauges a proměnil tu pevnost v jedinečné místo.

Měl stráž, čítající přes dvě stě mužů, rytíře, žoldnéře, panoše, pážata, a všichni ti lidé měli sami sluhy, skvěle vyzbrojené na útraty Gillesovy. Přepych jeho kaple a jeho kostela hraničil skutečně se šílenstvím. V Tiffauges sídlilo všechno kněžstvo arcibiskupského sídla, děkan, vikáři, kanovníci, duchovní a diákoní, scholastikové a ministranti; zachoval se nám výpočet komží, stol, kožešinových čepic, kůrových klobouků z jemné šedé plsti vroubených kožešinou. Je tam nadbytek mešních rouch, mají tam oltářní pokrývky z růžové látky, hedvábné smaragdové záclony, kanovnický plášť z karmazínového a fialového sametu s látkou se zlatým třepením, jiný z růžového damašku, atlasové dalmatiky pro diákoný, bohaté baldachýny s kyperským cizelovaným zlatem, kalichy, vykutá ciboria, posázená nebroušenými drahými kameny, vykládaná gemami, relikviáře, mezi nimi stříbrný klíč svatého Honoria, zasazený do stříbra, spoustu žehnoucích klenotů, jež cizeluje podle jeho vkusu umělec, ubytovaný v zámku. A vše bylo přiměřené; jeho stůl byl prostřen pro každého; ze všech koutů Francie putovaly karavany k tomu zámku, kde nalézali umělci, básníci, učenci knížecí pohostinnost dobrého, veselého člověka pohodlí, dary při uvítání a dary při odchodu.

Jeho jmění, ztenčené už výdaji na válku, počalo kolísati; tu jal se kráčetí strašlivou cestou vyděračů, vypůjčil si od nejhorších měšťáků, zatížil své zámky hypotékami, prodal své pozemky, byl občas nucen žádati o zálohy na mešní roucha, na své klenoty, na své knihy.

— Pozoruji ke svému potěšení, že způsob, jímž se bylo lze ve středověku přivést na mizinu, se neliší valně od způsobu za naší doby, pravil des Hermies. Až na to, že neměli ve středověku Monaca, notářů a burzy!

— Ale zato čarodějství a alchymii! Pamětní list, který dědici Gillesovi poslali králi, odhaluje nám, že se to nesmírné jmění rozplynulo za necelých osm let!

Jednoho dne přenechá panství confolenské, chabanezské, châteaumorantské, lombertské za mrzkou cenu kterémusi kapitánovi, jiného dne koupí angerský biskup léno fontaine-milonské, pozemky grattecuisské. Vilém Le Ferron získá za babku pevnost Saint-Etienne de Mer Morte; jiného dne zase dostane nějaký Vilém de la Jumelière zámek blaisonský a chemilléský jako odstupné a neplatí. Ale hled', mám zde celý seznam kastelánství a lesů, soliváren a luk, pravil Durtal, rozestřev dlouhý list papíru, na němž přesně byl zaznamenal koupě a prodeje.

Poděšena jsouc tím mrháním penězi, prosila rodina maršálkova krále, aby zakročil; a Karel VII. vskutku r. 1436 „přesvědčiv se o špatném hospodaření pana de Rais“, jak pravil, zakáže mu ve své velké radě a listy, datovanými z Amboise, že nesmí prodati a zciziti ani jedné pevnosti, ani jednoho zámku, ani jednoho pozemku.

Tento zákaz urychlil jenom jeho úpadek. Velká držgrešle, největší lichvář své doby, Jan V., vévoda bretagnský, se zpěchoval uveřejniti ve svých vyhláškách vládní nařízení, které dal přesto pod rukou oznámiti těm ze svých poddaných, kteří vyjednávali s Gillesem. Ježto se už nikdo neodvažoval kupovati maršálkova panství ze strachu, aby neupalil na sebe vévodovy nenávisti a neupadl v nemilost u krále, získal je Jan V. sám, a od té doby stanovil cenu. Můžeš si představit, jak lacino nabyli statků Gillesa de Rais!

Tím lze také vysvětliti, proč Gilles zanevřel tak hluboce na svou rodinu, která vymohla na králi ty patenty — a proč se po celý svůj život nestaral ani o svou ženu, ani o svou dceru, kterou vypověděl do zámku pouzaugeského.

Nuže! Vrátime-li se k otázce, kterou jsem právě položil, k otázce, jak a z jakých důvodů Gilles opustil dvůr, zdá se mi, že jest aspoň částečně objasněna už těmi okolnostmi. Je jisto, že už dávno před tím, než maršál byl omezen ve svém jmění, jeho žena a ostatní příbuzní Gillesovi zahrnovali Karla VII. žalobami; mimo to, jistě nenáviděli dvořané toho mladého muže pro jeho bohatství a okázalé vystupování, ba i král, jenž opustil tak bezohledně Johannu d'Arc, když mu už nemohla prospěti, nalezl příležitost pomstít se Gillesovi za služby, které mu kdysi prokázal. Tehdy, kdy potřeboval peněz pro své žranice a pro své vojsko, nepřišlo mu na mysl, že je maršál příliš marnotratný! — Nyní, kdy viděl, že je téměř na mizině, vyčítal mu jeho plýtvání penězi, zakázal mu pobyt u svého dvora, plísnil ho a hrozil mu.

Je pochopitelné, že Gilles opustil dvůr bez pocitu lítosti, ale je tu ještě jedna okolnost. Omrzel se mu kočovný život, znechutila se mu bezpochyby vojenská ležení; pocítil jistě touhu přemýšlet o sobě v pokojném ovzduší, u svých knih. Obzvláště se zdá, že ho úplně ovládla alchymická vášeň a že pro ni zanechal všeho. Neboť nutno poznamenati, že miloval pro ni samu, v době, kdy byl bohat, tu vědu, která ho uvrhla do posedlosti zlými duchy, když doufal, že vyrobí zlato a vyprostí se takto z bídy, která počala na něho doléhati. Bylo to vskutku kolem roku 1426, kdy jeho truhly byly po okraj naplněny penězi, kdy se poprvé pokusil o zdar velkého díla.

Vidíme ho tedy, kterak se sklání nad křivulemi v zámku tiffaugeském. Dospěl jsem sem, a nyní chci počítí řadu těch zločinů, jež spáchal v černokněžnictví a vražedném sadismu.

— Ale to vše nevysvětluje, pravil des Hermies, kterak se zbožný muž stane náhle satanikem, kterak se vzdělaný a mírný člověk stane prznitelem malých dětí, ubíječem hochů a dívek.

— Pravil jsem ti již, že se nedostává dokladů, jež by spojily obě části toho života, tak podivně rozdvojeného; ale myslím, že z toho, co ti budu vyprávěti, můžeš už osnovati mnoho nitek. Všimněme si, chceš-li všech okolností. Ten člověk byl, jak jsem právě poznamenal, skutečným mystikem. Byl svědkem nejpodivnějších událostí, jichž dějiny poskytují. Navštěvování Johanny d'Arc dojista posílilo jeho vzlety k Bohu. Nuže, od zaníceného mysticismu je pouze krok k zoufalému satanismu. Tam na onom světě se vše dotýká. Přenesl vašeň modliteb do území zvrácených pudů. K tomu byl dohnán, přiměn tou spřeží bezbožných kněží, výrobců kovů a vyvolávačů duchů, kteří ho obklopovali v tiffaugeském zámku.

— Takže byla vlastně Panna vinna zločiny Gillesovými.

— Ano, až po určitý bod, uvážíme-li, že roznítla nezměrnou duši, schopnou všeho, zrovna tak náboženských orgií jako výstředních zločinů.

A pak, nebylo tu přechodu; jakmile byla Johanna mrtva, padl do rukou kouzelníkům, kteří byli nejvybranějšími zločinci a nejdůmyslnějšími učenci. Lidé, kteří ho navštěvovali v Tiffauges, byli horlivými humanisty, zázračnými causeury, znali zapomenuté tajemné výkony alchymistů a stará tajemství. Gilles byl zřejmě více způsobilý žítí s nimi než s Dunoisy a La Hiry. Ti kouzelníci, o nichž všichni životopisci souhlasně mluví, neprávem podle mého náhledu, jako o sprostých příživnících a prohnaných taškářích, byli vlastně patricijí ducha v XV. století. Ježto nenalezli postavení v církvi, kde by dojista byli přijali pouze kardinálský anebo papežský úřad, nezbylo jim v té době nevědomostí a zmatků nic jiného, než hledati útočiště u některého mocného pána, jakým byl například Gilles, jenž byl v té době jediným, dosti rozumným a dosti vzdělaným člověkem, aby je pochopil.

Zkrátka, z jedné strany přirozený mysticismus a na druhé každodenní návštěvy učenců, ovládaných satanismem. Možná že hrozící bída, kterou by Dábel mohl odvrátiti; horoucí, šílená touha poznati zakázané vědy; to vše vysvětluje, že se ponenáhlu, tou měrou, jak

se utužují jeho styky s alchymisty a kouzelníky, vrhá do tajných věd a je jimi přiváděn k nejnepravděpodobnějším zločinům.

A pak, co se týká toho vraždění dětí, jež nebylo bezprostředním následkem, neboť Gilles prznil a vraždil malé děti teprve tehdy, kdy ho alchymie zklamala, neliší se příliš od baronů své doby.

Předcí je okázalostí svých prostopášností, počtem svých vražd, toť vše. A je to pravda; čti Micheleta. Dočteš se tam, že šlechtici té doby byli strašnými krvežíznivci. Byl mezi nimi nějaký pán de Giac, který otráví svou ženu, posadí ji obkročmo na koně a uhání s ní, se spuštěnou uzdou pět mil, až zemře. Byl mezi nimi jiný, jehož jméno mi vypadlo, jenž popadne svého otce, vleče ho bosého sněhem a pak ho s klidem hodí do podzemního vězení, aby tam posel. A kolik jiných! Hledal jsem marně nějakých zpráv, zdali se maršál dopustil zábojů a loupežných vpádů vážných zločinů. Poznal jsem pouze, že měl vyslovenou zálibu pro šibenici, neboť dával rád všeti na stromy všechny odpadlé Francouze, kteří byli přistiženi v anglických řadách anebo v městech, málo oddaných králi.

Později shledám zálibu v tomto trestu v zámku tiffaugeském.

Konečně dodej na konec ke všem těm příčinám úžasnou hrdost, hrdost, která ho přiměje říci za soudního jednání: „Narodil jsem se pod takovou hvězdou, že nikdo na světě dosud nespáchal a nebude nikdy moci spáchat, co jsem já spáchal.“

A zajisté, markýz de Sade je vedle něho pouze bojácným šosákem, ubohým fantastou.

— Ježto je velmi těžko býti světcem, pravil des Hermies, nezbývá než státi se satanikem. Jedním z obou extrémů. — Prokletí malomocnosti, nenávisť všednosti, toť snad jedna z nejhovívavějších definic ďábelství!

— Snad — Člověk může si zakládati na zločinech, jako spočívá hodnota duše světcovy v jeho ctnostech. V tom je celý Gilles de Rais.

— Toť lhotejnost, je to nesnadný námět.

— Zajisté; ďábel za středověku je strašný, ale naštěstí máme dosti dokladů.

— A za naší doby? otázal se des Hermies, povstav.

- Jak to, za naší doby?
- Ano, za naší doby, v níž řádí satanismus a souvisí jistými nitkami se středověkem.
- Ah! Snad nevěříš, že i dnes vyvolávají d'ábla a slouží černé mše?
- Ano.
- Jsi si tím jist.
- Úplně.
- Ohromuješ mne — ale, víš dobře, příteli, že by to neobyčejně prospělo mé práci, kdybych něco takového uviděl. Žerty stranou, věříš v současnou, d'áblem posedlou náladu, máš důkazy?
- Ano, promluvíme si někdy jindy o tom, neboť mám dnes naspěch. — Počkej, zítra večer, u Carhaixa, kde jak víš, večeříme. — Přijdu pro tebe. — Na shledanou, přemýšlej zatím o těch slovech, jichž jsi před chvílí užil, mluvě o kouzelnících: „Kdyby byli vstoupili do lůna církve, byli by chtěli býti pouze kardinály anebo papeži.“ A uvažuj zároveň, jak hnusné je kněžstvo za našich dnů!
- Tím je aspoň z velké části vyslovena podstata moderního d'ábelství; neboť bez bezbožného kněze není zralého satanismu.
- Ale, co chtějí tedy ti kněží?
- Vše, odpověděl des Hermies.
- Jako kdysi Gilles de Rais, který „Poznání, Moci, Bohatství“, všeho, po čem lidstvo touží, požadoval na démonu v dlužných úpisech, podepsaných vlastní krví!

V

Vejděte rychle a zahřejte se; ach, pánové, rozhněváme se přece na konec, pravila paní Carhaixová, vidouc, že Durtal vytahuje z kapsy zabalené láhve a des Hermies klade na stůl balíčky, ovázané motouzem; ale vy si skutečně děláte příliš velké výdaje.

— Ale když nás to baví, paní Carhaixová; kde je váš muž?

— Je nahoře; od rána neustal řádit!

— Ovšem, je dnes strašná zima, pravil Durtal, a za takového počasí není asi ve věži příjemno!

— Ó! To mu nevadí, je znepokojen pro zvony! — Ale odložte si přece.

Svlékli svrchníky a přistoupili ke kamnům.

— Není zde velmi teplo! počala opět; aby ten byt rozmrzl, bylo by nutno nepřetržitě dnem a nocí topiti.

— Kupte přenosná kamna.

— To nejde, zadusili bychom se zde!

— Nebylo by to nikterak pohodlné, pravil des Hermies, neboť není tu komínů. Je pravda, že by nastavíce roury, které by bylo lze vésti jako tuto rouru, způsobující tah v komíně a vedoucí až k oknu... ale, co se týká toho přístroje, uvaž Durtale, kterak ta ohyzdná plechová jelita jsou obrazem prospěchářské doby, v níž žijeme.

Jenom považ, že se úplně projevil v tomto vynálezu inženýr, kterého uráží každý předmět, jenž nemá příšerného anebo sprostého vzhledu. Praví nám: chcete míti teplo, budete míti teplo — ale nic víc; není třeba, aby při tom bylo něco příjemného na pohled. Čím více dříví, jež praská a zpívá v ohni, tím příjemnější a mírnější teplo! Užitečno bez představy těch krásných plamenných čepelů, které šlehají v plápolu suchých polen!

— Ale což není kamen, v nichž je viděli oheň? tázala se paní Carhaixová.

— Ano, a to ještě horší! Oheň uvězněný za slídovou tabulí je ještě truchlivější! Ó, těch praskajících otepí na venkově, těch révových

snítek, jež voní a zlatí pokoje! Moderní život tu zavedl řád. Ten přepych nejhudšího venkovana je nemožný v Paříži pro lidi, kteří nemají bohatých příjmů!

Zvoník vešel do pokoje; svým zježeným vousem, na němž se zachvívaly bílé kapičky, svým vlněným šálem, svým kožichem z ovčí kůže, svými palečnicemi, podšitými kožešinou, svými přezůvkami, se podobal Samojedovi, který sestoupil z pólu.

— Nepodám vám ruky, pravil, neboť jsem všecek zamaštěn tukem a olejem. Dnes je hezké počasí! Považte, že od rána čistím zvony... a stále ještě nejsem prost obavy!

— Pročpak?

— Jak to proč? Vždyť víte dobře, že se mrazem kov stahuje a že může puknouti anebo se roztržiti. Byly tuhé zimy, za nichž jich mnoho vzalo za své, neboť zvony trpí tou nepohodou tak jako my!

— Máš teplou vodu, drahousku? tázal se mimochodem, aby se umyl v druhém pokoji.

— Dovolíte, abychom vám pomohli prostříti, navrhl des Hermies.

Ale Carhaixova žena odmítla.

— Ne, ne, posad'te se, oběd je připraven.

— A jak libě voní, zvolal Durtal, vdechuje vůni masa, kořeněnou ždibcem celeru, k níž se družily vůně jiných zelenin.

— Ke stolu! zvolal Carhaix, který vešel, umytý, v krátké kazajce.

Usedli; v rozpálených kamnech praskalo; Durtal pocítil náhlé zkonejšení zimomřivé duše, téměř omdlévající v lázni prchavých vlažností; u manželů Carhaixových míval pocit, že je tak daleko mimo Paříž, tak daleko mimo své století!

Ten příbytek byl velmi chudý, ale byl tak útulný, tak měkkounký, tak lahodný! Až po ten venkovský povlak, ty čisté sklenice, až po ten talíř čerstvého, lehce soleného másla, až po ten džbán moštu, jež přispívaly k důvěrnému kouzlu toho stolu, ozářeného poněkud opotřebovanou lampou, která střela na hrubý ubrus své stříbrné jasy.

Příště, až sem půjdeme, musím koupiti v některém anglickém obchodě hrnec jemné nakyslé oranžové marmelády, pravil si Durtal, neboť jedl ve shodě s des Hermiesem u zvoníka pouze pod tou podmínkou, že mohli z části přispívati k pokrmům.

Carhaix dával připraviti kus hovězího masa a jednoduchý salát a poskytoval moštu. Aby mu nezpůsobili výdajů, přinášeli s sebou víno, kávu, vodku, zákusky, a zařídili to tak, že cena věcí, které kupovali, se vyrovnávala výdajům za polévku a hovězí maso, které by jistě vždy stačilo na několik dní, kdyby Carhaixovi jedli samotni.

— Nyní je hotova, pravila žena, naplňujíc každému talíř polévkou mahagonové barvy, mórované na povrchu hnědočervenými vlnkami a topasovými oky.

Byla silná a mastná, kořeněná, ale přece chutná, jsouc kořeněna vařenými kousky slepičího masa.

Všichni nyní mlčeli, sklonění nad talířem, tvář majíce oživenu parou, stoupající z vonné polévky.

— Byl to okamžik, kdy bylo lze opakovati otřepané fráze, drahé Flaubertovi: Nejí se tak dobře v hostinci, pravil Durtal.

— Neočerňujme naprosto hostinců, pravil des Hermies. Lidé, kteří dovedou pozorovati, shledávají v nich velmi zvláštní potěšení. Poslyšte, bylo to před dvěma dny; vracel jsem se od návštěvy u nemocného, zapadnu do jednoho z těch hostinců, kde za tři franky dostanete polévku, dvojí maso na výběr, salát a zákusky.

Ta restaurace, do níž přijdu skoro každý měsíc jednou, má stále tytéž hosty, lidi velmi povzneseného a nepřátelského vzezření, důstojníky ve výslužbě, členy sněmovny, byrokraty.

Pojídaje rozvážně omáčku, v níž plovaly přípečky, tvrdé jako po-dešev, prohlížel jsem si ty denní hosty, kteří seděli kolem mne, a shledával jsem, že se neobyčejně změnili od mé poslední návštěvy. Zhubeněli anebo ztloustli; měli fialové kruhy pod očima a byli vpadlí, anebo měli růžové slzní měšce s hnědým nádechem; tlustí lidé zežloutli, hubení zezeleněli.

Mnohem jistěji nežli zapomenuté jedy Exiliho, otravovaly hnusné smíšeniny toho hostince ponenáhlu své hosty.

Zajímalo mne to, jak si můžete mysliti; podjal jsem se sám toxikologickému šetření a objevil jsem, studuje sebe při jídle, hrozné přísady, které zatajovaly chuť dezinfikovaných jedů jako mrchy směsmi uhelného prachu a třísla, masa pokrytá rosoly, natřená omáčkami stokové barvy, vína obarvená fušinami, parfumovaná furfurolami, zhušťovaná melasami a sádrami!

Umínil jsem si, že přijdu každý měsíc, abych pozoroval hynutí všech těch lidí...

— Ó! zvolala paní Carhaixová.

— A pak mi může říci, zvolal Durtal, — že nejsi ďábelský!

— Počkejte, Carhaixe, dospěl nyní tam, kam míří; chce, aniž nám poskytne chvíle oddechu, mluvit o satanismu; je pravda, že jsem mu slíbil, že si dnes večer o tom s vámi pohovořím. —

— Ano, pokračoval, odpovídaje na udivený pohled zvoníkův; — včera prohlásil Durtal, který se, jak víte, zabývá historií Gillesa de Rais, že jsou mu známy všechny zprávy, týkající se ďábelství za středověku. Otázal jsem se ho, ví-li také něco o satanismu našich dnů. Rozhorlil se, pochybuje, že se něco takového vyskytuje i za naší doby.

— Je to skutečně pravda, odvětil Carhaix, zvažněv.

— Dříve než budeme o tom mluvit, chtěl bych položit otázku Hermiesovi, pravil Durtal, — nuže, můžeš mi říci bez žertu, bez postranního úsměvu, upřímně, zdali věříš v katolicismus?

— On! zvolal zvoník, — je horší nežli nevěrec, je hlavou kacírství!

— Věc je ta, že kdybych si byl něčím jist, přiklonil bych se dosti rád k manicheismu, pravil des Hermies; je z nejstarších a nejprostších náboženství, které každopádně nejlépe vysvětluje hnusný kal naší doby.

Princip Zla a Princip Dobra, Bůh Světla a Bůh Temnot jsou zajisté dva soupeři, kteří zápasí o naši duši, aspoň to je jasno. Za dnešní doby je zřejmo, že dobrý Bůh podlehl a že Ďábel vládne nad tímto světem. Nuže, a v tom mně nemůže Carhaix, kterého znepokojují mé teorie, nic vyčítati, já jsem pro Podmaněného! Myslím, že je to šlechetná myšlenka a vlastní názor!

— Ale manicheismus je nemožný, zvolal zvoník. — Dvě nekonečna nemohou zároveň existovati!

— Ale nic nemůže obstáti, počneme-li rozumovati; toho dne, kdy rozeberete katolické dogma, jdi k čertu, vše se zhroutí! Důkazem, že mohou existovati dvě nekonečna vedle sebe, je, že té myšlenky nemůžeme pochopiti rozumem a že jí lze zařaditi do toho druhu myšlenek, o nichž mluví „Duchovní“: „Nehledej věcí, ležících nad tebou, neboť ukázalo se, že je mnoho věcí, nedostupných lidskému rozumu!“

Manicheismus měl, vidíte, jistě dobré stránky, až jej utopili v zátopách krve, koncem XII. století upálili tisíce albigenských, kteří byli oddáni tomu učení. Neodvážil bych se vám nyní tvrditi, že manichejci nezneužívali toho kultu, který vzdávali především ďáblu!

Tu již nejdu s nimi, pokračoval tiše, odmlčev se, čekaje, že paní Carhaixová, která vstala, aby odnesla talíře, půjde pro hovězinu.

— Zatím co jsme samotni, počal znovu, když zmizela ve schodišti, mohu vám vyprávěti, co páchali. Znameníť člověk, jménem Psellus, nám prozradil v knize, nadepsané *De operatione Daemonum*, že na počátku svých obřadů okoušeli obou výkalů a přimíchávali mužský chám do svých hostií.

— To je hrozné! zvolal Carhaix.

— Ó! když přijímali podobojí způsobou, páchali ještě horší věci, pokračoval des Hermies. — Zabíjeli děti, směšovali jejich krev s popelem a to těsto, rozředěné v nějakém nápoji, tvořilo eucharistické víno.

— Ach, jsme nyní v plném satanismu, pravil Durtal.

— Ale ovšem, milý příteli, jak vidíš, vedu tě k němu.

— Jsem přesvědčena, že pan des Hermies vyprávěl ještě nějaké strašidelné historky, zamumlala paní Carhaixová, která přinášela na míse, obložené zeleninou, kus hovězího masa.

— Ale kdepak, paní, ohrazoval se des Hermies.

Dali se do smíchu a Carhaix krájel maso, zatímco jeho žena nalévala moštu a Durtal otevíral krabici sardel.

— Bojím se, že je příliš rozvařená, pravila žena, která se zajímala mnohem více o svou hovězinu než o dobrodružství z onoho světa; a dodala proslulou zásadu hospodyní:

Je-li polévka dobrá, dá se hovězí maso špatně krájet.

Muži protestovali, tvrdíce, že se netřepí, že bylo právě dosti uvařeno.

— Nuže, pane Durtale, sardelu a kousek másla k vašemu masu.

— Počkej, ženo, dej nám také trochu té červené kapusty, kterou jsi naložila, požádal ji Carhaix, jehož bledá tvář se rozjasňovala, kdežto jeho oči se plnily vodou. Bylo patrné, že plesal v nitru, jsa šťasten tím, že sedí u stolu s přáteli, pěkně v teple ve své věži.

— Ale vypijte přece své sklenice, vy nepijete, pravil, zdvihnuv svůj korběl, naplněný moštem.

— Nuže, des Hermie, ty jsi včera tvrdil, že satanismus nikdy nepřestal trvati od středověku, počal Durtal znovu, chtěje konečně počítí rozhovor, po němž toužil.

— Ano, a máme o tom nesporné doklady, budeš-li chtít, přesvědčím tebe také o tom.

Koncem XV. století, to jest, za doby Gillesa de Rais — abychom nesáhli dále — nabyl satanismus rozměrů, jež jsou ti známy; v XVI. století bylo snad ještě hůře. Myslím, že ti nemusím připomněti ďábelských smluv Kateřiny Medicejské a králů z rodu Valois, sporu mnicha Jana de Vaulx, výslechů Sprengerů a Lancrů, těch učenných inkvizitorů, kteří dali tisíce vyvolavačů duchů a čarodějnic upáliti na hranici. To vše je známo, příliš dobře známo. Jmenuji ti jenom, ježto zprávy o něm nejsou zbaveny kouzla novosti, kněze Benedikta, který žil v manželském svazku s ďáblíci Armellinou a který zasvěcoval hostie drže je k zemi. Tu jsou tedy nitky, jež spojují opět to století s naším. V XVII. století, kdy pokračují soudy s čaroději, kdy se objeví posedlí loudunští, řadí černá mše, ale už skrytěji a tajněji. Uvedu ti, chceš-li jeden z velmi mnoha příkladů.

Nějaký abbé Guibourg si vymyslel zvláštní druh těch mrzkostí; na stůl, sloužící za oltář se položila nahá anebo až k bradě odkrytá

žena, a držela v natažených rukou hořící svíce po celou dobu, co trval obřad.

Guibourg sloužil takto mše nad břichem paní De Montesnan, paní d'Argenson, paní de Saint-Pont; ostatně byly ty mše za Velkého krále velmi oblíbeny; některé ženy se jich účastnily, jako si za naší doby některé ženy dávají hádati od vykladaček karet.

Rituál těch obřadů byl dosti krutý; obyčejně unesli nějaké dítě, spálili je někde na venkově v peci; pak připravili z jeho popelu, který uchovali, s krví jiného dítěte, jež zabili, těsto podobné onomu, jež, jak jsem pravil, připravovali manichejci. Abbé Guibourg, sloužil mši, posvěcoval hostii, lámal ji na drobné kousky a směšoval jí s tou krví, ztemnělou popelem; to byla podstata svátosti.

— Jaký hnusný kněz! zvolala v rozhořčení žena Carhaixova.

— Ano, ten abbé sloužil ještě mši jiného druhu; nazývala se... k čertu, to nelze říci...

— Jenom to povězte, pane des Hermie, hnusí-li se někomu jako nám zde takové věci, možno vše slyšeti; to mi dnes večer nezabrání se modliti.

— Ani mně, dodal její muž.

— Nuže ta mše slula Mší Spermatu.

— Ach!

— Guibourg maje na sobě albu, štolu, manipulum, sloužil tu mši pouze za tím účelem, aby vyráběl ohavná těsta.

Z archivů Bastilly vysvítá, že jednal takto na žádost jakési dámy, jménem Des Oeilletes.

Ta žena, která byla churava, dala trochu své krve; muž, který ji doprovázel, ustoupil do kouta pokoje, v němž se odehrával výjev, a Guibourg zachytil do kalichu jeho chám; na to přidal prášek z roztlučené zaschlé krve, trochu mouky a po rouhavých obřadech odešla paní Des Oeilletes, odnášejíc s sebou svou hostii.

— Bože, jaká spousta hanebností, vzdychla zvoníková žena.

— Ale, pravil Durtal, — ve středověku se mše sloužila jinak; tehdy byla obnažená ženská zadnice oltářem; v XVII. století jest jím břicho, a dnes?

– Nyní užívají ženy zřídka za oltář, ale nepřeháněme se.

V XVIII. století se ještě setkáváme, a jak často, s rouhavými kněžími.

Jeden z nich, kanovník Duret, se zabýval hlavně černou magií. Provozoval černokněžnictví, vyvolával d'ábla; nakonec byl popraven jako čaroděj léta Páně 1718.

Jiný, který věřil ve vtělení svatého Ducha, v Parakléta⁵, a který ustanovil v Lombardii, kterou neobyčejně pobouřil, dvanáct apoštolů a dvanáct apoštolek, kteří měli za úkol kázati jeho kult, ten abbé Beccarelli zneužíval jako všichni kněží toho druhu mimo to obou pohlaví a sloužil mši, aniž se přiznal ke svým chlípnostem. Poněnáhu upadal do zvrácených mší, za nichž rozdíl účastníkům pastilky, dráždící ke smyslnosti, jež měly tu vlastnost, že spolknuvše je, pokládali se muži za změněné v ženy a ženy v muže.

Předpisy těch hypomanů, pokračoval Des Hermies s úsměvem skoro smutným, se ztratily. Zkrátka, abbé Beccarelli dosti bídne skončil. Byl pronásledován pro své mrzkosti, byl odsouzen roku 1708 na sedm let na galeje.

– Pro všechny ty hnusné historky nejlépe, pravila paní Carhaixová, – je líbo, pane des Hermies, ještě trochu salátu?

– Ne, děkuji; ale bylo by myslím načase, ježto jsme už u sýra, načítí víno; a otevřel jednu z láhví, jež byl Durtal přinesl.

– Je výborné! zvolal zvoník, zamlaskav rty.

– Je to nepříliš slabé chinonské vínečko, které jsem objevil u krčmáře nedaleko nábreží, pravil Durtal.

– Pozoruji, pravil, odmlčev se na chvíli, – že se od doby Gillesa de Rais vskutku uchovala tradice neslýchaných zločinů. Jak vidím, byli v každém století padlí kněží, kteří se odvážili páchat zločiny, jimiž se rouhali Bohu, ale nyní se to vše zdá neuvěřitelným; ježto se už nezabíjejí děti, jako za doby Modrovousovy anebo abbého Guibourga!

---

⁵ Paraklét (z řeč.) – pomocník, přímluvce, utěšitel, rádce; Duch svatý jako obhájce při Božím soudu. *Pozn. red.*

— To znamená, že se spravedlnost ničeho nedopátrá, anebo spíše, že se už nevraždí, ale oběti, určené k smrti, se usmrcují prostředky, jichž nezná oficiální věda; ach! Kdyby zpovědnice mohly mluvit, zvolal zvoník.

— Ale konečně, k jaké společenské vrstvě náležejí lidé, kteří jsou nyní spolčeni s Dáblem?

— K misionářským představeným, ke zpovědníkům, k prelátům a abatyším; v Římě, kde je středisko nynějšího černokněžnictví, k nejvyšším hodnostářům, odvětil des Hermies. — Laikové pocházejí ze zámožných kruhů; tím si můžeš vysvětliti, proč se tak dokonale utlumí skandály, přijde-li policie náhodou na ně!

A pak připustíme sami, že před mšemi, slouženými Dáblu, nepředcházejí vraždy; je to možno v některých případech; spokojují se bezpochyby tím, že vyhánějí zárodky, které byly potraceny, dříve než uzrály; ale je to pouze dobrovolné dráždidlo, je to pouze nové koření; hlavní věcí je posvětit hostii k mrzkému užití; v tom vše spočívá, ostatek bývá různý; nyní není přesného rituálu pro černou mši.

— Takže je nutně zapotřebí kněze, aby sloužil ty mše?

— Dojista; on jediný může provést tajemství transsubstanciac. Víím zcela dobře, že někteří okultisté tvrdí, že jsou jako svatý Pavel posvěceni Pánem a že se domnívají, že mohou stejně jako opravdoví kněží sloužit skutečné mše. To je ovšem groteskní! — Ale přes nedostatek skutečných mší a krutých kněží, uskutečňují lidé, posedlí vášní znesvěcovati, prznění svátosti, o němž sní. Poslyš:

Roku 1855 bylo v Paříži sdružení, skládající se z převážné části ze žen, jež přijímaly několikrát denně svátost oltární, podržovaly hostie v ústech, vyplivovaly je pak, aby je na to lámaly anebo poskvrnily hnusnými doteky.

— Víš to jistě?

— Docela jistě, je to podáno v duchovním časopise, *V letopisech svatosti*, jehož arcibiskup pařížský nemohl vyvrátiti. Dodávám, že r. 1874 byly také najímány v Paříži ženy, aby prováděly ty mrzkosti,

bývaly placeny podle kusů, čímž se dá vysvětliti, proč se dostavovaly každý den do různých kostelů, aby přijímaly svátost oltářní.

— Ale to nic není! — Počkejte, pravil Carhaix, jenž povstal a vytáhl ze své skříně na knihy modrý sešitek. Hle, tu je časopis z roku 1843 *Hlas Sedmy*. Z něho se dovídáme, že v Agenu sloužilo ďábelské sdružení po pětadvacet let černé mše a zničilo a poskvrnilo tři tisíce tři sta dvacet hostií. Nikdy se neodvážila Jeho Milost, biskup agenský, který byl dobrým a horlivým prelátem, zapříti mrzkosti, páchané v jeho diecézi.

— Ano, můžeme to říci mezi námi, navázal des Hermies, XIX. století oplývá nečistými kněžími. Lze jim to bohužel, jsou-li doklady pravdivé, nesnadno dokázati; neboť žádný duchovní se nevychloubá takovými zločiny; ti, kdož slouží mše, za nichž znesvěcují tělo Páně, se skrývají a prohlašují, že jsou oddáni Kristu; ubezpečují dokonce, že ho hájí, potírajíce zažehnáváním duchů posedlé.

V tom spočívá jejich velký trik; oni sami si vyvolí anebo odhalí ty posedlé; zajišťují si takto, obzvláště v klášterech, subjekty a spoluviníky. Pak pokryjí všechna vražedná a sadistická šílenství starobylým a zbožným pláštěm Exorcismu!

Buďme spravedliví, nebyli by dokonalí, kdyby nebyli mrzkými pokrytci, pravil Carhaix.

— Možno také dodati, že je pokrytectví a pýcha nejstrašnější neřestí špatných kněží, dotvrzoval Durtal.

— Ostatně, vše vyjde posléze přes nejdůmyslnější opatření najevo. Dosud jsem mluvil pouze o místních ďábelských sdruženích; ale jsou ještě jiná, mocnější, která řádí v Obou Světech, neboť — a to je velmi moderní — Diabolismus se stal administrativním, centralizačním, lze-li tak říci. Nyní má výbory, podvýbory, jakousi kurii, která spravuje Ameriku a Evropu, jako kurie nějakého papeže.

Nejrozšířenější z těch Společností, založených roku 1855, je Sdružení Re-Theurgistů Optimatů. Rozpadá se, jsouc zdánlivě jednotné, ve dva tábory: jedno, které zamýšlí zničití vesmír a vládnouti nad jeho troskami, druhé, které sní prostě o tom, vnutiti mu ďábelský kult, jehož by bylo arciknězem. Sídlo té společnosti je v Americe,

kde byla kdysi řízena Longfellowem, který sebe nazýval velkým knězem Nového Evokačního Magismu; měla odedávna odbočky ve Francii, v Itálii, v Německu, v Rusku, v Rakousku a dokonce i v Turecku.

Nyní je to sdružení buď velmi uvedeno v zapomenutí anebo dokonce úplně mrtvo; ale počíná se tvořiti nová společnost; jejím účelem, zvoliti protipapeže, který by byl antikristem vyhubitelem. A uvádím vám tu pouze dvě společnosti, ale kolik jest jiných, více nebo méně početně silných, více nebo méně tajných, které všechny ve společném souhlasu slouží o desáté hodině dopolední, v den Božího Těla černé mše v Paříži, v Římě, v Brugách, v Cařihradě, v Nantech, v Lyoně a ve Skotsku, jež se hemží kouzelníky!

Mimo ta všeobecná sdružení anebo místní spolky, vyskytuje se hojně ojedinělých případů, nad nimiž světlo, které lze tak těžko rozsvítiti, bliká. Před několika lety zemřel v cizině v pokání nějaký hrabě de Lautrec, který daroval kostelům nábožné sochy, jež očaroval, aby zdábelštil věřící; v Brugách kněz, kterého znám, znesvěcuje svatá ciboria, používá jich, aby připravoval kouzla a podvody; posléze lze uvéstí velmi jasný případ posedlosti; je to případ Cantianillin, který vzrušil roku 1865 nejenom město Auxerre, nýbrž dokonce celou diecézi senskou.

Cantianilla, která byla chována v klášteře mont-saint-sulpiceském byla, když dosáhla věku patnácti let, zprzněna knězem, který ji zasvětil Dáblu. Ten kněz byl sám od svého mládí vydán duševní hnilobě, knězem, který náležel ke kterémsi sektě posedlých, ustavené za večera onoho dne, kdy byl popraven Ludvík XVI.

Co se dalo v tom klášteře, kde několik jeptišek, patrně roztrpčených hysterií, se připojovalo k erotickým šílenstvím a zuřivým rouháním Cantianilliným, připomíná nám velmi soudy s černo-kněžnictvím, druhdy případy Gaufredyovy a Magdaleny Paludové, Urbana Grandiera a Magdaleny Baventové, jezuity Girarda a La Cadiera, případy, o nichž by bylo lze mnoho pověděti s hlediska hysterio-epileptie z jedné strany a Diabolismu, z druhé strany. Nicméně však byla Cantianilla, vyhnána byvši z kláštera, exorciso-

vána nějakým knězem diecéze, abbéem Thoseyem, jehož mozek, jak se zdá, neobstál úplně při tom potírání ďábla. Brzy se vyskytly v Auxerre takové ostudné výjevy, takové záchvaty ďábelství, že musil arcibiskup zakročiti. Cantianilla byla vypovězena z kraje; abbé Thosey byl disciplinárně potrestán a věc putovala do Říma.

Zajímavo je také, že biskup poděšen tím, co byl spatřil, vzdal se svého úřadu a uchýlil se do Fontainebleau, kde dvě léta na to, ještě stále jsa mučen hrůzou, zemřel.

— Milí přátelé, pravil Carhaix, který pohlédl na hodinky, jsa tři čtvrti na osm; musím vystoupiti do zvonice a odzvoniti večerní klekání; nečekejte na mne, vezměte si kávy, budu zde v deseti minutách.

Oblekl si svůj grónský úbor, rozžal svítilnu a otevřel dveře; prorv ledového větru zavanul do pokoje; bílé molekuly vířily v temnu.

— Vítr žene sníh střílnami do schodiště, pravila žena; mám stále strach, že si Ludvík užene za takové nepohody zápal plic; prosím, abyste si sami posloužili, za tak pozdní hodiny nemohu se už udržeti na svých ubohých nohou, musím jíti se natáhnouti na postel.

— Je jisto, vzdychl des Hermies, když jí byli přáli dobré noci, je jisto, že maminka Carhaixová hezky stárne; marně se pokouším pomoci jí posilujícími léky, ani trochu se mi to nedaří; je pravda, že ta ubohá žena úplně sešla; slezla příliš mnoho schodů za svého života.

— Je přece velmi zajímavé, co jsi mi vyprávěl, pravil Durtal; za naší doby je černá mše největším projevem satanismu!

— Ano, a uhranutí a inkubát a sukubát, o čem ti povím anebo spíše dám pověděti lepším znalcem v těch věcech, než jsem já — rouhavá mše, uhranutí a sukubáty jsou skutečnou kvintesencí satanismu!

— A co učinili s hostiemi, posvěcenými v rouhavých obřadech, nerozlámali-li jich?

— Vždyť jsem ti to už řekl, užívali jich k hanebným obřadům. Počkej, poslyš, — a des Hermies vytáhl ze zvoníkovy skříně na knihy pátý svazek *Mystiky Górrerovy* a listoval v ní. Poslouchej:

— Ti kněží jdou někdy ve své mrzkosti tak daleko, že slouží mše s velkými hostiemi, které pak vykrojí uprostřed, na to je přiklízí na pergamen, zrovna tak upravený a užívají jich potom, aby hanebným způsobem ukojili své vášně.

— Tedy Božská Sodomie?

— Ovšem!

V tom okamžiku zvon, rozhoupán byv ve věži, se rozhlaholil, Pokoj, v němž byl Durtal, se zachvěl, počal jaksi hučeti. Zdálo se, že se ze stěn prolévají zvukové vlny, že se rozvíjejí z kamene spirálou; zdálo se, jako by byl člověk ve snu přenesen do hloubi těch lastur, které přiložíme-li k nim ucho, napodobují hluk valících se vln. Des Hermies, uvyklý hluku, který způsobují zvony, staral se pouze o kávu, kterou postavil, aby zůstala teplou, na kamna.

Pak se zvon houpal volněji, hučení se rozjasnilo; okna, skleněné tabule skříně na knihy a sklenice, které zůstaly na stole, se odmlčely, měly už pouze jemné a ostré zvuky, skoro nakyslé tóny.

Na schodech bylo slyšeti kroky. Vešel Carhaix, pokrytý sněhem.

— K čertu, hoši, to dnes věje! — Otřásl se, hodil svůj starý plášť na židli, zhasil svítilnu. — Sněhová oblaka pronikala až ke mně otvory ve věži, čepely, dusidly a oslepovala mne! Jaká psí zima! Má žena ulehla, dobrá; ale vy jste ještě nepili kávy? pokračoval, vida, že ji Durtal nalévá do sklenic.

Přistoupil ke kamnům, prohrabal se v ohni, utřel si oči, které se velkou zimou naplnily slzami, a vypil doušek kávy —

— Tak! Jak daleko jste dospěl se svými výklady, des Hermie?

— Ukončil jsem stručný výklad satanismu, ale nemluvil jsem ještě o prokázaném netvoru, o jediném mistru, který skutečně nyní existuje, o tom abbém, který svlékl svou kutnu...

Ó! pravil Carhaix, dejte pozor, už pouhé jméno toho člověka přináší neštěstí!

— Ale co! Kanovník Docre, abych ho nazval jeho jménem, nezmůže nic proti nám. Přizná vám dokonce, že ani nechápu, proč vzbuzuje takovou hrůzu; ale nechejme toho; chtěl bych, aby se Dur-

tal seznámil s vaším přítelem Gévingeyem, který, jak se zdá, ho zná nejlépe a nejdokonaleji, dříve než se budeme zabývatí tím člověkem.

Rozhovor s ním by neobyčejně zjednodušil vysvětlivky, jež bych mohl dodatí o satanismu, obzvláště o travičství a o sukubátu. Nuže, chcete, abychom ho pozvali k vám k obědu?

Carhaix se podrbával na hlavě, na to vyklepal na nehet popel z dýmky.

— Ale nejsme, pravil, spolu zadobře.

— Pročpak?

— Ó! Pro nic vážného; překazil jsem mu zde právě kdysi jeho pokusy; ale nalejte si přece skleničku, pane Durtale, a vy, des Hermie nepijete; a zatím co oba, zapálivše si cigarety, vysrkli několik kapek téměř pravého koňaku, Carhaix pokračoval:

— Gévingey, který přes to, že je astrologem, je dobrým křesťanem a dobrým člověkem, s nímž bych se ostatně rád opět stýkal, chtěl prozkoumati mé zvony.

Divíte se tomu, ale je tomu tak, zvony měly kdysi význam v zapovězených vědách. Umění předpovídatí budoucnost z jejich zvuků je z nejneznámějších a nejzanedbanějších oborů okultních věd. Gévingey našel doklady a chtěl ve věži zjistiti, kolik je na nich pravdy.

— Ale co tam dělal?

— Což vím! Postavil se pod zvon, vydávaje se v nebezpečí, že si zlomí při svém věku páteř v trámovi, vstoupil zpola do něj, pokryv se jaksi až po kyčle tím kalichem. A mluvil úplně sám a naslouchal chvění zvoniny, která odrážela jeho hlas.

Mluvil ke mně také o výkladu snů, týkajících se zvonů; podle něho tomu, kdo vidí ve snu rozhoupané zvony, hrozí nějaké neštěstí, zvoní-li zvon, je to předzvěst pomluvy; utrhne-li se, je to známkou nepravdivého průběhu horečky; praskne-li, je to zárukou hoří a béd. Konečně, myslím, dodal, že poletují-li noční ptáci kolem věže, ozářené lunou, můžeme býti jisti, že byla v kostele spáchána svato-krádež, anebo že je farář ve smrtelném nebezpečí.

Nicméně protivil se mi ten způsob dotýkati se zvonů, vlézati do nich, ježto jsou posvěceny, používati jich k proroctvím, spojovati je s výkladem snů, jak je výslovně zakázáno Levitikem, i požádal jsem ho poněkud drsně, aby zanechal té hry.

— Ale nehněváte se přece na sebe?

— Ne, lituji pouze, přiznávám, že jsem byl tak prudký!

— Nuže, já to zařídím, navštívím ho, pravil des Hermies, jste srozuměn, není-li pravda?

— Ano.

— Půjdeme tedy, abyste se mohl odebrati na lůžko, neboť musíte za svítání býti vzhůru.

— Ó! V půl šesté, abych odzvonil ranní klekání, a pak si mohu dokonce, chci-li, opět lehnouti, neboť pak už nemusím zvoniti až ve tři čtvrti na osm; — vyzváněti pouze ke mši, již slouží pan farář; není to, jak vidíte příliš namáhavá práce!

— Hm! pravil Durtal, kdybych musil také tak záhy vstávat!

— Je to zvyk. Ale vypijte prosím, před svým odchodem ještě skleničku. Ne? Opravdu? Nuže, na cestu! — Rozžal svou svítilnu a sestupovali, chvějíce se chladem, ledovou spirálou černého scho-diště.

VI

Následujícího jitra se Durtal probudil později než obvykle. Ještě ani neotevřel oči, když v náhlém mozkovém rozjasnění zřel míjeti před sebou rej ďábelských společností, o nichž des Hermies mluvil. Zástup mystických paňáců, jež se staví hlavou dolů a modlí se sepjatýma rukama, pravil si, zívaje. Protáhl se, pohlédl na okno o tabulích, rozkvétajících křišťálovými liliemi a ojínným kapradím. Stáhl co nejspěšněji ruce do lůžka a schoulil se pod pokrývkami.

Je to příhodné počasí zůstat doma a pracovati, počal znovu; vstanu a rozdělám oheň; nuže, trochu odvahy... a místo aby odkryl pokrývky, vytáhl je ještě výše pod bradu.

— Ach! Vím dobře, že se ti nelíbí, že spím až do bílého dne, pravil, obraceje se ke svému kocouru, který leže na prošívané pokrývce u jeho nohou, pohlížel naň upřeně velmi černýma očima.

Bylo to oddané a úlisné zvíře, ale tvrdohlavé a zchytralé; nepřipouštělo vrtochu, poklesku, dbalo toho, aby se vstávalo a chodilo spát v tutéž hodinu; a velmi jasně bylo zřítí v jeho temném zraku, bylo-li nespokojeno, podrážděné odstíny, o jejichž smyslu se jeho pán nikterak neklamal.

Vracel-li se večer před jedenáctou hodinou, očekávalo ho v předsíni u dveří, škrabalo na dřevo, mňoukalo, dříve než vešel ještě do pokoje; pak kroutilo unylými zřítelnicemi z nazelenalého zlata, třelo se o jeho kalhoty, skákalo po nábytku, stavělo se na zadní nohy, napodobujíc vzpínajícího se koníčka, vráželo do něho z přátelství hlavou; když se přiblížil po jedenácté hodině, neběželo mu vstříc, zvedlo se pouze, když se k němu přiblížil, hrbilo se ještě, ale nelísalo se už k němu; ještě později se ani nepohnulo a dávalo najevo svou nespokojenost a mručelo, odvažoval-li se pohladiti je po hlavě anebo pošimrati pod krkem.

Dnešního jitra se znepokojilo jeho leností, usedlo do postele, nadmulo se, na to se potměšile přiblížilo a usedlo na dva kroky od

tváře svého pána, a hledělo na něho krutě proradným okem, dávajíc mu najevo, že by mu měl vydati, přenechati to teplé místo.

Bavě se jeho úskoky, nehýbal se Durtal a prohlížel si kocoura. Byl obrovský, obyčejný a přece podivný se svou srstí, z polovice světle rezavou jako popel starého koksu a šedou jako štětiny nových pometel, která měla místy bílé vločky podobné vláknům, poletujícím nad vyhaslými oharky. Byl to velmi pravý okapový kocour, o vysokých tlapkách, dlouhý, o divoké hlavě, pruhované velmi pravidelně ebenovými vlnami, které ovíjely tlapky černými náramky, prodlužovaly oči dvěma dlouhými klikatými inkoustovými čarami.

— Přes svou mrzoutskou povahu starého netrpělivého mládence, trpícího utkvělou myšlenkou, jsi přece roztomilý, pravil Durtal lichotivým tónem, aby ho polaskal; a pak ti už dosti dlouho vypravuji, co si každý ponechává pro sebe; tobě vylévám svou duši, tobě, nepozornému a shovívavému zpovědníku, který obyčejně bez údivu schvaluje zločiny ducha, jimiž se mu svěřuji, abych si odlehčil, aniž mu na tom sejde! Je to vlastně smysl tvého bytí, ty jsi duchový odváděč osamělosti a celibátu, zahrnuji tě proto pozorností a péčí; ale to nevadí, abys nebýval často, jako dnes ráno například, svou nevrlostí, nesnesitelný.

Kocour dále na něho pohlížel se vzprímenýma ušima, snaže se uhodnouti ze spádu hlasu smysl slov, jimž naslouchal. Pochopil bezpochyby, že Durtal není nikterak ochoten vyskočiti z lůžka, neboť zaujal opět své staré místo, ale tentokráte, obrátiv se k němu zády.

— Nuže, pravil Durtal sklíčeně, pohlédnuv na hodinky, musím přece pracovati na příběhu Gillesa de Rais, a vrhl se jedním skokem na své kalhoty, zatímco kocour, postavený náhle na nohy, se proháněl po pokrývkách, a nečekaje dále, zabalil se do teplých prostěradel.

Jaká zima! A Durtal si oblékl vlněnou vestu, vešel do druhého pokoje, aby rozdělal oheň.

Člověk může zmrznouti, zabručel. Naštěstí se dal jeho byt lehce vytopiti. Skládal se vskutku pouze z předsíně, z malého salonku, z velmi malé ložnice, z dosti rozsáhlé ústrojny, vše v pátém poschodí, nad velmi světlým dvorem za osm set franků.

Byl zařízen bez jakéhokoli přepychu; malý salonek přeměnil Durtal v pracovnu, její stěny pokryl přihrádkami z černého dřeva, naplněnými knihami. U okna stál velký stůl, kožené křeslo, několik židlí, místo zrcadla nad krbem, zaujímajícím výplň, pokrytou starou látkou od stropu k římse, pověsil starý, na dřevě malovaný obraz, na němž byl zobrazen v krajině o ostrých obrysech, přecházející z modrých tonů v šedé, z bílých v rusé, ze zelených v černé, poustevníka, klečícího pod chýší z větvení u kardinálského klobouku a purpurového pláště.

A po celé délce toho obrazu, u něhož celé části mizely v temnotách smažených cibulí, se rozvíjely nesrozumitelné epizody, jedny zasahující do druhých, jež se hromadily u rámce z černého dubového dřeva, liliputánské postavy v trpasličích domech. Tu přejížděl světec, jehož jména byl Durtal marně hledal, v bárce přes kola řeky o kovové a ploché vodě; tam se procházel ve vsích, velkých jako nehet, na to zmizel ve stínu malby a shledali jsme se s ním výše v jeskyni, kdesi na Východě, s velbloudy a balíky; ztratili jsme ho opět z dohledu, a po více či méně krátké hře na schovávanou se objevil, ještě menší než kdy jindy, samotný, s holí v ruce, s pytlek na zádech, stoupaje k podivné, nedostavené katedrále.

Byl to obraz neznámého malíře, starého Holanďana, který si osvojil jisté barvy, jisté zručnosti mistrů Itálie, již byl asi navštívil.

V ložnici stála velká postel, vypouklá skříň, křesla, na krbu staré visací hodiny a měděné svícny, na stěnách pěkná fotografie Botticelliho z berlínského muzea: smutná a robustní Panna, hospodárná a zkroušená, obklopená anděly, jež představují mladí nyjící mužové, držící v rukou voskovice, navinuté jako kabely, koketní dívky o dlouhých vlasech, posetých květy, nebezpečná pážata, která umírala touhou před Jezulátkem, které žehná, stojící vedle Panny.

Pak rytina od Breughela, rytá od Cocka: „Moudré a pošetilé panny“, malá výplň, prořatá uprostřed vývrtkovitým oblakem, v obou koutech andělé o vzedmutých tvářích, kteří troubí na roh, rukávy majíce vyhrnuté, zatím co uprostřed téhož obláčku, jiný anděl,

jemuž je viděti pupek pod nedbalým šatem, kněžský a bizarní anděl, rozvíjí korouhvičku, na níž je napsán verš z evangelia:

„*Ecce sponsus venit, exite obviam ei.*“

A pod oblakem, sedí na jedné straně moudré panny, dobré Vlámky, předou len, a točí kolovrátky, zpívající nábožné písně u rozžatých lamp; na druhé straně, na trávě palouku drží se pošetilé panny, čtyři veselé kmotry za ruce, a tančí, zatím co pátá hraje na dudy a udává nohou takt u prázdných lamp. Nad oblakem těch pět moudrých, ale štíhlých panen, roztomilých a nahých, rozdmýchává své oharky v plameny, stoupá ke gotickému chrámu, kam jim Kristus dá vstoupiti, zatímco na druhé straně pošetilé panny, také nahé pod svými bílými rouny, tlukou marně na zavřenou bránu, držíce umdlenou rukou mrtvé pochodně.

Durtal miloval tu starou rytinu, v němž dýchaly výjevy na spodní a vrchní straně obrazu vůní sladké důvěrností, radostnou prostotou Primitivů; viděl zde v jediném obraze sloučeno jaksi umění zušlechtěného Ostada a umění Dierka Boutse.

Čekaje, až se mřížka jeho kamen, v nichž uhlí praskalo a počínalo se scvrkati jako něco pečeného, zčervenala, sedl si k psacímu stolu a jal se probíratí svými poznámkami.

— Nuže, pravil si, kroutě si cigaretu, dospěli jsme k tomu okamžiku, kdy znamenitý Gilles de Rais počíná své hledání velkého díla. Lze si snadno představití, jaké poznatky má o tom, kterak lze kovy přeměnití ve zlato.

Alchymie byla už sto let před tím, než se narodil, velmi rozšířena. Spisy Alberta Velikého, Arnauda de Villeneuve, Raymonda Lulla, byly v rukou hermetiků. Rukopisy Mikuláše Flamela byly v oběhu; není pochyby, že si je Gilles, který byl zblázněn do podivných svazků, do vzácných kusů, opatřil; dodejme, že tou dobou byl ještě v platnosti edikt Karla V., který zapovídal, pod trestem žaláře a oprátky, alchymické práce a bula *Spondent pariter quas non exhibent*, kterou papež Jan XXII. vydal proti alchymistům. Ta díla byla přece zapověděna a proto záviděnihodná; je jisto, že je Gilles dlouho studoval, ale od jejich studia k porozumění je daleká cesta!

Ty knihy skládaly se vskutku z neuvěřitelných galimatyášů nejnepochopitelnějších záhad. Vše bylo v alegoriích, ve směšných a temných metaforách, nesouvislých emblémech, ve zmatených parabolách, v hádankách, napěchovaných číslicemi! A hle, tu je příklad, pravil si, bera z přihrádky své knihovny rukopis, byl to rukopis Asche-Mézarepha, kniha žida Abrahama a Mikuláše Flamela, upravená, přeložená a komentovaná od Eliphase Léviho.

Ten rukopis mu půjčil des Hermies, který jej našel kteréhosi dne mezi starými papíry.

V něm jest, tak říká, recept ke kameni moudrých, velikému elixíru kvintesence a tinktury. Obrázky nejsou právě jasné, pravil si, probíraje se barevnými perokresbami, které zobrazovaly v láhvi pod titulem „chemické oplodnění“, zeleného lva s hlavou dolů, v přibývajícím měsíci; v jiných láhvích to byla holoubata, brzy vzletající k hrdlu, brzy se nořící ke dnu v tekutině černé anebo zvlněné karmínovými a zlatými vlnkami, jež byla někdy bílá a zbarvená zrnitými inkoustovými skvrnami, obývána žabou anebo hvězdou, někdy také mléčná a zakalená, anebo hořící na povrchu punčovými plameny.

Eliphas Lévi, vysvětloval, jak nejlépe mohl, symbol těch létavců, uvězněných v láhvích, ale opustil od toho podati pověstný recept velkého mistrovského díla a pokračoval v žertech svých ostatních knih, kde na počátku ubezpečoval slavnostním tónem, že chce odhaliti dávná tajemství, a odmlčel se v daný okamžik, pod nevýslovnou záminkou, že by zahynul, kdyby prozradil tak řvoucí tajemství.

Ta vytáčka, již opět užívají ubozí okultisté naší doby, pomáhala zatajovati naprostou nevědomost všech těch lidí. Vlastně je ta otázka jednoduchá, pravil si Durtal, zavřev rukopis Mikuláše Flamela.

Hermetičtí filozofové vypátrali – a když je byla současná věda dlouho tupila, nezapírá už, že měli pravdu; – vypátrali, že jsou kovy složená tělesa a že jest jejich složení totožné. Liší se tedy prostě mezi sebou, sledující rozličné poměry elementů, z nichž se skládají; možno tedy od té chvíle pomocí síly, která by přesunula ty poměry,

proměnili ta tělesa, jedna ve druhá, na příklad rtuť ve stříbro a olovo ve zlato.

A tou silou je kámen filozofů, rtuť, — ne obyčejná rtuť, která jest alchymistům pouze potraceným kovovým spermatem, — nýbrž rtuť filozofů, zvaná také zeleným lvem, hadem, panenským mlékem, pontskou vodou.

Ale recept této rtuti, tohoto kamene mudrců, nebyl nikdy nalezen — a právě o něm blouzní středověk, renezanace, všechna staletí, počítaje v to i naše.

A v čem ho nehledali? pravil si Durtal, listuje ve svých poznámkách: v arzeniku, v obyčejné rtuti, v cínu; ve skalicích, v ledku a sanytru; ve šťávách bazalky, vlaštovičníku a portulaku; v břichu vyhladovělých ropuch, v lidských močích, ve čmýrách a mléce žen!

Nuže, Giles de Rais dospěl asi tak daleko ve svém zkoumání. Je samozřejmo, že nebyl s to, aby v Tiffauges, sám, bez pomoci zasvěcenců pokoušel se s úspěchem o badání. V té době bylo hermetické středisko ve Francii, v Paříži, kde se alchymisté scházeli pod klenbami Notre-Damu a luštili hieroglyfy kostnice Neviňátek a průčelí svatého Jakuba de la Boucherie, na které Mikuláš Flamel před svou smrtí napsal kabalistickými značkami, kterak se připravuje proslulý kámen.

Maršál se nemohl odebrati do Paříže, aby se nevydal v nebezpečí, že upadne do rukou anglickým vojskům, která číhala na všech cestách; zvolil nejjednodušší prostředek, povolal nejslavnější alchymisty Jihu a dal je za velkých výloh přivést na zámek do Tiffauges.

Z dokladů, jež máme, se dovídáme, že dal zbudovati alchymickou pec athanor, že skupoval kleště, kelímky, křivule. V jednom křídle svého zámku zařídí laboratoře a uzavírá se do nich s Antonínem de Palerne, s Františkem Lombardem, s Janem Petitem, pařížským zlatníkem, kteří se zabývají dnem a nocí přípravou velkého díla.

Nic se nedaří; uživše všech prostředků, zmizí ti hermetikové a tu se stane zámek tiffaugeský neuvěřitelným rejdištěm rozdmýchovačů ohně a adeptů. Ze všech koutů Bretagne, Poitou, Maine, přibudou

sami anebo s průvodem, podvodníci a čarodějnice. Gilles de Sillé, Roger de Bricqueville, bratrance a přátelé maršálovi, projíždějí okolí, nadhánějí Gillesovi zvěř, kdežto kněz jeho kaple Eustach Blanchet se vypraví do Itálie, jež oplývá obráběči kovů.

Zatím pokračuje Gilles de Rais, nepozbýváje mysli ve svých pokusech, které vesměs selžou; uvěří nakonec, že mají rozhodně kouzelníci pravdu, tvrdíce, že žádný objev není možný bez přispění ďáblova.

A kteréši noci se vydá s čarodějem Janem de la Rivière, přibyvším z Poitiers, do lesa, který sousedí se zámkem tiffaugeským. Zůstane se svými služebníky Henrietem a Poitouem na kraji lesa, do něhož kouzelník vnikne. Noc je vlažná, bez měsíce; Gilles se namáhá prozkoumati temno, naslouchati těžkému spánku mlčící krajiny; jeho postrašení průvodci se tisknou k sobě, chvějí se a šeptají při sebenepatrnějším závanu. Náhle zazní úzkostlivý výkřik. Váhají, postupují tápajíce temnem, a spatří v poskakujícím jasu La Rivière, vysíleného, třesoucího se, vyjeveného u své svítilny. Vypravuje tiše, že se mu ďábel zjevil v podobě leoparda, ale že ho minul, nepohlédnuv naň, beze slova.

Druhého dne ten čaroděj prchne, ale přijde jiný. Je to trubač jménem Du Mesnil. Požaduje, aby Gilles svou krví podepsal stvrzení, kde se zavazuje dáti ďáblu vše, oč požádá, „kromě svého života a své duše“, a ačkoliv Gilles svolí, chtěje přispěti ke zdaru kouzel, aby byla v jeho kapli v den Dušiček sloužena mše zatracených, Satan se nezjeví.

Maršál počal pochybovati o moci svých kouzelníků, tu ho však nový podnik, o nějž se pokusil, přesvědčil, že se někdy ďábel zjevuje.

Zaklínač duchů, jehož jméno se ztratilo, uzavře se v Tiffauges, v kteréši komnatě s Gillesem a de Silléem.

Nakreslí na podlaze velký kruh a vyzve své dva společníky, aby vstoupili do něho.

Sillé se zpěčuje; jat úděsem, jehož si nedovede vysvětliti, počne se trásti na všech údech, prchne k oknu, otevře je, šeptá docela tiše zaklínači formule.

Gilles, jsa srdnatější, drží se uprostřed kruhu, ale při prvních zaklínáních se zachvěje a chce se pokřižovati. Kouzelník mu nařídí, aby se nehnul. Náhle pocítí, že ho někdo uchopil za šíji; pojme ho hrůza, třese se na celém těle, prosí Pannu Marii, aby ho zachránila. Vyvolávač ho zuřivě vystrčí z kruhu; Gilles prchne dveřmi, de Sillé oknem; dole se shledají, naslouchají v hrůze, neboť z pokoje, v němž kouzelník operuje, počne zaznívati vytí. „Třesk mečů, jež dopadaly četnými a jako na peřinu mířenými ranami“ je slyšeti, pak stony, úzkostlivé volání o pomoc, výkřiky člověka, kterého vraždí.

Naslouchají poděšení, pak, když hluk ustane, osmělí se, vyrazí dveře, naleznou kouzelníka nataženého na podlaze, pokrytého ranami, s roztříštěným čelem, v tratolišti krve.

Odnesou ho; Gilles plný soustrasti, ho uloží do svého vlastního lůžka, objímá ho, obváže ho, pohne ho, aby se vyzpovídal, obávaje se, že zemře. Několik dní se vznáší mezi životem a smrtí, ale pak se uzdraví a je ten tam.

Gilles už pochyboval o tom, že obdrží od ďábla recept nejvyššího mistrovského díla, když tu mu Eustach Blanchet oznámí svůj návrat z Itálie; přivádí s sebou mistra florentské magie, neodolatelného vyvolavače démonův a duchů, Františka Prélatiho.

Ten ohromil Gillesa. Bylo mu sotva třiaadvacet let a byl z nejdouchaplnějších, nejučenějších, nejrafinovanějších mužů své doby. Co dělal, dříve než se ubytoval v Tiffauges a tam počal s maršálem páchatí řadu nejstrašnějších zločinů, jež lze viděti? Jeho výslech v soudním řízení s Gillesem nám nepodává podrobných zpráv o něm. Narodil se v diecézi lucké v Pistoii, byl vysvěcen na kněze arežským biskupem. Za nějakou dobu po svém přijetí do kněžského svazku stal žákem kteréhosi florentského divotvorce, jménem Jana de Fontenelle a podepsal smlouvu s jakýmsi démonem, slujícím Barron. Od té chvíle byl ten milý a výmluvný, učený a roztomilý

abbé nucen se oddávati nejohavnějšímu rouhání a provozovati vražedný rituál černé magie.

Gilles se však nicméně zamiluje do toho muže; ve vyhaslých pecích opět hoří; oba hledají, zuřivě vzývajíce Peklo, ten kámen mudrců, který Prélati spatřil, ohebný, křehký, rudý, kámen páchnoucí chloridem vápenatým.

Jejich zaklínání je marné. Zoufalý Gilles je zdvojnásobí, ale ono končí vždy špatně; jednoho dne tam Prélati málem nechá své kosti.

Kteréhosi odpoledne uvidí Eustach Blanchet v zámecké galerii maršála rozplývati se v slzách; nářky trýzněného pronikají dveřmi komnaty, v níž Prélati vyvolává d'ábla.

„Je tam d'ábel a tluče mého ubohého Františka, prosím tě, vejdi dovnitř,“ volá Gilles; ale postrašený Blanchet odmítne. Tu se rozhodne Gilles přes svůj strach k tomu; chce vypáčiti dveře, když tu se otevrou a Prélati, zalitý krví mu klesne do náručí. Mohl se, podporován jsa svými dvěma přáteli, dobelhati do maršálovy komnaty, kde ho položili na lůžko; ale rány, jež obdržel, byly tak těžké, že třeštil; horečky přibývalo. Zoufalý Gilles se ubytoval u něho, ošetřoval ho, pohnul ho, aby se vyzpovídal, plakal štěstím, když už nebyl v nebezpečí života.

Ten případ, který se opakuje u neznámého kouzelníka a Prélatiho, kteří jsou oba nebezpečně zraněni za těchže okolností v prázdné komnatě, je stejně překvapující, pravil si Durtal.

A doklady, které udávají ty případy, jsou hodnověrné; jsou to akta soudního řízení s Gillesem; na druhé straně souhlasí přiznání obžalovaných, výpovědi svědků; a nelze připustiti, že snad Gilles a Prélati lhali, neboť dozrávajíce ta d'ábelská zaklínání, odsuzovali se sami k upálení zaživa.

Kdyby byli ještě prohlásili, že se jim d'ábel zjevil, že byli navštěvováni sukuby, kdyby byli tvrdili, že slyšeli hlasy, cítili vůně, že se dokonce dotkli těla, bylo by lze připustiti, že jsou to halucinace, podobné halucinacím jistých námětů u Bicêtra, ale zde nemůže býti poblouzení smyslů, chorobných vidění, neboť jsou tu rány, jizvy, hmotný, patrný a hmatatelný důkaz.

Lze si představit, kterak mystik, jímž byl Gilles de Rais nucen věřit ve jsoucnost Ďáblu, byv svědkem takových výjevů!

Přes své nezdary nemohl pochybovat — a Prélati, který byl skoro zabit, pochyboval asi ještě méně — že, bude-li Ďábel chtít, naleznou konečně ten prášek, který je zahrne bohatstvím a učiní je skoro nesmrtelnými, neboť domnívali se v té době, že lze pomocí kamene mudrců nejenom proměňovat laciné kovy, jako cín, olovo, měď, ve vzácné kovy, jako stříbro a zlato například, ale také léčit všechny nemoci a prodloužit bez jakékoli choroby život až po hranice, určené už patriarchům.

Jaká podivná věda! pomyslí si Durtal, nadzdvihnuv dvířka svého krbu a ohřívaje si nohy; přes výsměchy této doby, která, co se týká objevů, vykopává z hrobu pouze věci už ztracené, není hermetická filozofie docela bezpodstatná.

Pod názvem izometrie, uznává mistr současné chemie, Dumas, teorie alchymistů a Berthelot prohlašuje, „že nikdo nemůže tvrdit, že jest a priori nemožno vyrobiti tělesa, pokládaná za nesložená“.

Kromě toho byla kontrolovaná akta, zaručená fakta. Mimo Mikuláše Flamela, kterému, jak se zdá, se skutečně podařilo velké dílo, obdrží chemik Van Helmount v XVII. století od neznámého člověka čtvrt gramu kamene mudrců a tím gramem promění osm uncí rtuti ve zlato.

V téže době obdrží Helvétius, který potírá dogmata alchymistů rovněž od jiného neznámého člověka prášek, jímž promění kus olova ve zlato. Helvétius nebyl jistě hlupák a Spinoza, který potvrdil ten pokus a dosvědčil jeho naprostou pravdivost, nebyl přece také ani potakovačem⁶, ani holobrádkem!

Co si máme konečně myslit o tom tajuplném člověku, o tom Alexandru Sethonovi, který pod jménem Kosmopolity procestuje Evropu, dělá pokusy před knížaty a veřejně proměňuje všechny kovy ve zlato? Uvržen byv do žaláře na rozkaz Christiana II., kurfiřta saského, onen alchymista, o němž bylo známo, že pohrdá bohatstvím,

---

⁶ Přitakávač, který po někom slepě něco vykonává. *Pozn. red.*

neboť nikdy si neponechal zlata, jež vyrobil, a žil jako chudřas, modle se k Bohu, onen alchymista snášel jako světec muka; nechal se mrskati pruty, do nichž byly zasaženy kovové hroty, zdráhal se prozraditi tajemství, o němž tvrdil, že mu bylo stejně jako Mikuláši Flammelovi svěreno samým Pánem!

A uvážíme-li, že za dnešní doby se pokračuje v těch bádáních! Jenomže většina hermetiků popírá lékařskou a božskou působivost pověstného kamene. Domnívají se prostě, že velké mistrovské dílo je ferment, který hozen byv do roztavených kovů, způsobí molekulární proměnu, podobnou oné, kterou podstupují organické hmoty, jestliže pomocí nějakého droždí počnou kvasiti.

Des Hermies, který zná svět, tvrdí, že nyní se vytápí ve Francii více než čtyřicet alchymických pecí a že v Hanoversku, v Bavorsku jest ještě více adeptů.

Nalezli opět nepřirovnatelné tajemství dávných věků? — Přes jistá tvrzení je to málo pravděpodobno, ježto nikdo nevyrábí uměle toho kovu, jehož původ je tak podivný, tak pochybný, že za pře, která byla vedena v listopadu 1866 v Paříži mezi pronájemci pozemků a panem Poppem, který sestrojil pneumatické hodiny města, prohlásili chemikové báňské školy a inženýři v soudní síni, že by bylo možno dobývati zlato z mlýnských kamenů; takže by zdi, které nás obklopují, byly zlatými doly a v podkrovních světničkách by byly skryty zlaté hroudy!

Ať je tomu jakkoli, pokračoval, usmívaje se, tyto vědy nejsou prospěšné, neboť myslil na starce, který si zařídil v pátém poschodí kteréhosi domu v ulici Saint-Jacques alchymickou laboratoř.

Ten muž, jménem August Redoutez, studoval každého odpoledne v Národní knihovně v dílech Mikuláše Flamela; ráno a večer pokračoval u své pece v badání o velkém díle.

Dne 16. března minulého roku vyšel s nějakým soustolovníkem z knihovny a prohlásil mu cestou, že odhalil konečně proslulé to tajemství. Přišel do svého pokoje, hodil několik kousků železa do křivule, provedl projekci, obdržel krystaly krvavé barvy. Druhý zkoumal soli a dobíral si ho; tu se alchymista zuřivě vrhl na něho,

srazil ho kladivem k zemi, a musil býti spoután a ihned odvezen do ústavu svaté Anny.

V XVI. století upalovali v Luxemburku zasvěcence v železných klecích; následujícího století je přivazovali v Německu, oděné slameným šatem, k pozlaceným kúlům; nyní, kdy je nechávají na pokoji, stávají se šílenými. Rozhodně to končí, smutně usoudil Durtal.

Šel otevřít dveře, ježto zazněl zvonek; vrátil se s dopisem, který přinesl domovník.

Otevřel jej. Co to? pravil udiveně a četl:

Pane,

nejsem ani záletnice, ani duchaplná žena, která se opájí tlachy jako jiné lihovinami a parfěmy, ani dobrodružkou. Ještě méně jsem zvědavou všední ženou, jíž běží o to, aby zjistila, zdali má spisovatel zevnějšek svého díla, anebo něco z toho, co by mu mohlo zaopatřiti pole možných domněnek. Pravdou je, že čtu právě váš poslední román...

— Nepospíchá s tím, neboť je tomu už přes rok, co vyšel, zamumlal Durtal.

... bolestný, jako trýzeň duše, již uvězní...

— Ach, ani pomyšlení! přejdeme poklony; jsou ostatně jako vždy pochybné!

... A nyní, pane, třebaže vím, že je neomylně pošetilstí a hloupostí chtítí uskutečniti nějakou touhu, chcete se setkati s jednou ze svých sester v únavě na místě, které určíte, načež se vrátíme každý do svého interiéru, do interiéru lidí, určených padnouti, ježto se liší od ostatních lidí. Na shledanou, pane, buďte ujištěn, že Vás pokládám za někoho v tomto století ohmataných sous.

Ježto nevím, dostanu-li odpověď na tento dopis, nechci se dáti poznati. Dnes večer se staví služka u Vašeho domovníka a zeptá se ho, má-li nějakou odpověď na jméno paní Maubelové.

— Hm, učinil Durtal, složiv dopis. — Zním tuto ženu, je to asi jedna z těch velmi starých dam, které rozdávají zapomenuté losy lichocení, zatykače duše! nejméně pětadvacet let; její klientela se skládá buď z drobných mladých lidí, kteří jsou vždy spokojeni, nepatří-li, anebo z literátů, jež lze snadněji uspokojiti, neboť ohyzdnost milenek v tom světě je příslovečná! — Leda že by to byla prostě mystifikace; — ale od koho? A za jakým účelem? Ježto neznám nyní už nikoho!

Každopádně nezbyvá než neodpovědět.

Ale otevřel opět proti své vůli ten dopis. Ale co tím dávám v sázku? pravil si; chce-li mi ta dáma prodati příliš staré srdce, nic mne nezavazuje, abych je koupil; nezůstane mi nic jiného, než jíti ke schůzce.

Ano, ale kam mám určit tu schůzku? Sem ne; jakmile by byla jednou u mne, věc by se stala spleťkou, neboť je mnohem nesnadněji vyhoditi ženu před dveře než ji opustiti někde na nároží. Kdybych ji udal právě kout ulice de Sèvres a ulice de la Chaise u zdi Abbaye — aux-Bois; je to osamělé a pak je to na dva kroky odtud. Nuže, počneme nejdříve tím, že jí odpovíme, ale neurčitě, neudávajíc přesně místa; rozhodneme se o tom až později, po její odpovědi. A napsal dopis, v němž on také mluvil o své duševní únavě a prohlásil, že je ta schůzka zbytečná, ježto už neočekává zde na zemi nějakého štěstí.

Dodám, že jsem churav, to působí vždy dobrý dojem a pak to může omluviti v čas potřeby slabosti, pravil u sebe, kroutě si cigaretu.

Tak, to bych měl; — není to pro ni velmi povzbuzující... Ó! A pak... Nuže, co ještě? — Ech! Nebude zle, upozorním-li ji také, že vážný a trvalý poměr se mnou není možný z rodinných důvodů. A pro jednou je toho dosti...

Složil dopis a načrtal adresu.

Pak jej držel mezi prsty a uvažoval. Je rozhodně hloupostí odpovédět; kdož ví? Může člověk předvídati, do jakých nepříjemností ho mohou uvést ty podniky? Vždyť věděl dobře, že každá žena je předmětem trápení a jednotvárností. Je-li dobrá, bývá často přespří-

liš hloupá, anebo není zdráva anebo je neobyčejně plodná, jakmile se jí člověk dotkne. Je-li zlá, můžete se nad to obávati všech mrzutostí, všech soužení, všech potup. Ach! Čiňte cokoliv, přece na to doplácíte.

Vyvstaly mu v mysli ženské vzpomínky jeho mládí, vzpomněl si na počátky a lži, na lsti a cizoložství, na nemilosrdnou duševní nečistotu ještě mladých žen! Ne! Rozhodně, nehodí se to už pro mé stáří. — Ó! A pak, ještě k tomu, jak mám zapotřebí nyní žen!

Ale přes to vše, ho ta neznámá žena zajímala. Kdož ví? Je snad hezká? Není snad obzvláštní náhodou příliš špinavá; nic to nestojí přesvědčiti se o tom, a pročetl znovu dopis. Není v něm pravopisných chyb; názory o mé poslední knize jsou prostřední, ale k čertu, nelze po ní požadovati, abychom se v tom poznali! — To voní jemně heliotropem^z, pokračoval, čichaje k obálce.

Ech! Budiž! A sešed ke snídani, odevzdal u domovníka svou odpověď.

---

^z Minerál, jemuž je v magii přisuzována schopnost zahánět obavy, překonávat zlo, přitahovat peníze a vítězství. *Pozn. red.*

VII

Půjde-li to tak dále, skončím deliriem, mumlal Durtal, sedě u stolu. Přečítal znovu zběžně dopisy, které po osm dní dostával od oné ženy. Měl co činiti s neúnavnou pisatelkou dopisů, která mu nenechala ani kdy, aby se obrátil, od té doby, co počala své sbližovací podniky.

Sapristi, pravil si, pokusme se opět zotaviti. Po tom málo povzbuzujícím dopisu, kterým jsem jí odpověděl na její první list, posle mi ihned tento dopis:

Pane,

je to poslední dopis, který Vám píši; kdybych měla slabost posílati vám jiné, byly by jednotvárné jako věčná nuda, kterou pocítuji. Neměla jsem ostatně z vás toho nejlepšího, v tom listě neurčitého zbarvení, který mne na okamžik vytrhl z mé letargie? Vím bohužel, pane, stejně jako vy, že se nic nepřihází a že naše nejjistější požitky jsou ty, které sníme. Přes svou horečnou touhu, abych Vás poznala, strachovala bych se právě, tak jako vy, že by setkání pro nás oba bylo pramenem lítosti, jíž se nemusíme dobrovolně vystavovati.

Ale konec tohoto dopisu dosvědčuje naprostou zbytečnost toho úvodu.

Připadne-li Vám na mysl mně psáti, můžete adresovati bezpečně své dopisy na jméno paní H. Maubelové, poste restante, rue Littré. Stavím se v pondělí na poště. Přejete-li si, abychom zůstali při tom – což by mi bylo velmi líto – řeknete mi to docela upřímně, není-li pravda?

Nato jsem byl tak hloupý, že jsem jí poslal milostný dopis, ani vroucný ani chladný, sporý a důrazný jako byl můj první list; pod

mým chladem, který zamítal tajné sblížení, velmi dobře pochopila, že mne láká.

Její třetí dopis to dosvědčuje:

Nevyčítejte si nikdy, pane (zadržela jsem něžnější slovo, které mi přišlo na rty), že nejste s to, abyste mi poskytl útěchy. Ale slyšte, dejme my, kteří jsme tak unaveni, tak opotřebování, tak vystřízlivěli, občas svým duším tiše, docela tiše promluvit, jak jsem s vámi mluvila dnes v noci, neboť mé myšlení vás od nyníška bude stále následovati...

A tak to pokračuje na čtyřech stránkách, pravil si, obraceje listy, ale toto místo je lepší:

Dnes večer, můj neznámý příteli, pouze slovo. Strávila jsem strašný den, mé pobouřené nervy křičely skoro trýzní a to pro maličkosti, které se obnovují stokrát za den; pro dveře, které bouchnou, pro drsný a nepříjemně znící hlas, který zalehne z ulice ke mně; jindy je má necitelnost tak velká, že bych s sebou nepohnula, ani kdyby dům počal hořeti. Smím vám poslati tuto stránku, plnou komických nářků? Ach! Nejlépe by bylo nemluvit o bolesti, nedovedeme-li jí odítí nádherným rouchem, přetvořiti ji v literární anebo hudební stránky, jež nádherně znějí.

Chci vám přát docela tiše dobrého večera, cítíc jako prvého dne znepokojující touhu, abych Vás poznala, a zakazuji si dotýkati se toho snu, z obavy, aby se nerozprchl. Ano, napsal jste to dobře onehdy, my ubozí, ubozí lidé! – vskutku velmi ubohé, velmi politováníhodné jsou ty bojácné duše, jež děsí každá skutečnost potud, že by se neodvážily dosvědčiti, že by mohla obstáti náklonnost, jíž jsou jati, před mužem anebo ženou, která jí dala vzniknouti. A přece, přes tento krásný závěr musím vám doznati... Ne, ne, nic; uhodněte, můžete-li, a promiňte mi také tento všední dopis anebo čtěte raději mezi řádky; snad tam najdete něco z mého srdce a mnoho z toho, co zamlčuji.

Je to dopis, který je pln mojí bytosti, kdo by tušil, že jsem myslila pouze na Vás, když jsem jej psala?

Až potud to ještě ušlo, pravil si Durtal. Ta žena byla aspoň zajímavá. A jakého zvláštního inkoustu užívá, pokračoval, prohlížeje si to písmo, myrtově zelené, ale velmi slabé, velmi bledé barvy a sbíraje nehtem pudr, který lpěl ještě na nožičkách písmen, rýžový pudr, vonící heliotropem.

— Jest to asi blondýna, pokračoval, zkoumaje odstín toho pudru, neboť není to smaltový odstín brunet. Ale zde se nyní vše kazí. Jat byv nevím jakou ztřeštěností, pošlu ji zaokrouhlenější, naléhavější dopis. Rozněcuji ji, sám se rozněcuje do prázdna, a obdržím ihned tento druhý list:

Co mám činiti? Nechci Vás ani uviděti, ani vyhladiti své ztřeštěné přání setkati se s Vámi, které nabývá rozměrů, jež mne děsí. Včera večer jsem proti své vůli vyřkla Vaše jméno, které mne zžíhalo. Můj muž, který je však z vašich podivovatelů, se zdál poněkud pokorěným tou zaujatostí, která mne ostatně stravovala a prochvívala nenesitelnými zámrazy. Jeden z našich společných přátel — proč bych Vám to neřekla, známe se, možno-li říci, že se známe, setkavše se ve společnosti; — jeden z Vašich přátel tedy přišel a prohlásil, že byl upřímně do vás zamilován. Byla jsem v tak zoufalém stavu, že nevím, k čemu bych byla dospěla bez nepovědomého přispění osoby, která pronesla v pravý čas jméno tak groteskního člověka, že ho nemohu slyšeti, abych se nesmála. Sbohem, máte pravdu, pravím si, že vám už nebudu psáti a činím pravý opak. Ježto by nebylo možno, abych Vám ve skutečnosti náležela, aniž bych nás oba zlomila.

Na to na žhavou odpověď, tento poslední, zběžně napsaný dopis, který přinesla služka, běžíc mimo.

Ach! Kdybych necítila, kterak mne jímá strach, hraničící skoro s úděsem; — a doznejte, že cítíte ten strach stejně jako já, — jak bych spěchala k Vám! Nikoliv, nemůžete slyšeti těch tisíců rozmluv, jimiž moje duše unavuje Vaši duši; ale v mém truchlivém životě jsou chvíle, kdy mne zachvacuje šílenství. Sudťe sám o tom. Celou noc jsem strávila tím, že jsem Vás zuřivě volala, plakala jsem při tom zoufal-

stoím. Ráno vejde můj muž do pokoje; měla jsem oči zrudlé pláčem; dám se do smíchu jako šílená a když mohu popadatí slov, řeknu mu: Co byste si pomyslel o osobě, která tázána byvši na své povolání, by odpověděla: jsem sukubem v pokoji.

— Ach, má drahá, vy jste velmi nemocna, odpověděl mi. — Vážněji než myslíte, odpověděla jsem. — Ale čím vás chci bavit, můj drahý trpěteli ve stavu, v němž jste sám; Váš dopis mne pobouřil, ačkoliv si stěžujete na své utrpení s jakousi brutalitou, která prochvívala mé tělo pocitem rozkoše, oddálivši mou duši. — Ach! Právě tak, jako by to, co sníme, mohlo býti!

Ach! Řekněte slovo, jedno jediné slovo, ale slovo, které by přešlo přes Vaše rty; je vyloučeno, že by některý z Vašich dopisů mohl padnouti někomu jinému do rukou nežli mně.

Ano, nuže, to se nestává žertovným, usoudil Durtal, složiv dopis. Ta žena je vdána za muže, který, zdá se, mne zná. Jak je to nepřijemné! Ale kdo to může k ďáblu býti? Marně procházel v duchu všemi večerními zábavami, jež byl kdysi navštěvoval. Neviděl ženy, která by mu mohla poslati taková vyznání. A kdo je ten společný přítel? Ale nemám přátel mimo des Hermiesy. Nuže, budu musiti na něm vyzvědět, jaké osoby navštívil poslední dobou — ale jako lékař jich vidí spousty! A pak, jak mu mám tu věc vyložiti?

Mám mu vyprávěti své dobrodružství? Bude si ze mne tropiti blázný a rozbourá mi předem nepředvídanost tohoto případu!

A Durtal se rozčílil, neboť dalo se v něm něco vskutku nepochopitelného. Plál pro tu neznámou, byl jí skutečně posedlý. On, který před lety upustil od všech tělesných svazků, který se spokojil, když se otevřely stáje jeho smyslů, tím, že přivedl hnusné stádo svého hříchu na jatky, kde řeznice lásky je porazily jednou ranou, počal věřiti proti vši zkušenosti, proti všem rozumovým úvahám, že by s vášnivou ženou, jakou se ona zdá býti, zakusil téměř nadlidských senzací, nových vzruchů! A představoval si ji takovou, jakou by ji chtěl mít, plavovlasou a pevného masa, kočičích pohybů a štíhlou,

dravou a smutnou; a viděl ji v duchu, a dospíval k takovému nervovému napětí, že skřípal zuby.

Už osm dní snil o ní v úplně bdělém stavu v samotě, v níž žil, neschopen jsa nějaké práce, nejsou dokonce ani s to, aby četl, neboť obraz té ženy se vkrádal mezi stránky.

Pokusil se vsugerovati si sprosté vize, představiti si tu bytost v okamžicích tělesné nouze, pohroužil se do nečistých halucinací, ale to počínání, jež mělo nedávno úspěch, kdy toužil po ženě, jež mu nikdy nemohla náležeti, úplně ztroskotalo; nemohl si představiti své neznámé, hledající vizmutu anebo prádla, jevila se mu pouze melancholickou a rozjitřenou, jsoucí bez sebe žádostmi, dráždící ho očima, rozněcující ho svýma bledýma rukama.

A bylo to něco neuvěřitelného, ty zoufalé psí dny, vzplanuvší náhle za listopadu těl, za Dušiček duše. Opotřebovaný, unavený, bez skutečných žádostí, klidný, zabezpečený před záchvaty, skoro nemohoucí anebo spíše zapomínající na sebe sama už několik měsíců, ožíval znovu, a to, vbičován byv v prázdno tajemstvím ztřeštěných dopisů!

Ach! Ale už toho mám až po krk, zvolal, udeřiv pěstí na stůl.

Uchopil klobouk a bouchl za sebou dveřmi. Počkej, já ti dám tropiti si smích z mého ideálu! A běžel k nevěstce, již znal v Quartier Latin.

— Jsem už příliš dlouho cnostný, mumlal cestou, a proto bez pochyby se dopouštím výstředností.

Ona žena byla doma — a bylo to hnusné. Byla to hezká bruneta, měla příjemnou tvář o chtivých očích a vlčích zubech. Jsouc pánovitého masa, obratná, vymačkávala míchu, vysušovala plíce, rozdrtila několika vášnivými polibky bedra.

Vyčítala mu, že už tak dlouho u ní nebyl, mazlila se s ním, líbala ho; ale bylo mu smutno a oddychoval těžce, bylo mu trapno, nepociťuje opravdových žádostí; posléze se vrhl na lůžko a podstoupil, vysílený, že skoro křičel bolestí, pracná muka vybagrování, lamajících páteř.

Nikdy neproklel více svého těla, nikdy nepocítil hlubšího hnusu, nikdy nebyl umdlenější než ve chvíli, kdy vycházel z toho pokoje. Loudal se na zdařbůh rue Soufflot a obraz neznámé ho posedl dráždivěji, tvrdošijněji.

Počínám chápati doléhání sukubátu, pravil si. Pokusím se o exorcismus bromy. Dnes večer spolknou gram, to mi rozjasní smysly. Ale usuzoval, že tělesná otázka byla jen druhotná, že byla pouze důsledkem nepředvídaného duševního stavu.

Ano, bylo v něm něco jiného než pohlavní neklid, nežli výbuch smyslů; tentokrát bylo to odbočení přes ženu, ten vzlet k nevyjádřenému, ta projekce k docela nízkému, jež ho nedávno povznesla v umění; byla to ta potřeba povznést se nad zastaralé zvyky. To mne tak pomátla ta posvěcená studia, jimž jsem se oddával, vzdálen jsa světa, ty klášterní myšlenky v církevních a démonických výjevech, a viděl, že právě z té usilovné práce, na niž se omezoval, vyvstal všechen rozkvět nepovědomého mysticismu, ležícího dosud ladem, když se jal hledati nového ovzduší, sbíratí nové rozkoše nebo bolesti.

A cestou opakoval krátce, co věděl o té ženě; byla vdaná, plavovlasá, bohatá, poněvadž nechávala pokoj stranou a měla pokojskou, bydlila v téže čtvrti, poněvadž chodila pro své dopisy na poštu v rue Littré, jmenovala se, ježto připouštěl, že začáteční písmeno, které kladla před jméno paní Maubelové ve svých dopisech, je správné, Jindřiška anebo Hortensie, Honorina, Hubertina anebo Helena.

A co dále? Chodila asi do uměleckých kruhů, ježto se s ním setkala a poněvadž již nechodil léta do měšťáckých salonů; vyznávala konečně chorobný katolicismus, slovo sukub, jehož neužívali nezasvěcenci, to dosvědčovalo; a to bylo vše! Zůstává její muž, který, jestliže byl jen poněkud bystrozraký, musil tušiti jejich poměr, ježto podle svých vlastních doznání, špatně utajovala posedlost, jíž byla sama zachvácená.

Vlastně neměl jsem se dáti unést! Neboť já jsem jí také psal z počátku pro zábavu fosforové dopisy, kořeněné práškem mršníků⁸ a kantharid⁹, pak jsem se posléze stal vážně hysterickým; – rozdmýchávali jsme každý střídavě doutnající oharky, které nyní řeřaví; rozhodně to špatně končí, dodávati si navzájem naděje, neboť její případ jest asi týž jako můj, soudím-li podle vášnivých dopisů, jež mi posílá.

Co činiti? Pokračovati, volati se takto hustou mlhou? To snad přece ne; lépe by bylo skoncovati, podívati se na ni, a je-li hezká, s ní spáti; budu míti aspoň pokoj. Kdybych jí napsal upřímně dobrý návrh, kdybych jí určil schůzku?

Rozhlédl se kolem sebe. Ocítl se, nevěda ani, jak sem přišel, v Jardin des Plantes; orientoval se a vzpomněl si, že je kdesi na straně nábřeží pokoutní kavárna, i zamířil tam.

Chtěl se přinutiti, aby napsal dopis zároveň vášnivý a rozhodný; ale pero se mu chvělo v prstech. Psal rychle, doznal, že lituje, že nepřistoupil ihned na schůzku, kterou navrhovala a rozohniv se, zvolal: musíme se přesto viděti; uvažte, jaká muka si působíme, dráždíce se takto v temnu, pomýšlejte na lék, který existuje, má ubohá přítelkyně, prosím Vás o to...

A označil jí schůzku. Tu přestal psáti. Uvažujme, pravil si, nechci, aby přistála u mne, je to příliš nebezpečné; nejlépe tedy bude zavést ji pod záminkou, že jí chci nabídnouti sklenici portského a zákusek k Lavenulovi, je to zároveň restaurace a hotel. Dám připravit pokoj; nebude to tak nechutné jako vyhrazený pokoj anebo obyčejný zařízený pokoj chvilkových známostí, v tom případě, dejme přednost před nárožím ulice de la Chaise čekárně montparnasského nádraží, která bývá často liduprázdná. Tak, zůstane při tom. Zalepil obálku, pocítil jakési ulehčení. Ach! Zapomněl jsem! Číšníku, adresář! Hle-

---

⁸ Mršníkovití – čeled' brouků, mršník mrvový žije na hnojištích a zdechlinách. *Pozn. red.*

⁹ Kantharidin – jedovatá látka získávaná z brouka puchýřníka lékařského, známého jako španělská muška; používala se k vyvolání erekce. *Pozn. red.*

dal jméno Maubel, tázaje se, není-li snad to jméno náhodou správné; je málo pravděpodobno, že si dává adresovati své dopisy na poštu pod svým pravým jménem, pravil si, ale zdá se tak přepjatou, tak neopatrnou, že jest u ní vše možno! Ostatně, setkal jsem se s ní skutečně snad ve společnosti, aniž jsem kdy věděl, jak se jmenuje; podívejme se.

Nalezl nějakého Maubého a nějakého Maubeca ale žádného Maubela. Ostatně, to nic nedokazuje, pravil, zavřev seznam. Vyšel, vhořdil dopis do schránky. Nepříjemnou věcí v tom všem jest její muž; ach! Ale vždyť mu bezpochyby nevezmu na dlouho jeho ženy!

Připadlo mu na mysl, aby se vrátil domů, pak uvážil, že by nepracoval, že by opět upadl docela sám do svých fantazmat. Což, abych zašel k des Hermiesovi, ano, je to jeho poradní den, to je myšlenka.

Zrychlil krok, dospěl do rue Madame, zazvonil v nadprízemí. Hospodyně otevřela; ach, pane Durtale, není doma, ale vrátí se brzy; chcete počkati?

— Ale víte docela jistě, že se brzy vrátí?

— Ano, už by měl býti nazpět, pravila, rozdmýčávajíc oheň.

Když odešla, Durtal se posadil, potom, ježto se nudil, počal listovati ve starých knihách, které se hromadily jako u něho, v přihrádkách podél zdí.

Ten des Hermies má docela zajímavé věci, zamumlal, rozevřev velmi starou knihu. Hle, tu je kniha, která by se byla hodila před několika staletími pro můj případ: *Manuale Exorcismorum* — ach, proklatě, toť Plantin! — A co vypravuje ta příručka, určená posedlým?

Vida, obsahuje bizarní zaklínání. Jsou zde některá, týkající se ďáblem posedlých a uhranutých; jiná, proti nápojům lásky a proti moru; jsou mezi nimi i zaklínání proti otráveným pokrmům a i taková, která zabraňují, aby se máslo a mléko nekazilo!

Je to lhostejno, za starých dob hledali ďábla ve všech omáčkách. A co je toto? Držel v rukou dva drobné svazky s karmazínovou ořízkou, vázané ve světlehnědé teletině. Rozevřel je, pohlédl na titul,

byla to *Anatomie mše* od Petra du Moulin, s tímto letopočtem: Ženeva, 1624.

To jest asi zajímavé. Šel si ohřátí nohy, proběhl konečkem prstů jeden z těch svazků. He! zvolal, ale to je velmi dobré.

Na stránce, již četl, se projednávala otázka kněžství. Autor tvrdil, že by nikdo neměl vykonávat úřadu kněžského, kdo by nebyl tělesně zdrav anebo komu by byl odňat nějaký úd, a tázaje se sebe při té příležitosti, zda by kleštěnc mohl býti vysvěcen na kněze, odpovídal si: ne, leda by nosil při sobě části, jichž se mu nedostává proměněny v prach.

Přece však dodával, že kardinál Tolet nepřipouštěl toho výkladu, který nicméně všichni přijali.

Durtal pokračoval v četbě té knihy, která se mu zamlouvala. Nyní du Moulin uvažoval o otázce, zda by bylo na místě suspendovati kněží, zachvácené chlípností. A uváděl si v odpověď, melancholickou poznámku kanonu Maximianova, který ve svém 81. odstavci vzdychá: „Je obecným míněním, že nemá nikdo býti sesazen se svého úřadu pro smilstvo, ježto je málo lidí, kteří nejsou oddáni té neřesti.“

— Jak, ty jsi zde? pravil des Hermies, který vešel. — Co čteš? *Anatomie mše*, je to špatná protestantská kniha! Jsem utrmácen, pokračoval, hodiv klobouk na stůl. Ach, příteli, jak suroví jsou všichni lidé! A jako člověk, který má mnoho na srdci, rozhovořil se ohnivě:

— Ano, zúčastnil jsem se právě porady mužů, jež noviny nazývají „knížaty vědy“. Za čtvrt hodiny jsem vyslechl nejrůznější náhledy. Všichni se nicméně shodovali v tom, že je můj nemocný ztracen; nakonec se dohodli a týrali zbytečně toho nešťastníka, předepsavše mu moxy¹⁰.

Podotkl jsem nesměle, že by bylo mnohem lépe poslati pro zpovědníka a uspati pak muka umírajícího opětovnými morfiiovými injekcemi. Kdybys byl viděl jejich obličeje; div že mne nenazvali bláznem.

---

¹⁰ Moxování — metoda tradiční čínské medicíny, při které se přehřívají akupunkturní body. Pozn. red.

Ach! Současná věda je podařená. Každý objeví nějakou novou anebo vymizelou nemoc, rozhlašuje zapomenutou anebo novou metodu, a nikdo nic neví! Ostatně, i kdybys nebyl posledním nevědomcem, k čemu by to bylo, ježto je lékárnictví tak padělané, že není lékaře, jenž by mohl býti úplně jist, že jeho předpisy se doslova splňují. Například; nyní už není sirupu z bílého máku, diakodu starého kodexu; vyrábí se z opia a cukrového sirupu, jako by to bylo totéž!

Dospěli jsme v tom tak daleko, že už neodvažujeme látek, že předpisujeme už hotové léky, že užíváme těch zázračných specialit, jež plní čtvrté stránky plátků. Je to tedy, ať je nemoc jakákoli, týž lék pro všechny případy; jaká hanba a jaká hloupost! Nikoliv, nelze to říci, ale stará terapeutika, která se zakládala na zkušenosti, měla větší cenu; věděla aspoň, že léky dávané ve formě kuliček, zrněk, pilulek, jsou nespolehlivé, i předpisovala je pouze ve stavu tekutém. A pak, dnes se každý lékař specializuje; oční lékaři vidí pouze oči, a aby je vyléčili, otráví klidně tělo. Svým pilokarpinem podkopali navždy zdravý lidí! Jiní léčí kožní neduhy, léčí ekzémy u starců, kteří uzdravivše se, zhloupnou neb zešílí. Není už součinnosti; vrhají se na jednu část ke zkáze druhých; je to hudlařství! Nyní také moji ctihodní druhové plácají a jsou zaujati pro léky, jichž nedovedou ani sami upotřebiti. Například, antipyrin, abych jeden z nich uvedl; toť jeden ze skutečně působivých výrobků, jakého chemikové už dlouho neobjevili. Nuže, který lékař ví, že antipyrin, přiložený v obkladku, nasyceném vodou, obsahující jód a ochlazenou podle Bondonneaua, je prostředkem proti rakovině, proti oné nemoci, která prý je nevyléčitelná? — A zdá-li se to i nepravděpodobným, je to přece pravda!

— Ty tedy věříš, pravil Durtal, že staří terapeutové lépe léčili?

— Ano, neboť znali kupodivu účinky léků neměnných a poctivě připravovaných. Zdá se nicméně, že starý Paré neobdržel pravděpodobně velmi zřejmých výsledků, když velebil léky, podávané ve váčcích, když předpisoval svým pacientům, aby nosili suché a v prášek proměněné léky v drobném váčku, jehož tvar se měnil podle povahy nemoci, napodobil tvar čepečku na hlavu, dud na

žaludek, hovězího jazyka na slezinu! Jeho tvrzení, že lze žaludeční křeče léčiti pomocí přísad prášku červené růže, korálu a mastixu, absintu a máty, muškátového ořechu a anýzu, je přinejmenším smyšlené; ale měl také jiné systémy, a často uzdravoval, poněvadž znal vědu prostých, která je nyní ztracena!

Nynější lékaři krčí rameny, mluvíte-li k nim o Ambroži Paréovi; tropí si také velmi posměch z dogmatu alchymistů, když se jim uvádělo dogma, které ujišťuje, že je zlato prostředkem proti nemocem, to však nebrání, že nyní užívají ve skrytě působících dávkách opilků a soli toho kovu. Užívají arsenových solí dynamizovaného zlata proti bledničkám, kuchyňské soli proti příjici, sloučenin kyanových proti nedostavení se čmýry a krticím, sodia proti starým vředům!

Ne, ujišťuji tě, je hnusné býti lékařem, neboť jsem marně doktorem lékařských věd a nadarmo jsem se povaloval po nemocnicích, nevyrovnám se zdaleka skromným venkovským bylinářům, samotářům, kteří toho znají — vím to — mnohem více než já!

— A homoepatie?

— Ó! Má své stinné a své světlé stránky. Ona také povrchně léčí, aniž vyléčí úplně, potlačí někdy nemoci, ale pro vážné a nebezpečné případy nedostačuje, — zrovna jako nauka Mattel, která je naprosto bezmocná, běží-li o to, aby odvrátila neodvratné záchvaty!

Ale je užitečná jako oddalující prostředek, jako vyčkávací přechodný lék. Svými léky, které pročišťují krev a lymfy, svým antiscrofolem, angioticem, anticancerosem, zmírňuje někdy chorobné stavy, při nichž se ostatní metody setkávají s nezdarem; dovolí na příklad nemocnému, strhanému jodidem draselnatým, aby měl strpení, získal času, zotavil se, aby mohl znovu počítí bez nebezpečí pítí jodovou sloučeninu!

Dodávám, že náhle vznikající bolesti, proti nimž jsou bezmocny dokonce i chloroformy a morfia, pominou často, užijeme-li silné elektřiny. Otážeš se mne asi, z jakých přísad možno vyrobiti tuto elektřinu? Odpovím ti, že o tom vůbec nic nevím. Mattel tvrdí, že se mu podařilo ve svých kuličkách a tekutinách ustáliti elektrické

vlastnosti jistých rostlin; ale nikdy neprozradil svého receptu; může tedy vyprávěti historky, jaké se mu hodí. Každopádně však je zajímavé, že toho způsobu léčení, vynalezeného katolickým a římským hrabětem, užívají a propagují hlavně protestantští pastoři, jejichž vrozená prostota se posvěcuje neuvěřitelnými kázáními, jež provázejí jejich léčebné pokusy. Vlastně jsou všechny ty systémy, uvážíme-li je důkladně, žvástem! — Pravdou jest, že se v terapeutice vydáváme v dobrodružství; nicméně s trochou zkušenosti a při velkém štěstí dosáhneme někdy toho, že nevylidníme příliš města. Tak je to, můj milý, a mimochodem, co je s tebou?

— Se mnou, nic; ale měl bych se tebe na to ptáti; neboť už je tomu osm dní, co jsem tě neviděl.

— Ano, nyní je nadbytek nemocných a já je navštěvuji; abych nezapomněl, byl jsem u Chautelouva, kterého opět trápí dna; stěžuje si, že ho už nenavštěvuješ a jeho žena, o níž jsem nevěděl, že se tak podivuje tvým knihám, obzvláště tvému poslednímu románu, neustávala mluvit ke mně o nich a o tobě. Zdálo se mi, že je paní Chautelouvová, která bývá obvykle tak upjatě chladnou, velmi zaujata pro tebe! — Co je ti? Zvolal udiveně, vida, kterak Durtal zčervenal.

— Nic, ach hled', mám práci, musím jít, dobrý večer.

— Je ti něco?

— Ale ne, nic, ujišťuji tě.

— Ach! — Podívej se, pokračoval des Hermies, který nechtěl naléhati, a ukázal mu, doprovodiv ho zpět, nádhernou skopovou kýtu, visící u okna v kuchyni.

Pověsil jsem ji do průvanu, aby byla zítra uleželá; sníme ji s astrologem Gévingeyem u Carhaixa; ale jelikož pouze já umím uvařit kýtu po anglicku, připravím ji a nepřijdu tudíž pro tebe. Najdeš mne ve věži, přestrojeného v kuchařku.

Když byl Durtal venku, oddychl si — Ach, on snil; neznámou je snad žena Chantelouvová! — Ne, to nebylo možno! Nikdy neprojevila pro něho sebenepatrnějšího zájmu; byla velmi mlčelivá a velmi

chladná, bylo to pravdě nepodobno a přece, proč asi mluvila k des Hermiesovi?

Ale konečně, kdyby se s ním byla chtěla setkat, byla by ho připoutala k sobě, ježto se znali; nebyla by začala tu korespondenci pod pseudonymem H. Maubelové.

H, pravil u sebe náhle; ale paní Chautelouvová má to chlapecké jméno, které jí sluší: Hyacinta; bydlí v rue de Bagneux, v ulici, která není vzdálena od pošty v rue Littré, je plavovlasá, má pokojskou, je velmi horlivá katolička, je to ona!

A ihned na to skoro zároveň pocítil dva naprosto rozdílné pocity.

Nejdříve rozčarování, neboť jeho neznámá se mu lépe líbila. Nikdy by paní Chautelouvová nemohla ztělesnit ideál, který si vymyslel, zázvorové, bizarní rysy, jež si vykreslil v duchu, živou a divokou tvář, melancholické a žhoucí portské, o němž snil!

Ostatně, už pouhá okolnost, že zná neznámou, způsobila, že méně po ní toužil, že se mu zdála všednější; dosažitelná přístupnost usmrtila chiméru.

Ale pak náhle pocítil radost. Byl by mohl připadnouti na starou a ošklivou ženu, a Hyacinta, jak ji už docela krátce nazýval, byla žádoucí. Bylo jí nejvýše třiatřicet let; nebyla hezká, ale zajímavá; byla to křehká a pružná blondýna, neměla skoro kyčlí, byla falešně hubená, měla drobné kosti. Měla všední obličej, znetvořený širokým nosem, ale měla žhavé rty, nádherné zuby, pleť poněkud růžového odstínu v té mléčné, lehce namodralé, trochu matné běli, již mívají rýžové vodičky.

Ale jejím skutečným kouzlem, její svůdnou záhadou byly její oči, oči, které se na první pohled zdály popelavými, nejisté a klopýtavé oči krátkozrakého člověka, v nichž tkvěl odevzdaný výraz nudy. Někdy ty zřítelnice ztemněly jako zkalená voda a stříbrné jiskry zazářily na povrchu. Byly střídavě smutné a pusté, nyvé a hrdé. Jasné si vzpomínal, že kdysi ucouvl před těma očima!

Ale přes to vše, uvažoval, neshodovaly se ty vášnivé dopisy nikterak se vzhledem té ženy, neboť nebylo upejpavější a klidnější ženy. Vzpomněl si opět na večerní společnosti u ní; jevila se pozor-

nou, účastnila se zřídka rozhovorů, přijímala s úsměvem, netečně, návštěvníky.

Celkem, pravil si, bylo by nutno připustiti skutečnou dvojí bytost. Na jedné straně dokonalá žena z vyšší společnosti, obezřelá a zdrženlivá salónní dáma, a na druhé straně záhadně pomatená vášnivá romantická žena, trpící tělesnou hysterií, duševní nymfomanií, toť je velmi pravdě nepodobno.

Nikoli, jsem rozhodně na falešné stopě, pokračoval; paní Chauteloulová mluvila náhodou s des Hermiesem o mých knihách, ale z toho ještě nelze usouditi, že je do mne ztřeštěná a že píše takové dopisy. Nikoliv, není to ona; ale kdo je to tedy?

Počal se opět otáčeti kolem sebe, ale nepostoupil ani krok dále; vyvolal si v duchu opět obraz oné ženy, přiznal si, že má pružné, chlapecky ohebné tělo, bez odpuzujících tělesných rozpaků, že je tajuplného vzhledu, se svou uzavřenou tváří, se svými truchlivými očima, se svým skutečným anebo nuceným chladem!

Shrnu vše, co o ní věděl; věděl pouze, že se vdala podruhé za Chautelouva, že nemá dětí, že její první muž, továrník na mešní roucha, skončil z neznámých příčin sebevraždou. A to bylo vše. Za to klepy, které vyprávěli o Chautelouvovi, byly nevyčerpatelné! Jsa autorem polských dějin a severních kabinetů, knihy o Bonifáci VIII. a jeho době, životopisu Blahoslavené Johanny de Valois, zakladatelky řádu Zvěstování P. Marie, životopisu Ctihodné Matky Anny de Xaintouge, zakladatelky řádu svaté Uršuly, jiných knih toho rázu, vyšlých u Lecoffra, u Palméa, u Poussielgua, oněch svazků, jež si dovedeme představit pouze vázané v mramorované chagrinové kůži anebo v černé zrnité skopovici, připravoval Chautelouve svou kandidaturu pro akademii des Inscriptions et Belles-Lettres a doufal v příspěví ze strany vévodů; přijímal také jednou týdně vlivné pokrytce, venkovské šlechtice a kněží. Bylo to bezpochyby bříme jeho života, neboť přes své pokrytecké chování byl povídavý a rád se smál.

Na druhé straně si zakládal na tom, že má vynikající místo v literatuře, jež se cení v Paříži, i připadl na to, přiváděti k sobě jiné-

ho dne v týdnu literáty, aby si zajistil jejich pomoc, každopádně, aby zabránil útokům, až se roznese zpráva o jeho docela klerikální kandidatuře; bezpochyby proto, aby si naklonil své odpůrce, připadl na myšlenku těch barokních společností, do nichž vskutku ze zvědavosti přicházeli nejrozmanitější lidé.

Mimo to měl ještě jiné, tajnější příčiny, uvažoval-li člověk o tom. Měl pověst člověka, který si rád vypůjčoval, hrubce, šibala; Durtal dokonce zpozořoval, že při všech hostinách, dáványch Chautelouvem, byl přítomen jakýsi neznámý, vkusně oděný muž, a šeptalo se, že onen host je cizinec, jemuž ukazovali stejně jako voskové sochy, literáty, a od něhož si vypůjčovali předem anebo potom úžasné částky.

Nelze zapřít, pomyslí si, že žijí Chautelouvovi přepychově a že nemají důchodů. Mimo to platí katolická nakladatelství a časopisy ještě hůře nežli světské vydavatelé a laické listy. Je tedy nemožno, že přes jeho jméno, známé v kněžských kruzích, vynášejí Chautelouvovi literární práce tolik, aby mohl vésti takový dům!

To vše, pokračoval, jest jisto, třebaže je to záhadné. Je jisto, že je ta žena ve svém nitru nešťastna a že nemiluje podezřelého kostelníka, jímž jest její muž; ale jaká jest její skutečná úloha v té domácnosti? Ví, jak získává Chautelouve peníze? Ať je tomu jakkoli, nechápu, proč je mnou zaujata. Je-li srozuměna se svým mužem, bylo by rozumné, hledati vlivného anebo bohatého milence. Ale ona ví dojistá, že nemohu učiniti zadost ani jedné, ani druhé z těch podmínek. Chautelouve ví zcela určitě, že nejsem s to, abych platil její toalety a že nemohu pomoci nejistému chodu domácnosti. Mám sotva tři tisíce liber důchodů, s nimiž nemohu ani sám vystačiti.

Nejde tu naprosto o to; každopádně by poměr s tou ženou nevzbuzoval důvěry, usoudil, velmi jsa zchlazen těmi úvahami. Ale jak jsem hloupý! Už stav té domácnosti je zřejmým důkazem, že mojí neznámou přítelkyní není žena Chautelouvova, a uvážím-li to, bylo by lépe, aby tomu tak bylo.

VIII

Následujícího dne se všechny ty neurčité myšlenky uklidnily. Neznámá ho přes to neopouštěla, ale občas se vzdalovala anebo zůstávala opodál; její méně jasné rysy se ztrácely v mlze; neokouzlovala ho už tak mocně, nezaujímalá ho už od té doby.

Myšlenka, vzniknuvší na základě slova des Hermiesova, že tou neznámou jest asi žena Chautelouvova, zmírnila poněkud jeho hořečku. Kdyby to byla ona — a nyní se jeho opačné závěry, k nimž dospěl předchozího dne, rozprchly, neboť koneckonců, uvažuje o tom důkladně a rozbíraje znovu své důvody, důvod za důvodem, nebylo už příčin, aby to byla jiná žena nežli ona; — tu by se ten poměr zakládal na záhadných, dokonce nebezpečných příčinách, i měl se na pozor a netápal jako dříve už nazdařbůh ve svých myšlenkách.

Přece však se dalo něco jiného v jeho nitru; nikdy dříve nemyslel na Hyacintu Chautelouvovou, nikdy nebyl do ní zamilován; vzbuzovala v něm zájem tajemstvím své osobnosti a svého života, ale celkem, když jí neviděl, nemyslel vůbec na ni. A nyní počal o ní přemýšleti, skoro po ní toužiti.

Těžila náhle z tváře neznámé a vypůjčovala si některé její rysy, neboť Durtal ji vyvolával už pouze zmatenou ve své vzpomínce, přetavoval její tvář do oné, již si v duchu byl představoval o jiné ženě.

Ačkoli se mu nelíbila pokrytecká a potměšilá stránka jejího muže, nepokládal jí proto za méně svůdnou, ale jeho žádostivosti nehrozily už propuknutí; přes nedůvěru, již vzbuzovala, mohla býti zajímavou milenkou, omlouvající smělost svých neřestí svým kouzlem, ale nebyla už neskutečnou bytostí, chimérou, zjevivší se ve chvíli vzrušení.

Na druhé straně, byly-li ty domněnky klamné, nebyla-li to paní Chautelouvová, jež napsala ty dopisy, zevšedněla ta druhá, neznámá poněkud tou jedinou okolností, že se mohla vtělit v bytost, již znal. Zůstávala, jsouc jí stále ještě, méně vzdálenou; pak se porušo-

vala její krása, neboť osvojovala si některé rysy paní Chauteloulové, a jestliže tato získávala tím přirovnáváním, ona naopak trpěla těmi půjčkami, tou neurčitostí, již dával Durtal vznikali.

Jak v jednom, tak v druhém případě, ať to byla paní Chauteloulová či jiná žena, cítil ulehčení, větší klid, vlastně už ani nevěděl, ježto se ten případ často a zbytečně opakoval, zda-li miluje více svou chiméru, třebas nedokonalou, či tu Hyacintu, která by ve skutečnosti alespoň nepřivodila zklamání postavy víly Carabossy, tváře paní de Seigné, zohyzděné stářím.

Ta lhůta mu dovolila, aby se dal opět do práce, ale přecenil příliš své síly; když chtěl počítí svou kapitolu o zločinech Gillesa de Rais, seznal, že není s to, aby spojil dvě věty. Sledoval roztržitě příběh o maršálovi, dostihl jej, ale rukopis, do něhož ho chtěl uvězniti, zůstal mdlý, bezbranný, prosíván mezerami.

Odhodil pero, zabořil se do křesla a ve snu se ubytoval v Tiffauges, v tom zámku, kde Ďábel, který se tak svéhlavě zpěchoval zjeviti se maršálovi, hodlal sestoupiti, vtělit se do něho, aniž on toho tušil, aby ho uvrhl zuřícího v rozkoše vraždy.

Neboť vlastně je to satanismus, pomyslí si; otázka o vnějším zjevování, přetrásaná co svět světem stojí je pouze vedlejší věcí, uvážíme-li to; Ďábel nemá zapotřebí zjevovati se v lidské anebo zvířecí podobě, aby dosvědčil svou přítomnost; stačí, aby se udržel, vyvolí-li za domov duše, jež jítří a ponoukává k nevysvětlitelným zločinům; pak je může udržovati tou nadějí, kterou jim našeptává, že místo, aby obýval v nich, jak to činívá a čeho oni často nevědí, uposlechně zaklínání, objeví se, bude je častovati notářsky ověřenými výhodami, jichž jim poskytne výměnou za jisté zločiny. Už pouhé přání učiniti s ním smlouvu má někdy moc přivoditi v nás jeho výlev.

Všechny moderní teorie Lombrosů a Maudsleyů nedovedou vskutku vysvětliti podivných zločinů maršálových. Není nic správnějšího, než ho zařaditi do řady monomanů, neboť byl jím, označujeme-li slovem monoman každého člověka, ovládaného utkvělou myšlenkou. A pak, každý z nás jest jím více méně, od obchodníka, jehož všechny myšlenky se sbíhají v myšlenku zisku až po umělce, zaujaté

tvorbou nějakého díla. Ale proč byl maršál monomanem, kterak se jím stal? Toho nevědí všichni Lombrosové světa. Poruchy mozku, srostlost měkké pleny s mozkiem neznamenaají naprosto nic v těch otázkách. To jsou pouze výslednice, okolnosti, odvozené z příčiny, již by bylo třeba vysvětliti a již žádný materialista nevysvětlí. Lze opravdu příliš snadno prohlásiti, že porušením mozkových laloků vznikají vrahové a bezbožníci; nynější proslulí lékaři duševních chorob tvrdí, že analýza mozku šílené ženy nám poskytne důkazu, že je šedá hmota porušena anebo změněna. I kdyby tomu tak bylo, bylo by na příklad třeba zvěděti, zdali u ženy, zachvácené démonomanií, se projevila porucha, poněvadž trpí démonomanií, či je-li její démonomanie následek oné poruchy – připouštíme-li, že trpí nějakou poruchou! Duchaplní Comprachicové se neobracejí také vůbec k chirurgii, neamputují tak zvaných známých laloků, navrtávajíce horlivě lebky; spokojují se tím, že působí na chovance, vštěpují mu nečisté myšlenky, odkrývají jeho zlé pudy, přivádějí ho ponenáhlu na cestu neřesti, je to jistější; a jestliže ta gymnastika přemlouvání poruší u nemocného tkanivo jeho mozku, je to zřejmým svědectvím, že jeho porucha je pouze následkem a nikoli příčinou nějakého duševního stavu!

A pak... a pak... ty doktríny, jež spočívají v tom, že směšují zločince a pomatence, démonomany a šílence, jsou nesmyslné, uvážíme-li je! Před devíti lety zavraždil čtrnáctiletý hoch, Felix Lemaître, malého chlapce, kterého neznal, poněvadž pocítil žádost viděti ho trpěti a slyšeti jeho výkřiky. Rozpáře mu nožem břicho, obrátí několikrát čepel v teplém otvoru, na to mu pomalu prořízne krk. Neprojeví lítosti, a při výslechu se ukáže, že jest inteligentní a krutý. Dr. Segraud Du Saule a jiní odborníci ho trpělivě pozorovali po několik měsíců, nikdy nemohli u něho konstatovati známky šílenství, ba ani zdání nějaké mánie. A byl to dobře vychovaný hoch, jenž nebyl dokonce ani jinými zkažen!

Je tomu zrovna tak jako u démonomanů, kteří vědomě anebo nevědomě páší zlo pro zlo; nejsou šílenější nežli mnich, který jest u vytržení ve své cele, nežli člověk, který koná dobro pro dobro. Jsou vzdáleni každého léku, na obou protilehlých pólech duše, toť vše.

V XV. století byly ty protichůdné sklonnosti ztělesněny Johannou d'Arc a maršálem de Rais. Nuže, není důvodu, proč by měl být Gilles pokládán za méně zdravého nežli Panna, jejíž podivuhodné výstřednosti nemají vztahu k pomatenosti a a deliriím.

Strávil nicméně asi strašlivé noci v té pevnosti, pomyslel si Durtal, vraceje se k zámku tiffaugeskému, který byl navštívil předchozího léta, chtěje pro svou práci žítí v kraji, v němž žil de Rais a dýchatí v ovzduší zřícenin.

Ubytoval se ve více, prostírající se pod starou věží a shledal, kterak stále ještě žije legenda o Modrovousovi v tom osamělém kraji Vendée na hranicích bretonských. Je to mladý muž, který špatně skončil, pravily mladé ženy; bázlivěji se znamenaly křížem stařeny, ubírajíce se večer mimo úpatí hradeb; žila ještě vzpomínka na utracené děti; maršál, známý už pouze podle své přezdívký, ještě strašil.

Tam se Durtal ubíral každodenně z hostince, v němž bydlil, k zámku, který se zdvihal nad údolím Crûmy a Sèvres proti pahorkům, posetým žulovými balvany, posázeným hroznými duby, jejichž kořeny, vystouplé z půdy, se podobaly vyjeveným hnízdům, spleteným z velkých hadů.

Člověk by byl myslel, že je v samém Bretonsku; bylo to totéž nebe a táž země; melancholická a vážná obloha, slunce, které se zdálo starším než jinde a jež jenom slabě zlatil smutek věkovitých lesů a letitý mech pískovce; země, na níž se do nedohledna prostíraly neplodné suchopáry s loužemi rezavé vody, zježené skalisky, poseté růžovými zvonky vřesovišť, drobnými žlutými lusky kručinkových křovisk a chomáči janovců.

Člověk cítil, že se úplně zachovávala v téže krajině od věků ta nebesa železné barvy, ta vyhladovělá půda, sotva místy zbarvená purpurovým květem pohanky; ty cesty, lemované kamením, nakupeným na sebe a nestmeleným ani sádkou ani cementem; ty stezky, lemované neprostupnými křovisky, ty smutné porosty, ta bezmocná pole, ti zmrzačení žebráci, požírání hmyzem a pokrytí špinavým pokostem, ba i ten utahaný a drobný dobytek, ty zavalité krávy, ty

černé ovce, jejichž modré oko mělo jasný a chladný pohled tribád¹¹ a Slovanů!

Krajina v Tiffauges, kterou však ohyzdil o něco dále u pobřeží Sèvry tovární komín, byla v dokonalé shodě se zámekem, ležícím ve zříceninách. Ten zámek se zdál nesmírným a uzavíral ve svém hra-debním pásu, naznačeném ještě zříceninami věží, planinu, úplně proměněnou v bídnu zelinářskou zahradu. Namodralé řádky kapusty, sazenice drobných mrkví a souchotinářských brukví byly vysázeny podél toho ohromného kruhu, kde se jízdectva utkávala za řinčení šavlí, kudy se ubíraly kdysi za zpěvů žalmů průvody, zahalené kadidlovým dýmem.

V koutě byla zbudována chatrč, kde selky, vrátivší se opět k divošskému stavu, nechápaly už smyslu slov, probouzely se pouze pohledem na stříbrný peníz, po němž napřáhly ruce, podávající klíče.

Tam se mohl po několik hodin procházeti, prohlížeti si zříceniny, a pokuřuje si, sníti podle libosti. Bohužel byly některé části nedo-stupný. Hradní věž byla ještě obehnána na straně, obrácené k Tiffauges širokým příkopem, v jehož hloubi se rozrostly mohutné stromy. Byl by nucen přejíti po větvoví stromů, které ovívalo okraj příkopu u jeho nohou, aby pronikl na druhou stranu do předsíně, jíž už nespojoval zvedací most.

Ale bylo lze snadno dostupiti druhé části, která vroubila Sèvru; tam byla zámecká křídla, po nichž se šplhaly bílé chomáče kaliny a břechťanové úponky, zachovalá. Houbovité věže, seschlé jako pem-za, postříbřené lišejníky a pozlacené mechy, se tyčily až ke svým nabíraným límcům cimbuří, jejichž zříceniny ponenáhlu zvětrávaly za větrných nocí.

Uvnitř byla řada smutných a ledově chladných dvoran, vytesa-ných do žuly, překlenutých obloukovitými klenbami, podobajících se lodním dnům; pak bylo lze sléztí točité schody a sejíti do podob-ných komnat, které spojovaly klenuté chodby, v nichž byly vyhlou-beny kouty a hluboké výklenky, sloužící neznámým účelům.

---

¹¹ Tribáda — lesbička. *Pozn. red.*

V dolní části ty chodby, jež byly tak úzké, že jimi nemohli dva lidé vedle sebe projít, se pohnáhlu svažovaly, rozvětvovaly se ve spleť chodeb až do skutečných žalářních kobek, jejichž stěny se třpytily ve světle svítilen jako ocelové slídy, jiskřily se jako cukrová zrna. Nahoře v celách, dole v temnicích, klopýtal člověk o výmoly tvrdé země, kterou provrtával brzy uprostřed, brzy v koutě otevřený jícen podzemního vězení anebo studny.

Konečně na vrcholku jedné z věží, která se tyčila po levé straně vchodu, byla krytá galerie, která obíhala zároveň jako kruhovitá lavice, vytesaná ve skále; tam stáli bezpochyby žoldnéři, kteří širokými střílnami, bizarně otevřenými pod nohama i mířili na útočníky. V té galerii nejtluменější hlas sledoval obvod zdí a bylo jej slyšet i z jednoho konce kruhu ke druhému.

Celkem svědčil vzhled zámku o tom, že byl pevností, která měla odolati dlouhým obléháním; a vnitřek, nyní holý, vyvolával představu vězení, v němž těla, omývaná vodou, shnila nutně za několik měsíců. Když se člověk vrátil do zelinářské zahrady, měl na vzduchu pocit spokojenosti a úlevy, ale pojala ho opět úzkost, dospěl-li, překročiv čáru kapustových sazenic, k opuštěným zříceninám kaple a pronikl jimi sklepními dvířky do krypty.

Pocházela z XI. století. Byla malá a zavalitá a její oblouková klenba spočívala na masivních sloupech o hlavicích, na nichž byly vytesány kosočtvercové ozdoby a biskupské berly, opřené o sebe. Byl tu ještě oltářní kámen. Kalné světlo, které se zdálo prosakovati rohovými hlatěmi, vnikalo otvory, osvětlovalo sotva temnoty zdí a spleené saze půdy, proděravěné ještě otvorem podzemního vězení anebo okrouhlým okrajem studny.

Po večeri vystoupil často na svah a sledoval zvětrávající zdivo zřícenin. Za jasných nocí klesala jedna část zámku do stínu a druhá se naopak tyčila, malovaná stříbrem a modří, jako by natřená rtuťovými odlesky nad břehem Sèvry, v jejíchž vodách se třpytily jako rybí hřbety, krůpěje, jež vrhalo zpět měsíční světlo.

Vládlo tu tíživé ticho; od devíti hodin nebylo už slyšeti psího zaštěknutí a nebylo viděti lidské duše. Vrátil se do chudobného pokoje

krčmy, kde na něho čekala se svícem v ruce stará, černě oděná žena, s čepcem na hlavě jako za středověku, aby po jeho návratu zavřela dveře na závoru.

To vše, uvažoval Durtal, je kostrou mrtvé hradní věže; abychom ji oživili, bylo by záhodno obnoviti to bohaté maso, jež pokrývalo ty pískovcové kosti.

Doklady jsou přesné; ta kamenná kostra byla nádherně oděná, a aby byl Gilles uveden do svého prostředí, bylo nutno vyvolati všecek přepych XV. století.

Bylo třeba opět obložit ty zdi tabulováním z irského dřeva anebo širokými koberci z arraské příze, protkávané zlatem, jež byly v té době tak oblíbeny. Bylo třeba vydláždit tvrdý inkoust půdy zelenými a žlutými cihlami anebo bílými a černými dlaždicemi! Bylo třeba vymalovati klenbu, ohvězdit ji zlatem anebo poseti ji na azurovém poli kušemi, dáti vyniknouti zlatému štítu pod zkříženými meči maršálovými!

A nábytek se sám rozestavoval v komnatách, v nichž spal Gilles a jeho přátelé; tu a tam panská křesla u drobných pilířů, stoličky a židle; u přepážek dřevěné vyřezávané police, jejichž výplně byly zdobeny basreliéfy, zobrazujícími zvěstování anebo vzývání Tří králů, pod jejichž hnědým krajkovým baldachýnem stály pomalované a pozlacené sošky svaté Anny, svaté Markéty a svaté Kateřiny, jež tak často vytvářeli středověcí řezbáři. Bylo třeba postaviti skříň pro čerstvé prádlo a šatstvo, potažené sviňskou kůží, pobité hřeby a železem, pak truhly s kovovými závěsy, obložené kůží anebo přiklíženými plátny; od nichž se odpoutávali plavovlasí andělci jako na zlatnických ozdobách starých misálů, konečně bylo třeba postaviti lůžka na stupně, pokryté koberci, odíti je jejich plátěnými prostěradly, jejich poduškami oparfumovaných povlacích s rozparky, jejich prošívanými pokrývkami, vztyčiti nad nimi nebesa, napjatá mezi rámy, obklopiti je záclonami, lemovanými erby anebo tečkovanými hvězdami.

Rovněž bylo nutno vše obnoviti také v ostatních komnatách, jež zachovaly pouze své zdi a vysoké, nahoře se sbíhající komíny, pro-

storné krby bez podstavců, ještě zvápenělé dávnými ohni; bylo třeba si představit i také jídelny, ty strašlivé hostiny, jichž želel Gilles v době, kdy byl zahájen v Nantes jeho proces. Se slzami se přiznával, že roznítil žárem pokrmů zuřivost svých smyslů; a lze si lehce opět představit ty pokrmy, jež zavrhoval; sedě u stolu s Eustachem Blanchetem, Prélatim, Gillesem de Sillé, se všemi svými věrnými ve vysoké dvoraně, kde na policích stály misky, konve plné mišpulové, růžové, komonicové vody, určené k umytí rukou, pojídal Gilles hovězí a lososové a pitrušové paštiky, něžná ptačí a králíčí masa, sekaninu v teplé omáčce, pisanské dorty, volavky, čápy, jeřáby, pávy, bukače a usmažené labutě, zvěřinu se šťávou, nantské mihule, saláty z prutníku, z chmele, z jídášského vousu a ze slézu, silná jídla, kořeněná majoránem a muškátovým květem, koriandrem a šalvějí, pivoňkou a rozmarýnem, bazalkou a yzopem, semenem rajského jablka a zázvorem, parfumované, kyselé pokrmy, jež nabádaly v žaludku jako ostruhy k pití, těžká pečiva, dorty s bezovými květy a ředkvičkami, rýže, vařené v mléce lískových ořechů, posypané skořicí, těžké pokrmy, které vyžadovaly četných vrchovatých sklenic piva a vykvašených morušových šťáv, čistých anebo mořených a vařených vín, silných hypokrasů, slazených skořicí, mandlemi a muškátem, ztřeštěných lihovin, kropenatých zlatými zrnky, omamujících nápojů, jež bičovaly chlípnost řečí a rozdráždily na konci hostiny hosty v obludné sny, v té věži bez hradních paní!

Zůstává ještě vyvolati si úbor, pomyslí si, a představil si v nádherném zámku Gillesa a jeho přátele, ne v brnění bojišť, vykládaném stříbrem, nýbrž v jejich domácích úborech, v jejich županech; a vyvolával je v souhlasu s okolním přepychem, oděné třpytnými rouchy, těmi nabíranými kazajkami, jež přecházely v malou suknici, složenou v záhybech na břicho, nohy nenuceně vtěsnané do úzkých nohavic, s jakými námořnickými čapkami anebo s pokrývkami, na hlavu podobnými artyčokovým listům, jakou má Karel VII. na své podobizně v Louvru, těla majíce vtěsnána do suken, zdobených zlatnickou prací anebo do stříbrného damašku, lemovaného kunou.

A myslil také na ústroj žen, na úbory z drahých a květovaných látek, o rukávech a úzkých kazajkách, o výložcích, přižehlených na ramenou, o sukních, šněrujících břicho, přecházejících vzadu v dlouhou vlečku, v záplavu bílých kožešin, a do toho úboru, jehož součástí v duchu vyvolával jako na ideální loutce, sémant se živůtkem, vystřiženým rozparky do toho úboru s náhrdelníky z těžkých kamenů, z fialových anebo mléčných krystalů, z kalných drahých kamenů, z gem nesmělého a vodnatého lesku, vnikla žena, vyplnila šat, vyklenula živůtek, vklouzla pod vysoký účes s dvěma růžky, s něhož spadaly trásně, a usmívala se s opět zjevivšími se rysy neznámé a paní Chautelourové. A on na ni patřil, okouzlen, nepozoruje ani, že je to ona, když tu jeho kocour, skočiv mu na kolena, dal jiný směr jeho myšlenkám a přivedl ho nazpět do jeho pokoje.

— Ach, vždyť jest ještě zde! — A dal se proti své vůli do smíchu nad tím pronásledováním své neznámé, jež ho zapudila až do Tiffauges. — Je to přece hloupé, takto v myšlenkách blouditi, pomyslit si, protahuje se, ale jediné to je dobré, ostatek je tak všední a tak prázdný!

Nelze o tom pochybovati, středověk bylo jedinečné období, pokračoval, zapaluje si cigaretu. Pro jednoho je úplně bílý a pro druhého úplně černý; není přechodného odstínu; období nevědomosti a tmy, přežvykují průměrní lidé a nevěrci, bolestné a vzácné období, dosvědčují náboženští učenci a umělci.

Je však jisto, že neměnné třídy, šlechta, duchovenstvo, měšťáctvo, lid, měli v té době vznešenější duši. Možno to dosvědčiti: společnost za ta čtyři století, jež nás dělí od středověku, přivodila pouze úpadek.

Tehdy byl pán, pravda, obyčejně strašným surovcem, byl to chlápny a pití oddaný bandita, krvelačný a veselý tyran; ale měl dětinský mozek a byl slabého ducha; církve ho pozdvihla; a aby osvobodili svatý hrob, přinášeli ti lidé svá bohatství, opouštěli své domy, své děti, své ženy, podstoupili nenahraditelné trampoty, neobyčejná utrpení a neslýchaná nebezpečí!

Vykupovali nízkost svých mravů svým zbožným heroismem. Rasa se od té doby přizpůsobila. Zkrotila, ba občas zanechala svých

krvelačných a násilnických pudů, ale nahradila je monomanií obchodů, vášní zisku. Jednala ještě hůře, klesla tak hluboko, že ji lákají výkony nejšpinavějších darebáků. Šlechta se přestrojuje za bajadéry¹², a obléká cetky tanečnic, klaunovská trika, cvičí nyní veřejně na visuté hrazdě, láme obruče a zdvihá závaží na udupaných drtinách cirku!

Kněžstvo, které přes několik svých klášterů, v nichž řádila bezuzdná chlípnost a zuřivý satanismus, bylo podivuhodné, povznášelo se nadlidským vytržením a dosahovalo Boha! Světců přibývalo v těch dobách, zázraky se množí a zůstávají úplně všemocnou, je církev něžnou k pokorným, utěšuje zarmoucené, chrání chudé, a veselí se s drobným lidem. Nyní nenávidí chudého a mysticismus umírá v kněžstvu, jež krotí žhavé myšlenky a káže střízlivost ducha, zdrženlivost požadavků, zdravý rozum, modlitby, šosáctví duše! Ale přes to tu a tam, vzdálení jsouce těch vlažných kněží, pláče ještě občas v hloubi klášterů skuteční světcí, mniši, kteří se modlí za každého z nás, až zemrou. S posedlými byli jediným pojitkem, jež pojí století středověku s naší dobou.

V měšťanstvu mravoučná a uspokojená stránka existuje už za doby Karla VII., ale hrabivost bývá potlačována zpovědníkem, a stejně jako dělník jest ostatně i obchodník závislý na korporacích, jež udávají podvody a nepravosti, ničí zlopověstná zboží a odhadují naproti tomu spravedlivě dobrou mzdu dělníků. Z otce na syna provozují řemeslníci a měšťané též obchod; cechy jim zajišťují práci a mzdu; nejsou jako nyní podrobeni kolísání cen, rozdracování žeremem kapitálu; není velkých jmění a každý žije; zabezpečení před budoucností tvoří beze spěchu zázraky toho nádherného umění, jehož tajemství zůstane navždy ztraceno!

Všichni ti řemeslníci, kteří projdou, jsou-li zdatní ve svém oboru, třemi stupni učedníka, tovaryše, mistra, nabývají zručnosti ve svých řemeslech a stávají se skutečnými umělci. Zušlechťí nejprostší železářské výrobky, nejobyčejnější majoliky, nejjednodušší truhly a bed-

---

¹² Indická tanečnice. *Pozn. red.*

ny; ty korporace, jež přijaly za patrony světce, jejichž obrazy, často vzývané, bývaly na jejich korouhvích, zachovávaly po staletí počestnou existenci chudiny a zvýšily neobyčejně duševní úroveň lidí, jež chránily.

To vše jest od nynějška u konce; měšťáctvo nahradilo šlechtu, jež zahynula ve zkáze anebo ve špíně, jí vděčíme za nekalý rozkvět tělocvičných a hýřílských sdružení, za spolky, vzájemných sázek a dostihů. Nyní má obchodník pouze jediný cíl, totiž vykořisťovati dělníka, vyráběti šmejd, šiditi hodnotou zboží, podváděti vahou potravin, jež prodává.

Lid sprostili nevyhnutelného strachu před starým peklem a zároveň mu oznámili, že nemá doufat v nějakou posmrtnou odplatu za svá utrpení a své trampoty. Vykonává tedy nedbale špatně placenou práci a pije. Občas, nalije-li do sebe příliš silné lihoviny, vzbouří se, a tu ho zabijí, neboť jednou byv ponechán svým pudům, projeví se tupým a ukrutným divokým zvířetem!

Bože, jaký kal! — Uvážíme-li, jak se toto 19. století vychloubá a si pochlebuje! Má pouze jedno slovo v ústech, pokrok. Pokrok koho? Pokrok čeho? Vždyť to ničemné století nevynalezlo nic velikého!

Nic nevybudovalo a vše zbořilo. Nyní se honosí tou elektrinou, o níž se domnívá, že ji objevilo! Ale ona byla známa a užívalo se jí od nejstarších dob, a jestliže předkové nedovedli vysvětliti ani její povahy, ani její podstaty, nejsou lidé nové doby také s to, aby vyložili příčiny této síly, která vyvolává jiskry a přenáší huhňavé zvuky drátem! Domýšlí se též, že objevilo hypnotismus, kdežto v Egyptě a v Indii kněží a brahmíni znali a zabývali se důkladně tou strašlivou vědou; nikoliv, toto století vynalezlo pouze padělání potravin, padělání výrobků. V tom se osvědčilo mistrem. Podařilo se mu dokonce tak padělati výkaly, že byla sněmovna nucena roku 1888 odhlasovati zákon proti padělání hnojiv... toť vrchol.

Aj, zvoní se. Otevřel dveře a ucouvl.

Paní Chautelouvová stála před ním.

Uklonil se, užaslý, kdežto ona zamířila beze slova do jeho pracovny. Tam se obrátila, a Durtal, který šel za ní, předstoupil před ni.

— Posad'te se, prosím — a přistavil křeslo, narovnav spěšně nohou koberec, který kočka shrnula, omlouvaje nepořádek svého pokoje. Učinila slabý odmítavý posunek, a zůstávajíc státi, velmi klidným, poněkud tichým hlasem mu řekla: — Já jsem vám poslala ty ztřeštěné dopisy... přišla jsem, abych zapudila tu nebezpečnou horečku, abych učinila všemu úplně konec; vy jste mi sám napsal, že nelze pomysleti na nějaký poměr mezi námi... zapomeňme tedy na to, co se stalo... a dříve než odejdu, řekněte mi upřímně, zdali se na mne nehněváte...

Ujišťoval, že nikoli. — Ale ne, nedal se odstrašiti. Nebyl naprosto šílený, když jí odpovídal horoucími dopisy, byl upřímný, miloval ji...

— Vy mne milujete! Ale vždyť jste nevěděl, že jsem vám já psala ty dopisy! Miloval jste neznámou, chiméru. Nuže, připustím-li, že jste mluvil pravdu, neexistuje už chiméra, ježto jsem zde!

— Mýlíte se, věděl jsem dobře, že se pod pseudonymem paní Maubelové skrývá paní Chautelouvová. A vysvětlil jí dopodrobna, nevyznávaje se ovšem svými pochybnostmi, kterak sňal masku.

— Ach! — uvažovala; její řasy se rýsovaly nad jejíma sklopenýma kalnýma očima. Každopádně, pokračovala, pohlédnouc upřeně na něho, nemůže býti pravdou, že jste už při prvních dopisech, na něž jste odpovídal vášnivými výlevy, věděl, že jsem je já napsala. Těmi výlevy jste se přece neobracel na mne!

Popíral ten náhled, spletl se v datu příhod a dopisů, a ona sama na konec ztratila nitku svých poznámek. Bylo to tak směšné, že se odmlčeli. Pak si sedla a dala se do smíchu.

Její pronikavý, ostrý smích, odkrývající nádherné, drobné ale ostré zuby, křivící posměšně její ret, ho naplnil zlobou. Tropí si ze mne blázna, pomyslil si, a už jsa nespokojen obratem toho rozhovoru, zuřiv tím, že vidí, kterak se liší ta žena od svých planoucích dopisů, kterak je klidná, otázal se jí popuzeným tónem:

— Smím věděti, proč se tak smějete?

— Promiňte, je to nervozita, pojme mne často v dostavnících; ale nechme toho, buďme rozumní a pohovořme si. Pravíte mi, že mne milujete.

— Ano.

— Nuže, připustím-li, že mně nejste rovněž lhostejný, kam nás to přivede? Ach! Víte to tak dobře, můj ubohý příteli, že jste mně zprvu odmítl, podepřev své odmítnutí velmi dobře vyvolenými důvody — schůzku, o níž jsem vás v nestřeženém okamžiku požádala.

— Ale vždyť já jsem odmítl, poněvadž jsem tehdy ještě nevěděl, že běží o vás! Pravil jsem vám, že mi několik dní na to, aniž jsem se ho tázal, odhalil des Hermies vaše jméno. Váhal jsem, zvědév je? Ne, ježto jsem vás ihned požádal, abyste přišla.

— Budiž, ale přisvědčujete mi, tvrdím-li že jste psal jiné ženě než mně své první dopisy!

Zamyslíla se na okamžik. Durtal se počal nesmírně nuditi z rozepře, do níž upadali. Uznal za nejlepší neodpovídati, hledal vytáčky, aby vyvázl z té slepé uličky.

Ale ona sama ho vyprostila z jeho rozpaků. — Nehádejme se už, nedojdeme k cíli, pravila s úsměvem; — nuže, situace je tato: jsem ženou velmi dobrého muže, který mne miluje a jehož jediným zločinem je pouze to, že představuje poněkud nudné štěstí, které máte pod rukama. Já jsem vám první psala, já jsem vinna, a věřte mi, že trpím proto pro něho. Vy, vy musíte psáti, pracovati na krásných knihách; nemáte zapotřebí, aby ztřeštěná žena zasahovala do vašeho života; vidíte tedy, že je nejlépe, abychom byli a zůstali skutečnými, ale opravdovými přáteli.

— A ta žena, která mi psala tak vášnivé dopisy, mluví nyní ke mně s rozvahou, což vím, s čím.

— Ale buďte přece upřímný, vy mne nemilujete!

— Miluji vás!... Vzal ji něžně za ruce; ona neodporovala a pohlédnuvši upřeně naň:

— Poslyšte, kdybyste mne byl miloval, byl byste mne navštívil; ale už několik měsíců jste se ani nesnažil dovědět se, jsem-li naživu či mrtva...

— Ale uvažte přece, že jsem nemohl doufat, že budu vámi přijat, v mezích, v nichž nyní jsme; a pak, ve vašem přijímacím pokoji jsou vždy hosté, váš manžel; nebyla byste se mně mohla doma ani na okamžik věnovati!

Tiskl jí silněji ruce, přistoupil k ní blíže; zřela na něho svýma opojnýma očima, v nichž shledával opět ten trpný, skoro bolestný výraz, který ho okouzлил. Pohled na tu rozkošnickou a truchlivou tvář ho skutečně opojil, ale velmi rozhodným posunkem pustil její ruce.

— Prosím, posad' me se a mluvmе o něčem jiném! — Víte, že máte rozkošnou pracovnu? — Jaký to je světec? pokračovala, prohlížeјíc si obraz, visící nad krbem, na němž jakýsi mnich se modlil, kleče u kardinálského klobouku a džbánu.

— Nevím.

— Vyhledám vám to; mám doma životy svatých, myslím, že lze snadno nalézt, který kardinál svlékl purpur a učinil chatrč svým příbytkem. — Počkejte, — myslím, že je to svatý Petr Damianský, ale nejsem si tím jista. — Víte, mám tak špatnou paměť, pomozte mi trochu.

— Ale vždyť to nevím!

Přistoupila k němu a položila mu ruku na rameno.

— Jste rozzloben, hněváte se na mne, pravda?

— K čertu! Toužím nevýslovně po vás, sním už týden o tomto setkání, a vy přijdete sem, abyste mi oznámila, že je vše mezi námi skončeno, že mne nemilujete...

Lísala se k němu — Ale byla bych přišla, kdybych vás nemilovala! Uvažte přece, že skutečnost usmrtí sen; uvažte přece, že je lépe, nevystavíme-li se bolestným výčítkám! Hleďte, vždyť nejsme dětmi. — Ne, nechte mne, netiskněte mne tak k sobě. — Vzpírala se mu v objetí, velmi zblednuvší. — Přísahám vám, že odejdu a že mne už nikdy neuvidíte, nenecháte-li mne. — Její hlas se stával syčícím a tvrdým. Pustil ji.

— Posad' te se za stůl; učiňte to pro mne. — A dupnuvši na podlahu, pravila melancholickým hlasem: Nebude tedy možno, abych

byla přítelkyní, nic než přítelkyní muže! — Bylo by přece pěkné, kdybych mohla k vám přicházeti, nemusejíc se vás báti. Odmlčela se; na to dodala: — Ano, nic než se viděti, a nemáte-li si říci nic vznešeného, mlčíte; je také velmi dobré nic nemluvit!

Vzdychla, na to: — Už jsem hodinu zde, musím se přece vrátiti domů!

— A nenecháte mne ani doufati? pravil, líbaje její ruce, oděné rukavičkami.

— Povězte, přijdete zase?

Neodpovídala, kývala lehce záporně hlavou; a když počal snažně prositi:

— Poslyšte, slíbíte-li mi, že nebudete nic ode mne požadovati, že budete rozumný, přijdu sem pozítří v devět hodin.

Slíbil vše, oč žádala. A když jeho rty počaly blouditi nad jejími rukavičkami, a když jí přitiskl ústa na hrud', kterou cítil vzpřímenou, vyprostila své ruce, uchopila jeho a svírala je nervózně, zatínajíc zuby, a nabídla jeho rtům svou šíji, kterou políbil.

Uprchla.

— Uf! oddychl si, zavíraje za ní dveře; byl zároveň uspokojen a nespokojen.

Uspokojen — neboť zdála se mu záhadnou a změněnou, rozkošnou. Nyní, když byl samotný, představoval si ji v duchu, vtěsnanou do jejího černého šatu, pod jejím kožesinovým pláštěm, jehož teplý límec ho polechtal, když jí políbil na šíji; bez klenotů, ale její uši byly probodány modrými jiskrami safírů, s vydrím tmavězeleným kloboukem na jejích plavých, poněkud rozčuchaných vlasech, s jejími dlouhými, švédskými, žlutými rukavicemi, od nichž se odpoutávala stejně jako od jejího závoje zvláštní vůně, jež páchla poněkud skořicí skrze silnější parfémy, neurčitá a jemná vůně, již cítil ještě, přiblížil-li ruce k nosu; a viděl opět ty zneklidněné oči, jejich šedou a hlubokou vodu, náhle zazářivší jasy, její vlhké a drobné zuby, její chorobná, dravá ústa. — Ó! Pozítří, pomyslně si, bude skutečně rozkoší, moci vše to líbat.

Nespokojen také, jak sebou samým, tak jí. Vyčítal si, že byl nevlídný, smutný, málo horoucný. Měl být sdílnějším a nenucenějším; ale bylo to její vinou! Neboť ona ho omámila! Nepoměr, který byl mezi ženou, která sténala smyslností a utrpením ve svých dopisech, a ženou, která, jak viděl, se dovedla tak ovládati ve svých koketnostech, byl skutečně příliš velký!

Je to jedno, ženy jsou podivné bytosti, pomyslí si. A hle, tu je jedna z nich, která provedla nejnepohodlnější věc, již lze vymyslet, přišla totiž k pánu, jemuž poslala výstřední dopisy! — Já jsem neohrabaný jako husa, jsem strojený, nevím, co říci; ona se dovede za chvíli nenuceně chovati, jako by byla doma anebo v saloně návštěvou. Ani jedné neobratnosti, půvabné pohyby, několik slov a oči, jež nahradí vše! Není asi povolná, pokračoval, vzpomenuv si na tvrdý zvuk jejího hlasu, když se vyprostila z jeho náručí — a přece má stránky dobrého dítěte, pokračoval v myšlenkách, zasnívaje se, vzpomínaje si spíše než na slova na jisté, skutečně něžné odstíny jejího hlasu, na jisté bolestné a sladké pohledy. Pozitří bude třeba rozumně si počínati, usoudil, obraceje se ke svému kocouru, který, — nespátřiv dosud ženy, uprchl, jakmile paní Chauteloulová vešla, a skryl se pod lůžkem. Nyní se skoro plíživě k němu blížil, očičáváje křeslo, do něhož usedla.

Celkem, uvážíme-li to dobře, pomyslí si, je paní Hyacinta neobyčejně zkušená žena! Nechtěla přistoupiti na schůzku v kavárně, na ulici. Tušila asi nejasně zvláštní pokoj anebo hotel! — A ačkoliv nemohla pochybovati už proto, že jsem ji nevybídl, aby mne navštívila, že jsem vůbec netoužil uvést ji do tohoto bytu, přece přišla směle ke mně. Pak není všechn tento počáteční výjev, uvážíme-li to s chladnou myslí, nic než přetvářkou. Kdyby netoužila po poměru, nebyla by přišla ke mně, ne, chce se nechati prositi, aby si dala na konec nabídnouti jako všechny ženy, čeho si přála. Byl jsem zklaman, uvedla po svém příchodu v nelad všechn můj systém. — A co je na tom? Není méně žádoucí, pokračoval, jsa šťasten, že může oddáliti nepříjemné úvahy, pohroužiti se do opojného vidění, které si o ni uchovával. Pozitří nebude to snad příliš banální, pokračoval,

vida opět v duchu její oči, představuje si je v milostném roznícení, klamající a truchlivé, svlékaje ji a dávaje z jejích kožešin z jejího těsného šatu vynořiti se bílému a hubenému, teplému a pružnému tělu. Nemá dětí, je to i ve třiceti letech vážný příslib nezkušených žádostí.

Všechna horečka mládí ho opojovala. Durtal pohlédl s údivem do zrcadla; jeho znavené oči se rozjasnily; jeho tvář mu připadala mladistvější, méně opotřebovanou, jeho vous méně zanedbaný, jeho vlas tmavější. Dobře ještě, že jsem byl čerstvě oholen, pomyslil si. Ale ponenáhlu, zatím co uvažoval, viděl, kterak v tom zrcadle, v němž se zřídka shlížel, jeho rysy malátnější a jeho oči uhasínají. Jeho štíhlé tělo, které jako by vzrostlo v tom duševním rozechvění, se znovu sesedalo; jeho snivý obličej zesmutněl. To není zevnějšek, zamlouvající se dámám, usoudil, — co tedy po mně chce? Neboť mohla by konečně snadno svého manžela klamati s někým jiným! —

Ach, pak, hle, už dosti dlouho sním o ní. Nechme toho; uvážím-li jasně, docházím přesvědčení, že ji miluji mozkiem a nikoli srdcem; toť závažné. — Za těch podmínek, ať přijde cokoli, budou to lásky, trvající krátkou dobu, a jsem skoro jist, že z toho vyvážnu, aniž celkem spáchám ztřeštěnosti!

IX

Druhého dne se probudil, jako usnul předchozí noci, ve vzpomínce na ni. Počal znovu uvažovati o epizodách, o domněnkách, uváděti si příčiny; několikrát si kladl tuto otázku: proč, když jsem k ní chodil na návštěvy, mi nedala najevo, že se jí líbím? Nikdy jsem nezpozoroval pohledu, nikdy jsem neslyšel od ní slova, jímž by mne zkoumala, který by mne povzbudil; k čemu to dopisování, když bylo tak jednoduché naléztí příležitost, která by nás svedla dohromady u ní anebo na nějaké neutrální půdě.

A odpovídal si: Bylo by to banálnější a méně zajímavé! Je snad zkušená v těch věcech; ví, že neznámo děsí rozum člověka, že duše se rozjitruje do prázdna, i chtěla naplniti horečkou mého ducha, zkrušiti jej, než se pokusí pod svým pravým jménem o útok.

Nutno doznati, že by byla, jsou-li tyto předpoklady správné, neobvyčejně prohnaná. Je možno, že je vlastně žena přepjatě romantická nebo komediantka; baví ji, vyhledávati drobná dobrodružství, obložit obyčejné pokrmý dráždivými rosoly.

A Chautelouve, její muž? — Durtal nyní o něm přemýšlel. Střehl asi svou ženu, jejíž ztřeštěnosti mu usnadňovaly vyslíditi stopy; proč pak chce přijíti v devět hodin večer, když by se zdálo mnohem jednodušším, pod záminkou, že jde nakupovati anebo do lázní, přijíti odpoledne anebo z jitra ke svému milenci?

Na tuto novou otázku nemohl odpověděti, ale ustával už vůbec uvažovati, neboť posedlost onou ženou ho uvrhla do stavu, podobného onomu, který zakoušel, když tak šílil po neznámé, kterou si představoval čta její dopisy.

Ta mu úplně vymizela z mysli, nevzpomínal si už ani na její tvář; paní Chautelouová, taková, jakou byla ve skutečnosti, bez snových příkras, bez vypůjčených rysů, ho měla úplně v moci, rozdmýchala mu mozek a smysly doběla. Počal vášnivě po ní toužiti, nemoha se dočkati slíbeného pozítří. A jestliže nepřijde? pomyslí si. Zamrazilo

ho při té myšlence, že by nemohla odejít z domu, anebo že by ho nechala čekat, aby ještě více napjala jeho smysly.

Je svrchovaný čas, aby to skončilo, pomyslel si, neboť tento duševní tanec sv. Víta by se neobešel bez jistých ztrát sil, které ho znepokojovaly. Báł se doopravdy, že se po horečném rozčilení nocí, v daný okamžik, projeví velmi ubohým hrdinou.

Běží o to, nemyslet už na to, uvažoval dále, ubíraje se ke Carhaixovi na večeri, u níž, jak věděl, budou přítomni astrolog Pévingey a des Hermies.

Přivede mne to na jiné myšlenky, mumlal, vystupuje po tmavých schodech věže. Des Hermies, který zaslechl jeho kroky, otevřel dveře, vrhl do temna spirálou světelný kužel.

Durtal dospěl k přestávce u schodů, spatřil svého přítele, který měl kabát svlečen, rukávy košile vyhrnuté, kolem těla ovázanu zástěru.

— Jsem, jak vidíš v žáru kompozice. A dohlížel na hrnec, který stál na kamnech a v němž vřela voda, pozoruje jako manometr své kapesní hodinky, visící na hřebíku, Měl ostrý a jistý pohled strojníka, pozorujícího chod svého stroje. — Počkej, pravil, nadzdvihuje pokličku, podívej se. Durtal se naklonil a skrze oblak páry spatřil v drobných vlnách hrnce rozmoklý hadr.

— To je ta kýta?

— Ano, příteli; je zašita tak těsně do tohoto plátna, že nemá k ní vzduch přístupu. Vaří se v té chutné polévce, která zpívá a do níž jsem hodil hrst sena, několik stroužků česneku, mrkve, cibule, několik muškátových ořechů, bobkových listů a trochu tymiánu! Budeš mi při tom vyprávěti, co je nového, nedá-li... Gévingey příliš dlouho na sebe čekati, neboť kýta, připravovaná podle anglického způsobu, nesmí býti v cupanině.

Žena Carhaixova vešla náhle.

— Vejděte přece, můj muž je v pokoji.

Durtal ho upozoroval, kterak rovnal své knihy. Stiskli si ruku; Durtal prolistoval namátkou svazky, jež oprášeny ležely na stole.

— Jsou to, tázal se, technická díla, pojednávající o kovu a o zvonolitectví, či o části liturgie, jež se jich týká?

— O zvonolitectví, ne; místy pojednávají tyto staré knihy o starých slévačích, o oblately, jak je nazývali v minulých dobách; naleznete tu a tam nějaké podrobnosti o směsích červené mědi a jemného cínu; seznáte z nich dokonce, že umění oblately je od tří století v úpadku; to proto, že ve středověku házeli věřící do roztaženého kovu klenoty a drahé kovy a pozměňovali takto směs; anebo snad proto, že slévači už nevzývají svatého Antonína Poustevníka, ve chvíli, kdy spěš se taví v tavné peci? Nevím; nicméně se nyní vyrábějí zvony ve velkém; jejich hlas nemá osobní duše, má totožné zvuky; jsou pouze netečnými a poslušnými služkami, kdežto dříve byly poněkud jako ty velmi staré služby, které patřily k rodině, a projevovaly jejich žaly a jejich radosti. Ale co na tom sejde duchovenstvu a ovečkám? Ty pomocné prostředky bohoslužby nevyjadřují nyní symbolu.

A přece je tu vše. Tázal jste se mne před několika okamžiky, zdali ty knihy pojednávají o zvonech z hlediska liturgie; ano, většina z nich vysvětluje podrobně smysl každé části, z nichž se skládají; výklady jsou prosté a celkem málo odlišné.

— Ach! A jaké jsou?

— Och! Zajímá-li vás to, shrnu vám je několika slovy.

Podle *Rationalu* Viléma Duranda znamená tvrdost kovu sílu kazatelovu; náraz srdce o okraje vyjadřuje myšlenku, že se má kazatel sám mrskati, aby napravil své vlastní neřesti, dříve než bude vytýkati jiným jejich hříchy. Beran či skopec, na němž zvon visí, představuje už svým tvarem kříž Kristův a provaz, pomocí něhož se dříve vyzvánělo, značí alegoricky znalost Písem, která se odvozuje právě z tajemství Kříže.

Starší liturgisté nám odhalují skoro podobné symboly. Jan Beleth, který žil ve 12. století, tvrdí také, že je zvon obrazem kazatele, ale dodává, že jeho pohyb poučuje nás o tom, že kněz má střídavě zvyšovati a snižovati svůj hlas, aby ho zástupy slyšely. Pro Huga de Saint-Victor je srdce zvonu jazykem kněze, sloužícího mši, který

naráží na oba kraje dutiny a zvěstuje takto zároveň pravdy obou zákonů; obrátíme-li se konečně k nejstaršímu snad liturgistovi, k Fortunatu Amelairovi, shledáme pouze, že zvon znamená ústa kazatelova a srdce jeho jazyk.

— Ale, podotkl Durtal, poněkud jsa zklamán, není to... jak to mám říci... příliš hluboké.

Tu se otevřely dveře.

— Jak se daří? pravil Carhaix, stisknuv ruku Gévingeyovi, kterého představil Durtalovi.

Zatímco žena zvoníkova končila přípravy k večeři, prohlédl si Durtal příchozího.

Byl to malý muž s černým měkkým plstěným kloboukem na hlavě, oděný jako vozka pláštěm proti dešti o kápi z modrého sukna.

Měl podlouhlou, oválnou hlavu. Zdálo se, že jeho lebka, jako by sikativem¹³ vyleštěná vyrostla nad vlasy, které spadaly na šíji, tvrdé a podobné kokosovým vláknům; měl zahnutý nos, široké nozdry se otvíraly nad bezzubými ústy, jež byly skryty pod hustým vousem barvy pepře a kuchyňské soli jako bradka, která prodlužovala úzkou bradu; na první pohled budil dojem řemeslníka, dřevorytce anebo kolorovače pobožných obrazů anebo soch; ale pohlížel-li jste déle na něho, viděl-li jste jeho okrouhlé a šedé, skoro šilhající oči příliš blízko nosu, slyšel-li jste jeho vážný hlas, pozoroval-li jste jeho uctivé chování, tázal jste se, z jaké docela zvláštní sakristie pochází ten člověk.

Odložil plášť proti dešti, pod nímž měl tesařský svrchník, kolem krku měl řetízek se zlatými přívěsky, který se ztrácel hadovitými závity ve vyduté kapse staré vesty; ale úžas vzbudily v Durtalovi jeho ruce, které položil patrně ze samolibosti, jakmile usedl, na kolena.

Byly zarostlé, ohromné, měly oranžové skvrny, končily mléčnými a krátce přistřiženými nehty; byly pokryty obrovskými prsteny, z nichž každý zaujímal celý článek prstu. Když upozoroval, že se Durtal upřeně dívá na jeho prsty, usmál se.

---

¹³ Sikativ – sušidlo, látka urychlující tuhnutí olejových barev. *Pozn. red.*

— Prohlížíte si, pane ty klenoty. Jsou vyrobeny ze tří kovů, ze zlata, z platiny a ze stříbra. Tento prsten má na sobě štíra, znamení, pod nímž jsem se narodil; tento, s těmi do sebe zasahujícími trojúhelníky, z nichž je jeden obrácen svou špičkou nahoru, druhý dolů, podává obraz makrokosmu, Šalomounovy pečeti, velkého kouzelného znamení; co se týká toho drobného prstenu, který tu vidíte, pokračoval, ukazuje ženský prsten, do něhož byl zasazen drobný safír mezi dvěma růžemi; toť vzpomínka, již mi darovala osoba, již jsem chtěl dobře sestaviti horoskop.

— Ach! vyklouzlo Durtalovi, v úžasu nad touto domýšlivostí.

— Večeře je připravena, pravila žena zvoníková. Des Hermies, odloživ svou zástěru, vtěsnán do svého ševiotového oděvu, méně jsa bled, maje tváře zbarveny ohněm kamen, přistavil židle.

Carhaix nalil polévku a všichni se odmlčeli, nabíraje z okraje talíře méně horké plné lžíce, pak přinesla žena des Hermiovi proslulou kýtu, aby ji mohl rozkrájet.

Měla nádhernou červenou barvu a plynula v širokých krupějích pod nožem. Všichni byli u vytržení, když ochutnali toho silného masa, jemuž dodávala vůně kaše z rozvařené brukve, jež sladila bílá omáčka z kaprlat.

Des Hermies se uklonil, zasypáván jsa přívalem poklon. Carhaix plnil sklenice a zahrnoval Gévingeya pozorností, aby mu dal zapomenouti jejich dávné roztržky. Des Hermies mu přispěl a chtěje býti také Durtalovi prospěšným, uvedl hovor na horoskopy.

Tu mohl Gévingey uplatnití své vědomosti. Svým spokojeným tónem vyprávěl o svých nesmírných pracích, o šesti měsících výpočtů, jichž vyžadoval jediný horoskop, o úžasu, jež projevovali lidé, když prohlašoval, že takové dílo není zapláceno částkou pěti set franků, jež za ně požadoval. Nemohu přece dávat zadarmo svou vědu, usoudil.

— Ale nyní se pochybuje o astrologii, jež byla ctěna za starověku, pokračoval po chvíli mlčení. Rovněž ve středověku byla takřka posvátnou. Prohlédněte si ostatně, pánové, průčelí chrámu Matky Boží v Paříži; ony tři brány, jež archeologové, kteří nejsou zasvěceni do

křesťanské a okultní symboliky, označuji jménem brány Posledního Soudu, brány Panny, brány svaté Anny anebo svatého Marcela, představují ve skutečnosti Mystiku, Astrologii a Alchymii, ty tři velké vědy středověku. Nyní se setkáváme s lidmi, kteří praví: Jste si docela jist, že mají hvězdy vliv na osud člověka? — Ale, pánové, aniž se budeme zde zabývatí podrobnostmi, jež jsou vyhrazeny zasvěcencům, v čem je ten nehmotný vliv zvláštnější nežli tělesný vliv, který působí některé planety, měsíc například, na ústrojí ženy a muže?

Vy, jenž jste lékařem, pane des Hermie, nevíte, že na Jamajce dr. Gillespin a dr. Jakson, ve Východní Indii dr. Balfour zjistili vliv souhvězdí na lidské zdraví. Za každé změny měsíce vzrůstá počet nemocných: těžké záchvaty horečky souhlasí s fázemi naší oběžnice. Konečně existují náměsíčníci; přesvědčte se kterou dobou se potulují šílenci krajem! — Ale nač chtějí přesvědčiti nevěřící? dodal se smutným výrazem ve tváři, pohlížeje na své prsteny.

— Zdá se mi však, že se astrologie udržuje, pravil Durtal; jsou nyní dva astrologové, kteří na čtvrtých stránkách časopisů sestavují horoskopy vedle inzerátů o tajných lécích.

— Jak je to hanebné! Oni neznají ani prvního slova té vědy; jsou to sprostí šprýmaři, kteří doufají, že si takto vydělají peníze; nač o tom mluvíti, ježto jich ani už není, ostatně, je věru třeba to říci, pouze v Americe a v Anglii dovedou věštiti při narození a sestaviti horoskop.

— Bojím se věru, pravil des Hermies, že nejenom ti tak zvaní astrologové, ale že také všichni mágové, všichni teozofové, všichni okultisté a kabalisté naší doby, zhola nic nevědí; — ti, jež znám, jsou, nelze o tom pochybovati, naprostí nevědomci, nepopíratelní pitomci.

— Toť čirá pravda, pánové! Jsou to většinou staří, nepodaření fejetonisté anebo mladíčci, kteří chtějí těžiti ze záliby obecnstva, jemuž se omrzel pozitivismus. Rozřed'ují Eliphase Léviho, vypleňují Fabra d' Olivet, píší pojednání bez ladu a skladu, jichž by sami nebyli věru sto vysvětlili. Až hanba na to mysliti!

– Zvláště, protože zesměšňují vědy, které mezi svým haraburdím obsahují zajisté zapomenuté pravdy, pravil Durtal.

– Ale ještě žalostnější jest, pravil des Hermies, že mimo hňupy a hlupáky chrání ty drobné sekty také hrozný šarlatány a hanebné chvastouny.

– Například Péladana. Kdo by neznal toho jarmarečního mága, toho Bilboqueta jihu! zvolal Durtal.

– Ó! Ten...

– Vidíte tedy, pánové, pokračoval Gévingey, že jsou všichni ti lidé neschopni v praxi dospět k nějakému výsledku; jediným mužem tohoto století, který, nejso ani světcem ani ďábelským pronikl v tajemství, je William Crookes.

A když Durtal, jak se zdálo, pochyboval o pravdivosti zjevení, dokazovaných oním Angličanem a prohlásil, že by jich žádnou teorií nebylo lze vysvětliti, počal Gévingey:

– Dovolte, pane, můžeme voliti mezi různými, a odvažují se říci, velmi jasnými doktrínami. Buď bývá zjevení vyvoláno fluidem, jímž bývá obklopeno médium ve vytržení a slučováno s fluidem přítomných osob; – anebo jsou v ovzduší nehmotné, elementární bytosti, jak je nazýváme, jež se zjevují za známých skoro podmínek; – anebo konečně, a to je čirě spiritistická teorie, jsou ony zjevy povinny vyvolaným duchům mrtvých.

– Vím to, a hrozím se toho. Vím také, že Indové věří v putování duší, které tékají po smrti. Ty duše, vyšedší z těla bloudí do té doby, kdy se opět vtělí a dospějí z avataru do avataru k dokonalé čistotě. Ale mně se zdá dostatečným žítí pouze jednou; dávám přednost nicotě, hrobu před všemi těmi proměnami, to je mi větší útěchou! Co se týká vyvolávání mrtvých, už při pouhém pomyšlení na to, že by pokoutní řezník mohl přinutiti duši Hugovu, Balzacovu, Baudelairovu, aby s ním rozmlouvala, pojal by mne vztek, kdybych tomu věřil. Ach! Nikoliv, nechť je materialismus sebepodlejší, není přece tak mrzký!

– Spiritismus je pod jiným jménem dávnou církví, odsouzeným zatraceným černokněžnictvím, pravil Carhaix.

Gévingey pohlédl na své prsteny, na to vyprázdnil sklenici.

– Každopádně, pokračoval, musíte přiznati, že lze uhájiti ty teorie, obzvláště onu o elementárních bytostech, která, necháme-li satanismus stranou, se zdá nejpravdivější, nejjasnější. Prostor je pln mikrobů; je více kupodivu, že jest obýván také duchy a přízraky? Voda, ocet se hemží drobnými živočichy, můžeme je viděti drobnohledem; proč by se vzduch, nepřístupný našemu zraku a lidským nástrojům nemohl hemžiti jako jiné živly, více nebo méně tělesnými stvořeními, více nebo méně zralými zárodky?

To je snad příčinou, že kočky pohlédnou náhle se zvědavostí do prázdna a sledují zrakem něco, co mívá a čeho nemůžeme viděti, pravila žena Carhaixova.

– Ne, děkuji, pravil Gévingey des Hermiesovi, který ho vybídl, aby si vzal ještě na talíř trochu pampeliškového salátu s vejci.

– Přátelé, pravil zvoník, zapomínáte však na jednu doktrínu – na jedinou – na doktrínu církve, která přisuzuje ďáblu všechny ty nevysvětlitelné úkazy. Katolicismus je zná už dávno. Nebylo zapotřebí čekati na první zjevení duchů, jež se vyskytla, tuším roku 1847 ve Spojených Státech, v rodině Foxů, aby bylo usouzeno, že duchové, vyvolávání klepáním, závisejí na ďáblu. Setkáváme se s nimi ve všech dobách. Naleznete toho důkaz u svatého Augustina, neboť byl nucen poslati kněze do diecéze hipponské, aby odstranil hlomozy, kácení se předmětů a nábytku, jež jsou analogická těm, jež popisuje spiritismus. Za dob Theodorichových zbavil také svatý César dům lemur, jež v něm obcházely. Jsou, jak vidíte pouze dvě říše, říše Boha a říše Ďábla. Nuže, ježto je Bůh dalek těch špinavých léček, zapisují se okultisté, spiritisté více méně Ďáblu, chtějí-li, čili nic!

– Přes to, pravil Gévingey, vykonal Spiritismus nesmírný úkol. Překročil práh neznáma, vylomil brány svatyně. Vyvolal v nadpřirozenu revoluci, podobnou oné, která byla v pozemském řádu, provedena roku 1789 ve Francii! Demokratizoval zaklínání, vytkl dokonce novou cestu; ale nedostávalo se mu zasvěcených vůdců a vzrušil náhodně, bez vědy, dobré i špatné duchy; od té doby je v něm ze všeho něco, je to zmatek tajemství, lze-li tak říci!

— Nejsmutnější z toho všeho jest, pravil des Hermies se smíchem, že není nic viděti. Vím, že se zdařily pokusy, ale ty, jichž se zúčastňuji, selhávají a nedaří se.

— Tomu se nelze diviti, odpověděl astrolog, natíraje si na chléb kyselou oranžovou zavařeninu, první podmínkou, jíž nutno dbáti v magii a spiritismu jest, nepřipouštěti k pokusům nevěřících, neboť velmi často nesouhlasí jejich fluidum s fluidem vidoucí anebo media!

— Jak se lze tedy přesvědčiti, že duchové skutečně jsou? pomyslí si Durtal.

Carhaix povstal. — Promiňte, vrátím se za deset minut, oblékl si svou hazuku a ohlas jeho kroků zanikl ve schodišti, vedoucím na věž.

— Věru, je tři čtvrti na osm, zamručel Durtal, pohlédnuv na hodinky.

V pokoji nastal okamžik ticha. Když všichni odmítli vzít si ještě zákusky, sundala paní Carhaixová ubrus, prostřela voskované plátno na stůl. Astrolog otáčel svými prsteny na prstech, Durtal hnětl kuličku z chlebové střídy, des Hermies, vytáhl, všecek jsa nakloněn na stranu, z kapsy, přiléhající ke kyčli, svou japonskou tabatěrku a kroutil cigarety.

Na to, když žena zvoníkova jim přála dobré noci a odešla do svého pokoje, přinesl des Hermies kotlík a konvici na kávu.

— Mám ti pomoci? nabízel se Durtal.

— Ano, buď tak laskav a přines skleničky a odzátkuj láhve s líkéry.

Sotvaže otevřel Durtal skříní, zachvěl se, omráčen údery zvonů, které otrásaly zdmi a odrážely se od stěn pokoje.

— Jsou-li v pokoji duchové, jsou asi roztloukáni ve zvláště drobné kousky, pravil stavě skleničky na stůl.

— Zvon zapuzuje přízraky a zahání démony, odpověděl po doktor-sku Gévingey, který si nacípával dýmku.

— Počkej, pravil des Hermies Durtalovi, nalej pomalu horkou vodu do cedníku, neboť musím naložiti do kamen, ochladilo se tu, mrzne mne v nohou.

Carhaix se vrátil, zhasil svítilnu.

– Dnes večer, za tohoto suchého počasí, měl zvon svůj zvuk, a sundal svůj šál a svrchník.

– Jak se ti líbí? otázal se des Hermies tichým hlasem Durtala, ukázav na astrologa, ztraceného v dýmu své dýmky.

– Mlčí-li, podobá se staré sově, a mluví-li, výmluvnému a smutnému sedláku.

– Jenom jeden! pravil des Hermies Carhaixovi, který mu ukazoval kousek cukru, drže ho nad sklenicí kávy.

– Zabýváte se, pane, zdá se, příběhem Gillesa de Rais? otázal se Gévingey Durtala.

– Ano, zabředl jsem nyní s tím mužem do vražd a chlípností satanismu.

– Ale ovšem! zvolal des Hermies, obrátíme se při té příležitosti na vás, abyste nám posloužil svými hlubokými vědomostmi. Pouze vy můžete poučiti mého přítele o jedné z nejtemnějších otázek Diabolismu!

– O které?

– O otázce inkubátu a sukubátu.

Gévingey neodpověděl ihned.

– To se stává vážnějším, pravil konečně. Tu přistupujeme k mnohem strašlivějšímu předmětu, nežli je spiritismus. Ale je už pán zpraven o té otázce?

– Proklatě, ví pouze, že se mínění rozcházejí! Del Rio, Bodin, na příklad, považují inkuby za mužské demony, jež se páří se ženami, a sukuby za demony, kteří obcují tělesně s mužem.

Podle jejich teorie, zachytává inkub semeno, které muž ztrácí ve snu a používá ho. Takže vyvstávají dvě otázky: zaprvé otázka, může-li se zroditi dítě z toho spojení; toto zplození bylo prohlášeno možným doktory teologie, kteří dokonce tvrdí, že děti, vzešlé z toho obcování váží více než ostatní děti a že mohou vyčerpati tři kojné a přece neztloustnou; za druhé otázka, kdo jest otcem toho dítěte, zda démon, který souložil s matkou, či muž, jehož semeno bylo vzato. Na to svatý Tomáš odpovídá více méně subtilními důvody, že skutečným otcem není inkub, nýbrž muž.

— Sinistrarimu d'Armeno, podotkl Durtal, nejsou inkubové a sukubové dozajista démony, nýbrž vlastně zvířecími duchy, jež jsou mezi démonem a andělem, jakýmisi satyry, fauny, jež uctívali pohanští národové; jakýmisi šotky a skřety, jež zažehnával středověk. Sinistrari dodává, že je pouze třeba, aby poskvrnili člověka ve spánku, ježto jsou opatřeni varlaty a mají schopnosti rozplozovací...

— Ano, a není nic jiného, pravil Gévingey. Górrés, který je tak učený, tak přesný ve své přirozené a ďábelské Mystice, jenom letmo se dotýká oné otázky, zanedbává ji dokonce, jak činí ostatně církev, která mlčí, neboť nerada pojednává o tom předmětu a nerada vidí kněze, který se jím zabývá.

— Promiňte, pravil Carhaix, který byl vždy hotov hájiti církve, ona nikdy neváhala vysloviti se o těch mrzkostech. Jsoucnost sukubů a inkubů je dosvědčena svatým Augustinem, svatým Tomášem, svatým Bonaventurou, kartuziánem Divišem, papežem Innocencem VIII. a mnoha jinými! Ona otázka je tedy jistě rozřešena a každý katolík musí tomu věřiti; vyskytuje se také v životech svatých, nemýlím-li se; v legendě o svatém Hypolitu vypravuje Jakub de Voragine, že kterýsi kněz, pokoušený nahým sukubem, hodil mu na hlavu svou štolu a že nezůstalo před ním nic, než mrtvola jakési mrtvé ženy, kterou ďábel byl oživil, aby ho svedl.

— Ano, pravil Gévingey, jehož oči se leskly. Církev uznává sukubát, přiznávám; ale nechte mne mluviti a poznáte, že můj náhled jest odůvodněný!

— Víte velmi dobře, pánové, pokračoval, obraceje se k des Hermiesovi a k Durtalovi, o čem se mluví v těch svazcích; ale za sto let se vše změnilo a jsou-li i fakta, která vám odhalím, dokonale známa kurii papežské, neví o nich mnoho kněží a vy jich nenaleznete každopádně zaznamenány v žádné knize.

Nyní to bývají méně často démoni jako spíše duchové mrtvých, kteří vyplňují věčnou úlohu inkubů a sukubů. Jinak řečeno, druhdy v případě sukubátu, byla to pro toho, kdo ho podstupoval, posedlost. Pro vyvolávání mrtvých, jež slučuje s posedlostí ohavnou tělesnou stránku vampyrismu, není už posedlosti v přesném slova smys-

lu, ale je to skutečně horší. Pak už církev nevěděla, co má činit; zda je třeba zachovávat mlčení anebo odhalit, že je vyvolávání mrtvých, jež popíral už Mojžíš, možné, a ono doznání bylo nebezpečné, neboť rozšiřovalo v lidu znalost činů, jež lze mnohem snáze dnes vykonat nežli tehdy, zatím co spiritismus, aniž toho věděl, označil cestu!

Také církev mlčela. — Ale Římu je dobře za našich dnů známo, kterak se rozšířil inkubát v klášteřích!

— To dokazuje, že je strašné snášeti zdrželivost v osamělosti, pravil des Hermies.

— To dokazuje obzvláště, že duše jsou sláby a nedovedou se už modlit, pravil Carhaix.

— Ať je tomu jakkoliv, abych vás úplně poučil, pánové, o tomto předmětu, musím dělit bytosti, stížené inkubátem a sukubátem na dvě třídy:

První se skládá z osob, které se oddaly samy a přímo d'ábelské působnosti duchů. Ony jsou velmi vzácné, umírají všechny sebevraždou anebo nějakou jinou násilnou smrtí.

Druhá se skládá z lidí, jimž vnutili cestou k učarování návštěvu duchů. Jest jich velmi mnoho, obzvláště v klášteřích, jež obléhají společnosti, posedlé d'áblem. Obyčejně končí ony oběti šílenstvím. Ústavy choromyslných jsou jich plny. Lékaři, dokonce většina kněží netuší příčiny jejich šílenství, ale ony případy jsou vyléčitelné. Thaumaturg¹⁴, kterého znám, zachránil mnoho uhranutých, kteří by byli, nebýti jeho, vyli pod bičem sprch! Jsou jistá vykuřování, jistá zařikávání, jistá přikázání, nošená v amuletech, napsaná na list bílého pergamenu a třikrát posvěcená, které skoro vždy zachrání nemocného.

— Přijímá žena návštěvu inkuba ve spánku či bdění?

— Nutno tu rozlišovati. Není-li ona žena očarována, jestliže chtěla dobrovolně se spojit s duchem nečisté neřesti, je vždy ve stavu bdění ve chvíli tělesného aktu.

---

¹⁴ Divotvorce, který léčí, křísí a uzdravuje lidi. *Pozn. red.*

Je-li naproti tomu ona žena obětí kouzla, dopouští se hříchu, buď ve spánku, buď ve stavu úplného probuzení, ale v tom případě je v kataleptickém stavu, pro nějž se nemůže brániti. Nejemocnější exorcista naší doby, muž, který nejvíce prohloubil tu látku, doktor teologie Johannes mně pravil, že zachránil klášternice, které byly dva, tři, čtyři dny, obtěžovány inkuby.

— Ano, znám toho kněze, pravil des Hermies.

— A akt se provádí tímž způsobem jako ve skutečnosti? tázal se Durtal.

— Ano a ne. — Tu mne zdržuje necudnost detailů, pravil Gévingey, který se trochu zapýřil; co vám mohu vyprávěti, je více než podivné. Vězte tedy, úd inkubův se rozpoltí a v témž okamžiku vnikne do obou otvorů. Jindy se vzpřímí, a zatímco jedna větev se pohybuje dovolenými drahami, dosáhne druhá zároveň spodní část tváře. Můžete si představit, pánové, jak zkracují život ty úkony, které se znásobňují ve všech smyslech!

— A jste jist, že je to vše pravdou?

— Naprosto.

— Ale máte tedy důkazy? odvážil se Durtal otázei.

Gévingey mlčel, na to: — Předmět je příliš vážný a pověděl jsem příliš mnoho o něm, abych nešel až na konec. Nemám halucinací a nejsem šílený. Nuže, pánové, spal jsem kdysi v pokoji, v němž obýval nejstrašlivější mistr nynějšího satanismu.

— Kanovník Docre, nadhodil des Hermies.

— Ano, ale já jsem nespál; bylo to za bílého dne; přísahám vám, že přišel sukub, podrážděný, nahmatatelný, neústupný. Naštěstí jsem si vzpomněl na zaklínací formule, což nebrání...

Posléze jsem přiběhl téhož dne k doktoru Johannesovi, o němž jsem vám vyprávěl. Zprostil mne ihned a doufám navždy, okouzlení.

— Kdybych se nebál, že budu indiskrétní, otázel bych se vás, jak vypadal sukub, jehož útok jste odrazil?

— Ale vypadal jako všechny nahé ženy, pravil váhaje astrolog.

Zajímavo bylo, že požadoval svůj dárek, své spropitné, pomyslí si Durtal, sevřev rty.

– A víte, čím se stal ten strašný Docre, otázal se des Hermies?

– Ne, bohudík, jest asi někde na jihu, v okolí Nîmes, kde se dříve zdržoval.

– Ale co vlastně páše ten abbé? otázal se Durtal.

– Co páše? Vyvolává ďábla, krmí bílé myši posvěcenými hostiemi; jeho zběsilá vášeň po znesvěcování jde tak daleko, že si dal vytetovat na chodidla svých noh obraz kříže, aby mohl stále šlapati po Spasiteli!

– Věru, zamručel Carhaix, jehož křovitý vous se naježil, zatímco jeho velké oči žehly, věru, kdyby ten hnusný kněz byl zde, v tomto pokoji, dbal bych, přísahám vám, jeho nohou, ale shodil bych ho po hlavě ze schodů!

– A černá mše? pokračoval des Hermies.

– Slouží ji se sprostými ženami a muži; viní ho otevřeně také z vyloučených dědictví, z nevysvětlitelných vražd. Bohužel není zákonů, které stíhají znesvěcení, a kterak soudně stíhati člověka, který posílá z dálky nemoci a usmrcuje ponenáhlu, aniž se objeví viditelné účinky jedu?

– Toť moderní Gilles de Rais! zvolal Durtal.

– Ano, méně divoký, méně prostomyslný, pokrytečtější krutý. Tento nezabíjí; spokojuje se bezpochyby tím, že provádí čary anebo navádí lidi k sebevraždě; neboť jest obzvláště mocný při této hře se sugescí, pravil des Hermies.

– Mohl by namluviti některé oběti, aby pila ve zvyšovaných dávkách jed, který by jí označil a který by vyvolal fáze nějaké nemoci? otázal se Durtal.

– Ale patrně; chvastounové, jimiž jsou nyní lékaři, uznávají úplně, že jsou podobné případy možné. Pokusy Beaunisovy, Liégloisovy, Liébautovy a Bernheimovy jsou rozhodující; lze dokonce dáti zavraždit nějakou osobu, kterou označíme jinou osobou, jíž vsugerujeme, aniž si na to vzpomene, vůli ke zločinu.

— Vzpomínám si něco, prohodil Carhaix, který přemítal nenaslouchaje této diskuzi o hypnotismu. — Vzpomínám si na inkvizici; měla jistě svůj smysl bytí, neboť ona jediná by mohla dosíci toho padlého kněze, kterého vyloučila Církev.

— Poněvadž, prohodil des Hermies, usmívaje se pokradmu, se příliš přeháněla krutost inkvizitorů. Bodin, který jest jim nakloněn, mluví ovšem o tom, aby byly čarodějům zapíchávány dlouhé jehly mezi nehty a maso prstů, což způsobuje, praví, nejvýtečnější trýzně; velebí rovněž upalování, jež prohlašuje za vybranou smrt, ale činí to jedině proto, aby odvrátil kouzelníky od jejich mrzkého života a zachránil jejich duše! Pak prohlašuje Del Rio, že se nemá používat mučení u ďáblem posedlých, když byli pojedli, z obavy, aby nevrhli. Ten dobrák se staral o jejich žaludky. Zda nenařizuje on také, že se nemá opakovat více než dvakrát v týž den mučení, aby měli strach a bolest kdy se zotaviti... Přiznejte, že ten dobrý jezuita byl přece jemnocitným člověkem!

— Docre, pokračoval Gévingey, nenaslouchaje slovům des Hermiesovým, jest jediný člověk, jenž našel opět dávná tajemství a dochází výsledků v praxi. Je poněkud mocnější, prosím, abyste tomu věřil, než všichni ti hlupáci a darebáci, o nichž jsme mluvili. Ostatně znají toho hrozného kanovníka, neboť poslal několika z nich vážné oční záněty, jichž oční lékaři nedovedou vyléčiti. Také se chvějí, vysloví-li někdo před nimi jméno Docrovo!

— Ale jak k tomu může kněz dospěti?

— Nevím. Chcete-li získati obšírnějších zpráv o něm, pokračoval Gévingey, obraťte se k des Hermiesovi, otažte se na něho svého přítele Chautelouva.

— Chautelouva? zvolal Durtal.

— Ano, on a jeho žena ho kdysi často navštěvovali; ale doufám pro ně, že už dávno se přestali stýkati s tím netvorem.

Durtal už neposlouchal. Paní Chautelouvová znala kanovníka Docrea! Ach, byla ona také ďábelskou? Ale ne, neměla naprosto vzhledu posedlé. Tento astrolog je rozhodně pomatený, pomyslí si. — Ona! — A viděl ji opět v duchu a pomyslí si, že se mu bezpo-

chyby pozitří oddá. — Ach, její tak podivné oči, její oči, zastřené těžkými mraky, které žehly plamenem!

Vracela se nyní, zmocňovala se vši jeho bytosti jako předtím, než byl vystoupil na věž. „Ale byla bych přišla, kdybych vás nemilovala?“ Slyšel ještě tu větu, kterou pronesla s měkkým nalomením hlasu, viděl v duchu její posměvačnou a sladkou tvář!

— Ach, ty ses rozesnil! pravil des Hermies, který mu poklepal na rameno; půjdeme, bije deset hodin.

Když vyšli na ulici, stiskli ruku Gévingeyovi, který bydlil na protějším břehu řeky, a učinili několik kroků.

— Zajímal tě tedy můj astrolog? otázal se des Hermies.

— Je trochu pomatený, není-liž pravda?

— Pomatený? Bah!

— Ale vždyť všechny ty historie jsou nepravděpodobné.

— Vše je pravdě nepodobno, odvětil klidně des Hermies, vyhrnuv si límec svého svrchníku.

— Doznávám však, pokračoval, že žasnu nad Gévingeyovým tvrzením, že ho navštívil sukub. Jeho upřímnost není pochybná, neboť vím, že je honosivý, mistrující, ale důkladný. Víم věru dobře, že v La Salpêtrière není ten případ ani zapomenutý, ani vzácný. Ženy, stížené hystero-epilepsií vidí za bílého dne vedle sebe přeludy a souloží s nimi, jsou-li v kataleptickém stavu a spávají také každé noci s přízraky, které připomínají omylně fluidové bytosti inkubátu; ale ony ženy jsou hystero-epileptické, kdežto Gévingey, jehož jsem lékařem, není stížen tou chorobou!

Čemu lze pak věřit a co lze dokázat? Materialisté se namáhali přehlédnouti procesy magie za dávných dob. Nalezli opět v posedlosti uršulinek loudonských, klášternic poitierských, dokonce v historii těch, jimž se zjevují zázraky v legendě o svatém Medardu, příznaky velké hysterie, její zevšeobecnělé křeče, její úpadek svalových sil, její letargie až po proslulý kruhový oblouk.

Nuže, co to dokazuje? Že ti démonomané byli hystero-epileptičtí? Ale dozajista; bádání doktora Richeta, který je velký odborník v těch věcech, jsou rozhodující; ale čím to dokazuje, že neběží tu

o posedlost? Protože některé nemocné ženy v La Salpêtrière nejsou posedlé, třebaže jsou hysterické, plyne z toho, že ostatní ženy, stížené touž nemocí jako ony, nejsou jimi rovněž? A pak, bylo by třeba také dokázati, že všechny démonopatické ženy jsou hysterické, ale to je nesprávně, neboť jsou ženy, které jsou při jasném rozumu, mají zachovalý mozek, jež jsou jimi, aniž lze o tom jinak pochybovati!

A připustíme-li dokonce, že ten poslední bod je vymyšlen, zůstává stále ještě rozřešiti tuto nerozluštitelnou otázku: je žena posedlá, poněvadž je hysterická, anebo je hysterická, poněvadž je posedlá? Jediné církve může odpověděti, nikoliv věda.

Ne, uvážíme to, tak nás mate smělost pozitivistů! Prohlašují, že satanismus neexistuje; svádějí vše na velkou hysterii a nevědí dokonce ani, čím je to hrozné zlo a co jest jeho příčinou! Ano, Charcot ovšem velmi dobře určuje fáze záchvatu, zaznamenává nelogické a ztřeštěné chování, klaunovské pohyby, odhaluje pásma, kde se rodí hysterie, může, zacházeje obratně s vaječníky, učiniti přítrž záchvatům anebo urychlit je, ale něco jiného jest je předejiti, seznati jejich prameny a příčiny, vyléčiti je! Vše ztroskotává při oné nevy-světlitelné, hrozné nemoci, která tedy připouští nejrozdílnější výklady, aniž může který z nich býti kdy prohlášen správným! Neboť uvnitř je duše, duše v rozporu s tělem, duše rozkotaná v šílenosti nervů! Vše to, vidíš, můj milý, je spleťtá věc, všude je tajemství a rozum klopýtá v temnotách, jakmile se chce vydati na cestu.

— Bah! pravil Durtal, který dospěl k vratům svého domu. Ježto lze vše uhájiti a poněvadž není nic jisto, ať platí sukubát! Je to vlastně mnohem literárnější a mnohem čistější.

X

Zabil stěží den. Když se za úsvitu probudil a vzpomněl si na paní Chautelouvovu, nevydržel už na místě a vymyslel si záminky, aby odešel z domu. Neměl nepředvídaných lihovin, cukrovinek a bonbonů, a nehodilo se, aby v den schůzky všeho postrádal. Ubíral se nejdelší cestou až ke stromořadí Opery, aby nakoupil jemných výtažků cedrátu a toho al kermèsu, jehož chuť vyvolává představu lékárnického cukrářství na Východě. Běží méně o to, pomyslel si, počastovati Hyacintu, jako spíše dáti jí ochutnati neznámého elixíru, který ji naplní podivem.

Vrátil se, obtížen jsa nakoupenými věcmi, vyšel opět, a na ulici ho sklíčila nesmírná nuda.

Konečně zapadl po nekonečné procházce po nábřeží do jakési pivnice. Klesl na vycpanou lavici a rozevřel noviny.

Nač myslil nyní, pohlížeje bezmyšlenkovitě na řadu různých zpráv v novinách? Na nic, ba ani už na nic. Tím, že sledoval všemi smysly tutěž stopu, dospěl jeho duch k mrtvému bodu a stal se bezvládným. Durtal cítil pouze velkou únavu, otupělost jako ve vlažné lázni po noční cestě.

Musím se včas vrátiti domů, pomyslel si, když se počal zotavovati, neboť tatík Rateau asi neuklidil tak pečlivě, jak jsem ho o to poprosil — a já naprosto nechci, aby dnes ležel prach všude na nábytku.

Je šest hodin. Což, abych něco pojedl v poněkud spolehlivém hostinci. Vzpomněl si na nedaleký hostinec, kde pojedl kdysi bez příliš velkých obav. Nimral se tam v pošlé rybě, v měkkém a studeném mase, vylovil z jeho omáčky seschlé čočky, jež bezpochyby odumřely bodnutím hmyzu; okusil konečně suchých švestek, jejichž šťáva zaváněla plísní a byla zároveň vodnatá a hrobová.

Když se vrátil domů, rozdělal nejdříve oheň ve své ložnici a ve své pracovně; na to si prohlédl pokoje.

Nezklamal se; domovník zpřevrátil vše v jeho bytě s takovou brutálností, s takovým spěchem jako obyčejně. Ale pokusil se přece očistiti skla obrazů, neboť bylo viděti na nich otisky jeho prstů.

Durtal setřel mokrým hadrem ty stopy, rozvinul koberce, svinuté v záhyby na způsob varhanových píšťal, vytáhl záclony, oprášil utěrkou bibeloty, jež urovnal; všude zpozoroval rozdrcený cigareto-vý popel, tabákový prach, třísky ostrouhaných tužek, pera, s ulomenými špičkami, rozežraná rzí. Nalézal také chuchvalce kočičích chlupů, roztrhané náčrtky, pohozené kousky papíru, rozmetané pometlem do všech koutů.

Počal se tázati sám sebe, jak mohl tak dlouho trpěti, aby byl nábytek zatemněn, pokryt vrstvou špíny, a čím déle otíral prach, tím více vzrůstala jeho nevole proti Rateauovi. — K čertu, zvolal, spatřiv své svíce, zežloutlé jako lojové svíčky. Vyměnil je. — Tak, teď je to lépe. — Upravil svůj psací stůl, který byl rozhodně v nepořádku, urovnal sešity poznámek, knihy rozházené mezi hromadami papírů, položil rozevřený starý foliant na židli. — Symbol práce, pravil si se smíchem. Pak vešel do ložnice, přetřel mokrou houbou mramor skříň, uhladil ložní pokrývku, narovnal rámce svých fotografií a svých rytin, a vkročil do ústrojny. Tam stanul sklíčen. Na bambusovém etažéru nad umyvadlem se povalovala spousta skleniček. Popadl směle flakony voňavek, třel úzká hrdla láhví a zátky smyrkem, vydrhl nálepky gumou a chlebovou střídou, nato namydlil umyvadlo, opláchl hřebeny a kartáče ve vodě, nasycené ammoniakem, použil rozprašovače, a poprášil pokoj práškem z perských lilií, omyl voskové plátno na podlaze a na stěně, odrhl stoličku a otřel lenoch a opěradlo nízké židle. Zachvácen horečkou čištění, ostrouhával, čistil, leštil, omýval, utíral o závod. Nehněval se už na domovníka; zdálo se mu dokonce, že mu nezanechal dosti předmětů, aby je vyčistil, obnovil.

Na to se čerstvě oholil; namazal vous brilantinou, přistoupil k nové pečlivé a důkladné toaletě, tázal se, oblékaje se, má-li navléci knoflíčkové botky či trepy, usoudil, že jsou botky méně důvěrnější a důstojnější, ale rozhodl se nicméně uvázati si volný nákrčník

a obléci si domácí kabátec, usuzuje, že se asi tento nedbalý, umělecký úbor bude oné ženě líbiti.

— Tak, to bylo hotovo, — pravil, přetřev si naposled vlasy kartáčem. Vrátil se do ostatních pokojů, prohrabal oheň v kamnech a dal konečně žráti svému kocouru, který se plížil zmateně bytem, čichaje ke všem omytým předmětům, pokládaje je bezpochyby za odlišné od těch, o něž se, aniž se o to staral, otíral každého dne.

A pro případ, že by mohl na to zapomenouti, postavil Durtal ke krbu samovar a rozestavil na staré lakové desce číšky, čajník, cukřenku, cukroví, bonbony, skleničky s obrubou, aby je měl po ruce, až usoudí, že nadešel okamžik, aby je předložil.

Nyní je vše hotovo; byt je pečlivě uklizen, může přijíti, pomyslí si, urovnáv v přihrádkách několik knih, jejichž hřbety přechnívaly. Všechno je dobré až... až na sklo mé lampy, která je na své výduti pokryta až do výše knotu černými skvrnami, a žíhána močkou; ale nejsem s to, abych je odstranil, a pak, nemám chuti spáliti si prsty; ostatně, spustím-li trochu stínidlo, nebude to viděti.

Nuže, jak se budu chovati, až přijde? tázal se sebe, zabořiv se do křesla. Vstoupí, dobrá, vezmu ji za ruce, políbím je; pak ji přivedu do tohoto pokoje, dám ji usednouti do křesla u krbu. Já si sednu naproti na tuto nízkou židli a pošínuv se trochu k ní, tak že se budu moci dotýkati jejích kolenou, budu moci uchopiti její ruce a tisknouti je, a odtud je jenom krok k tomu aby se naklonila ke mně, jenž povstanu. Na to dosáhnou jejích rtů a jsem zachráněn.

Ach ne tolik! Neboť pak počnou teprve okolky. Nemohu pomýšleti na to, abych ji zavedl do ložnice. Svlékání, lůžko, toť přípustno pouze pro lidi, kteří se už znají. Z toho hlediska jest začátek lásky hnusný a ponižuje mne. Dovedl bych si jej představiti pouze s večerí o dvou, s trochou silného vína, jež by rozpálilo ženu; přál bych si, aby se mně oddala v opojení, aby se opět probudila za uloupených polibků, ležíc v temnu. Z nedostatku večere, jest nevyhnutelno, abychom se dnes večer, ona i já, vyhnuli vzájemným rozpakům, abychom mrzkost toho úkonu zušlechtili záchvatem vášně, náhlou du-

ševní bouří; musí mi přece zde náležeti a musí se domnívati, že ztrácím hlavu, když bude podléhati.

Nelze to pohodlně zařídit v tomto pokoji, v němž není ani pohovky ani divanu. Bude tedy třeba, abych ji převrátil na koberec; mohla by takto jako všechny ženy položit rámě na oči, a zakrýti si poněkud tvář; já pak budu musiti stáhnouti lampu, než vstane.

Dobrá — připravím pro každý případ podušku pro její šíji; vyhledal jednu a položil ji pod křeslo. — Což, abych nyní odepjal šle, neboť způsobují často směšná prodlení. — Odepjal je, a stáhl přezku svých kalhot, aby nepadaly. Ale je tu ještě ta prokletá otázka sukní! Podivuji se romanopiscům, kteří dávají przniti panny, nastrojené do šatů, sešněrované do šněrovaček, a to ovšem za přívalu polibků, za okamžik, jako by to bylo možno! — Jak je hloupé potýkati se s těmi zbytečnými překážkami a blouditi v těch záhybech naškrobeného prádla! Mohu přece doufati, že paní Chautelouvová to předvídá a že se vyhne ve svém vlastním zájmu, jak jen možno, těm směšným potížím!

Pohlédl na hodinky; půl deváté. Musím na ni nejméně ještě hodinu čekati, neboť ona přijde jako všechny ženy později. Co asi namluví tomu ubohému Chautelouvovi, aby mu vysvětlila, proč odchází dnes večer z domu?

Ostatně, to se mne netýká. — Hm, ten samovar u krbu se zdá býti pozváním k toaletě; ale ne, záminka uvařiti čaj odvrátí jakoukoli hrubou myšlenku. A jestliže Hyacinta nepřijde?

Ona přijde, pravil si, náhle se znepokojiv, neboť jaký zájem by měla ostatně na tom, aby se mi nyní vyhnula, vědouc, že mne už nemůže více roznítiti? Pak, pohybuje se stále v témž kruhu, přecházeje od myšlenky k myšlence: — bude to bezpochyby velké neštěstí; až se nasytím, nastane jistě zklamání, ale nechť, tím lépe, budu míti pokoj, neboť pro tyto historky už nepracuji.

Jak je to ubohé! Vrátil jsem se — bohužel pouze svou duší! — ke dvaceti letům! Očekávám ženu, kdežto už léta opovrhují zamilovanými lidmi a milenkami; — a dívám se každých pět minut na hodinky a naslouchám proti své vůli, neslyšeti-li ještě jejího kroku na schodech!

Ne, proti tomu nelze nic namítati, je nesnadno vyhladiti drobný modrý květ, pýřavku duše; a že opět pučí! Celých dvacet let se nic neobjeví a náhle, neznámo ani proč ani kterak, vyhání to odnože a vyráží to v hustých chomáčích! — Bože, jak jsem bláhový!

Vyskočil ze svého křesla. Někdo lehce zazvonil. Není ještě devět hodin, to není ona, zamumlal, otvíraje.

Byla to ona.

Stiskl ji ruce a děkoval jí, že je tak přesná.

Prohlásila, že je churava.

— Přišla jsem pouze proto, abych vás nenechala čekat.

Znepokojil se.

— Mám strašnou migrénu, pokračovala, kladouc své prsty vězíci v rukavičkách, na čelo.

Pomohl jí z jejích kožešin, poprosil ji, aby se posadila do křesla, a chystal se, přiblížiti se k ní, usednouti na stoličku, jak si předsevzal, ale ona zamítla křeslo a zvolila si daleko od krbu u stolu nízkou židli.

Stoje před ní, naklonil se a vzal ji za ruku.

— Jakou horkou ruku máte, pravila.

— Ano, trochu horečky, spím tak špatně. Kdybyste věděla, jak na vás myslím! A pak vidím vás vždy zde v duchu před sebou; a mluvil o té stále skořicové vůni, zanikající docela v dálce v neurčitějších vůních, jež vydechovaly její rukavičky. Ach, — a přivoněl k jejím prstům, — zanecháte mi dnes něco z vaší bytosti, až odtud odejdete.

Povstala, vzdychnuvši:

— Hle, vy máte kocoura; jak se jmenuje?

— Špěhoun.

Zavolal naň. Dal se ihned na útěk.

— Špěhoune! Špěhoune! volal Durtal.

Ale Špěhoun, který se ukryl pod lůžkem, nechtěl vylézt.

— Je, víte, poněkud plachý... neviděl ještě nikdy ženy.

— Ó, chcete mně namluviti, že jste zde ještě nikdy nepřijal ženské návštěvy.

Přísahal jí, že nikoliv, ujišťoval ji, že je první...

— A vy jste snad už nemyslel, přiznejte se, že ta... první přijde?
Začervenal se. — Pročpak?

Učinila neurčitý posunek. — Chci vás poškádliti, opakovala, usednuvši tentokrát do křesla. Ostatně, opravdu ani nevím, proč si dovoluji klásti vám tak indiskrétní otázky.

Usedl naproti ní; konečně mohl provést, co chtěl, i jal se útočiti.

Dotkl se svými koleny jejích kolenou.

— Víte dobře, že nemůžete býti indiskrétní, že pouze vy zde máte od nynějška práva...

— Ne, nemám jich a nechci jich mít!

— Proč?

— Poněvadž... Poslyšte — a její hlas stal se pevnějším a zvážněl. — Poslyšte, čím více uvažuji, tím více vás prosím, abyste měl slitování a nezničil našeho snu. A pak... chcete, abych byla upřímnou, tak upřímnou, že se vám budu bezpochyby zdáti sobeckým netvorem, nuže, pro svou osobu, nechci porušiti toho štěstí... jak to mám říci, toho vrcholného, krajního štěstí... jehož mi skýtá náš poměr. Cítím dobře, že se stávám nejasnou a že to špatně vyjadřuji. Konečně, věřte, obcuji s vámi kdykoliv a jak se mi zachce, stejně jako jsem dlouho obcovala s Byronein, Baudelairem, Gérardem de Nerval, s těmi, jež miluji.

— Co pravíte?

— Pravím, že nemám zapotřebí, než po nich toužiti, po vás toužiti, nyní, před usnutím...

— A?

— A nevyrovnal byste se mé chiméře, Durtalovi, kterého zbožňuji, a jehož laskání činí mé noci šílenými!

Pohlédl na ni s úžasem. Její oči byly smutné a kalné; ba zdálo se, že ho už ani nevidí a mluví do prázdna. Zamyslel se a spatřil náhle v duchu ty výjevy inkubátu, o nichž Gévingey mluvil; objasníme to později, pomyslel si; — prozatím... — přivinul něžně její paže k sobě, vrhl se k ní a políbil ji náhle na ústa.

Vyskočila jako zasažená elektrickou ranou. Přitiskl ji k sobě, líbal ji zuřivě; tu zvrátila, za velmi něžných vzdechů, jako by vrkajíc, hlavu dozadu a přitiskla nohu mezi jeho nohy.

Zuřivý výkřik se mu vydral z hrdla — neboť cítil, kterak pohybuje kyčlemi. Pochopil anebo myslel tentokrát, že chápe! Přála si rozkoší lakomce, jakéhosi samotářského hříchu, němé radosti...

Odstrčil ji od sebe. Znehybněla, všechna bledá, dusíc se, se zavřenýma očima, s rukama vztaženýma dopředu jako polekané dítě... — Pak vyprchal Durtalův hněv, neboť sténá v záchvatu říje, — a vrhnuv se na ni, uchopil ji opět; — ale ona se vzpírala, křičíc; ne, prosím vás, nechte mne!

Držel ji, tiskna ji celým tělem k sobě a snažil se ohnouti ji v kříži.

— Och! Prosím vás, nechte mne odejít!

Její hlas měl tak zoufalý přízvuk, že ji pustil. Pak se otázel sebe, nemá-li ji hoditi surově na koberec a pokusiti se ji znásilniti. Ale její těkavé oči ho postrašily.

Oddychovala těžce, opírajíc se všechna zsinálá o jeho skříň na knihy.

— Ach! učinil, procházej se pokojem a přerázej nábytek. Ach! Miluji vás přece, když přes všechny vaše prosby a vaše zdráhání...

Sepjala ruce, aby ho od sebe vzdálila.

— Ach, pokračoval rozhořčeně, z čeho tedy jste?

Vzchopila se a řekla mu bolestně dotčena: — Pane, trpím už dosti, ušetřte mne. — Na to mluvila bez ladu a skladu o svém muži, o svém zpovědníku, stala se nesouvislou, takže dostal strach; odmíkla se, pak pokračovala zpěvavým hlasem.

— Zítرا večer přijdete ke mně, není-li pravda?

— Ale já rovněž trpím!

Zdálo se, že ho neslyší; její kalné oči se rozjasnily zcela hluboko ve zřítelnicích slabými světly. Mumlala tím zpěvným tónem: Povězte, milý příteli, povězte, vy přijdete, pravda?

— Ano, odvětil konečně.

Na to se spravila a vyšla beze slova z pokoje; šel mlčky za ní až ke vchodu; otevřela dveře, obrátila se, uchopila ho za ruku a dotkla se jí velmi něžně rty.

Byl jat úžasem, ježto už nic nechápal. Co to znamená? pravil si, vrátiv se do pokoje, kde postavil nábytek na své místo, uvedl pokrčené koberce opět do pořádku. Nyní měl bych věru potřebu, abych uvedl také mozek do pořádku; uvažujme, je-li to možno.

Kam chce dospěti, neboť má konečně nějaký cíl na mysli!

— Nechce, aby došlo k aktu. Obává se nějakého zklamání, jak tvrdí? Myslí na to, jak groteskní jsou milostná rozechvění? Anebo je vskutku, jak myslím, melancholickou a strašlivou rozněcovatelkou srdcí, která myslí pouze na sebe; byl by to pak jakýsi druh oplzlého sobectví, jeden z těch složitých hříchů, jež obsahuje *Sbírka zpovědníků*... V tom případě by byla prohnanou ženštinou!

Pak zůstává ta otázka inkubátu, která se k tomu mísí; dozrává, a to s takovým klidem, že souloží podle libosti ve snu s živými anebo mrtvými bytostmi? Je satanská a měl kanovník Docre, který ji zná, také v tom prsty?

Stejně tolik otázek, na něž nelze odpovědět. Co znamená nyní to nepředvídané pozvání na zítřek? Chce se mně poddati pouze doma? Pokládá to za pohodlnější anebo zdá se jí hřích, spáchaný vedle svého muže v pokoji, více kořeněným? Protiví se jí Chautelouve, je to promyšlená msta anebo počítá se strachem z nebezpečí, aby bičovala své smysly?

Pak je to snad přímo poslední upejpání, stanutí před úzkostmi, dráždidlo před hostinou; pak jsou ženy tak podivní tvorové! je snad odkázána na odklady, aby se tou výmluvou lépe odlišila od dívek. Či chce snad z nějaké fyzické příčiny, z nezbytného odkladu, z nějaké tělesné nutnosti získati jednoho dne?

Hledal ještě jiných důvodů, nenalezl však žádných.

Vlastně, pokračoval, rozzloben jsa přes to vše nad svým nezdařením, vlastně jsem byl hlupákem. Měl jsem plniti, a nedbatí jejích proseb a jejích vábidel; měl jsem se násilím zmocniti jejích úst, odhaliti její prs. Bylo by to nyní u konce, kdežto teď nutno vše znovu počítati; a mám věru něco jiného na práci!

Kdož ví, zda se mi nyní neposmívá? Snad doufala, že budu prudší a odvážnější; ale ne, její bolestný hlas nebyl přetvářkou, její

ubohé oči nepředstíraly pomatenosti, a co by pak znamenal ten skoro uctivý polibek, neboť v tom polibku, který mi zahalil ruku, tkvěl nepochopitelný odstín úcty a vděčnosti!

Člověk může nad tím pozbyti rozumu. Mezitím jsem zapomněl v tom zmatku na svá občerstvení a na svůj čaj. Nejlépe učiním, svléknu-li nyní, kdy jsem sám, botky, neboť naběhly mi nohy z toho pobíhání pokojem.

Ještě lépe učiním, ulehnu-li, neboť nejsem nyní schopen pracovati anebo čísti. A rozesílal postel.

Dojista, nic se nevyplní, jak to předvídáme; nebylo to však příliš špatně zosnováno, počal znovu, natáhnuv se mezi prostěradly. Stáhl, vzdychnuv, lampu, zatím co opět upokojený kocour přeběhl nad ním lehčeji než vánek a neslyšně se připlížil na své místo.

XI

Proti svému očekávání spal celou noc jako zabítý a probudil se ráno s jasnou, veselou a velmi klidnou myslí.

Výjev předchozího dne, který měl vzrušiti jeho smysly, způsobil pravý opak; Durtal nebyl opravdu z těch, jež lákají překážky. Pokusil se jednou jich zmoci a usoudiv, že jich nemůže odstraniti, vyhnul se, nepociťuje touhy obnoviti zápas. Jestliže ho paní Chauteloulová chtěla ještě více roznítiti těmi opatrnými vytáčkami a odklady, minula se cíle. Stal se otupělým, cítil už tohoto jitra, že ho omrzely ty mimiky, že je znaven tím čekáním.

Pocit trpkosti se počal také mísiti s těmi úvahami. Hněval se na onu ženu, pro její okolky a hněval se sám na sebe, že se tak zesměšnil. Pak se ho nyní bolestně dotkly některé věty, jejichž nestoudnost ho dříve nepřekvapila. Ona, již paní Chauteloulová odpověděla netečně, mluvíc o svých výbuších nervózního smíchu: „popadne mne to často v dostavnících“; obzvláště ta druhá, již tvrdila, že nemá potřebí ani jeho dovolení, ani jeho osoby, aby jí náležel, zdála se mu přinejmenším neslušnou, ježto se s ní obrátila na muže, který za ní neběhal a který jí celkem neposkytl vyhlídek.

— Já tě pokořím, pravil, až budu míti k tomu práva. V jasném procitnutí tohoto jitra ustalo důvěrné obcování s tou ženou. Pomyslel si rozhodně: Budiž, tedy ještě dvě schůzky, schůzka dnes večer u ní. Ta je zbytečná a nemá smyslu, neboť dovedu nedati se odměniti a nepokusím se také se jí zmocniti; nemám opravdu chuti, abych byl Chautelouvem přistižen při zjevném přestupku, abych riskoval policii anebo bambitku.

A druhá, poslední, zde. Nepoddá-li se, nuže, pak bude ta věc odbyta; půjde hráti někam jinam svou úlohu nevěstky!

A posnídal s chutí, usedl k psacímu stolu a probral se roztroušenými poznámkami ke své knize.

Byl jsem, pomyslel si, přehlédnuv svou poslední kapitolu u chvíle, kdy selhávají alchymické pokusy, vyvolávání ďábla. Preláti,

Blanchet, všichni rozdmychovači ohně a čarodějníci, kteří obklopují Maršála, prohlásí, že musí Gilles zapsati svou duši a svůj život ďáblu, aby ho přilákal, anebo spáchat zločiny.

Gilles nechce prodati svého života a odřici se své duše, ale myslí bez hrůzy na vraždy. Ten muž, který je tak udatný na bojištích, tak srdnatý, doprovází-li a chrání-li Johannu d'Arc, chvěje se před ďáblem, je jímán hrůzou, ježto myslí na věčný život a na Krista. Ba je v tom jako jeho spoluviníci; aby byl jist, že neprozradí hrůzných mrzkostí, jež se páší v zámku; dá jim přísahati na svatá evangelia, jsa přesvědčen, že nikdo z nich neporuší přísahy, neboť ve středověku by se nebyl nejsmělejší bandita odvážil dopustiti se nepromiutelného zločinu oklamati Boha!

Nicméně tou dobou opouštějí jeho alchymisté malomocně pece a Gilles se oddává strašlivým hodům, a jeho smyslnost roznícená nezřízenými výtažky sklenic a jídel, soptí, šílí.

Ale na zámku nebylo žen; zdá se ostatně, že se Gillovi hnusilo v Tiffauges ženské pohlaví. Po výstřednostech, páchaných s nevěstkami vojenských táborů, a zpracovav s Xaintrilly a La Hiry u nevěstky u dvora Karla VII., zdá se, že byl jat opovržením ke tvarům ženského těla. Jako lidé, jejichž chlípný ideál upadá a se zvrhá, dospěje dojista k tomu, že se mu hnusí jemnost jejich kůže, ten ženský zápach, jehož nenávidí všichni sodomité.

I kazí ministranty své farnosti; vybral si ostatně ty malé zástupce své chorální školy, krásné jako andělé. Byly to jediné bytosti, jež miloval a jež ušetřil za svých vražedných záchvatů.

Ale brzy mu kouzlo, znesvěcovati děti, připadalo vlažným. Zákon satanismu, který požaduje, aby vyvolenec zla sestoupil po spirále hříchu až na její nejnižší stupeň, měl se ještě jednou veřejně prohlásiti. Nemusila také duše Gillesova hnisati, aby v tom rudém tabernákulu, vzniklém z vředů, mohl ďábel pohodlně obývati!

A litanie rujnosti¹⁵ se nesly štiplavým větrem jatek. První obětí Gillesovou byl docela malý hoch, jehož jméno není známo. Zardou-

---

¹⁵ Říje, bujnost. Pozn. red.

sil jej, usekl mu ruce, vyrval srdce, vyškrabal oči a zanesl je do komnaty Prélatiho. Oba je obětovali za vášnivých kleteb Ďáblu, jenž mlčel. Gilles, jat zoufalstvím, uprchl. Prélati zabalil ty ubohé zbytky do prostěradla, a všecek se třesa, šel je v noci pohřbíti do posvěcené půdy u kaple, posvěcené svatému Vincenci.

Krev toho dítěte, již Gilles uchoval, aby jí psal své zařikávací formule a své čarodějnické knihy, se rozšířila ve strašlivé setby, jež vzklíčily, a brzy mohl de Rais skliditi nejobludnější žeň zločinů, jež známe.

Od roku 1432 do roku 1440, totiž po osm let, uplynulých mezi maršálovým odloučením od světa a jeho smrtí, těkají obyvatelé Anjou, Poitou a Bretagne, vzlykajíce na cestách. Všechny děti se ztrácejí; pastuchové jsou uchvacováni na polích. Děvčátka, jež vyjdou ze školy, hoši, kteří si jdou hráti na trávník lemující uličky anebo dovádějí na kraji lesů, se už nevracejí.

Za výslechu, který nařídí vévoda bretonský, sepíší písaři: Jana Touscheronda, který byl vévodovým komisařem v těch záležitostech, nekonečné seznamy dětí, jež se oplakávají.

V Rochebernartu se ztratilo dítě ženy Péronnové, „dítě, které chodilo do školy a velmi dobře se učilo,“ pravila matka.

V Saint-Eti ennu de Montluc se ztratil syn Viléma Bricea, „který byl chudobným mužem a chodil žebrotou.“

V Machecoulu se ztratil syn Jiřího le Barbier, „kterého viděli jistého dne trhati švestky za domem Rondeauovým a jenž od té doby nebyl už spatřen.“

V Thonaye se ztratilo dítě Mathelina Thonarsa, „kterého je slyšeti usedavě naříkati a bylo řečenému dítěti asi dvanáct let.“

Konečně v Machecoulu nechají manželé Sergeantovi o svato-dušních svátcích doma své osmileté dítě, a vrátivše se z pole „nenalezli už řečeného dítěte, nad čímž velmi užasli a zesmutněli.“

V Chautelou Pierre Badieu, obchodník v oné obci, vyprávěl, že asi před rokem uviděl na pozemku Raisově dva malé devítileté hochy, byli bratři a děti Robina Pavota v řečeném místě. „A nikdy jich už od té doby nespatrił a neví, co se s nimi stalo.“

V Nantech Johanna Darelová vypovídá, že „ztratila v den Svatého otce v městě svého vlastního syna, jménem Oliviera, který byl ve věku sedmi anebo osmi let a od onoho svátku Svatého otce ho už neuzřela a neuslyšela o něm.“

A stránky vyšetřování pokračují, hromadí se, odhalují sta jmen a vypravují o zármutku matek, jež se vyptávají mimojdoucích na cestách, o nářcích rodin v domech, z nichž byly uneseny děti, jakmile odešli obdělávati pole a zasévati konopí. Ty věty se vracejí jako žalostné ritornely až do konce každé výpovědi: „Je viděti, kterak si žalostně stěžují, a je slyšeti mnoho nářků.“ Všude, kde byly zřízeny Gillesovy komory na maso, pláčí ženy.

Poděšený lid si zprvu vypráví, že zlé víly, zlomyslní duchové unášejí jim jejich děti, ale ponenáhlu pojme jej strašné podezření. Jakmile maršál postoupí, jakmile se odebere ze své pevnosti v Tiffauges na zámek de Champtocé a odtud na hrad de La Suze anebo do Nant, zanechá za svými kroky proudy slz. Projde krajinou a druhého dne chybí několik dětí. Všecek se chvěje, zjistí venkovan, že všude zmizely malé děti, kde se objevili prélati Roger de Bricqueville, Gilles de Sillé, všichni důvěrní přátelé maršálovi. Konečně zpozoruje s hrůzou, že jakási stará ženština Pérrine Martinova se potuluje krajem, oděná jsouc šedým šatem, tvář majíc zastřenu jako Gilles de Sillé, černou rouškou; oslovuje děti a její slova jsou tak okouzlující, její tvář, zdvihne-li svůj závoj, je tak svůdná, že ji všichni následují až na okraj lesů, kde je odnesou mužové v pytlich, zacpavše jim ústa roubíkem. A poděšený lid nazývá tu dodavatelku masa, tu lidožroutku, La Meffraye, jménem dravého ptáka.

Ti zvědové rozšířili obor své působnosti do všech měst a městeček, honili děti podle rozkazů vrchního myslivce, pana de Bricqueville. Nejsa spokojen s těmi nadháněči, stavěl se Gilles k zámeckým oknům, a když mladí žebráci, přilákaní pověstí o jeho štědrosti, prosili o almužnu, přehlédl je zrakem a dal přivést ty, jejichž tvář ho podnítila ke zprznění a dal je hoditi do žalární kobky, kde byli drženi tak dlouho, až maršál dostal chuť, požádal, aby mu byla předložena krvavá hostina.

Kolík dětí zabil, zprzniv je před tím? On sám toho nevěděl, tolik jich znásilnil a zavraždil! Texty, pocházející z oné doby, vypočítávají sedm až osm set obětí, ale ten počet je neúplný, zdá se nepřesným. Celé kraje byly popleněny; v Tiffauges už nebylo mladých lidí, v La Suze mužského pokolení; v Champtocé bylo dno kteréši studny naplněno mrtvolami; svědek, jménem Vilém Hylairet, předvolaný k přelíčení, prohlásí také: „že nějaký Du Jardin zaslechl, že v dotčeném zámku byl nalezen velký sud, plný dětských mrtvol.“

Ještě nyní se vyskytnou stopy po oněch zločinech. Před dvěma lety objevil kterýsi lékař v Tiffauges podzemní vězení a vytáhl z něho spousty lebek a kostí.

Každopádně přiznal se Gilles ke strašným zločinům a jeho přátelé potvrdili o nich hrozné podrobnosti.

Za soumraku, kdy jejich smysly žehnou, kdy jako by byly rozdrčeny silnou šťávou zvěřiny, kdy jsou rozníceny žhavými nápoji, posypanými kořením, uchýlí se Gilles se svými přáteli do odlehlé zámecké komnaty. Tam také přivedou hochy, uvězněné ve sklepích. Svléknou je, zacpou jim ústa roubíkem. Maršál je ohmatá a znásilní, na to je rozpáře dýkami, libuje si v tom, že je rozseká na kousky. Jindy jim rozetne prsa a vypíjí dech plicí; otevře jim také břicho, očichá je a rozšíří rukama ránu a usedne do ní. Hrouže se do rozmoklého kalu vlašných vnitřností, obrátí se pak poněkud a pohlédne přes rameno, aby pozoroval poslední konvulze, poslední křeče. On sám kdysi pravil: „Vychutnával jsem raději muka, slzy, úzkost a krev než jakoukoli jinou rozkoš.“

Pak se nabaží výkalových rozkoší. Dosud nevydané místo listin, týkajících se jeho procesu, nás zpravuje, že „řečený pán obcoval s malými hochy, někdy také s malými dívkami, s nimiž souložil, dává jim ulehnutí na břicho, říká, že mu to působí větší rozkoš a že je to pohodlnější, než vykonávat to přirozeným způsobem.“ Na to jim pomalu prořízl hrdlo, rozsekal je na kusy a dal položit mrtvolu, prádlo, šaty do výhně krbu, naplněného dřevem a suchým listím, a rozsypati popel z části do stok, z části jej rozhoditi do větru z vrcholku věže, z části do příkopu a stok.

Brzy se jeho zběsilosti zhoršily; až potud ukájel na žijících anebo umírajících bytostech zuřivost svých smyslů; omrzelo ho, znečišťovati se supějícím masem a zamiloval si mrtvé.

Jsa vášnivým umělcem, líbal u vytržení sličné údy svých obětí, vypsal konkurs na hrobovou krásu; — a když z uřatých hlav některá obdržela cenu, — uchopil ji za vlasy a líbal vášnivě její chladné rty.

Několik měsíců se ukájel vampirismem. Prznil mrtvé děti a uklidňoval horečku svých chtíčů v zakrvavěném ledu hrobů? Ba jednoho dne, kdy jeho zásoba dětí byla vyčerpána, dal otevřít tělo těhotné ženy, aby mohl ohmatat plod jejího lůna! — Po těchto výstřednostech, klesal vyčerpán ve strašlivé spánky, v těžké dřimoty, podobné oněm letargiím, jež přemáhaly seržanta Bertranda po jeho znesvěcování hrobů. — Ale, lze-li připustiti, že ten tupý spánek je jednou ze známých fází toho, ještě málo prozkoumaného vampirického stavu, lze-li věriti, že byl Gilles de Rais zbloudilcem pohlavních smyslů, virtuosem v bolestech a ve vraždách, nutno přiznati, že se liší od nejskvělejších zločinců, od nejzuřivějších sadistů podrobností, která je tak hrozná, že se zdá býti nadlidskou.

Ježto mu už nedostačovaly ty hrůzné rozkoše, ty obludné zločiny, okořenil je esencí vzácného hříchu. Nebyla to už prostě nelítostná, důmyslná ukrutnost dravého zvířete, pohrávajícího si s tělem své oběti. Jeho zuřivost přestala býti pouze tělesnou; zhoršila se, stala se duchovou. Chtěl dáti dětem trpěti na těle i na duši; se zcela satanskou lstivostí klamal vděčnost, podváděl oddanost a okrádal lásku. Tu překročil rázem nestoudnost člověka a vstoupil rovnou do nejhlubší temnoty zla.

Vymyslil toto:

Když bylo jedno z těch ubohých dětí přivedeno do jeho komnaty, pověsili je Bricqueville, Prélati, Sillé na hák, upevněný ve zdi; a v okamžiku, kdy dítě se počalo dusiti, rozkázal Gilles, aby je sundali a rozvázali provaz. Vzal pak opatrně dítě na kolena, vzkřísil je, laskal je, hýčkal je, osušil jeho slzy a pravil mu, ukazuje na své spoluviníky: tito lidé jsou zlí, ale jak vidíš, poslouchají mne; neboj se už, zachráním ti život a vrátím tě tvé matce; — a zatím co ho dítě, bez

sebe jsouc radostí, objímalo, milovalo ho v tu chvíli — prořízl mu zezadu krk, učiniv je podle svého výrazu „nyjícím“ a když hlava, poněkud odříznutá od těla, kývala v zátopách krve, hnětl tělo, zvrátil je a za zvířecího ryku je znásilnil.

Po těch strašných hrách mohl nabýti přesvědčení, že umění řezníka vytlačilo v jeho prstech poslední vřed, že jimi vytekl poslední hnis, a s pyšným zvoláním pravil k zástupu svých příživníků: „Není nikoho na této planetě, kdo by se odvážil to páchat!“

Ale je-li přemíra dobra, je-li nejhlubší láska přístupna některým duším, nelze dosíci přemíry zla. Maršál, vysílený násilnostmi a vraždami, nemohl už dále kráčet touto cestou. Marně snil o jedinečných zvrácenostech, o nejdůmyslnějších a nejzdlouhavějších mukách, nemohl dále; dospěl k hranicím lidské obraznosti; ba předstihl je sám ďábelsky. Supěl neukojený před prázdňem; mohl dosvědčiti axioma démonografů, že ďábel klame všechny, kdož se mu chtějí oddati anebo zapsati.

Nemoha hlouběji sestoupiti, chtěl se vrátiti svou cestou, ale tu ho zachvátily výčitky svědomí, popadly a týraly ho bez ustání.

Kál se celé noci, obléhán jsa přízraky, vyje jako zvíře smrtelnou úzkostí. Naleznou ho, pobíhajícího odlehlými částmi zámku; pláče, vrhá se na kolena, přísahá Bohu, že se bude káti a slibuje, že zřídí zbožné nadace. Zbudoje v Machecoulu chrám ke slávě svatých Neviňátek; chce se uchýliti do kláštera, putovati do Jeruzaléma, vyžebrovává svůj chléb.

Ale jeho neklidný a přepjatý duch se přeplňuje myšlenkami, jež pak mizí, myšlenky se plíží za myšlenkami, a ty, jež se ztrácejí, vrhají ještě stín na ty, které vyvstávají po nich. Třeba že se rozplývá v slzách žalem, vrhne se do nových výstředností a šílí v těchto zuřivostech tak, že se vrhne na dítě, jež mu přinesou, vyrve mu zřítelnice, noří prsty do zakrváceného mléka očí, na to uchopí ostnatou hůl a udeří je po hlavě, až z ní vyskočí mozek z lebky.

A když krev tryská a mozková hmota ho potřísní, vycení zuby a dá se do smíchu. Jako pronásledované zvíře prchne do lesů, kdežto jeho druhové udrhnou podlahu, a jsou tak rozumní, že odstraní mrtvolu a šaty.

Bloudí lesy, jež obklopují Tiffauges, tmavými a hustými, hlubokými lesy, jež v Bretonsku nalézáme ještě u Carnoetu.

Vzlyká za chůze, zaklíná s hrůzou přízraky, které na něho dotírají, vzhledne, a náhle vidí oplzlosti velmi starých stromů.

Zdá se, že se příroda před ním zvrhává a že jeho přítomnost sama ji porušuje; poprvé chápe neměnnou oplzlost křovin, zří Priapy¹⁶ ve stromoví.

Tu mu připadá strom jako živoucí bytost, vzpřímená, zakopaná hlavou dolů do vlasů svých kořenů; tyčí nohy do vzduchu, roztahuje je, na to je odděluje v nová stehna, která se rozevírají a víc a více se zmenšují, podle toho, jak se vzdalují od kmene; tu je vklíněna jiná větev mezi ty nohy v nepohnutém smilstvu, které se opakuje a menší se od větve k větvi až na vrcholek stromu; tam konečně se mu zdá peň falem, který se tyčí a mizí pod sukní listoví anebo naopak vystupuje ze zeleného rouna a noří se do aksamitového břicha půdy.

Straší ho vidění. Vidí opět kůže chlapeckých těl, kůže jasně bílé jako pergameny v bledých a hladkých kůrách vysokých buků; nalézá opět sloní pokožku žebráků v černém a vráscitém obalu starých dubů; pak u místa, kde se větve rozvětvují, zejí otvory, díry, kde tvoří kůra prstence kolem oválných vrubů, nabírané mezery, které se podobají nečistým otvorům anebo rozestoupeným rodidlům zvířat. Na zakřiveních větví jsou ještě jiná vidění, důlky pod pažemi, podpaždí, zarostlá šedým lišejníkem; na kmenu jsou rány, jež se rozrůstají ve velké rty pod chomáči rezavých trav a kytkami mechů!

Všude stoupají oplzlé tvary z půdy v neladu k obloze, která se stává satanskou; mraky se nadýmají v prsy, rozštěpují se v záda, zao-krouhlují se v plodná lůna, rozprchávají se v rozlité prameny mléka; shodují se s pochmurnou chlípností lesa, kde jsou už pouze obrazy obrovských anebo trpasličích kyčlí, ženské trojúhelníky, velká, sodomická ústa, jizvy, které se dovnitř rozšiřují, a vlhké otvory. — A ta hnusná krajina se mění. Gilles zří nyní na kmenech znepokojující po-

---

¹⁶ Priapus byl v řecké mytologii bohem plodnosti, ochraňoval zahrady a rostliny, bývá znázorňován s obrovským genitálem a erekcí. *Pozn. red.*

lpy, hrozné vředy. Zjišťuje výrostky a hlízy, rány, vytesané datlem, rakovité hlízy, strašné kostižery, je to chorobinec malomocenství země, venerická klinika stromů, v níž se týčí buk na zatačce aleje.

A před tím purpurovým listím, které padá, zdá se mu, že se snáší na něho krvavý déšť; zachvátí ho zuřivost, sní, že pod korou obývá lesní nymfa a přeje si vtělit se do těla, přeje si rozsekati dryádu¹⁷, znásilniti ji na neznámém místě až k šílenství člověka!

Závidí drvoštěpovi, který bude moci poraziti a porubati ten strom, a stává se bláznem, řve, naslouchá divoce do lesa, který odpovídá na jeho toužebná volání ječivými proryvy větrů; klesá na zemi, pláče, pokračuje ve své cestě, až dospěje vysílený do zámku a zhroutí se bezvládně na lůžko.

A nyní, kdy spí, jsou přízraky zřetelnější. Mizejí oplzlá proplétání větví, páření rozmanitých esencí, rozpukliny, které se rozšiřují, houští, která se pootevívají; slzy listí ošlehávaného severákem usychají; bílé vředy mraků se stravují v šedi oblohy; a – za hlubokého mlčení – míjejí inkubové a sukubové.

Těla, jež rozsekal a jejichž popel dal hoditi do hradních studen, ožívují v podobě přízraků a znepokojují ho tichými hlasy. Brání se, šplouchá v krvi, vyskočí náhle a plazí se schoulený po čtyřech jako vlk až k obrazu Ukřižovaného, a kousá ho do nohou.

Pak s ním nastane náhlá změna. Chvěje se před tím Kristem, jehož trpící tvář na něho patří. Zapřísahá ho, aby se nad ním slitoval, prosí ho, aby ho ušetřil, pláče a když už nemůže, sténá docela tiše, slyší s hrůzou plakati ve svém vlastním hlase slzy dětí, jež volaly své matky a křičely o milost.

* * *

A Durtal zaujat viděním, jež si vymyslel, zavře sešit svých poznámek; pokrčí rameny, a jeho duševní boje pro ženu, jejíž hřích je celkem pouze jako jeho hřích, hříchem šosáckým, skrblickým, připadají mu velmi malichernými.

---

¹⁷ V řecké mytologii lesní nymfy, bohyně či polobohyně. *Pozn. red.*

XII

Lze lehce nalézt záminku k této návštěvě, jež by se mohla zdát zvláštní Chautelouvovi, kterého jsem už několik měsíců nenavštívil, pomyslí si Durtal, míře do rue deBagneux. Předpokládá, že bude dnes večer doma, což je málo pravděpodobno, neboť co by pak znamenala ta schůzka? Sáhnu k vytáče, že jsem se dověděl od Hermiesa o jeho záchvatu dny a že jsem se chtěl poptat na jeho zdraví.

Vystoupil nahoru po schodech domu, v němž obýval Chautelouve. Bylo to staré, velmi široké schodiště se železným zábradlím, jehož schody byly vydlážděny červenými dlaždicemi, vroubenými dřevem. Bylo osvětleno těmi starodávnými lampami s reflektorem, opatřeným jakousi přílbicí ze zeleně natřeného plechu.

Ten starý dům zaváněl hrobovou vodou, ale vydechoval také kostelní vůni a působil důvěrným, poněkud slavnostním dojmem, jehož už nemají lepenkové budovy naší doby. Zdálo se, že nemůže zakrýti promiskuit nových bytů, kde obývají bez rozdílu vydržované ženy a spořádané a klidné rodiny. Líbil se mu a domníval se, že je Hyacinta v tomto dusném prostředí žádoucnější.

Zazvonil v prvním poschodí. Služka ho zavedla dlouhou chodbou do salonu. Jedním pohledem zjistil, že se od jeho poslední návštěvy nic nezměnilo.

Byl to též velký a vysoký pokoj s okny, jež už nebraly konce, s krbem, zdobeným mezi dvěma baňatými lampami z japonského porcelánu bronzovým odlitkem Johanny d'Are od Frémietta. Poznal opět podlouhlé piano, stůl obtížený alby, pohovku, křesla ve slohu Ludvíka XV., pestré čalouny. Před každým oknem stály na podstavcích z nepravého ebenu choré palmy v modrých květináčích. Na stěnách nábožné obrazy a bezvýrazná podobizna mladého Chautelouva z profilu, ruku opírajícího o haldu svých děl; jediné starý ruský ikonostas ze stříbra, vykládaný černým smaltem, a jeden z těch dřevěných Kristů, jež vyřezával v XVII. století Bogard de Nancy, který byl položen ve starodávném rámcí z pozlaceného dřeva na

sametové lože, oživovaly poněkud banalitu toho zařízení šosáka, jenž slaví své Velikonoce, přijímá dámy, sbírající milodary, a kněží.

V krbu plál velký oheň; velmi vysoká lampa se širokým stínidlem z růžového krajkoví osvětlovala pokoj.

Jak to páchne sakristií! pomyslně si Durtal v okamžiku, kdy se otevřely dveře.

Paní Chautelourová vešla zahalená do županu z bílého moltonu¹⁸, který zaváněl frančipanem¹⁹. Stiskla Durtalovi ruku, usedla naproti němu, a on spatřil pod županem indigově modré hedvábné punčochy v drobných, lakových prolamovaných střevíčkách.

Mluvili o počasí; stěžovala si na trvající zimu, prohlašovala, že přes teplo neúčinnějších kamen se chvěje stále chladem, a dala mu sáhnouti na své ruce, které byly vskutku studené, pak se znepokojila pro jeho zdraví, shledala, že je pobledlý.

– Můj přítel je velmi smuten, pravila.

– Mohl bych také věru býti smuten, odvětil, snaže se učiniti zájímavým.

Neodpověděla zprvu na to:

– Včera jsem viděla, jak po mně toužíte! Ale proč, proč chcete, aby to došlo tak daleko?

Učinil neurčitý posunek nevole.

– Vy jste stejně zvláštní, pokračovala. Četla jsem dnes opět jednu z vašich knih a nalezla jsem v ní tuto větu: „Není nic dobrého lež ženy, jež nám nenáleží.“ Nuže, doznejte, že jste měl pravdu, když jste to psal!

– Jak se to vezme, nebyl jsem tehdy zamilován!

Potrásla hlavou. – Počkejte, musím oznámit svému muži, že jste zde.

Durtal přemítal mlčky, jakou úlohu hraje v této domácnosti.

Chautelouve se vrátil se svou ženou. Byl v domácím úboru a měl ústa uzavřena držátkem.

---

¹⁸ Měkká bavlněná tkanina, na jedné nebo obou stranách zdrsňená. *Pozn. red.*

¹⁹ Franchipane, též frangipane, mandlová náplň do koláčů, mandlové pečivo. *Pozn. red.*

Položil je na stůl, a když byl Durtala ujistil, že se jeho zdraví docela zlepšilo, postěžoval si, že je přetížen prací a nesmírnými břemeny. Musil jsem odřící své hostiny a své návštěvní dny, pravil, jsem připoután od rána do večera ke svému stolu.

A na Durtalovu otázku po druhu oněch prací, přiznal se, že píše celou řadu svazků o životech svatých; je to anonymní práce ve velkém, kterou objednalo u něho pro vývoz kteréosi nakladatelství v Toursu.

— Ano, pravila se smíchem jeho žena, pracuje na životech svatých, kteří se skutečně zanedbávají.

A když Durtal žádal tázavým pohledem o vysvětlení, dodal Chautelouve se smíchem: — Mluví pravdu, náměty mně byly předepsány a člověk by řekl, že si vydavatel přeje, abych oslavil špínu! Mám popsati blahoslavené, kteří jsou většinou žalostně nečistí: Labrea, jehož hmyz a zápach se hnusily dokonce i pacholkům; svatou Kunigundu, která z pokory zanedbávala své tělo; svatou Oportunu, která nikdy nepoužila vody a nikdy neumyla svého lože, leda slzami, svatou Silviu, která si nikdy neumyla obličej; svatou Radigundu, která nikdy nevyměnila své žíněné košile a spávala na hromadě popela; a kolik jiných, jejichž nalíčené hlavy musím ozdobiti zlatou svatozáří!

— Jest ještě něco horšího, pravil Durtal, čtete život Marie Ala-coquy, tam uvidíte, že chtějíc se trýzniti, sebrala jazykem výkaly nemocné a vysála vřed z prstu neduživé ženy!

— Vím to, ale přiznávám se, že mne ty hnusnosti nikterak nedo-jímají, naopak, že jsou mi odporny.

— Dávám přednost svatému Lukáši, mučedníku, pravila paní Chautelouvová. Měl tak průzračné tělo, že viděl skrze svou hrud' špínu ve svém srdci; tato špína je pro nás aspoň snesitelná. — Ostatně, pokračovala po chvíli mlčení, ten nedostatek péče by mně zpro-tivil mnišský život, zošklivil váš středověk!

— Promiňte má drahá, pravil její muž; ale pronesla jste nyní hrubý omyl: středověk nebyl nikdy, jak se domníváte, špinavou do-bou, neboť lidé za něho chodili pilně do lázní. V Paříži například,

kde bylo mnoho těch ústavů, probíhali zahříváči lázní městem, volající, že je voda horká. Pouze renesance je vinna tím, že se usadila nečistota ve Francii. Uvážíme-li, že ta rozkošná královna Margot měla tělo napuštěno voňavkami, ale byla zakouřená jako vnitřek kamen! — A Jindřich IV., který se chlubil, že má páchnoucí nohy a že jeho podpaždí páchne jemným potem!

— Milý příteli, ušetřte nás, prosím, těch podrobností, pravila žena.

Durtal si prohlížel Chautelouva, mezitím co mluvil. Byl zavalitý a malý, jeho břicho počínalo u žaludku a dovedl by je stěží obejmouti oběma rukama. Měl rudé tváře, vlasy dlouhé vzadu, silně namažané pomádou, sčesané podél spánků. V uších měl růžovou bavlnku, byl zcela oholen, a podobal se spokojenému a nábožnému notáři. Ale živé a šibalské oko svědčilo o tom, že ten dobromyslný a strojený vzhled je pouze zdánlivý; z toho pohledu bylo lze souditi na pletichářského a prohnaného obchodníka, který je s to, aby za svých sladkých slov zasadil zlou ránu.

— Jakou chuť má asi vyhoditi mne ze dveří, pomyslně si Durtal, neboť znal dojista spády své ženy.

Ale Chautelouve nedával najevo, zdali se ho chce zbaviti. Maje nohy přeloženy přes sebe, ruce sepjaty jako kněz, zajímal se nyní velmi, jak se zdálo, o Durtalovy práce.

Nakloněn poněkud dopředu, naslouchaje jako v divadle, odvětil: — Ano, znám tu látku; četl jsem kdysi knihu, která se mi zdála býti dobrým dílem o Gillesovi de Rais; byl to svazek abbého Bossarda.

— Je to také nejučenější a nejúplnější dílo, jež bylo napsáno o maršálovi.

— Ale, pokračoval Chautelouve, jednomu bodu přes to ještě nerozumím; nedovedu si vysvětliti, proč byl Gilles de Rais přezván Modrovousem, neboť jeho historie není v nijaké spojitosti s příběhem dobrého Perraulta.

— Ve skutečnosti není pravým Modrovousem Gilles de Rais, nýbrž bretonský král, zvaný Cômor; zříceniny jeho zámku existují ještě od VI. století na kraji lesa carnoëtského. Legenda je prostá: onen král, požádal Guérocka, vévodu vanneského za ruku jeho dcery

Triphiny. Guérock odmítl, poněvadž slyšel, že onen král, který byl neustále vdovcem, zabíjel své ženy; konečně mu Gildas slíbil, že mu vrátí jeho dceru, zdravou a bez újmy, bude-li ji požadovati zpět, i byl uzavřen slavnostně sňatek.

Po několika měsících se Triphina dověděla, že Cômor skutečně usmrtil své ženy, jakmile obtěžkaly. Byla těhotná, uprchla, ale byla dopadena svým mužem, který jí prořízl krk. Její zoufalý otec vyzval svatého Gildase, aby dostál svému slibu, a světec vzkřísil Triphinu k životu.

Jak vidíte, shoduje se tato legenda mnohem více nežli příběh o Modrovousu se starou pověstí, upravenou důmyslným Perraultem. Nemohu vám však říci, kterak a proč příjmení Modrovous přешlo z krále Cômora na maršála; to se ztrácí v noci věků!

Ale, povězte přece, vy se asi se svým Gillesem de Rais hrabete plnými rukama v satanismu, pokračoval Chautelouve po chvíli mlčení.

— Ano, bylo by to také velmi zajímavé, kdyby ty výjevy nebyly nás tak vzdáleny; věru, mnohem lákavějším a méně zastaralým by bylo popsati diabolismus našich dnů!

— Ovšem, podotkl dobrosrdečně Chautelouve.

— Neboť, pokračoval Durtal, pohlížeje na něho, dějí se nyní neslýchané věci! Slyšel jsem vyprávěti o rouhavých kněžích, o jistém kanovníku, který obnovil sabatové výjevy středověku.

Chautelouve nepohnul brvou. Klidně roztáhl nohy a zdvihnuv oči ke stropu, pravil: — Bože, je možno, že se podařilo několika prašivým ovcím vetřít se do obce našeho kněžstva; ale jsou tak řídkými výjimkami, že nestojí ani za to, abychom se jimi zabývali. — A přerušil rozhovor, obraceje řeč na knihu o Frondě, kterou právě četl.

Durtal pochopil, že se Chautelouve zpěčuje mluvit o svých stycích s kanovníkem Docrem. Mlčel, uveden byv poněkud do rozpaků.

— Milý příteli, pravila paní Chautelouvová, obracejíc se ke svému muži, zapomněl jste stáhnouti lampu; čadí; třebaže jsou dveře zavřeny, cítím zde kouř.

Zdálo se, že to bylo znamení pro jejího muže, aby se vzdálil. Chautelouve povstal a s lehkým úsměškem se omluvil, že musí pokračovati ve své práci. Stiskl Durtalovi ruku, poprosil ho, aby se neukazoval u nich tak zřídka, a přidržuje si šosy svého domácího oděvu na břichu, odešel z pokoje.

Sledovala ho zrakem, povstala, přistoupila ke dveřím, ujistila se okamžitě, že jsou zavřeny, na to se vrátila beze slova k Durtalovi, který se opíral o krb, vzala jeho hlavu do rukou, přitiskla své rty na jeho ústa a otevřela je.

Zasténal zuřivě.

Patřila na něho svýma netečnými a kalnými očima a viděl, kterak přeběhly stříbrné jiskry po jejich povrchu; držel ji v náručí omdlévající, číhající; vyprostila se lehce, vzdychnouc, kdežto on v rozpacích usedl poněkud dále od ní, zatínaje ruce.

Bavili se o lhostejných věcech; ona vychvalovala svou pokojskou, která by se na její rozkaz zvrhla do ohně; on odpovídal gesty souhlasu anebo překvapení.

Pak náhle přetřela prsty čelo.

— Ach! pravila, trpím strašně, pomyslí-li si, že je zde, že pracuje! Nikoli, měla bych příliš mnoho výčitek svědomí; je hloupost, co pravím, ale kdyby byl jiným mužem, mužem, který chodí do společností a získává si srdce žen... nebylo by to totéž.

Naslouchal jí, unavený všedností jejích nářků, konečně, když cítil, že se zcela uklidnil, přistoupil k ní a pravil jí:

— Mluvila jste o výčitkách svědomí, ale ať se nalodíme, ať zůstaneme na břehu, není to, až na nepatrný odstín, týž hřích?

— Ano, vím dobře, můj zpovědník mě viní — tvrději ovšem — ale podobně jako vy; ale ne, můžete říci cokoli, není to správné.

Dal se do smíchu, pomysliv si, že jsou snad výčitky svědomí kořením, jež zachraňuje nechutnost blazeovaných vášní, pak zažertoval:

— Co se zpovědníka týká, pokračoval, zdá se mi, že kdybych byl kazuistou, snažil bych se vynalézt nové hříchy; nejsem jím, ale přece myslím, že jsem hledaje, jeden přece našel.

— Vy! a davši se do smíchu; mohu jej spáchat?

Popatřil na ni; měla v obličeji výraz mlsného dítěte.

— Můžete si pouze sama odpovědět; musím vám nyní doznati, že to není docela nový hřích, neboť lze jej zařaditi do známého okresu rozkoše. Ale byl zanedbáván od dob pohanství, každopádně špatně definován.

Naslouchala mu velmi pozorně, zabořená do svého křesla.

— Nenapínejte mou zvědavost, pravila, mluvte zpřímá, co je to za hřích?

— Není snadno jej vysvětliti, pokusím se nicméně o to; v provincii rozkoše se dává přednost, nemýlím-li se, obyčejnému hříchu, hříchu proti přírodě, zvířeckosti, a dodejme k tomu, není-li pravda, satanismu a rouhání. Nuže, k tomu všemu přistupuje, co bych nazval pygmalionismem, který obsahuje zároveň duševní onanismus a krevní smilstvo.

Představte si skutečně umělce, který se zamiluje do svého dítěte, do svého díla, do nějaké Herodiady, do nějaké Judity, do nějaké Heleny, do nějaké Johanny d'Arc, jež by byl popsal anebo namaloval a který je vyvolává a na konec s nimi obcuje ve snu! — Ano, ta láska je horší než obyčejné krevní smilstvo. Tu může viník vskutku spáchat pouze poloviční zločin, ježto jeho dcera se nezrodila pouze z jeho bytosti, nýbrž také z jiného těla. Je tedy logicky v krevním smilstvu jakási, jakoby přirozená, cizí skoro dovolená stránka, kdežto v pygmalionismu zprvní otec dceru své duše, jedinou, která jest opravdu čista a náleží mu cele, jedinou, již mohl zploditi bez pomoci jiné krve. Zločin je tedy úplný a dokonalý. A pak, není to také projev opovržení k přírodě, takřka k božskému dílu, ježto předmětem hříchu není už jako ve zvířeckosti samé tělesná a žijící bytost, nýbrž bytost neskutečná, bytost zplozená nadáním, jež se poskvří, skoro nebeská bytost, ježto se mu dostane často nesmrtelnosti, a to geniem, uměním?

Jděme ještě dále, chcete-li; představte si, že nějaký umělec namaluje světce a zamiluje se do něho. Tu by se sloučil zločin proti přírodě s rouhačstvím. Bylo by to úžasné!

— A snad by to bylo vzácné!

To slovo ho ohromilo; ona povstala, otevřela dveře a zavolala svého muže.

— Milý příteli, pravila, Durtal objevil nový hřích!

— Co se toho týká, není to možno, pravil Chautelouve, vstoupiv do dveří; vydání ctností a neřestí je neměnné vydání. Nelze vynalézati nových hříchů, ale ony se také neztrácejí. Oč vlastně běží?

Durtal mu vysvětlil svou teorii.

— Ale to je přímo rafinovaný výraz sukubátu, neoživuje vytvořené dílo, nýbrž věru sukub, který bere na sebe v noci jeho podobu.

— Doznejte každopádně, že ten mozkový hermafrodismus, který se oplodňuje bez jakéhokoli přispění, jest alespoň vzácným hříchem, neboť je výsadou umělců, neřestí, vyhrazenou vyvoleným, nepřístupnou zástupům!

— Jakou vznešenost neřesti tvoříte! pravil se smíchem Chautelouve. — Ale jdu se opět pohroužit do svých životů svatých; je to příjemnější a svěžejší ovzduší. — Bez rozloučení, Durtale, pokračujte s mou ženou v tom satanském rozhovoru.

Řekl to tak prostě a dobromyslně, jak jen mohl, ale jeho slovy pronikal hrot ironie.

Durtal to vycítil. — Jest asi už pozdě, pomyslí si, když se opět zavřely dveře za Chautelouvem; pohlédl na hodinky, šlo na jedenáctou, povstal, aby se poroučel.

— Kdy vás uvidím? zašeptal velmi tiše.

— U vás zítra, v deset hodin večer.

Pohlédl na ni tázavě. Ona porozuměla, ale chtěla ho poškádliti.

Políbila ho mateřsky na čelo, pak mu pohlédla opět zkoumavě do očí.

Prosily asi stále ještě, neboť odpověděla na jejich prosebnou otázku dlouhým polibkem, který je zavřel, pak sestoupila až ke rtům, a vypíjela jejich bolestné rozechvění.

Na to zazvonila a nařídila pokojské, aby posvítila Durtalovi. Sešel dolů, jsa spokojen, že si jí konečně zavázal, že se mu zítra poddá.

XIII

Počal opět jako minulého večera uklízeti ve svém bytě, uváděti ho do soustavného nepořádku, položil podušku pod umělý nepořádek křesla; pak naložil do kamen, aby vytopil pokoje.

Ale nebyl už netrpělivý; ten mlčelivý slib paní Chautelourové, že ukojí dnešního večera jeho touhu, ho uklidňoval; nyní, kdy skončila jeho nejistota, nechvěl se už tím skoro bolestným neklidem, který v něm tehdy vzbuzovalo horečné očekávání té ženy; zmalátněl teplem, prohrabávaje oheň v krbu; jeho duch byl ještě jí naplněn, ale zůstávala v něm nehnutá a mlčelivá; nejvýše se jal přemýšleti, vzpomněl-li si na otázku, jak se zachová přitom, aby se daný okamžik neválel sprostým způsobem. Tato otázka, která ho tak zaměstnávala předešlého večera, dotírala naň ještě, ale liknavě. Nesnažil se už ji rozřešiti, spoléhal se tu na náhodu a pravil si, že by bylo věru zbytečno dělati plány, ježto skoro vždy nejlépe uvážené strategie selžou.

Pak se vzepřel sám proti sobě, vinil se ze slabosti, jal se procházeti pokojem, aby setřásl se sebe tu malátnost, kterou přičítal teplu, sálajícímu z kamen. Což vzaly za své anebo ukojily se čekáním jeho žádosti? Ale nikoli, neboť toužil po chvíli, kdy se bude moci zmocniti té ženy! Byl přesvědčen, že lze nedostatek jeho veselosti vysvětliti nevyhnutelnou starostí prvního dojmu. Dnešní večer bude pouze podle toho všeho vzácný, pomyslí si; nebude už přitom, groteskní stránky, dojde k tělesnému poznání; budu se moci opět zmocniti Hyacinty bez tajné obavy o tvary jejího těla, bez nepokoje ohledně svého chování, bez rozpaků ohledně svých gest. Chtěl bych věru, řekl si na konec, býti tak daleko!

Kocour, sedící na stole, vzpřímil náhle uši, pohlédl upřeně svýma černýma očima na dveře a uprchl; zazněl zvonek, Durtal šel otevřítí.

Její úbor se mu líbil; pod kožešinami, jež s ní sňal, měla šat tak tmavě modré barvy, že se zdál černým, šat z těžké a pružné látky, který dával vyniknouti jejím tvarům, obepínal těsně paže, dodával

štíhlosti jejímu tělu, dával vyniknouti jejím kyčlím, napínal se nad klenutou šněrovačkou.

— Jste rozkošná, pravil, líbaje jí vášnivě zápěstí, a jal se urychlovati svými polibky tepot tepny.

— Mlčela, byla velmi vzrušena a poněkud pobledlá!

Usedl naproti ní; pohlížela na něho svýma tajuplnýma, ospalýma očima. Cítil, že opět podlehl jejímu kouzlu; zapomněl na své závěry a na své obavy, nořil se s rozkoší do vody těch zřítelnic, a zkoumal neurčitý úsměv těch bolestných úst.

Tiskl její prsty ve svých rukou a po prvé ji docela tiše nazval jejím jménem.

Naslouchala mu, její prsa se dmula, její ruce se horečně chvěly, na to prosebným hlasem:

— Prosim vás, vzdejme se toho; jediné touha blaží. Ó, vidím jasně, jděte, myslila jsem na to celou cestu. Odešla jsem od něho dnes večer strašně smutná. Kdybyste věděl, co cítím... zašla jsem dnes do kostela a měla jsem strach, skryla jsem se, když jsem spatřila svého zpovědníka...

Znal už ty nářky a pomyslel si: — Můžeš mi vyprávěti, co chceš, dnes večer bude vše marno; odpovídal jí jednoslabičnými slovy, neustávaje na ni doléhati.

Povstal, domnívaje se, že učiní zrovna tak, anebo že by mohl, zůstane-li seděti, nakloniv se dopředu, dosíci jejích úst.

— Vaše rty! Vaše včerejší rty! Zvolal, když se blížil k její tváři a ona je vzpřímené nastavovala. Objali se, ale když počal po ní rukama slídit, ucouvla.

— Uvažte jak je to směšné, pravila mu tiše, bude třeba se svléci, obléci košili, a ten hloupý výjev ulehnutí do lůžka! Neodpověděl na to, snaže se, aby, přitisknuv ji něžně k sobě, dal jí na srozuměnou, že si může ušetřiti těch rozpaků, ale pochopil, cítě, jak se její tělo vzpírá pod jeho prsty, že se mu nechce za nic oddati zde v salonu, před krbem.

— Nuže, pravila, vyprostivši se z jeho objetí, vy to chcete!

— Ustoupil, aby ji nechal vejít do druhého pokoje, a vida, že si přeje býti samotna, stáhl záclonu, která oddělovala místo dveří oba pokoje.

Usedl opět do kouta ke krbu a uvažoval. Měl snad rozestlati postel, aby toho nemusila sama učiniti, ale to by bylo bezpochyby příliš důrazné a příliš přímé. Ach! A ten samovar! Vzal jej a vešel, aniž vstoupil do ložnice, do ústrojny a postavil jej na stoleček, na to jediným posunkem urovnal krabici s rýžovým pudrem, voňavky a hřebeny, a vrátiv se do pracovny, naslouchal.

Snázila se dělati co nejméně hluku, chodila po špičkách jako v pokoji, kde leží mrtvý a zhasila svíce, chtějíc býti bezpochyby ozarována pouze růžovým odleskem ohně. Cítil se opravdu zdrceným; zapomněl na vzrušující dojem rtů, na oči Hyacintiny. Byla už pouze ženou, která se svléká u muže jako kterákoliv jiná žena. Dotíraly na něho vzpomínky na podobné výjevy, vzpomněl si na dívky, které chodily po špičkách i po koberci, aby jich nebylo slyšeti: znehybněly studem na okamžik, narazivše o džbán a umyvadlo. A pak, k čemu to? Nyní, kdy se mu oddávala, už po ní netoužil! Zklamání ho pojalo dokonce dříve, než se ukojil a ne, jak bývá obvyčejně, potom. Byl tak smuten, že by byl málem zaplakal.

Postrášený kocour předl pod záclonou, pobíhal z pokoje do pokoje, na konec se připlížil ke svému pánu a vyskočil mu na kolena. Hladě jej, uvažoval Durtal:

Měla rozhodně pravdu, že nechtěla. Bude to groteskní a ohavné; neměl jsem naléhati, ale ne, konec konců je vina na její straně, přála si dojít tam, kam došla. A pak, jak je hloupé krotiti takto odklady vzrušení! Je vskutku nemotorná, ve chvíli, kdy jsem ji objímal, kdy jsem tak po ní toužil, bylo by to snad mělo úspěch, ale nyní! A pak, komu se podobám? Mladému manželi, který čeká, anebo holobrádkovi! Bože, jak je to hloupé! — Nuže, pokračoval, napínaje sluch, neslyše už hluku, ulehla, musím přece jít k ní.

Chtěla se bezpochyby odstrojiti pro šněrovačku; ale neměla jí tedy obléci, usoudil, když odhrnuv portiéru, vešel do pokoje.

— Paní Chautelouvová byla zahrabána v peřinách, ústa měla pootevřena a oči zavřeny, ale zpozoroval, že se dívala skrze plavé mřížoví svých brv. Usedl na kraj lůžka, — schoulila se, stáhnouc pokrývku pod bradu.

— Je vám zima, drahá přítelkyně?

— Ne.

A otevřela dokořán své žhnoucí oči. Svlékl se, pohlédnuv na tvář Hyacintinu; zatemňovala se ve stínu a občas se ozářila červenými odlesky, když vzplála polena, která dohořívala ve svém popelu. Vklouzl rychle do prostěradel.

Tiskl k sobě mrtvolu, tělo tak studené, že ho zamrazilo; ale rty ženy žehly a stravovaly mu mlčky tvář. Zůstal omámen ležeti, rozdrcený tím tělem, jež se ovinulo kolem něho pružně a pevně jako lána! Nemohl už sebou ani hnouti, ani mluvit, neboť pokrývala polibky jeho tvář. Podařilo se mu však přece se vyprostiti a svou uvolněnou paží ji hledal; tu náhle, zatím co ho do krve líbala, nastalo u něho uvolnění nervového napětí a zběhl ovšem bez zisku.

— Hnusíte se mi, zvolala.

— Proč?

— Hnusíte se mi!

Měl chuť odpovědět: — A vy mně též! — Byl zoufalý a byl by dal věru vše, co měl, aby se opět oblékla a odešla!

Oheň v krbu zhasl a neozařoval už. Vzpřímený v posteli díval se do stínu; byl by chtěl vyhledati svou noční košili, neboť ta, již měl na sobě, byla naškrobená a vystupovala, krčíc se.

Ale Hyacinta ležela na ní; — pak sebral, že jeho lůžko jest už rozházeno i zesmutněl, neboť býval v zimě rád dobře přikryt, i předvídal chladnou noc, ježto věděl, že není s to, aby upravit lůžko.

A náhle byl znovu objat a tělo ženy se opět přitisklo k němu; jsa tentokrát při smyslech, zmocnil se jí a neklamným laskáním ji podmanil. Změněným, hlubším a tišším hlasem pronášela sprostá slova anebo hloupé výkřiky, které se mu protivily, „drahoušku“, „dušinko“, „ne, to je příliš“. — Ale přes to, jsa rozničen, popadl to tělo, kte-

ré se svíjelo, lupajíc, a pocítil neobyčejný dojem křečovitě spáleniny v ledovém obkladku.

Váleli se, přemožení, na lůžku; oddychoval, hlavu zabořiv do podušky, překvapený a poděšený pod dojmem těch vysilujících, hrůzných rozkoší. Konečně se pustil ženy, seskočil z lůžka a rozžal svíce. Kocour, vzpřímený na polici, patřil nehnutě na ně. Cítil, zdálo se mu, že cítí nevýslovný výsměch v těch černých zřítelnících; a podrážděn zahnal to zvíře.

Hodil nová polena do krbu, oblékl se, vyšel z pokoje. Ale svým obyčejným hlasem ho tiše volala. Přistoupil k lůžku, objala ho vášnivě, na to nechavši klesnouti paže na pokrývku:

— Poklesek je spáchán. Budete mne nyní více milovati?

Neměl odvahy odpovědět. Ach ano, jeho zklamání bylo úplné. Nasycení po souloži podobalo se nechuti před ní. Hnusila se mu a cítil hrůzu. Bylo vůbec možno, že tolik toužil po ženě, aby dospěl k tomu! Vyvyšoval ji ve svém zanícení, snil v jejích zřítelnících, nevěděl o čem! Chtěl se s ní povznést nad třeštění smyslů, nad zemi, v nezbadané a nadzemské slasti! A vzpruha se zlomila; zůstal dole s nohama v blátě, připoutanýma k zemi. Nebylo tedy prostředku vyjít ze sebe, vyprostiti se ze své kloaky, dosíci výšin, kde duše se převrhne u vytržení ve svých propastech.

Ach naučení bylo rozhodné a trpké! Jednou podlehl a jaká lítost a jaké zklamání! Skutečnost rozhodně nestrpí, abychom jí pohrdali; mstí se tím, že zboří sen, rozdupá jej nohama a hodí jej v cárech na hromadu bláta!

— Nezlobte se, milý příteli, pravila paní Chautelouvová za záclonou, jsem tak pomalá!

Pomyslí si hrubě: Přál bych si, abys už byla pryč — a otázal se jí zdvořile, nepotřebuje-li něčeho.

Byla tak svůdná, tak tajuplná, pokračoval. Její oči, jež obrazy střídavě zároveň hřbitovní hrůzy a slavnosti, byly tak vzdálené, tak tajemné. — A pak ani ne za hodinu se rozdvojí. Viděl jsem novou Hyacintu, pronášející oplzlosti nevěstek, hlouposti modistek v zách-

vatech říje. — Ostatně všechny ty ženské výlevy, sloučené v jediné ženě, jsou nudné.

A usoudil po tichém uvažování: musil jsem býti dosti mlád, když jsem tak třeštil!

Dalo by se říci, že paní Chautelouvová odpovídala na jeho myšlenku, neboť když prošla pod portiérou, zamumlala: — V mém věku by se slušelo býti méně ztřeštěnou! — Pohlédla na něho, a ačkoli se nutil do úsměvu, pochopila.

— Budete spáti dnes v noci, pravila smutně, narážejíc na to, že si jí Durtal kdysi postěžoval, že už nemůže pro ni ani spáti.

Poprosil jí, aby usedla a opět se zahřála — ale nebylo jí zima.

— Ale byla jste přece přes teplo v pokoji v lůžku ledově chladná.

— Ostatně, jsem taková v létě i v zimě; mám studené tělo.

Pomyslí si, že by v srpnu to studené tělo bylo příjemné, ale nyní!

Nabídl jí bonbony, jež zamítla a vzala trochu alkermesu, který nalil do drobného stříbrného pohárku; vypila sotva kapku a hovořili přátelsky o chuti toho lékárnického prostředku, v němž shledávala vůni hřebíčku, zmírněnou květem skořice, napojené destilovanou růžovou vodou.

Pak se odmlčel.

— Můj ubohý příteli, pravila, jak bych vás milovala, kdybyste byl důvěřivější, vždy méně na stráži!

Poprosil ji, aby mu to vysvětlila.

— Ano, chci říci, že se nedovedete zapomenouti a nechat se prostě milovati, usuzujete, bohužel, příliš přitom.

Ale ne!

Políbila ho něžně. — Nuže, já vás přesto vše velmi miluji. — A byl překvapen dojímavým žalem jejího pohledu. Viděl v něm jakousi vděčnost a úzkostlivost. — Není věru těžko ji uspokojiti, pomyslí si.

— Nač myslíte?

— Na vás!

Vzdychla — na to: Kolik je hodin.

— Půl jedenácté.

— Musím domů, neboť on čeká na mne. — Ne, neříkejte mi nic.

Přejela si tvář rukama. On ji objal něžně v pasu a líbal ji až ke dverím, drže ji takto v objetí.

— Přijdete opět brzy, není-li pravda?

— Ano... ano.

A vešel do pokoje.

— Uf! Je to u konce, pomyslí si; — a zakoušel spleť a zmatené pocity. Jeho ješitost byla uspokojena! Jeho samoláska už nekrvácela; dospěl k jejím hranicím; ona žena mu náležela. Z druhé strany skončila se jeho posedlost; nabyl opět úplně své duchové svobody; ale kdož ví, jaké mrzutosti na něho čekají v tom poměru? Ba, i když byl na to připraven.

Co jí vlastně vyčítal? Milovala ho, jak uměla milovati; byla celkem horoucí a žalostná. Ba i ten dualismus milenky, jejíž nevěstčí povaha se projevuje v posteli, kdežto sestoupivši z lůžka a oděvši se, je se svými salonními lichůtkami dozajista méně hloupou než ženy jejího světa, byl dokonce znamenitým kořením; její tělesná plýtvání byla výstřední a bizarní. Co tedy chtěl?

A obvinil se právem nakonec sám; bylo to jeho vinou, jestliže vše selhalo. Neměl chuti a byl ve skutečnosti pouze mučen napětím svého mozku. Byl tělesně opotřebován, duševně otupělý, byl neschopen milovati, syt jsa něžností už i před tím, než je obdržel, a tak přesycen, když je byl vytrpěl! Jeho srdce se podobalo neplodnému úhoru. A pak, jaká nemoc je to: poskvrnit si předem uvažováním všechny rozkoše, zhanobiti si každý ideál, jakmile jsi ho dosáhl! Nemohl se už ničeho dotknouti, aby toho nezkazil. V té duševní bídě bylo vše mimo umění pouze více méně odporným osvěžením, více méně zbytečnou změnou. Ach! Bojím se mimo to, aby ta žena nezakoušela tutéž strašnou kocovinu. Zda kdy přivolí přijíti opět! —

Ale ne, ona nezasluhuje, aby se s ní tak zacházelo, a jat lítostí, přísahal si, že poprvé, navštíví-li ho opět, bude jí lichotiti, a vynasnaží se ji přesvědčiti, že o nějakém zklamání, jež tak špatně tajil, nelze mluvíti!

Pokusil se upravití své lůžko, zastrčiti přeházené pokrývky, natřásti stlačené podušky, a ulehl.

Zhasil lampu. V temnu jeho truchlivost vzrostla. Smrtnou sklíčenost maje v srdci, pravil si pro sebe: — Ano, měl jsem pravdu, napsal-li jsem, že nejlepší jsou ženy, jež nám nenáležely.

Dověděti se po dvou anebo po třech letech, že nelze dosíci ženy, že je počestná a vdaná, mimo Paříž, mimo Francii, snad mrtva; dověděti se, že vás miluje, kdežto vy jste se, když byla zde, ani neodvážil tomu věřiti! To je sen! — Pouze ta opravdová a nedotknutelná láska, ta láska, stvořená ze vzdálené melancholie a touhy, stojí za něco. A pak není v ní smyslných rozkoší, kvasu špinavých požitků.

Milovati se z dálky a beznadějně, nikdy si nenáležeti, sníti cudně o bledých vlnách, o nemožných polibcích, o zhaslých něžnostech na zapomenutých čelech mrtvých, ach! Toť něco jako lahodné a nenávratné poblouzení! Vše ostatní je mrzké anebo prázdné. — Ale život musí také býti ohavný, aby to by to jediným skutečně hrdým, skutečně čistým štěstím, jež nebesa propůjčují zde dole nevěřícím duším, jež plní úděsem věčná podlost života.

XIV

Uchoval si z onoho výjevu mocnou vzpouru těla, jež ovládá duši a zpěčuje se rozkolům, o něž by bylo lze se pokusiti. Nechápalo rozhodně, že by bylo možno žítí bez jeho přítomnosti, zabývati se v dále nevyslyšenými sliby, jimž se mohlo pouze mlčky podvoliti. Snad po prvé při vzpomínce na ty hanebnosti pochopil nyní pusté pojetí slova: cudnost – a vychutnával jeho dávný a lahodný smysl.

Jako muž, který předešlého dne příliš mnoho pil, myslí příštího dne na abstinenci v silných lihovinách, myslil dnes na čisté vášně, vzdálené lůžka.

Přemítal o tom, když vešel des Hermies.

Hovořili o tělesných aktech. Podiviv se náhle malátnosti a trpkosti Durtalově, zvolal des Hermies:

– Oddávali jsme se, milý příteli, včera vydatným výstřednostem?

Durtal potřásl s nejrozhodnější neupřímností hlavou.

– Pak jsi, pokračoval des Hermies, povznesený nad jiné lidi. Milovati čistě a bez naděje bylo by něčím dokonalým, kdyby nebylo nutno počítati s bouřemi svého mozku! Cudnost bez náboženského určení nemá smyslu, nepolevují-li žádosti, ale to se pak stává tělesnou otázkou, kterou empirikové více méně špatně řeší; celkem zde nad zemi směřuje vše k aktu, který zavrhuješ. Srdce, jež se považuje za vznešenou část člověka, má týž tvar jako pohlavní úd, který je takřka jeho nízkou částí; je to velmi symbolické, neboť každá pravá láska končí ústrojím, které se mu podobá. Snaží-li se lidská obraznost uvést v život umělé bytosti, je nucena podávati pohyby zvířat, která se rozplemeňují. Pohled' na stroje, na pohyb pístů ve válcích; jsou to v Juliích z litiny Romeové z oceli; lidské výrazy se neliší nikterak od pohybu našich strojů. To je zákon, jemuž musí člověk pochlebovati, není-li ani impotentním, ani svatým; nuže, ty nejsi, myslím nikým z nich; toužíš-li však z nepochopitelných důvodů žítí s ženou pohlavně neschopnou, užij receptu starého okultisty

XVI. století, Neapolana Piperna; ten tvrdí, že každý, kdo pojí sporýše, nemůže po sedm dní přiblížit se k ženě; kup si toho hrnec, okus toho a uvidíme.

Durtal se dal do smíchu. — Byl by tu snad jeden prostředek: nikdy nesouložit se ženou, již milujeme, a abychom měli pokoj, navštěvovati, nelze-li jinak, ženy, jichž nemilujeme. Takto bychom se bez pochyby v jisté míře vyhnuli možným hnusům.

— Ne; přes to bychom si namlouvali, že bychom zakoušeli se ženou, do níž jsme zbláznění, tělesných rozkoší, naprosto odlišných od oněch, jichž užíváme s jinými ženami, a to by ještě špatně skončilo! A pak nemají ženy, jimž bychom nebyli docela lhostejnými, dosti laskavého a diskrétního ducha, aby se podívovaly moudrosti toho egoismu, neboť je to konec konců sobectví! — Ale pověz přece, což, aby sis obul boty; bude hned šest hodin a hovězina matky Carhaixové nemůže čekat. —

Byla už vytažena z hrnce a položena na mísu na lože zelenin, když přibyli. Carhaix, zabořen do křesla, četl ve svém brevíři²⁰.

— Co je nového, otázal se, zavřev knihu.

— Ale nic, politika vás nezajímá a americké reklamy generála Boulangerá vás unavují, myslím, stejně jako nás; z druhé strany jsou novinářské historky ještě nejasnější anebo bezvýznamnější než obyčejně; — dej pozor, popálíš se, pokračoval des Hermies, obrátiv se k Durtalovi, který se chystal pojísti lžící polévku.

— Tato dřeňová a znalecky zlahodněná polévka je vsutku tekoucí pecí! Ale co se novinek týká, jak pak můžete říci, že není naléhavých? A což ten proces podivuhodného abbého Boudea, který se bude projednávat před porotou aveyronskou! Když se byl pokusil otrávit svého faráře obětím vínem a spáchal všechny ostatní zločiny, jako potraty, znásilnění, útoky na cudnost, padělání, těžké krádeže a vyděračství, skončil tím, že se obrátil k praotci duší v očistci

---

²⁰ Motlitební knížka. Pozn. red.

a pověsil na hřebík ciborium, kalich, všechno nářadí kultu. Ten se mi zdá podařeným!

Carhaix zdvihl oči k nebi.

— Nebude-li odsouzen, bude to o jednoho kněze pro Paříž více, pravil des Hermies.

— Proč?

— Proč? Ale poněvadž všechny duchovní, kteří se dopustili na venkově nějakého poklesku anebo kteří měli vážné spory se sídelním biskupem, posílají sem, kde jsou méně na očích, skoro ztraceni v množství; náležejí ke sdružení těch kněží, kteří slují „kaplani“.

— Co je to? tázal se Durtal.

— To jsou kněží, přidělení k farnosti. Víš, že mimo faráře anebo jeho zástupce vikáře, nižší kněžstvo, jsou v každém kostele výpomocní anebo náhradní kněží, to jsou oni. Konají hrubou práci, slouží ranní mše, kdy všichni lidé spí anebo pozdní mše, kdy všichni lidé zažívají. Vstávají také v noci, aby přinesli svátosti chudým, bdí u mrtvol zbožných bohatých lidí, snášejí při pohřbech průvan v kostelních předsíních, sluneční žár na hřbitovech anebo přivaly sněhu anebo deště před hroby. Vykonávají nejtěžší práce, za pět nebo deset franků zastupují ještě lépe placené kolegy, jež nudí jejich služba; jsou to většinou lidé, již upadli v nemilost, přidělují je, aby se jich zbavili, k některému kostelu a dohlízejí na ně tak dlouho, až se jim odejme jejich celebret anebo až se jim zakáže vykonávat svůj úřad. Musím ti také říci, že venkovské fary odevzdávají městu kněží, kteří pro tu neb onu příčinu upadli v nemilost.

— Dobrá; ale co pak činí vikáři a ostatní skuteční kněží, svalují-li takto svou práci na záda jiných?

— Obstarávají elegantní a lehkou práci, která nevyžaduje ani lásky k bližnímu, ani námahy! Zpovídají ovečky v náběrách, připravují ke katechismu čisté uličníky, káží, hrají hlavní úlohy při obřadech, jež bývají vypravovány s divadelní nádherou, aby byli věřící utvrzováni ve víře! V Paříži se dělí kněžstvo kromě kaplanů v tyto druhy: na neobmezené kněží vyšších kruhů; ti bývají přidělováni ke kostelu svaté Magdalény a svatého Rocha, ke kostelům, jež mají bo-

haté zákaznictvo; ti bývají zhýčkáváni, jedí v městě, tráví svůj život v salonech, ošetřují pouze duše, klečící v krajkoví; a druzí, kteří jsou většinou dobří úředníci, ale nemají ani vzdělání, ani jmění, aby mohli pomáhati darmošlapům v jejich slabostech žijí více v ústraní a navštěvují pouze drobné měšťany; utěšují se navzájem nad svou všedností tím, že hrají v karty anebo rádi pronášejí při dezertu všední průpovědi anebo skatologické vtipy!

— Hled'te, des Hermiesi, pravil Carhaix, zabíháte příliš daleko; vždyť já mohu konečně také souditi, že znám kněží, jsou dokonce i v Paříži hodnými lidmi, kteří konají celkem svou povinnost. Bývají zahrnováni potupami a hanobením, bývají obviňováni lůzou z nečistých neřestí! Ale bylo by přes to nutno nakonec říci, že jsou bohudík abbeové Boudesové, kanovníci Docrové, výjimkami; a mimo Paříž, na venkově, vyskytují se mezi kněžstvem opravdoví světci!

— Satanští kněží jsou snad poměrně vskutku vzácní, a chlípnosti kněžstva a darebáctví biskupstva se patrně přehánějí hanebným tiskem; ale to jim nevytýkám. Kdyby byli pouze hráči a zhýralci, ale oni jsou vlašni, jsou neteční, jsou hloupí, jsou pitomí, jsou všední! Dopouštějí se hříchu proti Duchu svatému, jediného, kterého Uprositelný neodpouští.

— Je to duch doby, pravil Durtal. Nemůžeš přece požadovati, abychom nalézali v mariánské lázni semináři duši středověku!

— Pak, pokračoval Carhaix, zapomíná náš přítel, že jsou mnišské řády, neschopné hříchu, například kartuziánský...

— Ano, a trapisté a františkáni; ale to jsou uzavřené řády, jež žijí v ústraní před hanebným stoletím; vezměte naproti tomu řád svatého Dominika, toť salonní sdružení. Zásobuje Monsabrěje a Didony, a tím je vše řečeno.

— To jsou husaři náboženství, dávní a veselí kopiníci, obratné a nastrojené pluky papežovy, kdežto dobří kapucíni jsou ubozí zásobníci duší, pravil Durtal.

— Jenom kdyby milovali zvony! zvolal Carhaix, potřásaje hlavou; počkej, přines nám coulomnierský sýr, pravil své ženě, která odnášela mísu na salát a talíře.

Des Hermies naplnil sklenice, pojídali mlčky sýra.

— Ale pověz, pokračoval Durtal, obraceje se k Des Hermiesovi, víš, zdali má žena, která přijímá návštěvu nočních duchů, nutně studené tělo? Jinak řečeno, je to vážná domněnka inkubátu, jako kdysi, nemohli-li čarodějnice prolíti slz, bylo to pro inkvizici důkazem, že jsou usvědčeny z učarování a magie.

— Ano, mohu ti odpovědět. Druhdy měly ženy, stížené inkubátem dokonce v měsíci srpnu studená těla; knihy odborníků to dosvědčují; ale nyní naopak mívá většinou bytostí, jež se podvolují anebo vyzývají zamilované přízraky, žhnoucí a suchou kůži; tato přeměna není ještě obecná, ale směřuje k tomu, aby se jí stala. Vzpomínám si velmi dobře, že dr. Johannes, o němž Gévingey s tebou mluvil, byl často nucen ve chvíli, kdy se pokoušel vysvobodit nemocnou, uvést její tělo roztokem jodovodanu a potaše, smíšené s vodou, na jeho přirozenou teplotu.

— Ach, vzdychl Durtal, který myslel na paní Chautelovou.

— Nevíte, co se stalo s dr. Johannesem? otázal se Carhaix.

— Žije v Lyonu, velmi se straně světa, léčí, myslím, dále uhranutí a káže o blahoslaveném příchodu Ducha svatého.

— Kdo je vlastně ten doktor? tázal se Durtal.

— Je to velmi rozumný a velmi učený kněz. Byl superiorem re-fektoria a řídil dokonce v Paříži jediný časopis, který byl kdy mystickým. Byl také hledaným teologem, uznaným znalcem božského práva; pak měl srdcervoucí spory s papežskou kurií v Římě a s kardinálem arcibiskupem pařížským. Jeho exorcismy, jeho zápas s inkuby, které chodíval zažehnávat do ženských klášterů, přivodily jeho zkázu.

Ach! Vzpomínám si, jako by to bylo včera, na naše poslední setkání! Potkal jsem ho v ulici de Grenelle, když vycházel z arcibiskupského paláce, onoho dne, kdy po výstupu, který mně vyprávěl, vystoupil z církevního svazku. Vidím opět toho kněze kráčet se mnou pustým bulvárem Invalidů. Byl na smrt bledý, ale jeho slabý hlas se chvěl slavnostně.

Byl povolán k arcibiskupovi a vyzván, aby se vyslovil o případu jisté ženy, trpící padoucnicí, o níž tvrdil, že ji uzdravil pomocí relikvie, nesešitého roucha Kristova, chovaného v Argenteuilu. Kardinál v přítomnosti dvou hlavních vikářů ho stoje vyslýchá.

Když skončil a podal mimo to zprávy o způsobech, jimiž léčil uhranutí, jež od něho požadovali, pravil kardinál Guibert:

— Učinil byste lépe, kdybyste vstoupil do trapistického kláštera. A vzpomínám si do slova na jeho odpověď:

— Jestliže jsem porušil zákony církve, jsem hotov podstoupiti trest za svůj poklesek; domníváte-li se, že jsem se dopustil nějakého zločinu, vyřčete kanonický rozsudek a podřídím se mu, přísahám vám to při své kněžské cti; ale žádám pravidelný rozsudek, neboť podle práva, není nikdo nucen odsouditi se sám, *nemo se tradere teneatur* praví *Corpus Juris Canonici*.

Na stole leželo číslo jeho časopisu. Kardinál, ukázav na jednu stránku, pokračoval:

— Napsal jste to vy?

— Ano, Eminence.

— To jsou hanebné doktríny! — A odešel ze své pracovny do vedlejší komnaty, volaje: Odejděte odtud! — Tu přistoupil Johannes až ke dveřím salonu a padnuv na kolena na prahu pokoje, pravil:

— Eminence, nechtěl jsem vás urazit; učinil-li jsem tak, prosím za prominutí.

Kardinál zvolal hlasitěji: Odejděte odtud, nebo zavolám! Johannes povstal a odešel. — Všechna má stará pouta jsou přetrhána, pravil, odcházej ode mne. — Byl tak zasmušilý, že jsem neměl odvahy vyptávat se ho na něco!

Nastalo ticho. Carhaix šel do věže odzvonit klekání, jeho žena odnesla zákusky a sundala ubrus; des Hermies připravoval kávu; Durtal si kroutil cigaretu, pohroužen v myšlenky.

A když se Carhaix vrátil, jakoby zahalený mlhou zvuků, zvolal:

— Mluvil jste právě des Hermiesi o františkánech. Víte, že ten řád měl zůstat tak chudým, že neměl míti ani zvonu? Je pravda, že ten

předpis byl poněkud zmírněn, neboť bylo příliš nesnadno a příliš těžko jej zachovati. Nyní mají zvon, ale pouze jediný!

– Jako většina opatství tedy.

– Ne, neboť skoro všechna mají několik zvonů, často tři, ke cti a slávě svaté a trojjediné bytosti!

– Ale počet zvonů jest přece omezen pro kláštery a kostely?

– Tak tomu totiž bylo kdysi. Byla tehdy zbožná hierarchie zvuků; klášterní zvony neměly zvoniti, byly-li kostelní zvony uvedeny v pohyb. Byly vazaly, jejich zvuky byly slabé a uctivé, mlčely, když mluvil hlavní zvon k zástupům. Nedbá se už těchto zásad, posvěcených r. 1590 kánodem koncilu toulouského a potvrzených dvěma dekrety kongregace ritů. Nařízení svatého Karla Boromejského, který chtěl, aby katedrální chrám měl pět až sedm zvonů, kolegiátní tři a farní dva, jsou zrušena, dnes mají kostely více nebo méně zvonů, podle toho, jak jsou bohaty!

Ale nebudeme pouze hovořiti; kde jsou skleničky?

Jeho žena je donesla, stiskla ruce svým hostům a zmizela. Na to pravil tiše Hermies, zatím co Carhaix naléval koňaku:

– Nemluvil jsem před ní, poněvadž ji ty věci znepokojují a straší, ale dnes ráno jsem obdržel vzácnou návštěvu, návštěvu Gévingeya, který prchá k dr. Johannesovi do Lyonu. Tvrdí, že mu učaroval kanovník Docre, který se prý stavil nyní v Paříži. Nevím, co měli spolu; nicméně je Gévingey v ubohém stavu.

– Co je mu vlastně? otázal se Durtal.

– Nevím to doopravdy. Proklepal jsem ho pečlivě, prohlédl jsem ho na všech místech. Stěžuje si na píchání u srdce. Konstatoval jsem nervovou poruchu a toť vše; více mne znepokojilo, že chřadne z nevysvětlitelné příčiny, ačkoli netrpí ani rakovinou, ani močovou úplaví.

– Ach, předpokládám, pravil Carhaix, že již nelze očarovati lidi voskovými soškami anebo jehlicemi „Mánií“ anebo „Dagydou“ jako za dobrých starých časů.

– Ne, jsou to nyní přežilé a skoro nikde neužívané praktiky. Gévingey, kterého jsem vyzpovídal dnes ráno, vyprávěl mi, jakých

zvláštních receptů používá ten strašný kanovník. Jsou to, zdá se, neodhalená tajemství moderní magie.

— Ach! To mne zajímá, zvolal Durtal.

— Budu, rozumí se, opakovati pouze, co mi pověděl, pokračoval des Hermies, zapáliv si cigaretu.

Nuže! Docre chová v klecích, které bere s sebou na cestu, bílé myši. Krmí je posvěcenými hostiemi a těstem, jež napouští znalecky odměřenými dávkami jedů. Jakmile jsou ta zvířata nasycena, vytáhne je z klece a drže je nad kalichem probodne je naskrz velmi ostrým nástrojem. Krev steče do nádoby i používá jí, jak vám hned vyložím, k tomu, aby svým nepřátelům zasadil smrtelnou ránu. Jindy použije k tomu kuřat, morčat, ale v tom případě neužije krve, nýbrž tuku těch zvířat, která ztučněla takto z hanebných a otrávených svačtostánků.

Jindy opět použije receptu, který vynalezla satanská společnost Ré-Teurgistů-Optimátů, o níž jsem už s tebou mluvil, a připraví směs z mouky, masa, z hostií, ze rtuti, ze zvířecího chámu, z lidské krve, z morfiového acetátu a z levandulového oleje.

A podle Gévingeya je tu prý ještě nebezpečnější mrzkost; vykrmuje ryby hostiemi a obratně odstupňovanými jedy; ty jedy bývají vybírány z oněch, jež způsobují mozkové poruchy a usmrcují člověka, jehož póry absorbují, tetanickými záchvaty. Jsou-li pak ty ryby dobře prostoupeny těmi látkami, zpečetěnými rouhačstvím, zbaví je Docre vody, nechá je shnít, destiluje je a dostane výtažek éterického oleje, z něhož jedna kapka stačí způsobiti šílenství.

Té krůpěje se užívá, zdá se, vnějšně. Stejně jako v Balzacových *Trinácti*, může člověk, dotknuv se vlasů, dáti vzniknouti šílenství anebo otrávit.

— Kýho čerta! zvolal Durtal, bojím se věru, že spadla ubohému Gévingeymu krůpěj toho oleje na mozek!

— Neuvěřitelná je v té věci méně bizarnost těch ďábelských farmakopejí jako duševní stav toho, kdo je vynalézá a jich užívá. Uvažte, že se to děje za naší doby, na dva kroky od nás, a že vynalezli kněží ty kouzelné nápoje, jichž neznali středověcí čaroději!

– Kněží! Ne, jediný, a jaký kněz! poznamenal Carhaix.

– Nikterak; Gévingey je velmi přesný, tvrdí, že již se také jiní tím zabývají. Očarování jedovatou krví myši se událo r. 1879 v Châlons Sur-Marne v satanském kroužku, k němuž kanovník jistě náležel; roku 1883 vyráběla skupina padlých kněží olej, o němž jsem mluvil. Jak vidíte, není Docre jediný, jenž se zabývá tou hnusnou vědou; klášterům je známa, ba i někteří laikové ji tuší.

– Ale konečně připusťme, že ty preparáty skutečně existují a jsou účinné; to vše nevysvětluje, kterak lze z blízka anebo z dálky jimi člověka očarovati.

– To je něco jiného. Lze voliti dva prostředky k zasažení nepřítele, po němž míříme. První z nich a méně obvyklý je tento: Kouzelník používá jasnovídkyně, ženy, kterou nazývají jejich společnosti „léta-jícím duchem“; je to náměsíčnice, která uvedena byvši v hypnotický spánek, může se v duchu odebrati, kam chceme. Od té chvíle možno přinutiti ji, aby přinesla kouzelné jedy na místa, vzdálená sta mil a osobě, kterou jí označíme. Ti, kdož byly zasaženi touto cestou, neuzřeli nikoho a zešílí anebo zemřou, nemajíce o jedu ani potuchy. Ale mimo to, že jsou ty jasnozřivé ženy vzácné, jsou také nebezpečné, ježto jiné osoby je mohou také uvést do kataleptického stavu a vynutiti na nich přiznání. To vám vysvětlí, proč lidé jako Docre se utíkají k druhému prostředku, který jest jistější. Spočívá v tom, že je nutno vyvolati jako ve spiritismu ducha zemřelého a poslati ho s připraveným jedem, aby zasáhl oběť. Výsledek je týž, ale dopravní prostředek jest jiný.

Vyprávěl jsem tu velmi přesně tajemství, jež mi svěřil dnes ráno přítel Gévingey.

– A dovede dr. Johannes vyléčiti lidi, otrávené tímto způsobem? otázal se Carhaix.

– Ano, ten člověk, vím to, používá nevysvětlitelných způsobů léčení.

– Ale jakých?

— Gévingey mluví při této příležitosti o oběti vzdávané Melchisedechovi, kterého doktor uctívá. Nemám zdání, v čem spočívá ona oběť, ale Gévingey nás snad poučí o tom, vrátí-li se uzdraven.

— Ať je tomu jakkoli, nehněval bych se, kdybych se jednou za svého života se mohl podívat na toho kanovníka Docra, pravil Durtal.

— Já si toho nepřeji, neboť je vtělením Prokletého na zemi, zvolal Carhaix, pomáhaje svým přátelům do svrchníků.

Rozžal svou svítilnu, a sestupuje po schodech, dal se des Hermies, když si mu Durtal stěžoval, že je mu chladno, do smíchu.

— Kdyby byla tvá rodina znala kouzelná tajemství rostlin, ne-drkotal by ses tak zimou, pravil. V XVI. století bylo skutečně rozšířeno mínění, že je možno, aby dítěti po celý život nebylo ani horko, ani zima, natřou-li se mu ruce pelyňkovým odvarem, dříve než uplynul dvanáctý týden jeho života. Toť, jak vidíš, parfémovaný recept, který je méně nebezpečný než recepty, jichž zneužívá kanovník Docre.

Když byli dole a Carhaix uzavřel věžní dveře, přidali do kroku, neboť severák vanul náměstím.

— Konečně, pravil des Hermies — nechávající satanismus stranou anebo nikoliv, ježto je satanismus náboženstvím — musíš doznati, že na nevěřící našeho druhu rozmlouváme neobyčejně zbožně. Doufám, že nám to nahoře připočtou k dobru.

— Zasloužíme toho málo, neboť o čem mluvíti? odvětil Durtal; rozmluvy, které se nezabývají náboženstvím anebo uměním, jsou tak nízké a malicherné!

XV

Vzpomínka na ty ohavné čáry vrtala následujícího dne Durtalovi hlavou a kouře cigarety v koutě u svého krbu, myslel na spor mezi Docrem a Johannešem, na ty dva kněží, kteří se potýkali nad zády Gévingeyovými zaklínacími formulemi a exorcismy.

V křesťanské symbolice, pomyslel si, je ryba jednou z obrazných podob Kristových; proto bezpochyby a aby zvýšil své rouhačství, vykrmuje kanovník ryby hostiemi. Byl by to pak opačný systém středověkých čarodějnic, které volily naopak nečisté zvíře, zaslíbené ďáblu, ropuchu například, aby mu dávaly strávití tělo Spasitelovo.

Co je nyní pravdivého v té domnělé moci, již vládnou bohovraždni chemikové? Kterak možno věřit tomu vyvolávání příznaků, které vraždí žíravými oleji a jedovatou krví na rozkaz osobu, která jí byla označena. Zdá se to vše velmi nepravděpodobným ano i poněkud šíleným!

A přece! Uvažujeme-li o tom, zda nenalézáme dnes nevysvětlená a pod jiným jménem trvající tajemství, jež tak dlouho byla připisována lehkověrnosti středověku? V nemocnici la Charité přenáší dr. Luys z hypnotizované ženy na jinou ženu nemoci. Je to méně překvapující nežli černokněžnické kousky, nežli losy vrhané čaroději anebo pastýři? Přízrak, létající duch není celkem nic podivuhodnějšího než mikrob, příšlý z dálky, který vás otráví, aniž o tom pochybujete; ovzduší může docela tak dobře přenášeti duchy jako bacily. Je ovšem jisto, že dopravuje beze změny emanace, výrony, na příklad elektřinu anebo fluida magnetizéra, který pošle rozkaz některé vzdálené osobě, projítí celou Paříží, aby se s ním setkala. Ani věda se už tím nezabývá, aby popírala ty úkazy. Na druhé straně dává dr. Brown-Séquard omládnouti neduživým starcům, dodává síly impotentním injekcemi částí, destilovaných z králíků a morčat. Kdož ví, zda ty elixýry, jež měly prodlužovati život, zda ty nápoje lásky, jež čarodějové prodávali lidem vyčerpaným anebo stíženým vázaností sil duševních, nebyly složeny z podobných anebo analo-

gických látek? Je přece známo, že se ve středověku skoro vždy užívalo lidského semena při výrobě těch směsí. — Což nedokázal nedávno dr. Brown-Séguard po opětovných zkušenostech přednosti oné hmoty, ubrané jednomu muži a nakapané druhému?

Konečně nepřestaly přízraky, rozdvojení těl, bilokace, abychom mluvili jako spiritisté, existovati od starověku, kdy strašily. Přes to vše nelze skoro připustiti, že pokusy, jež doktor Crookes koná už tři léta, a to před svědky, jsou lživé. A pak, mohl-li fotografovati viditelné a hmatatelné přízraky, musíte uznati pravdomluvnost středověkých thaumaturgů. To vše zdá se rozhodně ještě stále neuvěřitelným: — jako se nevěřilo před deseti lety v hypnózu, v posedlost jedné duše druhou, která jí zasvětil zločinu!

Tápáme v temnotách, toť jisto. A pak, poznamenal des Hermies správně, sejde méně na tom, abychom věděli, zdali lékárnická rouhačství satanských kroužků jsou mocná či slabá, jako spíše, abychom konstatovali ten nepopíratelný, absolutní fakt: za naší doby existují satanská jednatelství a padlí kněží, kteří je zařizují.

Ach! Kdyby se mohl setkat s kanovníkem Docrem, vlichotiti se do jeho přízně, snad by pak konečně viděl poněkud jasněji do těch otázek. Ostatně nelze poznati nic zajímavějšího než světce, zločince a šílence; jsou to jediná, jejichž zábava může za něco státi. Lidé se zdravým rozumem jsou z nutnosti bezvýznamní, ježto přemítají věčnou píseň nudného života; jsou více anebo méně vzdělaným davem, ale davem, a nudí mne! Ano, ale kterak se dostati do styku s tím obludným knězem? A prohrabáváje oheň, pravil si Durtal: Prostřednictvím Chautelouvovým, kdyby chtěl, ale on nechce. Zůstává jeho žena, která ho prý navštěvovala. Musím se jí na to zeptati, abych věděl, zda si s ním dopisuje, zdali se s ním ještě stýká.

Myšlenka na paní Chautelouvovou ho sklíčila. Vytáhl hodinky a zamumlal: Jaká nechutnost, zrovna totéž! Ona přijde a on bude ještě musiti... Kdyby ji aspoň mohl přesvědčit o zbytečnosti tělesných výstředností! Každopádně nebude uspokojena, neboť na její zuřivý dopis, v němž naléhala na schůzku, jsem odpověděl teprve

po třech dnech suchým slůvkem, pozvav ji, aby sem přišla dnes večer. Snad se mi příliš nedostávalo lyrismu!

Povstal, vešel do ložnice, aby se přesvědčil, hoří-li v kamnech a vrátil se, aby si opět sedl, aniž uvedl jako obyčejně pokoj do pořádku. Nyní, když už netoužil po té ženě, opustila ho galantnost, všechny rozpaky, očekával ji bez netrpělivosti, na nohou máje své trepky.

Vlastně, pravil si, nepocítil jsem u Hyacinty rozkoše, leda při polibku v jejím pokoji u jejího muže. Neshledám už jistě vůně a žáru jejích úst! Zde mají její rty fádňí chuť.

Paní Chauteloulová zazvonila dříve než obyčejně,

— Napsal jste mi pěkný dopis, pravila, usedajíc.

— Jak to?

— Ale přiznejte se upřímně, milý příteli, omrzela jsem vás již!

Ohradil se proti tomu, ale ona potřásla hlavou.

— Co mi tedy, pokračoval, vyčítáte? Že jsem vám poslal krátký dopis? Ale měl jsem zde někoho, měl jsem naspěch, neměl jsem kdy skládati věty! — Že jsem vám neurčil dříve schůzky? Ale nemohl jsem! Řekl jsem vám, že náš poměr vyžaduje opatrnosti a že vaše návštěvy nesmějí býti časté; myslím, že jsem vám dal jasně na srozuměnou důvody...

— Jsem tak hloupá, že jsem asi nepochopila těch důvodů; mluvil jste, myslím o rodinných ohledech...

— Ano.

— To je trochu nejasné!

— Nemohu se vyjádřiti jasněji, říci vám, že...

Odmlčel se, uvažuje, není-li nyní příležitost, přerušiti s ní bez odkladu styky; ale vzpomněl si na zprávy, které prý má o kanovníku Docrovi.

— Že... co? povězte jenom.

Potřásl hlavou, váhaje, ne aby vyřkl nějakou lež, nýbrž nějakou nestydatost nebo hrubost.

— Budiž, pokračoval, naléháte-li, přiznávám se vám, třebaže s těžkým srdcem, že mám už několik let milenkku; dodávám ihned, že naše styky jsou nyní čistě přátelské...

— Dobrá, přerušila ho, vaše rodinné ohledy se vysvětlují.

— A pak, pokračoval tišeji, chcete-li vše věděti, nuže, mám s ní dítě!

— Vy máte dítě... o, můj ubohý příteli.

Povstala. — Nezbyvá mi tedy než odejít. Sbohem, neuvídíte mne už.

Ale on ji uchopil za ruce, spokojen jsa svou lží a stydě se zároveň za svou hrubost, prosil ji, aby ještě zůstala.

Zdráhala se. Přivinul ji tedy k sobě, políbil na vlasy, hladil ji. Pohroužila své kalné zřítelnice do jeho očí.

— Ach! Pojď, pravila, dovol, abych se svlékla!

— Ale ne.

— Ano.

— Tak tedy počíná opět výjev onoho večera, zamumlal, klesnuv stísněný na židli. Cítil se zdrcen nevýslovným smutkem, sklíčen nudou.

Svlékl se a hřál se u krbu, čekaje až ulehne. Když byl v lůžku, ovinula kolem něho své pružné a studené údy.

— Pak je to tedy skutečně pravda, nepřijdu již?

Neodpovídal, chápaje, že nechtěla vůbec odejít, byl jist, že má co činiti s dotěrnou osobou.

— Pověz?

— Zabořil hlavu do jejích prsů, políbiv je, aby se vyhnul odpovědi.

— Pověz mi to do mých rtů!

Dráždil ji zuřivě, aby ji přinutil mlčeti; a zůstal ležeti vysílen, unaven, šťasten, že je to u konce. Když opět ulehli, ovinula mu rámě kolem krku a zavrtala se mu do úst; ale dbal málo jejích něžností, zůstával smutný a slabý. Tu se vzepjala, dosáhla ho — a z hrdla se mu vydraly vzdechy.

— Ach! zvolala ihned, vzpřímivše se, slyším tě tedy konečně křičeti.

Zůstal ležeti vysílený, utrmácený, neschopný spojit dvě myšlenky v mozku, který, zdálo se, bušil mu obnažený pod mozkovou blánou. Přes to se sebral, sklouzl z lůžka, a aby se mohla obléci, odešel do pracovny, kde se oblékl.

Staženou portiérou, která oddělovala oba pokoje, viděl světelnou skvrnu, kterou tvořila svíce, stojící naproti za záclonou na krbu.

Hyacinta, chodíc po pokoji, zhasínala anebo rozsvěcovala plamen této svíce.

— Ach! zvolala, můj ubohý příteli, vy máte dítě.

— Hle, to působilo, pomyslíš si, — ano, holčičku.

— Kolik jest jí let?

— Bude jí šest let; — a vyličil ji, že je velmi rozumnou blondýnou, živou, ale chatrného zdraví; vyžadovala mnoho opatrnosti a neustálé péče.

— Máte asi velmi truchlivé večery, pokračovala dojatým hlasem za záclonou.

— O, ano! Uvažte jenom, co by se stalo s těmi nešťastnými bytostmi, kdybych zítra zemřel?

Rozohnil se, počal sám věřit v existenci toho dítěte, byl jat něhou nad matkou a jejím dítětem, jeho hlas se chvěl; slzy mu vstoupily skoro do očí.

— Můj přítel není šťasten, pravila, nadzdvihnuvši portiéru a vcházejíc oblečena do pokoje. Proto má tedy smutek ve tváři, i když se usmívá!

Pohlédl na ni; v této chvíli bylo její pohnutí dojista upřímné; milovala ho skutečně; proč musila zkusit ty zuřivé chlípnosti; bez toho by snad byli mohli zůstat kamarády, skromně společně hřešit; milovati se lépe než na mrchovišti tělesných vášní; ale ne, to není možno, usoudil, vida ty sirnaté oči, ta dravá, strašlivá ústa.

Usedla k jeho psacímu stolu a pohrávala si držátkem.

— Pracoval jste právě, když jsem přišla? Jak jste daleko ve své knize o Gillesovi de Rais?

— Pokračuje to, ale zdržel jsem se; abych dobře pronikl do středověkého satanismu, musil bych se vmyslit do toho prostředí, něja-

ké si aspoň vytvořiti, seznámiv se s důvěrníky diabolismu, který nás obklopuje; neboť duševní stav je celkem totožný, a různí-li se výkony, je účel týž. A popatřiv upřeně na ní, a usoudiv, že jí vypravování o dítěti dojalo, odložil všechny závoje a udeřil na ni.

— Ach! Kdyby váš muž chtěl prozraditi vše, co ví o kanovníku Docrovi!

Znehybněla, ale oči se jí zakalily. Neodpověděla.

— Je pravda, že Chautelouve, který tuší náš poměr...

Přerušila ho. — Můj muž nemá, co by viděl v našich stycích; trpí zřejmě, odejdu-li z domu, jako dnes večer, neboť ví, kam jdu, ale nepřipouštím práva k dohledu ani z jeho, ani z mojí strany. Může jako já jíti, kam se mu zachce. Jsem povinna starati se o jeho dům, dbáti o jeho zájmy, pečovati o něho, milovati ho jako oddaného druhá, činím to velkodušně. Ale nenáleží mu starati se o mé činy, jemu ostatně o nic více, než komukoli jinému ...

Řekla to rozhodným tónem, jasným hlasem.

— K čertu! zvolal Durtal, omezujete pořádně právo muže v domácnosti.

— Víím, že těch názorů nesdílí společnost, v níž žiji, a zdá se, že ani vy s nimi nesouhlasíte; byly ostatně kdysi v mém prvním manželství příčinou neštěstí a zmatků; — ale mám železnou vůli a raním ty, kdož mne milují. Nenávidím tedy lži; takže, když jsem se několik měsíců po svém sňatku zamilovala do jisté osoby, řekla jsem to upřímně svému muži a přiznala jsem se mu ke svému poklesku.

— Smím se vás otázati, jak přijal vaše doznání?

— Způsobilo mu to tak velký žal, že mu za jednu noc zbělely vlasy; nemohl se nikdy smířiti s tím, co nazýval neprávem podle svého názoru, zradou, i zabil se.

— Ach! vyklouzlo Durtalovi z úst, který byl zmaten klidným a rozhodným chováním této ženy. — Ale kdyby vás byl napřed uškrtl?

Pokřčila rameny a sňala kočičí chlup, který se zachytil na její sukni.

— Takže jste nyní, pokračoval, odmlčev se na chvíli, skoro svobodna, váš druhý muž trpí...

— Nechme toho, prosím, můj druhý muž je výtečný člověk, který by si zasloužil lepší ženy. Mohu pouze vzdáti chválu Chautelouvovi a miluji ho, jak mohu; ale mluvmе o něčem jiném, neboť mám dosti nepřijemností pro to se svým zpovědníkem, který mi nedovolil přistoupiti ke stolu Páně.

Patřil na ni, viděl opět novou Hyacintu, tvrdošíjnou a krutou ženu, již neznal. Její hlas neměl sebe nepatrnějšího odstínu lítosti, když vyprávěla o sebevraždě svého prvního muže; ba zdálo se, že ani netuší, že by se měla obviňovati ze zločinu. Zůstala nelítostnou, a přece právě před chvílí upozoroval, kdy litovala ho, Durtala, pro jeho zdánlivé otcovství, že se chvěje pohnutím. Je to podle všeho asi komedie, kterou hrála — jako on potom!

Podivil se, jaký obrat vzala tato rozmluva; hledal souvislost, aby se vrátil k východisku, od něhož ho Hyacinta odvedla, k satanismu kanovníka Docra.

— Konečně, nemysleme už na to, pravila, přistoupivši k němu. Usmívala se, a stávala se opět ženou, již znal.

— Ale nemůžete-li už pro mne přijímati svátosti oltářní...

Přerušila ho. — Budete si stěžovati, že nejste milován? — A políbila ho na oči.

Přitiskl ji zdvořile k sobě, ale cítil, že se chvěje, i ustoupil z opatrnosti.

— Váš zpovědník je tedy velmi neúprosný?

— Je to neporušitelný člověk ze starých dob. Zvolila jsem si ho ostatně schválně.

— Kdybych byl ženou, vzal bych si, zdá se mi, naopak zpovědníka, který by byl licoměrný a ústupný a neotvíral by hrubými prsty uzlíčků mých hříchů. Chtěl bych, aby byl shovívavý, mazal olejem pera zpovědi, něžnými gesty otrhával přestupky, jež se vracejí. Je pravda, že se lze v tom případě zblázniti do zpovědníka, který se snad sám nebrání, a...

— Ale to je krvesmilstvo, neboť kněz je duchovním otcem, a je to také rouhačství, ježto kněz je posvěcen! O, byla jsem pomatena tím vším! zvolala náhle se vzrušením, mluvíc sama se sebou.

Pohlédl na ni. V jejích podivuhodných, krátkozrakých očích plály jiskry. Patrně ji beze vší pochybnosti přistihl právě při neřesti.

– Povězte, a usmál se, – klamete mne vždy s mým preludem?

– Nerozumím vám.

– Ano, přijímáte v noci návštěvu inkuba, který se mi podobá?

– Ne, jelikož mi náležíte tělem i kostmi, nemám zapotřebí vyvolávatí váš obraz.

– Víte, že jste pořádně ďábelská!

– Je to možno, stýkala jsem se s tolika kněžími.

– To je hezké od vás! odvětil, ukloniv se jí; ale vyslyšte mne, prokažte mi službu, tím že mi odpovíte, má drahá Hyacinto. Vy znáte kanovníka Docra?

– Ano!

– Ale kdo je vlastně ten člověk, o němž slyším stále mluvit!

– Od koho?

– Od Gévingeya a des Hermiesa.

– Ach! Vy navštěvujete astrologa. Ano, on se sešel kdysi dokonce v mém salonu s Docrem, ale nevěděla jsem, že se kanovník stýká s des Hermiesem, který nepřicházel tou dobou ke mně.

– Nestýká se s ním. Des Hermies ho nikdy nespatriil, on také ví o něm pouze to, co Gévingey o něm vypravoval; kolik je vlastně pravdy na všech těch mrzkostech, z nichž obviňují toho kněze?

– Nevím. Docre je zdvořilý, učený a uhlazený muž. Byl dokonce zpovědníkem kterési královské výsosti a byl by se jistě stal biskupem, kdyby nebyl zanechal kněžského povolání. Slyšela jsem o něm vyprávěti mnoho zlého, ale v klerikálním světě se toho tolik namluví.

– Ale vy jste ho ostatně znala osobně.

– Ano, byl dokonce mým zpovědníkem.

– Pak není možno, abyste nevěděla, co si máte o něm mysliti.

– To lze vskutku předpokládati. Ale maříte ostatně zbytečně čas, co chcete vlastně vědět?

– Ale vše, s čím byste si přála svěřiti se mi; je mlád, hezký či ohyzdný, chudý či bohatý?

Je mu čtyřicet let, je pozoruhodný muž — a utrácí mnoho peněz.

— Věříte, že se zabývá čarováním, že slouží černou mši?

— Je to věru možno.

— Promiňte mi, že tak naléhám, že z vás vytahuji jako kleštěmi slova; smím býti dokonce docela indiskrétním...? Ta schopnost inkubátu.

— Ovšem, tu mám od něho, doufám, že jste nyní uspokojen.

— Ano a ne. Děkuji vám za vaši laskavost, že mi odpovídáte, — cítím, že jí zneužívám. — Ale přece ještě jednu otázku. Nevíte, kterak bych mohl na vlastní oči spatřiti kanovníka Docra?

— Je v Nimes.

— Promiňte, je nyní v Paříži.

— Ach! Vy to víte! Nuže, buďte ujistěn, že bych vám neporadila, i kdybych mohla. Neučinil byste dobře, kdybyste navštívil toho kněze!

— Doznáváte tedy, že je nebezpečný!

— Nedoznávám ani nezapírám toho; pravím pouze, že nemáte co činiti s tím knězem.

— Ale ano; chci ho požádati o zprávy pro svou knihu o satanismu.

— Zapatříte si jich jiným způsobem. Ostatně, pokračovala, nasazujíc si klobouk před zrcadlem, můj muž přerušil všechny styky s tím člověkem, který v něm budí úděs; nenavštěvuje nás tedy už jako dříve kdysi.

— To by nebyl důvod k...

— K čemu? otázala se, obrátivši se.

— K... ničemu. — Nechal si pro sebe poznámku, ale k tomu, abyste ho už nenavštěvovala.

Nenaléhala déle; upravovala si vlasy pod závojem. — Bože jak vypadám! —

Vzal ji za ruce a políbil je. — Kdy vás opět uvidím?

— Nepřijdu už.

— Vždyť víte dobře, že vás miluji jako dobrou přítelkyni, povězte, kdy přijdete?

- Pozítří, není-li vám to nevhod.
- Naprosto ne!
- Tedy, na shledanou. Políbili se na ústa.
- A nemyslete obzvláště na kanovníka Docra, pravila, hrozíc mu prstem, když vycházela z pokoje.
- Ať tě čert vezme s tvým tajnůstkářstvím, pomyslil si, zavřev opět dveře.

XVI

Uvážím-li, pomyslí si Durtal druhého dne, že jsem odolal v lůžku ve chvíli, kdy nejsilnější vůle podlehne, že jsem se zdráhal povoliti naléhavým prosbám Hyacintiným, která se chtěla zde usídliti a že jsem ji po tělesném vysílení, kdy se zesláblý muž zotavuje, sám poprosil, aby pokračovala ve svých návštěvách, nechápu tu ničeho! Vlastně jsem nepojal pevného rozhodnutí s ní skončiti; a pak jsem jí nemohl odbýti jako nevěstku, uvažoval dále, aby omluvil nesouvislost této náhlé změny. Doufal jsem také, že dostanu od ní zprávy o kanovníkovi. Ale co se toho týká, nejsem s ní ještě vyrovnán, bude se musiti rozhodnouti a mluvit, neodpovídati jako včera jednoslabičnými slovy anebo opatrnými větami.

Co vlastně asi páchala s tím abbém, který byl jejím zpovědníkem a který ji podle jejího vlastního doznání uvrhl do inkubátu? Byla jeho milenkou, toť jisto; a kolik z těch ostatních kněží, kteří ji navštěvovali, bylo také jejími milenci? Neboť prozradila výkřikem, že miluje ty muže! Ach! Kdyby chodil do klerikální společnosti, dověděl by se bezpochyby podivných podrobností o jejím muži a o ní; nicméně je zvláštní, že Chantelouve, který hraje v té domácnosti podivnou úlohu, si získal žalostné pověsti, ona nikoliv. Nikdy jsem neslyšel mluvit o jejích ztřeštěnostech; ale ne, jak jsem hloupý! Není to nic zvláštního; její muž se neobmezil na kněžské a světské kruhy; otírá se o literáty, vystavil se tedy všem pomluvám, kdežto ona, vezme-li si milence, vybere si ho dojistá z nábožných společností, do nichž by nikdo, jež znám, nebyl přijat; a pak, kněží jsou diskrétní lidé; ale kterak tedy vysvětliti její návštěvy? Docela prostě proto, že se jí znechutili kněží a že mne vyhledala, aby zavedla mezivládí černých punčoch. Sloužím jí za laický odpočinek.

Je to lhostejno, je nicméně velmi zvláštní, a čím déle ji vidím, tím méně ji chápu. Jsou v ní tři odlišné bytosti:

Předně, sedící anebo stojící žena, již jsem poznal v jejím salonu, zdrženlivá, skoro hrdá, která se stávala v důvěrnosti dobrou, vroucí, skoro něžnou dívkou.

Pak žena v lůžku, naprosto změněná v chování a v hlasu, nevěstka, která házela kolem sebe blátem a pozbyla všeho studu.

Konečně třetí, kterou jsem včera upozoroval, nemilosrdná čubka, opravdu satanská, opravdu nečistá žena.

Jak se to vše amalgamuje a slučuje? Nevím; bezpochyby přetvářkou; ale také ne, je často tak upřímná, že vzbuzuje údiv; jsou to snad, pravda, okamžiky povolení anebo zapomenutí, Nač vlastně se pokoušeti pochopiti povahu té oplzlé pobožnůstkářky! Celkem se nikterak neuskutečňuje to, čeho bych se mohl strachovati; nežádá ode mne, abych ji vozil na procházky, nenutí mne, abych u ní obědval, nedoprošuje se pro mě nějaké prebendy, nepožaduje, abych se s ní kompromitoval více nebo méně podezřelými dobrodružstvími. Nenajdu nikdy nic lepšího. — Ano, ale teď bych raději nic nenašel; stačilo by mi úplně, svěřiti prodajným rukám své tělesné požadavky; a za dvacet franků bych si koupil mnohem horlivější záchvaty! Neboť nelze popřít, pouze nevěstky dovedou připravovati pamlsky smyslů.

— Podivno je, pomyslí si náhle po zádumčivém mlčení, že v Gillesu de Rais jsou podobně jako v ní tři různé bytosti.

Předně srdnatý a zbožný žoldněř.

Pak rafinovaný a zločinný umělec.

Konečně kající hříšník, mystik.

Tento je vším ve zvrácenosti svých výstředností! Patříme-li na panorama jeho života, objevíme proti každé jeho neřesti ctnost, která ji odporuje, ale nespojuje je žádná viditelná cesta.

Byl nezřízeně hrdý, neobyčejně zpupný, a když se ho zmocnila kajcnost, padl na kolena před lidem a plakal pokorně jako světec.

Jeho krutost překročila hranice lidské odplaty, a přece byl milosrdný a zbožňoval své přátele, o něž pečoval jako bratr, když je démon ztrýznil.

Prudký ve svých žádostech a přece trpělivý; udatný v bitvách, zbabělý před oním světem, byl despotický a ukrutný, ale slabý, když ho příživníci vyšperkovali chválami. Brzy je na vrcholcích, brzy v propastech, nikdy na hlučné rovině, v pampách duše. Ani jeho doznání neobjasnil jí těch neměnných protiv. Když se ho otáží, kdo mu vnukl myšlenku na podobné zločiny:

„Nikdo, pouze má obrazotvornost mne k nim přivedla, myšlenka na ně přišla mi pouze ze mne, z mých snů, z mých denních rozkoší, z mých sklonností k výstřednosti.“

A přiznává se ke své nečinnosti, stále ubezpečuje, že vybrané pokrmy a silné nápoje přispěly k tomu, že se v něm rozpoutaly pudy divokého zvířete.

Dalek jsa obyčejných vášní, stává se přemrštěným jak v dobru, tak i ve zlu a vrhá se se skloněnou hlavou do propasti, protilehlých duší. Zemře ve věku šestatřiceti let, ale vysušil příliv nezřízených rozkoší, odliv bolestí, jichž nelze zmírniti. Zbožňoval smrt, miloval jako upír, laskal se s nenapodobitelnými výrazy utrpení a hrůzy, a byl zároveň drcen nezhojitelnými výčitkami svědomí, nenasytnými úzkostmi. Neměl zde na zemi už nic, oč by se mohl pokusiti, co by mohl poznati.

— Nuže, pravil Durtal, listuje ve svých poznámkách, opustil jsem ho ve chvíli, kdy počíná pykati; jak jsem napsal v jedné ze svých předchozích kapitol, vědí nyní obyvatelé krajů, nad nimiž se tyčí zámky maršálovy, kdo je tím záhadným netvorem, který uchvacuje a zabíjí děti. Ale nikdo se neodvažuje mluvit. Jakmile se vynoří na zatáčce cesty vysoká postava krvežíznivcova, dají se všichni na útěk, skryjí se za křovím, uzamknou se ve svých chýších.

A Gilles kráčí hrdý a zasmušilý pustotou vzlykajících a uzavřených vesnic. Zdá se, že je mu zajištěna beztrestnost, neboť který venkovan by byl tak nerozumný, aby přepadl pána, který jej může dáti při sebenepatrnějším slovu pověsiti? Mimo to, nezanášejí-li se jeho poddaní úmyslem ho potrestati, nehodlají jemu rovní bojovati s ním ve prospěch vesničanů, jimiž pohrdají; a jeho pán, vévoda

bretonský, Jan V., lichotí mu a zhýčkává ho, aby vyždímal na něm lacino jeho pozemky.

Jediná mocnost se mohla pozdvihnouti, a stojíc nad feudálními spoluvinami, nad lidskými zájmy, pomstít utiskované a slabé — církev. — A byla to skutečně ona, která v osobě Jana de Malestroit se postavila proti netvoru a ho srazila.

Jan de Malestroit, biskup nantský, pocházel ze vznešeného rodu. Byl blízkým příbuzným Jana V. a pro jeho neporovnatelnou zbožnost, pro jeho moudrost, nabytou píli, jeho vřelou křesťanskou lásku, jeho neomylné vědění, ho ctil sám vévoda.

Vzlykání krajanů, decimovaných Gillesem proniklo až k němu; v tichosti počal vyšetřování a číhal na maršála, jsa rozhodnut, že jakmile bude možno, počne zápas.

A Gilles se dopustil neočekávaně brzy nevysvětlitelného násilí, jež dovolilo biskupu zakročiti přímo proti němu a ho zasáhnouti.

Aby odčinil škody, jež utrpěl na majetku, prodá Gilles své panství Saint-Etienne de Mer Morte poddanému Jana V., Vilému le Ferron, který zmocní svého bratra Jana, aby se ujal v držení jeho statků.

Za několik dní na to shromáždí maršál dvě stě mužů své posádky a táhne v jejich čele k Saint-Etiennu. Tu v den svatodušních svátků, kdy shromážděný lid poslouchá mši, vrazí s dvousečnou sekerou v pěsti do kostela, jedním posunkem vyžene hlučící řady věřících a před poděšeným knězem hrozí zardousiti Jana le Ferron, který se modlí. Obřad je přerušen, přítomní uprchnou. Gilles přivleče le Ferrona až k zámku, nařídí, aby spustili zdvihací most a zmocní se násilím místa, kdežto jeho zajatce uchopí a uvrhnou do vězení.

Porušil tím právní zvyky, platné v Bretonsku, podle nichž bylo každému baronu zakázáno zahájiti nepřátelství bez svolení vévodova, a dopustil se dvojího zločinu, tím že znesvětil kapli a zmocnil se přitom Jana le Ferron, který byl tonzurovaným knězem církve.

Biskup doví se o tom zákeřném přepadení a pohne Jana V., který přesto váhá, zakročiti proti odbojníkovi. Mezitím co jedno vojsko táhne na Saint-Etienne, který Gilles opustí, aby se uchýlil se svým

malým oddílem do pevnosti v Machecoulu, oblehne jiné vojsko Tiffauges.

Zatím sbírá prelát důkazy, urychluje vyšetřování. Rozvíjí neobvyčejnou činnost, vyšle komisaře a zplnomocněnce do všech vesnic, kde zmizely děti. On sám opustí svůj palác v Nantech, vydá se na cestu a sbírá po krajích výpovědi o jeho zločinech. Lid konečně mluví, prosí ho na kolenou, aby se ho ujal, a v rozhořčení nad strašlivými zločiny, které mu odhalí, přísahá biskup, že zjedná právo.

Měsíc postačil, aby byly všechny výpovědi skončeny. Veřejnými listinami prohlásí veřejně „infamatio“ Gillesa a pak, když jsou předpisy církevního řízení provedeny, vydá naň zatykač.

V této listině, sepsané formou pastýřského listu biskupského, daného v Nantech, 13. září, léta Páně 1440, vzpomíná zločinů, připisovaných maršálovi, a vyzývá pak energickým slohem svou diecézi, by se vzchopila proti vrahu a ho vypudila.

Tímto nařizujeme všem a každému z vás, zvláště těmito listy, abyste předvolali bez odkladu a rozhodným způsobem, aniž byste počítali jeden na druhého, aniž byste někomu jinému svěřili starost o to, před nás anebo před duchovní soud našeho katedrálního chrámu, na pondělí, na svátek Povýšení sv. kříže 19. září, Gillesa, urozeného barona de Rais, podléhajícího naší pravomoci a našemu soudu, a my sami ho vyzýváme těmito listy, aby se dostavil do naší soudní síně, aby odpovídal za zločiny, z nichž jest obviňován. – Vykonejte tudíž tato nařízení, a necht' každý pečuje o to, aby byla provedena.

A následujícího dne přibudou kapitán Jan Labbé, jednající jménem vévodovým a notář Robin Guillaumet, jednající jménem biskupovým, provázení malou družinou, k zámku machecoulskému.

Co se dalo v duši maršálově? Jsa příliš sláb, aby se udržel na volném poli, mohl se nicméně brániti za náspy, kterého kryly, a on se vzdá!

Roger de Bricqueville, Gilles de Sillé, jeho obvyklí rádcové, prchnou. Zůstane sám s Prélatim, který se také marně snaží zachrániti.

Spoutají ho jako Gillesa řetězy. Robin Guillaumet prohlédne celou pevnost. Nalezne v ní krvi potřísněné košilky, ohořelé kosti, popel, který neměl Prélati kdy vsypati do stok a hradebních příkopů.

Za proklínání, za výkřiků hrůzy, které zaznívají kolem nich, přivedou Gillesa a jeho služebníky do Nant a uvězní je v zámku la Tour Neuve.

To vše není celkem velmi jasné, pomyslí si Durtal. Kterak možno připustiti, že maršál, který byl dříve takovým odvážlivcem, vydá se bez boje takto na milost a nemilost.

Byl vysílen, ořesen svými výstředními nocemi, učiněn bezbranným hnusnými rozkošemi svých mrzkostí, zkrúšen, zdrcen výčitkami? Zhnusil se mu takový život a vzdal se bezbranný, jako tolik vrahů, jež láká trest? Nikdo toho neví. Pokládal se za tak vznešeného, že se měl za nepřemožitelného? Doufal konečně, že odzbrojí vévodu, spoléhaje se na jeho prodajnost, tím že mu nabídl hrady a statky za výkupné?

Vše je možno. Věděl snad také, jak Jan V. váhal ze strachu, aby nevzbudil nelibost u šlechty vévodství, povoliti domlouvám biskupovým a vyslati vojska, aby ho obklíčila a zajala.

Jisto je, že není dokladu, který by odpověděl na ty otázky. To vše mohlo býti ještě přibližně umístěno v knize, pomyslí si, ale mnohem hnusnější a nejasnější jest proces sám, se svým způsobem jurisdikce.

Jakmile byli Gilles a jeho spoluviníci uvězněni, byly zřízeny dva soudy: církevní, aby soudil zločiny, které se týkaly církve a druhý, světský, aby soudil ony, jež odsouditi náleželo státu.

Abychom řekli pravdu, ustoupil v tomto procesu světský soud, který se účastnil řízení duchovního soudu, úplně do pozadí; dal provésti na oko opačné vyšetřování, ale vyřkl rozsudek smrti, který si církev zapověděla vynésti pro starou prúpověď „Ecclesia abhorret a sanguine“.

Církevní řízení trvalo měsíc a osm dní; světské řízení osmačtyřicet hodin. Zdá se, že vévoda bretonský, aby se skryl za biskupa,

omezil o své újmě úlohu světského soudu, který obyčejně se lépe bránil proti zasahování církevního soudu.

Jan de Malestroit předsedal soudnímu řízení; zvolil si za přísedící biskupa manského, saint-brieucského a saint-louiského; kromě těchto vysokých hodnostářů se obklopí zástupem právníků, kteří se vystřídají při nekonečných zasedáních procesu. Jména většiny z nich jsou zaznamenána v soudních aktech; jsou to: Vilém de Montigné, advokát u světského soudního dvora, Jan Blanchet, bakalář práv, Vilém Groyguet a Robert de la Rivière, licenciáti obou práv, Hervé Lévi, senešal quimperský Petr de l'Hospital, kancléř bretonský, který musí předsedati po církevním odsouzení řízení světského soudu, přisedá Janu de Malestroit.

Fiskálem, který pak zastával úřad státního návladního, byl Vilém Chapeiron, farář saint-nicolaský, výmluvný a vychytralý muž; jemu byli přiděleni, aby zmírnili únavu při čtení, Geoffroy Pipraire, děkan chrámu Sainte-Marie a Jakub de Pentcoetdic, duchovní soudce chrámu nantského.

Vedle biskupské pravomoci zřídila církev výjimečný soud inkvizice k potrestání zločinu kacířství, který zahrnoval tehdy v sobě křivou přísahu, rouhačství, svatokrádež, všechny zločiny magie.

Zasedal vedle Jana de Malestroit v obávané a učené osobě Jana Blouyna, od řádu sv. Dominika, který byl velkým inkvizitorem Francie Vilémem Mericim, zmocněn k funkcím místoinkvizitora města Nant a jeho diecéze.

Když byl soud sestaven, zahájí se ráno soudní řízení, neboť soudcové a svědci nesměli podle tehdejšího obyčeje nic pojísti. Jsou slyšeti při tom výpovědi rodičův obětí a Robin Guillaumet, který zastává úřad soudního vykonavatele, týž, který se zmocnil maršálka v Machecoulu, přečte vyzvání, aby Gilles de Rais předstoupil před soud. Přivedou ho, i prohlásí pohrdlivě, že neuznává kompetence soudního dvora; ale jak toho požaduje církevně právoplatné řízení, zamítne fiskál ihned, „jelikož tímto prostředkem nelze zabrániti, aby byl zločin potrestán“, tuto námitku, ježto je právně neplatná a „frivolní“ a dosáhne toho, že soud, pokračuje ve svém jednání. Počne předčíta-

ti obžalovanému hlavní články žaloby, která byla na něho vnesena. Gilles křičí, že je fiskál lhář a zrádce. Tu vznese Vilém Chapeiron rámě ke Kristu, přísahá, že mluví pravdu a vyzve maršála, aby složil tutéž přísahu. Ale ten člověk, který necouvl před žádným rouháním, se znepokojí, zdráhá se křivě přísahati před Bohem a soudní řízení skončí za hlučných urážek, jimiž Gilles zasypává fiskála.

Po ukončení těchto předběžných řízení počne po několika dnech na to řízení veřejné. Obžaloba, vnesená na způsob rekvizitoria, přečte se docela hlasitě před obžalovaným, před lidem, který se chvěje, když Chapeiron vypočítává trpělivě zločin za zločinem, obviňuje výslovně maršála, že zprznil a zabil malé děti, že se zabýval čarodějstvím a magií, že v Saint-Etienne, de Mer Morte znesvětil imunity svaté církve.

Pak, odmlčev se na chvíli, pokračuje, a necháváje stranou vraždy, uváděje už pouze zločiny, jejichž potrestání, spadající v obor církevního práva, mohlo býti vyřčeno církví, žádá, aby byl Gilles stížen dvojí exkomunikací, předně jako vyvolavač démonů, jako kacír, apostat, a opětovný odpadlík, pak jako sodomita a znesvětitel svátosti.

Gilles, který vyslechl tento pádný a prudký, přísný a pevný obžalovací spis, se rozhořčí. Tupí soudce, spílá jim svatokupců a smilníků, a zdráhá se odpovídati na otázky, jež mu kladou. Fiskál, přísedící neumdlévají; vyzvou ho, aby se hájil. Znovu se na ně oboří, uráží je; když pak běží o to, aby vyvrátil jejich námitky, mlčí.

Tu prohlásí biskup a místo inkvizitor jeho kontumaci a vyřknou proti němu rozsudek exkomunikace, který se brzy rozhlásí.

Usnesou se mimo to, že se druhého dne bude pokračovati v řízení.

Zazvonění vyrušilo Durtala ze čtení svých poznámek. A vešel des Hermies.

- Přicházím od Carhaixa, je nemocen, pravil.
- Ale, co je mu?
- Nic vážného, slabý zánět průdušek; bude moci za dva dny vstáti z postele, bude-li klidně ležeti.

- Navštívím ho zítra, pravil Durtal.
- A co děláš ty, pokračoval des Hermies, pracuješ?
- Ale ano, prohrabávám se v procesu šlechtetného barona de Rais. Bude stejně nudné to čísti jako psát!
- A nevíš ještě stále, kdy dokončíš svou knihu.
- Ne, odpověděl Durtal, protahuje se. Ostatně nepřeji si, abych ukončil svou práci. Co si pak počnu?

Bude třeba nalézt jiný námět, uvést do proudu první kapitoly, jež se píš tak hloupě; strávím smrtelně nudné hodiny nečinností. Věru, pomyslím-li na to, má literatura opravdu pouze jediný důvod k existenci, totiž zachrániti toho, kdo píše, před omrzelostí ze života!

- A milosrdně zmírňovati utrpení těch, kdož milují ještě umění.
- Těch je málo!
- A ubývá jich stále; nová generace se zajímá už pouze o hazardní hry a žokeje!
- Ano to je pravda; nyní mužové hrají a nečtou již, jsou to tak zvané ženy vyšší společnosti, jež čtou knihy a rozhodují o úspěších anebo neúspěších; jsme také dámě, jak jí nazýval Schopenhauer, hloupé huse, jak bych ji rád tituloval, díkem povinní za ty polévky vlažných a sliznatých románů, jež se vychvalují!

To slibuje v budoucnosti pěknou literaturu, neboť abyste se líbil ženám, musíte vyjadřovati hladkým slohem už strávené a vždy plešaté myšlenky.

Ó! Ale přes to, pokračoval Durtal, odmlčev se, je tomu snad tak lépe; vzácní umělci, kteří zůstávají, nemusí se už starati o veřejnost; žijí a pracují, vzdáleni jsouce salonů, vzdáleni jsouce hluku, slepovačů písmen; jedinou mrzutost, již mohou což je rozumnou, pociťovati, jest viděti své dílo, když bylo vytištěno, vystaveno poskvřňující zvědavosti zástupů!

– Je to vskutku opravdová prostituce; vystavení na prodej znamená přijímání zneuctvující důvěrnosti prvního příchozího, je to poskvřnění, připouštění zprzněního toho mála, zač stojíš.

– Ano, naše zatvrzelá pýcha a také potřeba bídných sous způsobují, že nemůžeme svých rukopisů chrániti před pitomci; umění by

mělo být jako žena, již milujeme, mimo dosah, v prostoru, v dáli; neboť to je konečně s modlitbou jedinou čistou ejakulací duše! Jakmile vyjde některá z mých knih, opouštím ji také s hnusem. Vyhýbám se, jak jen možno, míst, kde vynáší peníze. Starám se teprve po letech poněkud o ni, když už zmizela ze všech výkladních skříní, kdy už je téměř mrtva; to znamená, že nespěchám s dokončením historie Gillesovy, která končí bohužel sama od sebe; je mi lhostejný osud, který ji očekává a nestarám se naprosto ani o to, kde vyjde.

— Poslyš, máš dnes večer něco na práci?

— Ne, proč?

— Chceš, abychom spolu povečeřeli?

— Dobrá.

A zatímco se Durtal obouval, počal des Hermies znovu.

— V tom takzvaném literárním světě naší doby zaráží mne mimo to ještě způsob jeho pokrytectví a jeho nízkosti; k čemu, například, neslouží slovo diletant, aby zakrylo mrzkosti!

— Ovšem, neboť dovoluje nejvýnosnější ohledy; ale ještě podivnější jest, že každý kritik, který si to nyní přisuzuje jako chválu, sám ani netuší, že se políčkuje; neboť vše se konečně resumuje v sylogismu. Diletant nemá osobního temperamentu, ježto se mu nic nehnuší a ježto miluje vše; nuže, kdo nemá osobního temperamentu, nemá nadání.

— Tedy, pokračoval des Hermies, nasadiv si klobouk, každý spisovatel, který se vychloubá, že je diletantem, doznává tím zároveň, že není spisovatelem!

— Ovšem!

XVII

K večeru přerušil Durtal práci a vystoupil na věže chrámu Saint-Sulpice.

Nalezl Carhaixa ležícího v pokoji, souvisejícím s oním, v němž obyčejně jídali. Tyto pokoje se sobě podobaly svými kamennými zdmi bez papírových čalounů a svými klenutými stropy; jenomže ložnice byla temnější; okno neotvíralo už svého polokola na náměstí Saint-Sulpice, nýbrž na zadní část chrámu, jehož střecha nořila je do stínu. Nábytek té cely se skládal ze železné postele, opatřené vrzající žíněnkou a matrací, ze dvou rákosových židlí, ze stolu, pokrytého starým kobercem. Na holé zdi bezcenný krucifix, zdobený suchým zimostrázem, a to bylo vše.

Carhaix seděl v posteli a probíral se papíry a knihami. Měl vodnatější oči a tvář bledší než obyčejně; vous, jehož si již týden neholil, vyrážel šedivými chomáčky na vpadlých tvářích; ale dobrý úsměv dodával dojemného, skoro příjemného výrazu jeho ubohým rysům.

Na otázky, které mu položil Durtal, odpověděl:

— To nic není; des Hermies mi dovolil, abych zítra vstal; ale jaký odporný lék! — A ukázal na roztok, jehož užíval každou hodinu jednu lžíci.

— Co to tu polykáte? tázal se Durtal.

Ale zvoník to nevěděl. Aby ho uchránil bezpochyby výdajů, přinášel mu des Hermies sám láhev k užívání.

— Nudíte se v lůžku?

— Můžete si představit. Jsem nucen svěřiti své zvony pomocníku, který ničemu nerozumí. Ach! Kdybyste ho slyšel zvoniti! Mráz mi přebíhá zády, působí mi to trhání v těle.

— Nerozčiluj se tak, pravila jeho žena; za dva dny budeš sám moci zvoniti!

Ale pokračoval ve svých nářcích. — Vy druzí tomu nerozumíte; jsou to zvony, s nimiž třeba dobře zacházeti; ty nástroje jsou jako

zvířata, poslouchají pouze svého pána. Nyní žvástají, cinkají, zvoní o překot, sotvaže rozpoznávám odtud jejich hlasy.

— Co čtete? otázal se Durtal, který chtěl odvrátiti hovor od trapného předmětu.

— Ale knihy, jež o nich pojednávají! Ach! Počkejte, pane Durtale, mám zde několik nadpisů, které jsou opravdu neobyčejně krásné. Poslechněte, pokračoval, rozevíraje knihu protaženou knižními známkami, poslechněte tuto větu, napsanou v reliéfu na spěžovém plášti velkého zvonu v Šafhůzách: „Volám živé, oplakávám mrtvé, lámu blesk.“ A tuto, která byla na starém zvonu na strážní věži gentské: „Mé jméno je Roland; udeřím-li na poplach, znamená to požár, zvoním-li, bouří ve Flandřích.“

— Ano, mají něco do sebe, přisvědčil Durtal.

— Nuže! Je to také mizerné! Nyní dávají boháči vyrýti svá jména a své tituly na zvony, jež darují kostelům; ale mají tolik vlastností a titulů, že už nezůstane ani místa pro průpověď. Za naší doby se lidem skutečně nedostává pokory!

— Kdyby se jim nedostávalo jenom pokory! vzdychl Durtal.

— Ó, pokračoval Carhaix, všecek jsa zaujat myšlenkou na své zvony, kdyby to bylo pouze to! Ale v nečinnosti zvony rezaví, kov netvrdne a zní špatně; druhdy ti vznešení pomocníci kultu zpívali bez ustání; vyzváněly se kanonické hodiny, jitřní a laudes před svítáním; Primu za svítání; Tertii v devět hodin; Sextu v poledne; Nonu ve tři hodiny a konečně nešpory a kompletorium; nyní oznamují mši farářovu, tři klekání, z rána, v poledne a večer, někdy pozdravení andělská a občas zvoní všemi zvony pro předepsané obřady, a toť vše. Pouze v klášterích zvony ještě nespí, neboť tam alespoň se slouží ještě noční mše.

— Nech toho už přece, pravila jeho žena, kladouc mu podušku pod záda. Budeš-li se tak rozčilovati, zdrží se tvé uzdravení a uškodíš si.

— Je to pravda, odvětil odevzdaně; ale co chceš, člověk zůstává buřičem a starým hříšníkem, který není s ničím spokojen; a usmál se na svou ženu, která mu přinášela lžíci léku.

Zvonilo se. Paní Carhaixová šla otevřít a uvedla veselého a červeného kněze, který volal hrubým hlasem: ty schody jsou žebříkem do ráje! Jak jsem se zadýchal! A klesl do křesla a přivíval si vzduch.

— Nuže, milý příteli, pravil konečně, vešed do ložnice, dověděl jsem se od kostelníka, že jste churav, i přišel jsem se na vás podívat.

Durtal si ho prohlížel. Živelným veselím pukal tento rudý obličej, jehož oholené tváře měly namodralý odstín. Carhaix je vzájemně představil, vyměnili si, kněz, nedůvěřivý, Durtal, chladný pozdrav.

Byly mu příliš nepohodlné výlevy zvoníka a jeho ženy, kteří se sepnutýma rukama děkovali tomu knězi, že je navštívil. Bylo zřejmo, že pro tu domácnost, jež přece dobře znala rouhavé anebo všední vášně kněžstva, byl duchovní vyvolencem, člověkem tak vznešeným, že v jeho přítomnosti ostatní lidé už nic neplatili.

Durtal se rozloučil a sestupuje po schodech, pravil si: ten veselý kněz je mi odporný. Ostatně, je-li kněz, lékař, literát, veselým člověkem, jest jistě sprostou duší, neboť oni to jsou, jež patří zblízka na lidské bědy, kteří je zmírňují, pečují o ně, anebo je popisují! Jestliže se potom veselí a propukají v smích, je to vrchol nestydatosti! To nebrání ostatně, aby někteří nevědomci neplakali nad tím, že román, založený na pozorování života, prožitý, pravdivý román je smutný jako život, který líčí. Chtěli by, aby byl veselý, kořeněný hrubými vtipy a nalíčený, což by jim pomáhalo v jejich nízkém sobectví, aby mohli zapomenouti truchlivých existencí, jichž se dotýkají!

Jakkoli je tomu, jsou Carhaix a jeho žena přes to zvláštní lidé! Ohýbají se pod oteckým despotismem kněží, — a jsou chvíle, kdy prý to není k smíchu, — a oni je ctí a zbožňují je! Ale to jsou čisté duše, věřící a pokorní! Neznám kněze, který byl u nich, ale je široký a rudý v obličejí, naduřelý svým tukem a puká veselostí. Přes příklad svatého Františka z Assisi, který byl veselý — co mi ho ostatně kazí, — mohu si stěží představit, že je ten duchovní vyšší bytostí. Nutno říci, že je vlastně pro něho lépe, je-li všedním člověkem. Kterak by mu mohly rozuměti jeho ovečky, kdyby byl jiný? A pak, kdyby byl povznesenější, byl by nenáviděn svými druhy a pronásledován svým biskupem!

Rozmlouvaje takto úryvkovitě se sebou, sestoupil Durtal z věže. V chrámové předsíni stanul. Myslil jsem, že se déle nahoře zdržím, pomyslel si; je teprve půl šesté; musím zabít alespoň půl hodiny, než usednu ke stolu.

Bylo skoro mírné počasí, sníh byl smeten; zapálil si cigaretu a toulal se po náměstí.

Vzhlédnuv, hledal okno zvoníkovo a poznal je; ono jediné mělo záclonu mezi ostatními zasklenými oblouky, jež se otevíraly nad vnějším schodištěm. Jaká ohyzdná stavba! pomyslel si, pohlížeje na chrám; uvážíme-li, že tento čtverhran se dvěma věžemi po boku se odvažuje připomínati průčelí notredamského chrámu! A jaká směsice, pokračoval, prohlížeje si podrobnosti. Od předchrámí se tyčí dórské sloupy k prvnímu poschodí; od prvního ke druhému poschodí jónské sloupy o závitech; konečně od úpatí až k samému vrcholku věže, korintské sloupy o akantových listech. Co může znamenati tato slátanina pohanských slohů pro chrám? A mimo to hyzdí pouze věž, v níž visí zvony; druhá není ani dostavěna, nýbrž podobá se zvětralé kamenné rouře, není tak ohyzdná.

A pět nebo šest stavitelů se podjalo úkolu postavit tuto ubohou hromadu kamení! Ale přes to byli Servadonové a Oppenordové, Ezechieli stavby, skutečnými proroky; jejich dílo je dílem vidoucích, jímž předešli XVIII. století, neboť je to věštecké úsilí kamene, který chce symbolicky vyjádřiti v době, kdy nebylo drah, budoucí nádraží železnic. Chrám Saint-Sulpice není skutečně chrám, toť nádraží.

A vnitřek stavby není ani nábožnější ani umělečtější než vnějšek, nelíbí se mi na tom všem nic leda vzdušný sklep bodrého Carhaixa! Pak se rozhlédl kolem sebe; toto náměstí je velmi ohyzdné, pokračoval v myšlenkách, ale jak je maloměstské a útulné! Nic se nemůže dojista vyrovnati ohyzdností tomu semináři, který vylučuje zatuchlý a studený zápach nemocnice. Kašna se svými mnohoúhelnými nádržkami, se svými vypouklými vázami, se svými lvími hlavami, se svými preláty ve výklencích, není nikterak umělecké dílo, stejně jako tato radnice, jejíž správní sloh vám nasype popel do očí; ale na tomto náměstí, jako v ulicích Servandoni, Garancière, Ferou, které s ním

sousedí, vdechuje člověk vzduch, utvořený z lahodného ticha a sladké vlhkosti. Cítí to zapomenutou skříní a poněkud kadidlem. Toto náměstí je v dokonalé shodě s domy starobylých ulic, které je uzavírají, s krámy devocionáliemi²¹, s továrnami na obrazy a ciboria, s náboženskými knihkupectvími, jejichž knihy mají obálky jádrové barvy, makadamu, muškátového ořechu, modřidla!

Ano, je to sešlé a diskrétní, usoudil. Náměstí bylo tehdy skoro pusto. Několik žen vystupovalo po chrámovém schodišti před žeb-ráky, kteří mumlali otčenáše, potřásající penízky v pohárech; jakýsi duchovní, který měl pod paží knihu, zabalenou do černého plátna, zdravil dámy s čistýma očima; přeběhlo několik psů; několik dětí je pronásledovalo anebo skákalo přes provaz; obrovské čokoládově hnědé dostavníky z Villette a malý medově žlutý dostavník z Aute-nil přejely skoro prázdné mimo, kdežto na chodníku stáli u záchod-ku kočí před svými vozy a rozmlouvali; nebylo tu hluku, nebylo tu davu a stromy jako na tiché veřejné procházce městečka.

Nuže, pomyslel si Durtal, který si opět prohlížel chrám, musím přece jednoho dne, až bude méně chladno a jasněji, vystoupiti na vrchol věže; pak zavrtěl hlavou. Nač? Pohled na Paříž z ptačí per-spektivy byl zajímavý ve středověku, ale nyní! Uzřím jako z vr-cholku jiných věží, spleť šedých ulic, bělejší tepny bulvárů, zelené pláty zahrad a squarů²² a docela v dálce řady domů, které se podo-bají seřazeným, dominovým kostkám a jejichž černá oka jsou okny.

A pak budovy, jež se tyčí z toho zmítajícího se bahna střech, Notre-Dame, la Sainte Chapelle, Saint-Séverin, Saint-Étienne du Mont, věž svatého Jakuba, jsou zakryty v žalostné mase novějších monumentálních staveb; — a nechci naprosto patřiti zároveň na tu ukázkou umění obchodníků s toaletním zbožím, na Operu, na ten mostní oblouk, jímž je Vítězný oblouk a na ten dutý svícen, jímž jest Eiffelova věž!

---

²¹ Drobné předměty, rovněž upomínkové, pro posílení zbožnosti věřících. *Pozn. red.*

²² Square — ve frankofonních zemích malé čtvercové náměstí, vždy doplněné veřejnou zelení. *Pozn. red.*

Stačí, vidíme-li je odděleně na dlažbě na rohu ulic.

Což, abych šel povečeřeti, neboť mám schůzku s Hyacintou a musím před osmou hodinou být doma.

Vešel do blízké vinárny, jejíž místnost, jsouc liduprázdná v šest hodin, dovolovala mu, aby rozprávěl klidně sám se sebou, pojídaje zdravé maso a popíjeje nápoje, jež nebyly příliš barveny. Myslí na paní Chautelouvovou a obzvláště na kanovníka Docra. Tajemná stránka toho kněze mu nedávala pokoje. Co se asi dělo v mozku člověka, který si dal nakreslit na chodidlo nohou obraz Krista, aby lépe po něm šlapal?

O jaké nenávisti to svědčilo! Byl rozhořčen na něho, poněvadž mu neposkytl blahých extází světcových, anebo lidštěji, poněvadž ho nepovzněl k nejvyšším kněžským hodnostem? Hněv toho kněze byl rozhodně nezřízený a jeho pýcha nesmírná. Nezlobil se dokonce ani, že byl předmětem hrůzy a hnusu, neboť takto něco znamenal. Jaké rozkoše pak působilo duši, do základů zločinné, jakou se tato zdála být, mohla-li dáti beztrestným učarováním trpěti v mukách svým nepřátelům! Rouhačství konečně pudí v zuřivé veselosti, v šílené rozkoše, jež nemají sobě rovných. Je to od středověku zločin zbabělců, neboť lidská spravedlnost ho už nestíhá a lze se ho beztrestně dopouštět, ale je ze všech zločinů nejvýstřednějším pro věřícího, a Docre věří v Krista, poněvadž ho nenávidí!

Jaký obludný kněz! — A jaké mrzké styky asi udržoval se ženou Chautelouvovou! Ale kterak ji pohnouti k tomu, aby mluvila? Dala mi celkem docela jasně najevo, že se mi vysloví příštího dne o tom předmětu. Ježto nemám prozatím chuti trpěti dnes večer hřích jejích záletů, prohlásím jí, že jsem churav a že potřebuji naprostého klidu.

A učinil to, když hodinu po jeho návratu domů, přišla.

Navrhla mu číšku čaje, a když se zdráhal, byla k němu něžná, objímajíc ho. Pak se poněkud vzdálila.

— Pracujete příliš mnoho; měl byste zapotřebí se rozptýlit; což, kdybyste se mi, abyste zabil čas, trochu dvořil, neboť koneckonců hraji já neúnavně tu úlohu! — Není-li pravda? Nesmějete se tomuto nápadu? Hledejme něco jiného. — Chcete, abychom si zahráli na

schovávanou s vaším kocourem? Krčíte rameny; nuže, jelikož nemohu nijak rozjasnití vaši nevrlou tvář, mluvmе o vašem příteli, o des Hermiesovi, co je s ním?

— Ale nic zvláštního.

— A jeho pokusy s lékem Mattel?

— Nevím, zda-li v nich pokračuje.

— Vidím tedy, že je tento předmět už vyčerpán. Víte, že vaše odpovědi nejsou povzbuzující, můj milý.

— Ale, odvětil, může se přihoditi každému, že neodpovídá dlouho na otázky. Znáм dokonce osobu, která zneužívá někdy toho la-konismu, dotazuje-li se jí člověk na jistou kapitolu.

— Například na kanovníka.

— Řekla jste to.

Zkřížila klidně nohy.

— Ona osoba má bezpochyby důvody, aby mlčela; ale záleží-li této osobě skutečně na tom, aby si zavázala díky osobu, vynasnažila se snad velmi od poslední rozmluvy, aby ji uspokojila.

— Nuže, má drahá Hyacinto, vysvětlete, zvolal s rozjasněnou tvář, tiskna jí ruce.

— Doznejte, že by se mi to bylo velmi podařilo, způsobila-li jsem, že se vám tak sbíhají sliny v ústech, pouze za tím účelem, abych už neměla před očima mrzoutské tváře.

Mlčel, tázaje se sám sebe, netropí-li si z něho blázna, a je-li skutečně hotova mluvit.

— Poslyšte, pokračovala; trvám na svém rozhodnutí, jež jsem vám oznámila předchozího večera; nedovolím vám, abyste vešel ve styk s kanovníkem Docrem; ale mohu vám v určitou chvíli dopomoci k tomu, abyste byl přítomen obřadu, který nejvíce toužíte poznati, aniž vstoupíte s ním ve styk.

— Černé mši?

— Ano, za týden opustí Docre Paříž; uvidíte-li ho jednou se mnou, neuzříte ho už nikdy potom. Hleďte tedy, abyste měl na týden své večery volné; až nadejde ona chvíle, dám vám oznámení; ale můžete mi býti vděčen, neboť abych vyhověla vašemu přání, musím

přestoupiti nařízení svého zpovědníka, s nímž se už neodvážím setkati, a zatracuji se!

Objal ji způsobně, pohladil ji, na to:

— Je tedy pravdou, že je ten muž skutečným netvorem?

— Obávám se; — každopádně nepřeji nikomu, aby ho měl za ne-
přítele.

— K čertu! Dovede-li učarovati lidem jako je Gévingey!

— Zajisté a nechtěla bych býti na astrologově místě.

— Vy tomu tedy věříte! — Nuž, jak připravuje s myší krví seka-
niny anebo oleje?

— Jak že, vy to víte? — Používá vskutku těch látek; ba jest jediný, kdo s nimi dovede zacházeti; neboť lze se jimi velmi silně otrávit; je to s nimi jako s výbušnými látkami, při nichž hrozí také takové nebezpečí těm, kdož je vyrábějí; ale často, napadá-li bezbranné bytosti, používá jednodušších receptů. Destiluje výtažky z jedů a přimíchá k nim kyselinu siřičitou, aby je rozvařil v rání; pak ponoří do této směsi špičku lancety, jíž dá létajícímu duchu anebo přízraku bodnouti svou oběť. To je obyčejné známé učarování, očarování Růžencových bratří a jiných začátečníků v satanismu.

Durtal se rozesmál. — Ale, má drahá, rozumím-li vám dobře, dopravovala se smrt na vzdálenost jako dopis.

— A nelze přenášeti některé nemoci, jako choleru například, dopisy? Otažte se zdravotních úřadů, jež dezinfikují za epidemií poštovní zásilky!

— Netvrdím opaku, ale není to týž případ.

— Ano, ježto vás jímá podivem otázka přenášení, neviditelnosti, vzdálenosti!

— Žasnu hlavně nad tím, že jsou Růžencovi bratři zapleteni do té věci. Příznávám se vám, že jsem je vždy považoval pouze za tiché hlupáky anebo smutné šprýmaře.

— Ale, vždyť všechna ta sdružení se skládají z hlupáků a v jejich čele stojí vždy šprýmaři, kteří je vykořisťují. Nuže, tak je tomu s Růžencovými bratřími. To nebrání tomu, aby se jejich vůdcové nepokoušeli potají o zločin. Není třeba, aby byl člověk učeným ane-

bo vzdělaným, aby mohl prováděti rituál učarování. Každopádně, a to dosvědčuji, je mezi nimi starý literát, kterého znám. Žije s provdanou ženou a pokoušejí se stále usmrtiti učarováním jejího muže.

— Nuže, ten systém je mnohem příhodnější nežli rozvod!

Pohlédla na něho a usklíbla se.

— Nebudu dále mluvit, neboť vidím, že se mi vysmíváte, nevěříte ničemu.

— Ale ne, nesměji se, neboť nemám o tom pevných názorů. Připouštím, že se mi to vše zprvu zdá alespoň pravdě nepodobným; ale uvážím-li, že všechno úsilí moderní vědy potvrzuje pouze objevy bývalé magie, zarazím se. Je to pravda, pokračoval, odmlčev se na chvíli, abych uvedl pouze jeden fakt: nevysmívali se dosti tvrzení, že byly ve středověku ženy, proměňovány v kočky? Nuže, nepřivedli nedávno k panu Charcotovi malou dívku, která počala náhle lézt po čtyřech, skákati, mňoukati, škrabati a přísti jako kočka. Tato proměna je přece možná! Ne, nelze toho dosti často opakovati, pravdou je, že nic nevíme, že nemáme práva nic zapírat; ale abych se vrátil k vašim Růžencovým bratrům, dosahuji těmi ryze chemickými formulami dispenze z rouhačství?

— Jejich učarování, i když je dovedou dosti působivě připravit, — o čem ostatně pochybuji, — lze lehce přemoci; nicméně neznamená to, že to sdružení, k němuž náleží skutečný kněz, nepoužívá v nouzi poskvrněných eucharistií.

— To jest asi podařený kněz! — Ale, jelikož jste tak dobře zpravena, víte také, kterak se zaklínají učarování?

— Ano a ne; vím, že jakmile jsou jedy zpečetěny rouhačstvím, jakmile byl výkon proveden mistrem, Docrem anebo některým z knížat magie v Římě, je velmi nesnadno postaviti proti němu nějaký prostředek. Ale slyšela jsem vyprávěti o kterémsi knězi v Lyoně, jemuž se nyní skoro jedinému daří ta nesnadná léčeni.

— O doktoru Johannesovi.

— Vy ho znáte?

— Ne, ale Gévingey, který se vypravil k němu, aby se u něho léčil, mně o něm vyprávěl.

— Nuže, nevím, jak si ten při tom počíná; vím jenom, že se lze zákonem návratu uchrániti po nejdelší dobu učarování, jež nejsou komplikována s rouhačstvím. Rána se pošle na toho zpět, kdo ji zasadí; jsou nyní ještě dva chrámy, jeden v Belgii a druhý ve Francii, kde kouzlo, které stihlo člověka, se od něho opět odrazilo a chystalo se zasáhnouti jeho odpůrce, jakmile se onen člověk pomodlil před sochou Panny.

— Pah!

— Ano; jeden z těch kostelů je v Tougres, osmnáct kilometrů od Liège a jmenuje se dokonce chrám Panny Marie Návratné; druhý kostel je v Epine, ve vsce nedaleko Chalons. Tento kostel byl kdysi zbudován, aby zažehnával učarování, které se provádělo pomocí trnů, jež rostly v tom kraji a sloužily k tomu, aby probodávaly obrazy vystřižené na způsob srdce.

— Nedaleko Chalons, pravil Durtal, který hledal ve svých vzpomínkách. Zdá se mi vsutku, že mě des Hermies upozornil, mluvě o učarováních krví bílých myší, na ďábelské kroužky, jež sídlí v tom městě.

— Ano, ten kraj byl vždy z nejmocnějších ohnisek satanismu.

— Jste velmi dobře zpravena o tom předmětu, to vpravil Docre do vás tuto vědu?

— Děkuji mu vsutku za to málo, co vám vyprávím; pojal ke mně náklonnost a chtěl mne učiniti svou žačkou. — Odmítla jsem a jsem tomu nyní ráda, neboť trápí mne mnohem více než druhdy, že jsem stále ve stavu smrtelného hříchu.

— A zúčastnila jste se černé mše?

— Ano, a pravím vám předem, že byste litoval, že jste spatřil tak strašlivé věci. Je to vzpomínka, která zůstává a nahání hrůzu, ba i... obzvláště... neúčastní-li se člověk osobně oněch obřadů.

Pohlédl na ni. Byla bledá a v jejích kalných očích se zračil neklid.

— Vy jste si toho přál, pokračovala, nebudete si tedy moci stěžovati, vzbudí-li ta podívaná ve vás hrůzu anebo zhnusí-li se vám.

Přidušenýma smutný zvuk jejího hlasu ho trochu zarazil.

Ale, odkud vlastně pochází ten Docre, co dělal dříve, jak se stal mistrem satanismu?

Nevím, znala jsem ho jako kaplana v Paříži, pak jako zpovědníka kteréši královny ve vyhnanství. Dopustil se strašných přestupků, které byly díky protekcím za císařství utlumeny. Byl internován v la Trappe, na to zbaven svého kněžského úřadu, vyobcován z církve papežskou kurií. Doslechla jsem se také, že byl několikrát obviněn z travičství, ale opět osvobozen, neboť nikdy se nepodařilo soudům něco mu dokázat. Nyní žije, nevím jak, v blahobytu, a cestuje mnoho s jakousi ženou, která mu slouží za jasnovídkyni; v očích všech lidí je zločincem, ale on je učený a perverzní, a pak je tak roztomilý!

— Ó, zvolal, jak se mění váš hlas, vaše oči! Přiznejte se, že ho milujete!

— Ne — nemiluji ho už, neboť proč bych vám to neřekla, byli jsme do sebe jednu chvíli zbláznění!

— A nyní?

— Nyní je všemu konec, přísahám vám to; zůstali jsme si přáteli a toť vše.

— Ale pak jste ho často navštěvovala. Bylo to alespoň zajímavé, měl zvláštní zařízení?

— Ne, jeho byt byl pohodlný a byl čistý. Měl chemickou laboratoř, nesmírnou knihovnu; jediná zajímavá kniha, kterou mi ukázal, byla mešní kniha na pergamenu, jíž používal při černé mši. Byla podivuhodně iluminována, měla vazbu, vyrobenou z mořené kůže mrtvého dítěte, jež zemřelo nepokřtěno a na jedné desce byla vytlačena velká hostie, posvěcená při černé mši.

— A co obsahoval ten rukopis?

— Nečetla jsem ho.

Odmlčeli se, na to ho vzala za ruce.

— Jste nyní opět v dobré míře, pravila, věděla jsem dobře, že vás vyléčím z vaší mrzuté nálady. Doznejte rovněž, že je hezké ode mne, že se nehněvám.

— Že se nehněváte? A proč?

- Poněvadž je, myslím, pro ženu velmi málo lichotivé, že dovede rozveseliti muže pouze tehdy, když ho baví o někom jiném.
- Ale ne, ale ne, pravil, políbiv ji něžně na oči.
- Nechej mne, pravila docela tiše, to mne rozčiluje a musím odejít, neboť je pozdě.

Vzdychla a odešla, zanechavši ho ve zmatku; tázal se opět a opět sám sebe, do jaké hromady kalu byl ponořen život té ženy.

XVIII

Druhého dne na to, kdy Gilles vychrlil tak zuřivé kletby na soud, objevil se opět před svými soudci.

Předstoupil se sklopenou hlavou, se spoutanýma rukama. Vrhł se často z výstřednosti do výstřednosti; několik hodin stačilo, aby přivedlo k rozumu ďáblem posedlého, který prohlásil, že uznává pravomoc úřadů a prosil za prominutí svých urážek.

Ujistili ho, že pro lásku našeho Spasitele zapomněli na jeho urážky, a na jeho prosbu odvolali biskup a inkvizitor exkomunikaci, již ho stihli předchozího dne. Toto a jiná zasedání byla zabrána příchodem Prélatiho a jeho spoluviníků; na to prohlásil fiskál, odvolává se na církevní text, který prohlašuje, že se nemůže spokojiti přiznáním, je-li „dubia, vaga, generalis, illativa, jocosa“, že musí Gilles podstoupiti otázku církevní, totiž mučení, aby dosvědčil pravdivost svých doznání.

Maršál prosil biskupa, aby počkal až do příštího dne a žádal, aby směl se vyzpovídati napřed ze všeho soudcům, jež soud ustanovil, přísahaje, že pak bude veřejně a před soudním dvorem opakovati svá doznání.

Jean de Malestroit vyhověl této žádosti a biskup de Saint Briec a Petr de l'Hospital, kancléř bretonský, byli ustanoveni, aby vyslyšeli Gillesa v jeho kobce; když dokončil doznání svých výstředností a vražd, nařídili, aby přivedli Prélatiho.

Když ho Gilles spatřil, dal se do pláče, a když se po výsledku chystali odvésti Itala do žaláře, objal ho a pravil: „S bohem, Františku, milý příteli, neuvídíme se už nikdy na tomto světě. Modlím se k Bohu, aby vám dal trpělivost a poznání, a buďte jist, že se snad shledáme ve velké radosti ráje, budete-li trpěliv a budete-li doufati v Boha. Modlete se k Bohu za mne a já se budu modliti za vás.“

A byl ponechán o samotě, aby uvažoval o svých zločinech, které měl následujícího dne veřejně vyznati v soudní síni.

Byl to onen den, slavnostní den procesu. Dvorana, kde zasedal soudní dvůr, byla nabita, a zástup zatlačený na schody, se vinul až do dvorů, plnil sousední uličky a uzavíral silnice. Z krajů, vzdálených dvacet mil, přišli venkované, aby spatřili proslulého netvora, jehož pouhé jméno způsobovalo před jeho zjetím, že byla zavírána vrata za chvějících se večerních hodin, kdy ženy docela tiše plakaly.

Soudní dvůr se jal scházeti v plném počtu. Všichni přísedící, kteří se obyčejně vystřídávali za dlouhotrvajících řízení, byli přítomni.

Masivní, temná dvorana, podepřená mohutnými římskými sloupy, se do polovice obnovovala, úžila se zlomeným obloukem, a tyčila se až do výše katedrály oblouky své klenby, které se opět spojovaly v jeden hrot, jako hrany opatských miter. Byla osvětlena mdlým, denním světlem, jež propouštěly úzké hlatě²³ svými olověnými sítěmi. Blankyt stropu tanul v temnu, a hvězdy, jež na něm byly namalovány, leskly se v té výši jako hlavičky ocelových hřebů; v temnu oblouků se ztrácel hermelín vévodských znaků ve štítech, podobajících se velkým bílým, černě tečkovaným kostkám.

A náhle zazněly polnice, sál se rozjasnil, biskupové vstoupili. Blesky vycházely z jejich zlatých biskupských miter, kolem krku měli plamenný náhrdelník s límcem svých rouch, zdobených zlatým třepením a posázených karbunkuly. Blížili se mlčícím průvodem, obtížení svými tuhými pláštěky, které jim spadaly z ramenou, rozšiřující se ve zlaté zvony, rozeklané vpředu, a drželi v rukou biskupskou berlu, z níž viselo manipulum, jakýsi zelený závoj.

Zapláli při každém kroku jako žhavé, rozdmýchávané uhlí, ozařovali i dvoranu, odrážejíce bledé slunce deštivého října, které se opět zaněcovalo v jejich klenotech a čerpalo z nich nové plameny, jež vysílalo, rozptylujíc je na druhý konec sálu, až k mlčícímu lidu.

Zasažení třpytem zlatých lemování a kamenů, zdály se úbory ostatních soudců ještě méně v souhlasu s nimi a tmavějšími; černé oděvy přísedících a duchovního soudce, bílý a černý šat Jan Blouyna, hedvábné taláry, červené vlněné pláště, šarlatové, kožešinami

---

²³ Hladká plocha, též hladina. *Pozn. red.*

lemované klobouky světských soudců, připadaly mdlými a hrubými.

Biskupové usedli v první řadě a obklopili bez hnutí Jana de Malestroit, který na vyšším křesle ovládal dvoranu.

Provázen zbrojnoši, vstoupil Gilles do síně.

Jeho tvář byla strhána, vyzáblá, zestárlá za jedinou noc o dvacet let. Jeho oči žehly pod spečenými víčky, jeho tváře se třásly.

Na daný rozkaz počal vyznávati své zločiny.

Nezvučným, slzami tlumeným hlasem, vyprávěl o svých únosech dětí, o svých hnusných taktikách, o svých pekelných náklonnostech, o svých nezřízených vraždách, o svých nesmiřitelných násilnostech; posedlý viděním svých obětí, popsal jejich zdržované anebo urychlované smrtelné zápasy, jejich výkřiky a jejich chropoty; přiznal se, že se válel v elastických vlačnostech vnitřností; doznal, že vyrval srdce z rozšířených, otevřených ran jako zralé plody.

A zrakem náměsíčníka pohlížel na své prsty, jimiž potřásal, jako by chtěl z nich dátí stéci krůpějím krve.

Ohromení posluchači zachovávali pochmurné mlčení, jímž proniklo náhle několik krátkých výkřiků, a spěšně odnesli několik žen, jež omdlely, zešilevše hrůzou.

Zdálo se, že nic neslyší, nic nevidí; pokračoval dále v hrůzném odříkávání svých zločinů.

Na to se jeho hlas stal chraptivým. Dospěl k hrobovým výlevům, k trýznění těch dítek, jež laskal, aby jim v polibku podřízl hrdlo.

Uváděl podrobnosti, vypočetl je všechny. Bylo to tak strašlivé, tak ukrutné, že biskupové zbledli pod svými zlatými mitrami; ti kněží, kalení plameny zpovědi; ti soudcové, kteří za dob démonomanií a vražd, vyslechli nejstrašlivější doznání, ti prelátové, již neuzasli už nad žádným zločinem, nad žádnou mrzkostí smyslů, nad žádnou hnojůvkou duše, se pokřižovali, a Jean de Malestroit povstal a zastřel ze studu tvář Kristovu.

Pak sklonili všichni čelo a mlčky naslouchali maršálovi, který se zděšenou tváří, zalitou potem, patřil na obraz Ukřižovaného, jehož neviditelná hlava nadzdvíhovala roušku svou korunou, ježící se trny.

Gilles dokončil své vypravování; ale tu nastal v něm obrat; až potud stál zpříma, mluvě jako v mlze a vypravuje sám sobě docela hlasitě vzpomínky na své nevyhladitelné zločiny.

Když to bylo u konce, opustily ho síly. Klesl na kolena a otrásaje se hroznými vzlyky, zvolal: Ó Bože, můj Vykupiteli, prosím tě za slitování a odpuštění! — Na to se ten divoký a hrdý baron, dozajista přední své kasty, pokořil. Obrátil se k lidu a zvolal v pláči: „Vy, rodiče těch, jež jsem tak krutě odpravil, přispějte mi, ach, přispějte mi svými zbožnými modlitbami!“ Pak v té síni zazářila duše středověku ve svém bílém jasu. Jean de Malestroit opustil své křeslo a pozdvihl obžalovaného, který bil o dlažbu svým zoufalým čelem, soudce v něm zmizel, zůstal pouze kněz; objal viníka, který litoval svého hříchu a plakal nad ním.

Soudním dvorem proběhlo chvění, když Jan de Malestroit pravil Gillesovi, který stál vzpřímený, opíraje hlavu o jeho hrud': Modli se, aby spravedlivý a strašný hněv Nejvyššího se uklidnil; plač, aby tvé slzy očistily krvelačné žádosti tvé bytosti!

A celá síně se vrhla na kolena a modlila se za vraha.

Když zmlkly modlitby, nadešel okamžik vzrušení a zmatku. Dav, vysílen hrůzou a jat soucitem, se bouřil; mlčící a vysílený soudní dvůr se opět vzpamatoval.

Jedním gestem přerušil fiskál spory a setřel slzy.

Prohlásil, že zločiny jsou „jasné a patrné“, že důkazy jsou zřejmé, že by soudní dvůr mohl nyní podle svého srdce a svědomí potrestati viníka, i žádal, aby byl určen den rozsudku. Soud ustanovil přes příští den.

A toho dne přečetl duchovní soudce chrámu nantského, Jakub de Pentcoetdic po sobě oba rozsudky; první, vyneseny biskupem a inkvizitorem nad činy, podléhající jejich společné jurisdikci, počínal takto:

„Ve svatém jménu vzývaného Krista, my, Jan, biskup nantský a bratr Jan Blouyn, bakalář našeho písma od řádu bratří kazatelů nantských a zmocněnec inkvizitora herezie pro město a diecézi nantskou v zasedání soudního dvora, majíce pouze Boha před očima...“

A po vypočtení zločinů, končil:

„Uznáváme, rozhodujeme, prohlašujeme, že ty, Gilles de Rais, předvolaný před náš soud, jsi hanebně vinen zločinem kacírství, odpadlictví, vyvolávání démonů, že jsi za ty zločiny propadl exkomunikaci a všem ostatním trestům, předepsaným zákonem.“

Druhý rozsudek, vynesený biskupem samým nad zločiny sodomie, rouhačství a znesvěcení církevních imunit, jež spadaly obzvláště do jeho právního oboru, končil týmiž závěry a vynášel téměř toutéž formou týž trest.

Gilles naslouchal se sklopenou hlavou čtení rozsudků. Když bylo skončeno, pravili k němu biskup a inkvizitor: – Chcete nyní, kdy litujete svých bludů, svých vyvolávání a svých ostatních zločinů, býti opět přijat do lůna církve, naší matky?

A na horoucí prosby maršálovy, odvolali exkomunikaci a přivolili k přijetí svátosti oltářní. Bylo učiněno zadost božské spravedlnosti, zločin byl uznán, potrestán, ale smazán kajícností a pokáním. Zůstávala pouze lidská spravedlnost.

Biskup a inkvizitor přenechali viníka světskému soudu, který, ježto jeho pravomoci náležel rozsudek nad únosy dětí a vraždami, vynesl trest smrti a zabavení statků, Prélati a ostatní spoluviníci byli zároveň odsouzeni k smrti provazem a k upálení zaživa.

– Děkujte Bohu, pravil Petr de l'Hospital, který předsedal světskému soudu, a chystejte se umřít ve stavu milosti, s velkou lítostí, že jste se dopustili tak velkých zločinů!

Toto doporučení bylo zbytečno, Gilles očekával nyní trest beze strachu. Doufal pokorně, žízň po milosrdenství Spasitele; přivolával vši silou pozemský trest, hranici, aby se vykoupil po své smrti z věčných plamenů.

Vzdálen jsa svých zámků, ve svém žaláři, osamělý, otevřel své srdce a nahlédl do stoky, již napájely tak dlouho hniјící vody, které vytekly z jatek v Tiffauges a Machecoulu. Bloudil, vzlykal nad svými vlastními břehy, zoufaje nad tím, že nebude nikdy moci zastavit proud toho strašlivého kalu. A zdrcený milostí, převrhl náhle za výkřiku hrůzy a štěstí svou duši; omyl ji svými slzami, osušil ji

u ohně svých horoucích modliteb, u plamenů svých šílených extází. Sodomský krvežíznivec se zapřel, objevil se opět průvodce Johanny d'Arc, mystik, jehož duše vzlétala až k Bohu v nesrozumitelných modlitbách, v záplavách slz!

Pak si vzpomněl na své přátele a chtěl, aby oni také zemřeli. Ve stavu milosti požádal biskupa nantského, aby nebyli odpraveni před tím anebo potom, nýbrž v tutéž dobu jako on. Za důvod uvedl, že byl největším viníkem, že je musí zpravit o jejich spáse, dodati jim síly ve chvíli, kdy vstoupí na hranici.

Jan de Malestroit vyhověl této prosbě.

— Zajímavo je, pomyslí si Durtal, ustav ve své práci, aby si zapálil cigaretu, že...

Kdosi tiše zazvonil; vešla paní Chateloulová.

Prohlásila, že se zdrží pouze dvě minuty, že má dole vůz. — Je to dnes večer, pravila, přijdu v devět hodin pro vás. Napište mi napřed dopis, asi v tomto smyslu, a podala mu list papíru, který otevřel.

Obsahoval pouze toto potvrzení:

Přiznávám se, že je vše čirým výmyslem, co jsem pravil a napsal o Černé Mši, o knězi, který ji slouží, o místě, kde jsem se jí, jak jsem tvrdil, zúčastnil, o domnělých osobách, s nimiž jsem se tam setkal. Dosvědčuji, že jsem vymyslel všechna ta vypravování, že tedy vše, co jsem vyprávěl, není pravdou.

— Je to od Docra? tázal se, prohlížeje si drobné, špičaté a lstivé, skoro útočné písmo.

— Ano; a žádá mimo to, aby toto nedatované prohlášení bylo napsáno ve formě dopisu, adresovaného osobě, která by se vás tázala na tu věc.

— Váš kanovník mně věru velmi málo důvěřuje?

— Ale vždyť vy píšete knihy!

— Nepůsobí mi to příliš velkou radost, že to musím podepsati, zamumlal Durtal. A odmítnu-li?

— Nebudete přítomen černé mši.

Zvědavost zvítězila nad jeho odporem. Sestavil a podepsal dopis, který paní Chauteloulová, vložila do svého pouzdra na navštívenky.

— A v které ulici se koná tento obřad?

— V rue Olivier de Serres.

— Kde je to?

— Na blízku ulice de Vaugirard, docela nahoře.

— A tam bydlí také Docre?

— Ne; chodíme do soukromého domu, který náleží jedné jeho přítelkyni. — Ostatně, budete tak laskav a vrátíte se ke svému výsledku někdy jindy, neboť spěchám a musím už odejít. V devět hodin, není-li pravda, buďte připraven.

Sotva že měl kdy ji políbiti, odešla.

Konečně, pravil si, když byl sám, měl jsem už zprávy o inkubátu a učarování, zůstalo mi pouze poznati černou mši, abych byl úplně zpraven o satanismu, jak se provádí za našich dnů a uvidím ji brzy! Chci opravdu viseti, jestliže jsem tušil, že Paříž skrývá podobná tajemství! A jak se věci přitahují k sobě a se slučují; musil jsem se zabývatí Gillesem de Rais a středověkým diabolismem, aby mi bylo ukázáno ďábelství současné doby!

A vzpomněl si opět na Docra a pomyslí si: — Jaké jemné obžerství provádí ten kněz! Z těch okultistů, kteří se hemží nyní v myšlenkovém rozkladu doby, jest on vlastně jediným, jenž mne zajímá. Ostatní mágové, teozofové, kabalisté, spiritisté, alchymisté, Růžencoví bratři, působí na mne, nejsou-li pouhými darebáky, dojem dětí, jež si hrají a rvou se, klopýtajíce ve sklepe; a sestoupí-li člověk ještě hlouběji, do dílen věštkyň, vidoucích a čarodějů, co nalezne, ne-li jednatelství prostituce a vyděračství? Všichni ti tak zvaní kramáři budoucnosti jsou velmi nečistí; to je jediná věc v okultismu, o níž nemůže býti pochybnosti!

Des Hermies přerušil zazvoněním jeho úvahy. Oznamoval právě Durtalovi, že se Gévingey vrátil, a že budou asi pozítří společně večeřeti u Carhaixa.

— Vyléčil se přece ze svého zánětu průdušek.

— Ano, úplně.

Zaujat jsa myšlenkou na černou mši, nedovedl Durtal zachovati mlčení a přiznal se, že jí má býti dnes večer přítomen; — a vida užaslou tvář des Hermiesovu, dodal, že slíbil zachovati o tom mlčení a že mu nemůže nyní o tom více povědět.

— K čertu, ty máš štěstí, pravil des Hermies. Jest indiskrétní, otáží-li se tě na jméno kněze, který bude vykonávati ten obřad.

— Ne, je to kanovník Docre.

— Ach! — A des Hermies se odmlčel; snažil se rozhodně uhodnouti, jakými léčkami se jeho příteli podařilo zjednat si přístup k tomu knězi.

— Ty jsi mi kdysi vyprávěl, pokračoval Durtal, že ve středověku se černá mše četla nad nahými zády ženy, v XVII. století se sloužila na břichu, a nyní?

— Myslím, že se slouží jako v chrámě před oltářem. Koncem XV. století se ostatně několikrát takto sloužila v Biskaji.

Je pravda, že pak ďábel osobně operoval. Oděn jsa potrhánými a pošpiněnými biskupskými rouchy, podával za svátost oltářní kousky starých střevíců, volaje, toto je tělo mé! A dával žvýkati ty hnusné hostie věřícím, kteří mu před tím políbili levou ruku, polhlavní úd a zadnici. Doufám, že nebudeš nucen tak nízce holdovati svému kanovníku.

Durtal se dal do smíchu. — Ne, myslím, že nepožaduje takových obročí; ale poslyš, nemyslíš, že lidé, kteří se zúčastňují s mrzkou zbožností těch obřadů, jsou poněkud šílení?

— Šílení! A proč? — Uctívání Dábla není nezdravější než uctívání Boha; jeden hnisá a druhý září, toť vše; podle toho by všichni lidé, kteří uctívají jakékoli božství, byli šílení! Ne, stoupenci satanismu jsou mystikové nečistého řádu, ale jsou mystikové. Je velmi pravděpodobno, že nyní jejich vzlety k nejnižšímu zlu se shodují s hroznými mukami smyslů, neboť Chlípnost je předchůdkyní Démonismu. Lékařská věda zařazuje prostě tu žízeň po kalu do neznámých okresů nervózy; a právem, neboť nikdo neví určitě, jaká je to nemoc, jíž každý trpí; je vskutku docela jisto, že v tomto století nervy se podráždí mnohem snáze než dříve při sebenepatrnějším popudu.

Počkej, vzpomeň si na podrobnosti, jež podávají noviny o popravě na smrt odsouzených; odhalují nám, že kat pracuje bázlivě, div že neomdlí, že je nervově rozrušen, stíná-li hlavu zločinci. Jaká slabost! Přirovnáme-li ho k nepřekonatelným trapičům minulých dob! Ti vám zahalovali nohu do navlhčeného pergamenu, který se opět stahoval před ohněm a rozdíral vám ponenáhlu maso; anebo vám vráželi klíny do stehů a lámali kosti; drtili vám palce rukou ve svěradlech, opatřených šrouby, vyřezávali vám úzké pruhy kůže na zádech, vyhrnovali vám jako zástěru kůži na břicho; rozčtvrcovali vás, mučili, opařovali vás, polévali vás hořící pálenkou, to vše s nepohnutou tváří, s klidnými nervy, jež se nerozechvěly žádným výkřikem, žádným stonem. Ty výkony, jež bývaly poněkud únavné, mívaly však po operaci za následek notnou žízeň a velký hlad. Byli dobře vyrovnaní sangvinikové, kdežto nyní! Ale abych se vrátil k těm, kdož budou dnes večer tvými druhy v rouhačství, ti jsou, ne-li šílenci, tož alespoň odporní chlípníci, o tom nelze pochybovati. Pozoruj je. Jsem jist, že vzývající Belzebuba, myslí na tělesný předkrm. Neboj se, jdi tam, mezi těmi lidmi není nikoho, kdo by napodobil onoho mučedníka, o němž mluví Jakub de Voragine ve svém příběhu o svatém Pavlovi Poustevníku. Znáš tu legendu.

— Ne.

— Nuže, abych ti osvěžil duši, budu ti ji vyprávěti. Onen mučedník, který byl docela mlád, byl položen se spoutanýma nohama a rukama na lůžko, na to mu poslali krásnou ženu, která ho chtěla znásilniti. Jelikož byl rozpálen a hrozilo nebezpečí, že zhřeší, ukousl si zuby jazyk a vyplivl jej do tváře té ženě; a „tak zapudila bolest pokušení“, pravil dobrý de Voragine.

— Mé hrdinství by nešlo až tak daleko, přiznávám se, ale... ty už odcházíš?

— Ano, jsem očekáván.

— Jaká zvláštní doba! pokračoval Durtal, doprovázejí ho ke dveřím. Právě ve chvíli, kdy pozitivismus je v největším rozmachu, probouzí se mysticismus a počínají ztřeštěnosti okultismu.

— Ale bylo tomu vždy tak; sklonky století se sobě podobají. Všechny kolísají a jsou zmateny. Mezitím co řádí materialismus, povstává magie. Tento úkaz se opakuje každých sto let. Abych nešel dále, popatři na sklonek posledního století. Vedle racionalistů a ateistů nalezněš Saint-Germaina, Cagliostro, Saint-Martina, Cabalisse, Cazotta, společnosti Růžencových bratří, ďábelské kroužky jako nyní. — Ostatně sbohem, dobrý večer a mnoho zdaru.

— Ano, pravil si však Durtal, zavíraje dveře, Cagliostrové měli alespoň jakési chování a něco znali, ale jakými vševědoucími chyt-ráky a dryáčnický jsou mágové naší doby.

XIX

Projížděli, zmítání ve voze, ulici de Vaugivard. Paní Chauteloulová se schoulila do kouta a mlčela. Durtal na ní pohlédl, když, přejíždějíce mimo pouliční svítilnu, světelný záblesk přeběhl přes její závoj. Zdálo se mu, že je rozčílenu a nervózní pod svým mlčelivým zevnějškem. Vzal ji za ruku, již nestáhla zpět, ale cítil, že je ledově chladná pod její rukavičkou a její plavé vlasy mu připadaly dnes večer odbojně a méně hebké než obvykle a suché. Blížíme se, drahá přítelkyně? — Ale odvětila mu úzkostlivým a tichým hlasem. — Ne, nemluvte. — A velmi se nudě při tomto mlčelivém skoro nepřátelském tête-à-tête, počal opět sledovati cestu okny vozu.

Ulice se táhla do nekonečna, byla už pusta a byla tak špatně dlážděna, že osy vozu zaskřípaly při každém kroku; byla sotva osvětlena plynovými plameny, které víc a více řídly, tou měrou, jak se blížili ku hradbám. Jaký podivný kousek, pomyslí si, znepokojen jsa chladným, zádumčivým vzezřením té ženy.

Konečně zabočil vůz náhle do tmavé uličky, zahnul za roh a zastavil se.

Hyacinta sestoupila z vozu; čekaje na drobné, které mu kočí měl vrátiti, prohlédl si Durtal jedním pohledem okolí; byl v jakési slepé uličce. Nízké a nuzné domy lemovaly silnici o kostrbaté dlažbě a bez chodníků; obrátiv se, když kočí odjel, shledal, že stojí před dlouhou a vysokou zdí, nad níž šumělo ve stínu listoví stromů. Dvířka, opatřená okénkem, se prohlubovala do tloušťky zasmušilé zdi, která byla natřena bílými sádrovými pruhy, jež ucpávaly její skuliny a uzavíraly její trhliny. Náhle zablesklo světlo z kteréhosi výstupku, a upozorněn byv bezpochyby rachocením vozu, naklonil se jakýsi muž, opásaný černou zástěrou obchodníků vínem, z krámu a vyplivl na práh.

— Zde je to, pravila paní Chauteloulová.

Zazvonila, okénko se otevřelo; nadzdvihla závoj, paprsek svítilny zasáhl její tvář; dvířka bez hluku zmizela, octli se v zahradě.

- Dobrý den, milostivá paní.
- Dobrý den, Marie.
- Je to v kapli?
- Ano, přeje si milostivá paní, abych ji vedla?
- Ne, děkuji.

Žena se svítlnou prohlížela si pátravě Durtala; spatřil pod kapucí šedé zkadeřené vlasy a sešlý a starý obličej; ale nemohl si jí déle prohlížeti, ježto vešla do zahradního domku, v němž bydlila, stojícího u zdi.

Šel za Hyacintou, která prošla temnou alejí, vonící zimozrázem, až ke schodišti jakési budovy. Byla jako doma, otevřela dveře, nechala zaznívat podpatky na dlaždicích.

- Dejte pozor, pravila, prošeďší předsíní, jsou tu tři schody.

Vkročili na dvůr, stanuli před starým domem, a ona zazvonila. Objevil se jakýsi človíček, ustoupil stranou a otázel se jí upejpavým a zpěvavým hlasem, jak se jí daří. Přešla mimo, pozdravivší ho, a Durtal uzel zvířecí obličej, lepkavé oči, tváře nalíčené líčidlem, nabarvené rty, i pomyslně si, že upadl v brloh sodomitů.

– Nepřipravila jste mne, že se octnu v takové společnosti, pravil Hyacintě, kterou dostihl u zatáčky chodby, osvětlené svítlnou.

– Myslíte, že se tu setkáte se světcí? A pokrčila rameny a otevřela dveře. Octli se v kapli s nízkým stropem, spočívajícím na trámeh, natřených dehtem, s okny, skrytými pod velikými záclonami, se sešlými a špinavými zdmi. Durtal ucouvl hned při prvních krocích. Z otvorů ruských kamen vanuly smršťi, hnusný zápach vlhkosti, plísňe, nových kamen, zhoršený ostrým zápachem žiraviny, pryskyřice a spáleného listí, sevřel mu hrdlo a tiskl mu tváře.

Tápal temnem dopředu a prohlížel si tu kapli, již sotva osvětlovaly oltární lampy ve svých závěsech z pozlacené spěži a růžového skla. Hyacinta mu dala znamení, aby usedl, a sama přistoupila ke skupině osob, které zaujaly místo na pohovce, stojící ve stínu v koutě. Jsa poněkud nemile dotčen, že ho nechala stranou, zpozoroval Durtal, že mezi těmi přítomnými je velmi málo mužů a mnoho žen; ale marně se namáhal, aby rozpoznal jejich rysy. Tu a tam přece

zazářily-li lampy jasněji, uzřel junonský²⁴ typ tělnaté brunety, pak oholenou smutnou tvář muže. Pozoroval je a seznal, že ty ženy nehovoří spolu živě; jejich hovor se zdál bázlivým a vážným, neboť nebylo slyšeti smíchu anebo hlasitého hlasu, nýbrž jen zmatený pokračmý šepot bez jakéhokoli gesta.

Sapristi! pomyslí si, zdá se, že Satan neskýtá štěstí svým věřícím.

Ministrant, oděný červeným rouchem šel do pozadí kaple a rozžal řadu svč. Tu se objevil obyčejný oltář, kostelní oltář s tabernakulem, nad nímž se týčila postava výsměšného, hanebného Krista. Nadzvihli mu hlavu, prodloužili krk, a vrásky, namalované na tváři, proměnily jeho bolestnou tvář v obličej, zohyzdžený sprostým smíchem. Byl nahý, a místo roušky, jíž byla opásána jeho bedra, se tyčil ztopořený pyj z chomáče chloupků. Před tabernakulem stál kalich pokrytý pallou; ministrant uhladil rukama oltářní příkrývku, kolébal se v kyčlích, vystoupil na špičku jedné nohy, jako by chtěl vzlétnouti a hrál cherubíny pod záminkou dosíci černých svč, jejichž ostrý a smolný zápach se nyní mísil s dusivým morovým puchem kaple.

Durtal poznal pod červeným pláštěm „Ježíška“, který střežil dveře, když vešel, a pochopil, jaká úloha byla vyhrazena tomu muži, jehož hanebná mrzkost nahrazovala onu dětskou cudnost, jíž vyžaduje církev.

Na to se ukázal jiný, ještě ohyzdnější ministrant. Vyzáblý, o tváři, vyhloubené kašlem, napravené karminem a mastnou vrstvou běloby, kulhal lehce, pozpěvuje si polohlasně. Přistoupil k třínožkám, jež stály po boku oltáře, rozhrabal žhavé uhlí, doutnající v popelu, a hodil na ně hrst prýskyřice a listí.

Durtal se počal nuditi, když tu přistoupila Hyacinta opět k němu; omluvila se, že ho nechala tak dlouho samotného, vyzvala ho, aby změnil své místo a odvedla ho stranou za všechny řady lavic.

— Jsme přece ve skutečné kapli? tázal se.

— Ano, dům, kostel, zahrada, jíž jsme prošli, jsou zbytky starého, nyní zrušeného kláštera uršulinek. Tato kaple byla dlouho komorou

---

²⁴ Vznešený, ztepilý, hrdý. *Pozn. red.*

na píci; dům náležel povozníkovi, který jej prodal této paní, — a ukázala na silnou brunetu, kterou před tím Durtal byl zahlédl.

— Je ta paní vdaná?

— Ne, je to bývalá řeholnice, která byla kdysi svedena kanovníkem Docrem.

— Ach! A ti páni, kteří, jak se zdá, chtějí zůstat ve stínu?

— To jsou ďábelští... je mezi nimi jeden, který byl profesorem na lékařské fakultě; má doma modlitebnu, kde se modlí k soše Venuše Astarty, stojící na oltáři.

— Pah!

— Ano; — stárne, a ty ďábelské modlitby rozněcují jeho síly, jež ubíjí se stvořeními toho druhu; — a ukázala na ministranty.

— Zaručujete se mi za pravdivost svého udání?

— Je tak málo smyšleno, že je najdete zdlouha uvedeno v náboženském časopise *Les Annales de la Sainteté*. Třebaže bylo uvedeno v onom článku jeho jméno, neodvážil se onen pán žalovati onen časopis! — Ach, co je vám? otázala se, pohlédnuvši na něho.

— Dusím se; vůně, vycházející z těch vykuřovadel je nesnesitelná.

— Uvyknete jí za několik vteřin.

— Ale co to pálí, že to tak zapáchá?

— Routu, listy blínu a durmanu, suché solaneje a myrhy; jsou to parfémy, v nichž si libuje Ďábel, náš pán!

Pravila to tím hrdelním, změněným hlasem, jež mívala někdy v lůžku.

Pohlédl na ni; byla bledá; měla rty sevřeny, její zaslzené oči byly neklidné.

— Tu je, zamumlala náhle, zatím co ženy pobíhaly před nimi a poklekly do lavic.

Za dvěma ministranty, se šarlatovou čapkou na hlavě, nad níž se tyčily dva volské rohy z červené látky, vstoupil kanovník.

Durtal si ho prohlédl, když kráčel k oltáři. Byl vysoký, ale špatně urostlý, volné čelo přecházelo bez zakřivení v přímý nos; rty, tváře byly pokryty těmi tvrdými a hustými chloupky, jež mívají staří kněží, kteří se dlouho neholili, jeho rysy byly zvětralé a hrubé, jeho oči

se podobaly jablkovým jádrům, byly drobné, černé, těsně u nosu, světélkovaly. Jeho obličej byl celkem ohyzdný a nepokojný, ale energický; a jeho tvrdé a nehybné oči se nepodobaly těm neklidným a potměšilým zřítelnicím, jež očekával Durtal.

Poklonil se hluboce před oltářem, vystoupil po stupních a počal mši.

Tu zpozoroval Durtal, že byl nahý pod kněžskými rouchy. Nad jeho černými punčochami, vysoko upevněnými podvazky, bylo viděti jeho tělo. Jeho mešní roucho bylo obyčejného tvaru, ale té temně červené barvy, jakou mívá zaschlá krev, a uprostřed ukazoval v trojúhelníku, kolem něhož se ovíjela vegetace ocúnů, dříšťálů a euforbií, černý vzpřímený kozel své rohy.

Docre poklekal, ukláněl se lehce anebo hluboce, jak to předpisoval rituál; ministranti zpívali na kolenou latinské odpovědi křišťálovým hlasem, který prozpěvoval na konci slov.

— Ach, ale vždyť je to obyčejná nízká mše, pravil Durtal paní Chauteloukové.

Učinila záporný posunek. V tom okamžiku ustoupili ministranti vskutku za oltář, a jeden přinesl měděné uhelníčky, druhý vykuřovadla, jež rozdělili mezi přítomné. Všechny ženy se zahalily dýmem, některé vrhly se hlavou na uhelníčky, vdechovaly kadidlo plným dechem, na to, omdlévající, se rozepínaly, vyrazující chraptivé vzdechy.

Tu byla mše přerušena. Kněz sešel pozpátku s oltářních stupňů, poklekl na posledním a zvolal ostrým, chvějícím se hlasem:

— Pane nečistých výjevů, Uštěďřovateli dobrodiní zločinu, Správce nádherných hříchů a velkých neřestí, Satane, tebe vzýváme, rozumný Bože, spravedlivý Bože!

Přepodivuhodný Legáte lživých úzkostí, ty přijímáš žebrotu našich slzí; ty zachraňuješ čest rodin potraty lůn, oplodněných v zapomenutích sladkých záchvatů; ty našeptáváš matkám ku spěchu při předčasných porodech, a tvá pomoc při porodech ušetřuje ženy úzkostí plodnosti a děti, jež umrou před zrozením, bolesti odumírání!

Pomocníče zoufalého Chudáka, Osvěžení těch, kdož podlehli, ty jim vnukáš pokrytectví, nevděk, pýchu, aby se mohli brániti proti útokům Božích dětí, Bohatých!

Suzeréne pohrdání, Mstiteli ponížení, Úročníku dávných nenávistí, ty jediný zúrodňuješ mozek člověka, který drtí nespravedlivost; ty v něm probouzíš myšlenky na připravené msty, na jisté zločiny; ty ho pudíš k vraždám, ty mu opatřuješ překypující radost nad dosaženými násilnostmi, sladké opojení dokonalých tělesných trestů, nářky, jichž je příčinou!

Naději mužství, úzkosti planých děloh, Satane, ty nepožaduješ zbytečných zkoušek cudných beder, ty neveleбіš nesmyslnosti postů a siest; ty jediný přijímáš tělesné prosby a glosy u chudých a žádostivých rodin. Ty přiměješ matku, aby prodala svou dceru, aby odstoupila syna, ty jsi pomocníkem při neplodných a zavržených láskách, Ochránce pěnivých Nervóz, Olověná Věži Hysterických, Zakrvácená Nádobo prznitelů!

Pane, tvoji věrní služebníci na kolenou tebe vzývají. Prosí tebe, abys jim uchoval veselí těch sladkých zločinů, jichž nezná spravedlnost; prosí tebe, abys jim přispěl při učarováních, jejichž neznámé stopy matou rozum člověka; prosí tebe, abys je vyslyšel, ježto si přejí muka všech, kdož je milují a jim slouží; žádají konečně po tobě slávy, bohatství, moci pro tebe, Králi vyděděných, Synu, kterého zapudil neúprosný Otec!

Pak Docre povstal a vzpřímiv se, zdvíhaje paže, volal jasným, nenávisťným hlasem:

— A ty, ty, kterého jako kněz nutím, abys třeba proti své vůli sestoupil do této hostie, vtělil se do tohoto chleba, Ježíši, Strůjce ošetmetností, Zloději oddaností, Uchvatiteli náklonností, poslouvej! Od onoho dne, kdy jsi vyšel z vyslaných vnitřností kteréši Panny, nedostával jsi svým závazkům, nedodržel svých slibů; století vzlykala, čekajíce na tebe, prchající Bože, mlčící Bože! Měl bys osvoboditi lidi a ty jsi nic nevykoupil, měl by ses zjevit ve své slávě a ty spíš! Jdi, lži, řekni nešťastníku, který tě volá: „Doufej, čekej, trp, budeš přijat do nemocnice duší, andělé ti přispějí, nebesa se otevírají.“ — Pod-

vodníku! Ty víš dobře, že andělé, jež omrzela tvá liknavost, se vzdalují! — Ty bys měl býti tlumočníkem našich nářků, Správcem našich slz, tu bys je měl předvésti před otce a ty jsi nic neučinil, poněvadž by bezpochyby tato přímluva porušila tvůj spánek blahoslavené a přesycené Věčnosti!

Zapomněl jsi na onu chudobu, již jsi kázal, Vazale, zamilovaný do Bank! Viděl jsi, kterak jsou slabí drceni lisem ažia²⁵, slyšel jsi chroptění třesoucích se, ochromených hladem, žen, jimž bylo břicho rozpáráno za skývu chleba, a ty jsi dal odpověděti úřadům své simonie, svým obchodním zástupcům, svým Papežům, odkládajícími výmluvami, vyhýbavými sliby, Správce kostelního pokladu, Bože obchodů!

Netvore, jehož neuvěřitelná krutost zplodila život a uvalila jej na nevinné, jež se odvažuješ zatratiti ve jménu neznámo jakého dědičného hříchu, jež se odvažuješ trestati na základě neznámo jakých výhrad, přáli bychom si přiměti tě přece konečně k tomu, abys doznal své nestoudné lži, své nesmiřitelné zločiny! Chtěli bychom ještě hlouběji zatlouci tvé hřeby, ještě hlouběji ti vtisknouti tvou trnovou korunu do čela, dát ještě jednou stékati tvé bolestné krve z okraje tvých zaschlých ran!

A můžeme to činiti a učiníme to, porušíce klid tvého těla, Hano-biteli neřestí, Zrádče hloupých cudností, prokletý Nazaretský, lenošný Králi, zbabělý Bože!

— Amen, volaly kříšťálové hlasy ministrantů.

Durtal naslouchal tomu proudu blasfemií a urážek; drzost toho kněze ho jímala úžasem; nadešlo mlčení po tom křiku; kaple se hali-la do husté mlhy kaditelníc. Ženy, jež dosud mlčely, se znepokojily, když tu kanovník, vystoupiv opět k oltáři, se obrátil k nim a požeh-nal jim velkým gestem levé ruky.

A náhle ministranti zazvonili.

To bylo znamení; ženy, klesnuvše na zemi, se válely po kober-cích. Jedna zdála se pohybovati pomocí pera, vrhla se na břicho

---

²⁵ Přírážka. Pozn. red.

a veslovala nohama ve vzduchu, jiná, stížená náhle ohyzdnou šilhavostí, zakdákala, pak oněměvši, zůstala vzpřímená státi s otevřenou čelistí, s jazykem, ohnutým špičkou o patro; jiná, příšerně se nadýmajíc, vyvalujíc oči, zkroutila si hlavu na ramenou, pak jí vzpřímila náhlým trhnutím a zaryla si, chroptíc nehty do hrdla; jiná zase, ležíc na zádech, svlékla sukně, odkryla nahé, nadmuté, ohromné břicho, pak se svíjela za strašlivých úšklebků, vyplazila, nemohouc ho vtáhnouti zpět, bílý rozhřeznutý jazyk ze zkrvavělých úst, prokousaných krvavými zuby.

Durtal ihned povstal, aby lépe viděl, a slyšel a viděl jasně kanovníka Docra.

Patřil na Krista, týčícího se nad tabernákulem, a se vztaženými pažema chrлил strašlivé urážky a křičel plnou silou nadávky opilého kočího. Jeden z ministrantů poklekl před ním, obrátiv se zády k oltáři. Knězi proběhl záchvěv zády. Slavnostním tónem, ale zadržávajícím se hlasem pravil: „Hoc est enim corpus meum,“ na to, místo aby poklekl po posvěcení před drahocenným Tělem, obrátil se k přítomným obličejem, nabubřelým, divokým, zalitým potem.

Potácel se mezi oběma ministranty, kteří nadzvihn timer jeho ornát, obnažili mu břicho, chopili se ho, kdežto hostie, kterou nastavil před sebe, se skutálela zasažená a pošpiněná po stupních.

Tu pocítil Durtal, že se zachvěl, neboť šílená bouře otřásla síní. Aura velké hysterie následovala rouhání a prohýbala ženy; mezitím co ministranti podkuřovali nahotu veleknězovu, vrhly se ženy na eucharistický chléb, a ležíce na břichu, drtily jej u oltáře, rvaly se o vlhké úlomky a pily a pojídaly ten božský neřád.

Jiná žena, dřepíc na krucifixu, dala se do pronikavého smíchu, na to vykřikla: Můj knězi, můj knězi! Kterási stařena si rvala vlasy, vyskočila, otáčela se kolem sebe, naklonila se, stála už pouze na jedné noze a klesla po bok mladé dívce, která příkrčená ke zdi skřípala zuby v křečích, prskala lehkou pěnu a chrčila v pláči strašlivá rouhání. A Durtal uzřel s hrůzou v dýmu jako skrze mlhu červené růžky Docrovy, který, sedě nyní, soptil vztekem, žvýkal nekvašené chleby, vyplivával je, utíral si ústa, podílel jimi ženy; a ony je zahra-

bávaly, řvouce, anebo se vrhaly jedna před druhou na ně, aby je zneuctily.

Byla to rozhořčená vězeňská nemocnice, obludná potnice nevěstek a šílenců. Zatímco ministranti se spojovali s muži, zatímco paní domu vystoupila s vyhrnutými sukněmi na oltář, uchopila jednou rukou *žerd'* Kristovu a druhou postavila kalich pod jeho nahé nohy, ohnulo se v pozadí kaple, ve stínu, kterési dítě, jež dosud nehleslo, dopředu a zavylo jako čubka smrtelnou úzkostí!

Vysílen hnusem, duše se téměř, chtěl Durtal prchnouti. Hledal Hyacintu, ale nebylo jí tu již. Konečně ji spatřil u kanovníka, překročil těla, objímající se na kobercích a přistoupil k ní. S chvějícími se nozdrami vdechoval výpary parfémů a pářících se těl.

— Vůně sabatu; pravila mu polohlasně, zatínajíc zuby.

— Nuže, půjdete už?

Zdálo se, že se vzpomatovala, váhala chvíli, na to neodpověděvši na jeho otázku, šla za ním.

Razil si lokty cestu, odstrkoval ženy, které se mu s vyceněnými zuby stavěly do cesty, přiměl paní Chautelovou ke dveřím, prošel dvorem, předsíní, a jelikož domek domovníkův byl prázdný, zatáhl za motouz a octl se na ulici.

Tu stanul a vdechoval vzduch plnými plícemi; Hyacinta se opírala nehnuté o zeď, ztracená v dálce.

Pohlédl na ni. — Přiznejte se, že máte chuť se vrátiti? pravil tónem, jímž pronikalo opovržení.

— Ne, odpověděla namáhavě, ale ty výjevy mne schvátily. Jsem omámena, mám potřebí sklenice vody, abych se zotavila,

A kráčela nazpět ulicí, šla doprava, opírajíc se o něho, k obchodníku vínem, jenž měl ještě otevřeno.

Byl to hnusný brloh, malá místnost se stoly a dřevěnými lavicemi, s nálevním stolem s fialovými konvicemi; u stropu plynový plamen tvaru písmena U; dva pozemní dělníci hráli v karty; obrátili se a dali se do smíchu; obchodník vytáhl z úst svou krátkou dýmku a odplivl do písku; nezdál se býti nikterak překvapen, že vidí tu

elegantní dámu ve své krčmě. Durtalovi, který ho pozoroval, se dokonce zdálo, že mrkl na paní Chautelouvovou.

Rozžal svíci a zašeptal tiše:

— Pane, nemůžete pít s těmito lidmi, aby vaše přítomnost nevzbudila pozornosti; zavedu vás do pokoje, kde budete samotni.

— Jaké cavyky, pravil Durtal Hyacintě, která stoupala po točitých schodech, dělá pro sklenici vody!

Ale ona už vešla do pokoje, vyčalounovaného potrhaným, plesnivým papírem, pokrytého obrazy, vystřiženými z obrázkových časopisů a připevněnými vlásenkami, vydlážděného hrbolatými, rozbitými dlaždicemi, opatřeného postelí s jakýmisi nebesy bez záclon, nočníkem s uraženým držadlem, umyvadlem a dvěma židlemi.

Muž přinesl láhev kořalky, cukr, láhev vody, sklenice, na to odešel. Tu objala se zmatenýma a zapadlýma očima Durtala.

— Ach! Ale ne! vykřikl, zuře, že padl do této pasti, mám už toho dosti! A pak je pozdě, váš muž na vás čeká, je na čase, abyste šla domů!

Ona ho ani neposlouchala.

— Toužím po tobě, pravila, a přepadla ho zrádně a přiměla ho, aby si jí žádal.

A svlékla se, hodila šaty na zemi, sukně, odestlala velkou, ohavnou postel, a vyhrnuvši si košili na zádech, otírala se páteří o hrubá prostěradla, přivírajíc oči rozkoší a smějíc se radostí.

Zmocnila se ho a zjevila mu vězeňské mravy, ohavnosti, z nichž jí ani nepodezřival a jež kořenila zuřivostmi přízraků, požírajících mrtvoly, a náhle, kdy se mohl zapomenouti, se zachvěl, neboť spatřil v lůžku úlomky hostie.

— Ó! Naháníte mi hrůzu, pravil jí, pojďme, oblékněte se a odejdeme!

Zatím co se mlčky a zmateně oblékala, usedl na židli, a smrdutost toho pokoje ho jímala mdlobami; a pak, nebyl docela přesvědčen o Transsubstanciaci; nebyl přesvědčen, že Spasitel sídlí v tom poká-

leném chlebě, ale přes to ho zarmoutilo rouhání, jehož se proti své vůli zúčastnil.

— A kdyby to bylo pravda, pomyslí si, kdyby přítomnost Spasitelova byla nesporná, jak to Hyacinta a ten bídný kněz potvrzují! Ne, rozhodně jsem příliš nasákl mrzkostmi; učiním tomu konec; je vhodná příležitost, abych přerušil styky s tím stvořením, které jsem vlastně od našeho prvního setkání pouze trpěl, zkrátka, učiním to!

Musil dole v hospodě strpěti ještě úslužné úsměvy dělníků; zaplatil, a nečekaje, až mu obchodník vrátí, hleděl, aby zmizel. Dospěli do rue de Vaugirard a najal povoz. Ujížděli, nepohlížejíce ani na sebe, ztracení ve svých úvahách.

— Na brzkou shledanou, pravila paní Chautelouvová téměř bojácným tónem, když sestoupila u svých vrat.

— Ne, odpověděl; nemůžeme si opravdu porozumět; vy chcete vše a já nechci nic, bude lépe, přeručíme-li své styky; protahovaly by se, skončily by v trpkostech a opakováních. Ó, a po tom, co se dnes večer přihodilo, ne, vidíte, ne. — A udal kočímu svou adresu a zahrabal se do vozu.

XX

Kanovník se nenudí, pravil des Hermies, když mu byl Durtal vyprávěl podrobnosti černé mše. Zařídil opravdový serail hystero-epileptiků a erotomanů; ale tomu všemu se nedostává šíře. Zajisté, co se týká nestoudností a blasfemií, mrzkých výkonů a sensorických kejklířství, zdá se tento kněz obludným, téměř jedinečným, ale chybí tu krvavá a krvesmilná stránka dávných sabatů. Docre se v ostatních věcech nevyrovná z daleka Gillesovi de Rais; jeho díla jsou nedokonalá, fádní, změkčilá, lze-li tak říci.

Tak můžeš ty mluvit; není lehké zaopatřit si děti, jež lze bez-trestně zardousiti, aby rodiče nebrečeli a nevmísila se do toho policie.

— Beze sporu, a ty nesnáze jsou také příčinou, že se slouží ta mše klidně. Ale myslím nyní opět na ženy, jež jsi mne popsal, na ty, jež se vrhají s tváří na vykuřovadla, aby vdechovaly dým pryskyřice a zelin; počínají si při tom jako Aissaouaové, kteří se rovněž vrhají s hlavou na vykuřovadla, když se nedostaví katalepsie, nutná při jejich úkonech; co se týká ostatních zjevů, jež mi uvádíš, jsou známy v nemocnicích a kromě ďábelského vlivu se nedovídáme při nich nic nového; — nyní něco jiného, pokračoval, nezmiň se ani slovem o tom Carhaixovi, neboť kdyby věděl, že jsi byl přítomen mši na počest Ďáblu, byl by jistě s to, aby ti uzavřel své dveře!

Sešli z bytu Durtalova dolů a zamířili k věžím chrámu Saint-Sulpice.

— Nepostaral jsem se o potraviny, ježto jsi to vzal na sebe, pravil Durtal, ale poslal jsem dnes ráno ženě Carhaixové mimo zákusky a víno pravý holandský perník a dva poněkud překvapující likéry, životní elixír, který vypijeme jako zaživací prostředek před jídlem, a láhev celerového krému. Objevil jsem je u kteréhosi poctivého destilátora.

— Ó!

— Ano, milý příteli, u poctivého; uvidíš, ten životní elixír je vyroben podle velmi staré formule kodexu z aloe ze Sokotry, z malých kardamomů, ze šafránu, myrhy a spousty jiných koření. Je to nelidsky hořké, ale výtečné!

— Budiž; ostatně oslavíme alespoň uzdravení Gévingeyovo.

— Setkal ses s ním opět?

— Ano, daří se mu výtečně; musí nám vyprávěti o svém uzdravení.

— Táži se u sebe, z čeho ten člověk vlastně žije?

— Ale z toho, co si vydělá svou astrologickou vědou.

— Jsou tedy bohatí lidé, kteří si dávají sestavovati horoskopy?

— K čertu, nutno tomu věriti; — abych ti řekl pravdu, myslím, že není na tom skvěle. Za císařství byl astrologem císařovny, která byla velmi pověřivá a věřila stejně jako Napoleon ostatně v prorocství a kouzla; ale od pádu císařství jest jeho postavení velmi v úpadku. Přesto je pokládán za jediného, jenž zachoval ve Francii tajemství Cornelia Agrippy a Cremona, Ruggiéria a Gaurica, Sinibalda, rváče, a Trithema.

Za řeči došli až na schody, ke dveřím zvoníkovým.

Astrolog seděl už u stolu a stůl byl už prostřen. Všichni se trochu ušklíbli, ochutnavše silné a černé tekutiny, kterou jim nalil Durtal.

Rozradostněná, že se opět shledává se svými dávnými hosty, přinesla žena Carhaixova tučnou polévku.

Naplnila talíře, a jelikož se podávala zelenina a Durtal zvolil ošlejš²⁶, pravil des Hermies se smíchem:

— Měj se na pozoru, Porta, thaumaturg z konce XVI. století tvrdí, že tato zelenina, která byla dlouho považována za emblém mužství, ruší klid nejcudnějších mužů!

— Neposlouchejte ho, pravila zvoníkova žena. A co je vám libo, pane Gévingeyi, mrkev?

Durtal si prohlížel astrologa. Měl stále svou homolovitou hlavu, své vlasy té měkké, špinavé hnědé barvy, již mívají hydrochinonové

---

²⁶ Zimní cibule. Pozn. red.

a ipekové prášky, své vyděšené ptačí oči, své ohromné ruce s prsteny, své patolízavé a slavnostní způsoby, svůj kněžský tón, ale jeho tvář byla téměř svěží; jeho kůže neměla už vrásek, jeho oči se zdály od jeho návratu z Lyonu jasnějšími a lesklejšími.

Durtal mu blahopřál ke zdaru jeho léčení.

— Byl svrchovaný čas, pane, že jsem se svěřil péči Dr. Johannesa, neboť byl jsem už velmi sešlý. Nemaje daru jasnovidnosti a neznaje kataleptické, jasnozřivé ženy, která by mne poučila o tajných opatřeních kanovníka Docra, nebyl jsem s to, abych se bránil užítí zákona spolupodpisu a zpětného stížení.

— Ale, pravil des Hermies, připouštěje, že byste dovedl prostřednictvím létajícího ducha sledovati operace onoho kněze, kterak byste byl dospěl k tomu je zmařití?

— Takto: zákon spolupodpisů spočívá v tom, že jej předejdeme, známe-li den, hodinu útoku, tím že prchneme z domu, což zmaří a zabráni učarování, anebo řekneme-li, půl hodiny před tím: Stihněte mne, zde jsem! Tento prostředek má za účel vysлідiti fluida a ochromiti prostředky útočníkovy. V magii je ztracen každý známý, rozhlášený úkon. Co se týká zpětného stížení, vyžaduje ono rovněž, abyste byl zpraven dříve, než jste byl stížen, přejete-li si, aby kouzla zpětně působila na osobu, která je vysílá.

Byl jsem přece přesvědčen, že zahynu; uplynul už den od mého učarování; ještě dva dny a zanechal bych v Paříži své kosti.

— Pročpak?

— Poněvadž každému člověku, stíženému uhranutím, zůstanou pouze tři dny, aby se zabezpečil. Po uplynutí této lhůty se nemoc stane často nevyléčitelnou. Ježto mi Docre oznámil, že mne odsoudil svou vlastní pravomocí k smrti, a ježto jsem se za dva dny na to, vrátiv se domů, cítil velmi churav, neváhal jsem svázati svůj vak a odjeti do Lyonu.

— A tam? otázal se Docre.

— Tam jsem navštívil dr. Johannesa, vyprávěl jsem mu o hrozbě Docrově, o chorobě, jíž trpím. Řekl mi prostě: ten kněz dovede nejsilnější jedy odíti do nejstrašnějších rouhačství; zápas bude úporný,

ale zvítězím nad ním; a zavolal ihned dámu, jasnovídkyni, která bydlí u něho.

Uspal ji, a ona na jeho příkaz vysvětlila druh kouzla, jímž jsem byl stížen; obnovila výjev a uzřela skutečně, jak jsem byl otráven menstruační krví ženy, která byla živena probodenými hostiemi a znalecky odměřovanými prostředky, jež bývaly přimíchány k jejím nápojům a pokrmům; tento druh učarování je tak strašný, že se mimo dr. Johanna žádný thaumaturg ve Francii neodvažuje pokusit se o ta léčení!

Také doktor mi na konec řekl: vašeho vyléčení lze dosáhnout pouze nezlomnou mocí; nelze otálet, vezmeme ihned útočiště k oběti na počest Melchisedechovu.

Dal postaviti oltář, který se skládal ze stolu, z dřevěného tabernakula, majícího tvar budky, na níž byl kříž, opatřený pod štítem jako hodinový ciferník okrouhlým obrazcem tetragrammatonu²⁷. Dal přinést stříbrný kalich, nekvašené chleby a víno, sám se oděl kněžskými rouchy, navlékl na prst prsten, jemuž se dostalo nejvyšších požehnání, pak počal čísti ze zvláštního misálu mešní modlitby.

Skoro ihned na to zvolala jasnovídkyně: — Zde jsou duchové, vyvolání k učarování, kteří přenesli jed podle rozkazu pána černo-kněžnictví, kanovníka Docra!

Já sám seděl jsem u oltáře. Doctor Johannes mi položil levou ruku na hlavu a zdvihnuv druhou ruku k nebesům, prosil archanděla svatého Michala za přispění; zaklínal blahoslavené zástupy zbrojnošů a nepřemožitelných, aby zkrotili a spoutali ty duchy Zla.

Cítil jsem ulehčení; popustil pocit nejasného tlumeného bodnutí, který mne mučil v Paříži.

Dr. Johannes odříkával dále své modlitby, pak, když nadešel okamžik zažehnavací modlitby, vzal mou ruku, položil ji na oltář a zvolal třikrát:

„Buďtež zmařeny záměry a úmysly strůjce bezpráví, který vám učaroval; budiž potlačeno každé opakování, jehož bylo dosaženo

---

²⁷ Magický obrazec, pentagram. Pozn. red.

satanskou cestou; budiž každý útok, čelící proti vám zmařen a zbaven účinků; buďtež všechny kletby vašeho nepřítele proměněny v požehnání nejvyšších vrcholů věčných pahorků; buďtež proměněna jeho smrtonosná fluida v životní fermenty... Konečně nechť archandělé Rozsudků a Trestů rozhodnou o osudu toho mrzkého kněze, který důvěřoval dílům Temnot a Zla!“

„A vy, pokračoval, jste zproštěn. Nebe vás uzdravilo; nechť vaše srdce vzdává za to nejvroucnější díky živému Bohu a Ježíši Kristu prostřednictvím blahoslavené Panny Marie!“ Nabídl mi kousek nekvašeného chleba a víno. Byl jsem vskutku zachráněn. Vy, jenž jste lékařem, pane des Hermiesi, vy můžete dosvědčiti, že by mne nebyla nemohla lidská věda zachrániti; — a nyní pohleďte na mne!

— Ano, odvětil des Hermies v rozpácích, konstatuji bez diskuze o prostředcích a výsledcích tohoto léčení, a přiznávám se, že to není poprvé, co shledávám podobné účinky! — Ne, děkuji, odpověděl ženě Carhaixově, která ho vybízela, aby si ještě nabral z mísy hrachové kaše, v níž ležely klobásky s ředkvičkami.

— Ale, pravil Durtal, dovoďte, abych vám položil několik otázek. Některé podrobnosti mne zajímají. Jak vypadala mešní roucha Johannesova?

— Jeho úbor se skládal z dlouhého červeného kašmírového roucha, staženého v pasu bílou a červenou šňůrou. Nad tím šatem měl bílý plášť z téže látky, vystřižený na prsou na způsob obráceného kříže.

— Obráceného kříže! zvolal Carhaix.

— Ano, ten kříž, obrácený jako postava oběšencova v tarokových kartách, znamená, že kněz Melchisedech má zemřít se starým mužem a žít v Kristu, aby byl sám mocný mocí slova vtěleného a zemřevšího pro nás.

Carhaix se zdál nevrlým. Jeho plachý a nedůvěřivý katolicismus se zdráhal připouštět nepředepsané obřady. Mlčel, nevmísil se už do rozhovoru a spokojil se s tím, že plnil opět sklenice, kořenil salát a dal kolovati mísy.

— A jak vypadal ten prsten, o němž jste mluvil? tázal se des Hermies.

— Je to symbolický prsten z ryzího zlata. Má obraz hada, jehož srdce, vykládané rubínem, je spojeno řetízkem s prstýnkem, který uzavírá čelisti zvířete.

— Rád bych věděl, pravil Durtal, původ a účel toho obřadu. Jakou úlohu má při něm Melchisedech?

— Ach! odpověděl astrolog, Melchisedech je z nejtajemnějších postav, jež se vyskytují v bibli. Byl králem salemským, knězem mocného Boha, požehnal Abrahama a on mu přiřkl desátek ze sklizně poražených králů Sodomy a Gomory. Tak vypravuje Geneze, ale také svatý Pavel ho uvádí. Tvrdí o něm, že je bez otce, bez matky, bez rodokmenu, že se nikdy nezrodil a nikdy nezemře, připodobněn byv takto navždy Synu Božímu a obětujícímu knězi.

Z druhé strany bývá Ježíš zván v Písmě nejenom věčným knězem, nýbrž také, praví Žalmista, na způsob a podle řádu Melchisedechova.

To vše je dosti nejasné, jak vidíte; vykladači v něm poznávají, jedni, prorockou tvář Spasitelovu, druzí tvář svatého Josefa a všichni souhlasí v tom, že oběť Melchisedecha, který nabídl Abrahamovi chléb a víno, z něhož byl obětoval před tím Spasiteli, představuje podle slov Isidora z Damiettu vzor božských mystérií, jinak řečeno, vzor svaté mše.

— Dobrá, pravil des Hermies, ale to nám nikterak nevysvětluje jed mařících, antidotických vlastností jež připisuje dr. Johannes té oběti.

— Žádáte toho po mně příliš mnoho! zvolal Gévingey. Na to by vám mohl odpovědět pouze doktor sám; nicméně můžete, pánové, připustiti toto:

Teologie nám praví, že mše, jak se slouží, je obnovením oběti na hoře Kalvarii, ale oběť Blahoslavení je něco jiného; je jaksi budoucí mší, slavnými službami Božími, jež pozná království božského Parakléta na zemi. Ta oběť se vzdává Bohu, znovuzrozenému člověkem, vykoupenému výlevem Ducha svatého, Lásky. Lidská bytost,

jejíž srdce bylo takto očištěno a posvěceno, je pak nepřemožitelná, a pekelná kouzla by nedovedla nad ním zvítěziti, užije-li oné oběti, aby zapudil duchy Zla. To vám vysvětlí moc dr. Johanna, jehož srdce se za onoho obřadu spojuje s božským srdcem Ježíšovým.

— Tento důkaz není velmi jasný, namítl klidně zvoník.

— Bylo by pak nutno připustiti, pokračoval des Hermies, že je Johannes dokonalejší bytostí, jenž předešel doby, apoštol, kterého oživuje Duch svatý.

— A tím je také, ujišťoval pevně astrolog.

— Promiňte, připravil byste mi perník, požádal Carhaix.

— Nutno jej takto připraviti, pravil Durtal; ukrojte si z něho tenkou skývu, pak vezměte skývu obyčejného chleba stejně tenkou, namažte ji máslem, položte je na sebe a jezte je, povíte mi, nemá-li tento sendvič jemné chuti čerstvých lískových ořechů!

— Co je vlastně, otázal se des Hermies, nechávající to stranou, s dr. Johannem, ježto jsem ho už tak dlouho neviděl?

— Žije zároveň klidný a krutý život. Žije u přátel, kteří ho ctí a zbožňují. Zotavuje se u nich z nejrozmanitějších útrap, jež vytrpěl. To by bylo dokonalé, kdyby nemusil téměř denně odrážeti útoky, o něž se proti němu pokoušejí tonzurovaní mágové římských.

— Ale pročpak?

— Musil bych vám to příliš dlouho vykládati. Johannes je seslán z nebe, aby mařil nakažlivé spády satanismu a kázal příchod blahoslaveného Krista a božského Parakléta. Je tedy v zájmu ďábelské kurie, jež obklopuje Vatikán, aby odstranila člověka, jehož modlitby překážejí jejím zaklínáním a maří jejich kouzla,

— Ach! zvolal Durtal. A bylo by indiskrétní, kdybych se vás otázel, kterak ten starý kněz předvídá a maří ty podivné úklady?

— Ale naprosto ne. — Letem a křikem jistých ptáků bývá doktor zpravován o těch útocích. Draví ptáci, krahujčí samečci jsou jeho strážemi. Poznává podle toho, letí-li směrem k němu anebo vzdalují-li se, podle toho, míří-li na západ nebo východ, podle toho, vydají-li ze sebe jeden nebo více skřeků, hodinu zápasu, i má se na pozoru. Duchové mají, jak mně kdysi vyprávěl, lehce vliv na krahujce a používá

jich, jak používá magnetizér náměsíčnice, jak používají duchové tabulek a stolů.

— Jsou telegrafickými dráty magických depeší, podotkl des Hermies.

— Ano, ty prostředky nejsou ostatně nové, neboť ztrácejí se v noci časů; věštění podle letů a skřeků ptáků je už známo odedávna; nalézáme o tom stopy v bibli a Sohar dosvědčuje, že lze nabýti mnoha výstrah, dovedeme-li pozorovati lety a skřeky ptáků.

— Ale proč se dává krahujci přednost před ostatními ptáky?

— Poněvadž býval od nejstarších dob vždy poslem kouzel. V Egyptě byl bůh s krahujčí hlavou bohem, jenž byl zasvěcen do vědy hieroglyfů. Druhdy polykali hierogramatové v té zemi srdce a krev toho ptáka, aby se připravili k magickým ritům. Ještě nyní si zastrkávají kouzelníci afrických králů krahujčí pero do vlasů, a ten pták, o němž jste se zmínil, jest v Indii posvátný.

— A kterak si počíná váš přítel, tázala se žena Carhaixova, přitom, aby ochočil a mohl chovat u sebe zvířata, jež jsou celkem dravci?

— Ani jich neochočuje, ani jich nechová u sebe. Ti krahujci zbudovali svá hnízda v těch vysokých skalních útesech, jež vroubí Saonu u Lyonu. Navštěvují ho, potřebuje-li jich.

Je to lhostejno, pomyslně si Durtal opět, rozhlížeje se tou tak útulnou a jedinečnou jídelnou a připomínaje si podivné hovory, jež vedli v této věži, jako by tu byli daleci myšlenek a řečí novodobé Paříže! — To vše nám připomíná středověk, pravil, doplňuje docela hlasitě svou myšlenku.

— Naštěstí! zvolal Carhaix, který povstal, aby šel odzvonit klekání.

— Ano, pravil des Hermies, a jsou také v této době pozitivní a brutální skutečnosti velmi zvláštní ty boje, jež svádějí v prázdnu, nad lidmi, nad městy, lyonský kněz s římskými preláty.

— A ve Francii ten kněz s Růžencovými bratřími a kanovníkem Docrem.

Durtal si vzpomněl, že ho paní Chantelourová vskutku ujišťovala, že se představení Růžencových bratrů snažili vejít ve styk s ďáblem a připravovati podvody.

— Vy věříte, že ti lidé jsou ďábelští? tázal se Gévingey.

— Chtěli by jimi být, ale nevědí nic. Spokojují se jako mechanické tím, že připravují několik fluidických kouzelných operací, jež jim odhalili tři brahmíni, kteří přišli před několika lety do Paříže.

— Já, namítla žena Carhaixova, která se rozloučila se svými hosty a šla si lehnout, jsem velmi ráda, že nejsem zapletena do všech těch dobrodružství, která mi nahánějí strachu, a že se mohu modlit a žít v klidu.

Na to, zatím co des Hermies připravoval jako obvykle kávu a Durtal přinesl sklenky, nacpal si Gévingey dýmku a když hluk zvonů odumřel, rozptýlený, jako by vypitý póry stěn, vdechl do sebe velký kotouč dýmu a pravil:

— Strávil jsem několik příjemných dnů v rodině, kde žije dr. Johannes v Lyonu. Po ořesech, jež mne stihly, bylo pro mne neporovnatelným dobrodiním, moci dokonati své uzdravování v tom lahodném, tichém prostředí. A mimo to je Johannes z nejučenějších teologů a z největších odborníků v okultních vědách, jež znám. Nikdo, kromě jeho antipoda, hanebného Docra, nevnikl tak do tajemství satanismu; ba lze říci, že oni dva jsou nyní ve Francii jediní, kdož překročili pozemský práh a dosáhli z hlediska nadpřirozena, každý ve svém oboru, jistých výsledků. Ale mimo zájem na jeho tak bystrém a tak hlubokém hovoru, který vzbudil i ve mně úžas, když zabočil k posouzení astrologie, v níž přece vynikám, okouzloval mne Johannes krásou svých postřehů o budoucím přetvoření národů.

Je přece, vskutku, přísáhám vám, prorokem, jehož bolestné a slavné poslání zde na zemi bylo schváleno Nejvyšším.

— Připouštím, pravil s úsměvem Durtal, ale ta teorie Paraklétova je, nemýlím-li se, velmi dávnou herezí Montanovou, již církev výslovně zatratila.

— Ano, ale vše závisí na tom, jak si představujeme příchod Paraklétův, prohodil zvoník, který se vrátil. Je to také ortodoxní doktrína

svatého Irenea, svatého Justina, Skota Erigeny, Amauryho de Chartres, svatého Doucina, podivuhodného mystika Joachima De Flore; ta víra byla věrou celého středověku a přiznávám se, že mne zaujala, že mne okouzluje, že odpovídá mým nejvroucnějším přáním. Ostatně, pokračoval, usednuv si a založiv ruce, je-li třetí říše přeludem, jaká útěcha může zůstatí křesťanům tváří v tvář všeobecnému rozvratu světa, který nás křesťanská láska zavazuje milovati?

— Jsem ostatně nucen doznati, že se, co se mé osoby týká, přes krev, prolitou na Golgotě, cítím osobně málo vykoupeným.

— Jsou tři království, počal astrolog znovu, shrnuje prstem popel ve své dýmce. Království Starého Zákona, Otce, království bázně — Království Nového Zákona, Syna, království smíření. — Království evangelia Janova, Ducha svatého, jež bude královstvím vykoupení a lásky. — To je minulost, přítomnost a budoucnost; to je zima, jaro a léto, jedno období, praví Joachim de Flore, poskytlo trávy, druhé klasů, třetí poskytne pšenice. Dvě osoby svaté Trojice se zjevily, je logické, že se třetí musí objeviti.

— Ano, a texty bible jsou toho plny, naléhavě, výslovně a nepopíratelně, pravil Carhaix. Všichni proroci, Izajáš, Ezechiel, Daniel, Zachariáš, Malachiáš o tom mluvili. Příběhy apoštolů jsou v této příčině velmi přesné. Otevřte je, v první kapitole budete čísti tyto řádky: „Tento Ježíš, který vzhůru vzat jest od vás do nebe, tak přijde, jak jste spatřili způsob jeho jdoucího do nebe.“ Svatý Jan oznamuje také tuto zvěst v Apokalypse, která je evangeliem druhého příchodu Kristova: „Kristus přijde, praví, a bude kralovati tisíc let.“ — Svatý Pavel je nevyčerpatelný ve zjeveních toho druhu. V epištole k Timeteovi zaklíná Pána, — „který má souditi živé i mrtvé v příchodu svém slavném a království svém.“ — Ve své druhé epištole k Tessalonicenským, píše po příchodu Vykupitele: — „Ježíš zkazí zjevením jasné přítomnosti své toho nešlechtníka.“ — Pak prohlašuje, že ten Antikrist ještě nepřišel, avšak příchod, který prorokuje, není příchodem, skutečným už narozením Spasitelovým v Betlémě. V evangeliu svatého Matouše odpoví Ježíš Kaifáši, který se ho táže, je-li věru Kristem, synem Božím: „Ty jsi řekl. Ale

však pravím vám: Od toho času uzříte Syna člověka sedícího na pravici moci Boží, a přicházejícího na oblacích nebeských.“

A v jiném odstavci apoštol dodává: — „Protož i vy buďte hotovi; neboť v tu hodinu, v kterouž se nenadějete, Syn člověka přijde.“

Jest ještě mnoho jiných výroků, jejichž text bych našel, otevřev Písmo svaté. Ne, není sporu o tom, že se stoupenci blahoslaveného království opírají s jistotou o slova zjevení a mohou za jistých podmínek a bez obavy, že se dopouštějí kacírství, uhájiti tuto doktrínu, která, jak dosvědčuje svatý Jeroným, byla ve IV. století dogmatem víry, všemi uznávaným.

— Ale, což abychom ochutnali trochu toho celerového krému, jež velebí pan Durtal?

Byl to hustý likér, slazený jako anýzovka, ale přece lehčí a jemnější, ale když člověk spolkl ten líný sirup, minula chuťové bradavky lehká příchut' celeru.

— To není špatné, zvolal astrolog, ale je to velmi slabé, a nalil si do své sklenice pořádný doušek rumu.

— Uvážíme-li to, pokračoval Durtal, je třetí království předpověděno také těmito slovy Otčenáše „přijď království tvé!“

— Zajisté, pravil zvoník.

— Hleďte, prohodil Gévingey, kacírství by obzvláště existovalo a pak by se stalo zároveň nesmyslným a absurdním, připustila-li by se autentická a tělesná inkarnace, jako to činí někteří paraklétiisté. Vzpomeňte si jen na fareinismus, který řádl od XVIII. století ve Fareinsu, ve vesnici Doubsu, kam se uchýlil po uzavření hřbitova svatého Medarda jansenismus, vypuzený z Paříže. Tam jakýsi kněz, jménem François Bonjour, počne opět ukřižování lidí, jimž se zjevují zázraky, a galvanické výjevy, jež znepokojily hrob jáhna Parise; pak se ten kněz zamiluje do ženy, která tvrdí, že otěhotněla díly proroka Eliáše, který má podle apokalypsy předcházeti před posledním příchodem Kristovým. To dítě se narodí, pak druhé, jež není nikým jiným než Paraklétem. Byl obchodníkem vlnou v Paříži, stal se plukovníkem národní gardy za vlády Ludvíka Filipa a zemřel v blaho-

bytu roku 1866. To byl skladišřový Paraklét, Vykupitel s epoletami a tupé!

Po něm prohlašuje roku 1886 nějaká paní Brochardová z Vouvray každému, kdo to chce slyšeti, že se Ježíš opět vtělil do ní. Roku 1889 vydá jakýsi dobromyslný blázen, jménem David, v Angers brožuru, nadepsanou „Hlas Boží“, v níž si přisvojuje skromný titul „jediného Mesiáše tvůrčího Ducha svatého“ a prozrazuje nám, že je podnikatelem veřejných prací a že má vous, měřící jeden metr a deset centimetrů. Za dnešní doby jeho odkaz není zapomenut; nějaký inženýr, jménem Petr Jean projížděl nedávno na koni jižními kraji, hlásaje, že je Duchem svatým; v Paříži prohlásí rovněž Bérard, strojuvůdce dostavníku na linii Panthéon-Courcelles, že se do něho vtělil Paraklét, kdežto článek v kterémisi časopise dokazuje, že naděje Vykoupení tryská v osobě básníka Jhouneye; konečně se objevily v Americe občas ženy, které tvrdí, že jsou Mesiášem a sbírají přívržence mezi ilumináty oživování.

— To se vyrovná, prohodil Carhaix, teorii těch, kdož směšují Boha a stvoření. Bůh jest imanentní ve svých tvorech, jest jejich svrchovaným životním principem, zřídlem pohybu, podstatou jejich bytí, praví svatý Pavel; ale jest odlišný od jejich života, jejich pohybu, jejich duše. Má své osobní Já, je tím, jímž jest, praví Mojžíš.

— Také Duch svatý bude s blahoslaveným Kristem imanentním v bytostech. Bude principem, který je přetvoří a obrodí; ale to nikterak nevyžaduje, aby se vtělil. Duch svatý přechází z Otce na Syna; je seslán, aby jednal, ale nemůže se zhmotnit; tvrditi opak jest čiré šílenství. To znamená upadnutí do schismat gnostiků a fratricellů, do bludů Dulcina de Novarre a jeho ženy Markéty, do oplzlostí abbého Beccarelliho, do mrzkostí Ségarelliho z Parmy, který pod záminkou, že se chce opět státi dítětem, aby lépe symbolizoval prostou a naivní lásku Paraklétovu, dal se zavinouti, položit na ruce kojné, které sál mléko z prsu dříve, než se válel v kalu.

— Ale konečně, pravil Durtal, to vše se mi zdá velmi nejasným. Rozumím-li vám dobře, bude v nás Duch svatý působiti výronem;

přemění nás, obnoví nám duši jakousi trpnou očistou, abych mluvil řečí teologů.

— Ano, musí nám očistiti duši i tělo.

— Jak to tělo?

— Působení Parakléta, počal astrolog znovu, má sahati k principu plození; božský život má posvětit ty údy, které od té doby mohou ploditi pouze vyvolené bytosti, zproštěné vrozených poskvrn, bytosti, jež nebude už třeba vyzkoušeti ve výhni ponížení, jak praví Bible. To bylo učení proroka Vintiase, toho podivuhodného nevzdělance, který napsal tak slavnostní, tak horoucí stránky. Bylo v ní pokračováno, byla rozšířena po jeho smrti jeho následovníkem dr. Johannesem.

— Ale pak je to pozemský Ráj! zvolal des Hermies.

— Ano, to je říše svobody, dobra a lásky!

— Hleďte, pravil Durtal, já sám se v tom ztrácím; na jedné straně předpovídáte příchod Ducha svatého a na druhé slavný příchod Kristův. Směšují se ty dvě říše, či mají následovati po sobě?;

— Třeba rozlišovati, odpověděl Gévingey, mezi příchodem Paraklétoým a vítězným návratem Kristovým. Jeden předchází před druhým. Napřed se musí opět utvořiti Společnost, zanícená třetí hypostazí, láskou, aby Ježíš sestoupil, jak slíbil, z oblak a panoval nad národy, utvořenými podle svého obrazu.

— A co učiníte ve všem tom s papežem?

— Ach! Toť z nejzajímavějších bodů doktríny johannitské. Doba od prvního zjevení Mesiáše se dělí, jak víte, ve dvě období, v období obětujícího a pykajícího Spasitele, v němž nyní žijeme, a v druhé období, jež očekáváme, období Krista, očištěného od svých výplivků, zářícího v nadpřirozeném jasu své osoby, hodném nekonečného zbožňování. Nuže! Je různý papež pro každou z těch dob; Písmo svaté, jakož ostatně i mé horoskopy ohlašují ty dva suverénní pontifikáty.

Je teologickým axiomem, že duch Petrův žije v jeho nástupcích. Bude při tom žíti více nebo méně neznatelný až po žádoucí rozpětí

Ducha svatého. Pak počne Jan, který byl dán do zálohy, praví Evangelium svůj láskyplný úřad. A bude žít v duši nových papežů.

— Nechápu účelnosti papeže, když bude Ježíš viditelný, pravil des Hermies.

— Není ho skutečně zapotřebí a může existovati pouze za období, vyhrazeného výronům božského Parakléta. Onoho dne, kdy ve víru hrdých povětroňů se zjeví Ježíš, skončí římský pontifikát.

— Aniž prohloubím ty otázky, o nichž by bylo lze léta diskutovati, podivuji se, zvolal Durtal, mírnosti té utopie, která si namlouvá, že je člověk schopen zdokonalení! — Ale ne, lidská bytost se konec konců zrodila sobeckou, nespravedlivou, nízkou. Rozhlédněte se kolem a vizte! Neustálý boj, cynická a divoká společnost, chudí, pokorní, již jsou vypískáváni, rozdupáváni zbohatlími, otylími měšťáky, vyděrači! Všude vítězství zločinců anebo všedních lidí, všude apoteóza pitomců politiky a bank! A věříte, že se popluje proti takovému proudu? Ne, nikdy, člověk se nezměnil; jeho duše hnisala za doby Genese; ona není za naší doby ani méně nabubřelá, ani méně smrdutá. Pouze způsob jeho hříchů se mění; pokrok, toť pokrytectví, jež zjemňuje neřesti!

— Tím spíše, odvětil Carhaix, se musí společnost zhroutiti, je-li taková, jak ji líčíte. Ano, já rovněž myslím, že je shnilá, že jsou její kosti rozhlodány, že její maso opadává; nelze jí už ani obvázati, ani uzdraviti. Je tedy třeba, aby byla pohřbena a zrodila se jiná. Jedině Bůh může způsobiti tak velký zázrak!

— Patrně, pravil des Hermies, připustíme-li, že je mrzkost naší doby přechodná, můžeme, abychom dali jí zmizeti, počítati pouze na zakročení nějakého Boha, neboť socialismus a ostatní pošetilosti nevzdělaných a nenávislných dělníků nepřetvoří lidské přirozenosti a nezreformují národů. Ty věci přesahují lidské síly!

— A doba, očekávaná Johannesem, je blízka, zvolal Gévingey. Zde jsou velmi zřejmé důkazy, Raymondus Lullus tvrdil, že konec starého světa bude předpověděn šířením doktrín Antikristových, a definuje ty doktríny: Je to materialismus a obludné probuzení Magie. Myslím, že lze tu předpověď aplikovati na naši dobu.

Z druhé strany se má uskutečnití radostné poselství, pravil svatý Matouš, až „bude přemíra mrzkosti zjištěna na Svatém Místě.“ A dospěli jsme tak daleko! Vizte toho bázlivého a skeptického, plochého a zchytralého papeže, ten episkopát svatokupců a zbabělců, to žoviální a slabé duchovenstvo. Vizte, kolik jich jest oddáno satanismu a řekněte, řekněte, může-li církev klesnouti ještě hlouběji!

— Sliby jsou výslovné, ona nemůže vzítí za své, a opíraje se loktem o stůl, zašeptal zvoník prosebným hlasem, se zrakem obráceným k nebi. Otče náš, přijď království tvé!

— Je pozdě, pojďme, prohodil des Hermies. Mezi tím, co si oblékali své pláště, tázal se Carhaix Durtala.

— Več doufáte, nevěříte-li v příchod Kristův?

— Já nedoufám v nic.

— Pak vás lituji; nevěříte opravdu v nějaké zlepšení pro budoucnost?

— Jsem bohužel přesvědčen, že staré nebe se vznáší nad vyčerpanou a žvanivou zemí.

Zvoník vztáhl paže a potřásl smutně hlavou.

Když se rozloučili u úpatí věže s Gévingeyem, pravil des Hermies, když byli chvíli mlčky kráčeli.

— Nezasneš nikterak nad tím, že se to vše, o čem se dnes večer mluvilo, událo v Lyoně? A když Durtal na něho pohlédl:

— Já totiž znám Lyon; tam jsou mozky zakouřené jako mlhy, stoupající z Rhony, jež zahalují z rána ulice. Město se zdá nádherným cestujícím, kteří mají rádi dlouhá stromořadí, travnatá luka, široké bulváry, všechnu k polepšení směřující architekturu moderních měst; ale Lyon je také útočištěm mysticismu, přístavem nadpřirozených myšlenek a pochybných práv! Tam zemřel Vintras, do něhož, zdá se, vtělila se duše proroka Eliáše; tam si zachovali Naundorffové své poslední stoupence; tam řadí učarování, neboť v la Guillotiére dávají za desetifrank učarovati lidem! Dodej, že je to zároveň přes svůj nadbytek radikálů a anarchistů bohaté skladiště protestantského a přísného katolicismu, jansenistická továrna, bigotní a otlá měšťačka.

Lyon je proslulý svými uzenářskými krámy, svými kaštany a svým hedvábím; a také svými kostely! Všechny vrcholky jeho strmých ulic jsou rozbrázděny kaplemi a kláštery a Notre-Dame de Fourvière ovládá všechny. Z dálky se podobá ta památka skříní z XVIII. století, převrácené, s nohama ve vzduchu, ale vnitřek, který se ještě dokončuje, zaráží. — Měl by sis jej někdy prohlédnouti. — Spatříš tam nejpodivnější směs asyrského, římského a gotického slohu, nedefinovatelné cosi, vynalezené, oděné, obnovené a sloučené Bossanem, jediným architektem, který dovedl od sto let konec konců jediný zaříditi vnitřek katedrály! Její loď žehne smalty a mramory, spěžemi a zlatem; sochy andělů prořezávají sloupy a ruší se slavnostní grácií známé eurytmie. Toť asijské a barbarské; to upomíná na architektury, jimiž Gustav Moreau obklopuje ve svém díle své Herodiady.

A řady poutníků netrhnou. Modlí se k Panně Marii za rozšíření obchodů; modlí se k ní, aby otevřela nové prameny odbytu pro jelita a hedvábí. Vychvalují Panně zboží. Táží se jí o radu, kterak prodati zkažené potraviny a odbýti nepravé aksamity. Ba ve středu města, v chrámu svatého Bonifáce jsem objevil oznámení, kde se věřící vybízejí, aby z úcty k posvátnému místu neudíleli chudým almužen! Nehodilo se vskutku, aby obchodní modlitby byly rušeny směšnými nářky nuzáků!

— Ano, pravil Durtal, a je také velmi podivno, že je demokracie nejzarytějším protivníkem chudása. Ukázalo se, že revoluce, která se ho zdála, není-li pravda, chrániti, projevila se pro něho nejkrutějším režimem. Dám ti nahlédnouti někdy do dekretu II. roku; hrozí nejenom tresty těm, kdož vztahují ruku, nýbrž i těm, kdož dávají!

— A tu je přece lék, který vše léčí, dodal des Hermies se smíchem. Ukázal prstem na zdi, polepené ohromnými afišemi, na nichž generál Boulanger zapřísahal Pařížany, aby při nastávajících volbách hlasovali pro něho.

Durtal pokrčil rameny. Nuže, pravil, ten národ je velmi churav. Carhaix a Gévingey mají snad pravdu, prohlašují-li, že by žádná terapie nebyla dosti působivá, aby jej zachránila!

XXI

Durtal si umínil, že nebude odpovídati na dopisy, jež mu posílala žena Chautelouvova. Od jejich roztržky mu posílala každý den vášnivý list; ale jak mohl brzy pozorovati, utišovaly se ty stony Menadiny a přecházely v nářky a vrkání, výčitky a slzy. Vinila ho nyní z nevděku, litovala, že ho vyslyšela, že nechala ho zúčastniti se mrzkostí, z nichž bude prý tam nahoře musiti složití účty; žádala ho, aby dovolil, aby ho ještě jednou uviděla; pak týden mlčela, konečně, unavená asi mlčením Durtalovým, oznámila mu v posledním dopise přerušeni jejich styků.

Doznavši, že má vskutku pravdu, že se ani jejich povahy ani jejich duše nehodí k sobě, pravila mu posléze toto:

„Díky za trochu té lásky, nalinkované jako notový papír, jíž jste mi posloužil; ale to není má míra, mé srdce pojme více...“

— Její srdce! — a dal se do smíchu, pak pokračoval:

„Chápu ovšem, že nebylo vaším posláním a vaším cílem, abyste je vyplnil, ale mohl jste mi alespoň povolit volné kamarádství, jež by mi bylo dovolilo zanechat doma své pohlaví a dojíti si občas večer pohovořiti si s vámi; tu, zdánlivě tak prostou věc, jste znemožnil. — Sbohem navždy. Nezůstává mi nic než uzavřiti novou smlouvu se samotou, jíž jsem se pokusila zpronevěřiti...“

— Samota! Nu, a ten otcovský a zchytralý rouhoun, jímž jest její muž! Ostatně je, pokračoval, nyní nejvíce hoden politování; já jsem mu opatroval mlčelivé večery, vracel jsem mu poddajnou a ukojenou ženu; ten kostelník těžil z mé únavy. Ach! Jeho pokrytecké a potměšilé oči, mluvily dlouze o tom, když na mne patřil!

Konečně je ten malý román skončen; jak je to dobře, stávkuje-li srdce! Netrpíme ani milostnými obtížemi, ani roztržkami. Zůstává mi arci mozek špatné pověsti, který občas chytne ohněm, ale strážce hasiček jej v okamžiku uhasí.

Kdysi, když jsem byl mlád a horoucí, tropily si ženy ze mne blázný; nyní, kdy jsem usedlý, tropím si já z nich blázný. Toť pravá

úloha, můj staroušku, pravil ke svému kocouru, který se vztyčenýma ušima naslouchal této samomluvě. Konec konců je Gilles de Rais zajímavější než paní Chauteloulová; bohužel chýlí se také s ním moje styky ku konci; ještě několik stránek a kniha je hotova. — Nuže, dobrá, tu přichází ten hrozný Rateau, aby uvedl v nepořádek mou domácnost.

A domovník vskutku vešel, omluvil se, že se opozdil, svlékl vestu a vrhl vyzývavý pohled na nábytek.

Pak se vrhl na lůžko, potýkal se jako zápasník s matracemi, objal jednu z nich, pozdvihl ji ze země, kolébal se s ní, na to jedním postranním pohybem ji položil na žíněnku.

Durtal vešel, provázen jsa svým kocourem do druhého pokoje, ale náhle přerušil Rateau svůj zápas a přišel za nimi.

— Víte, pane, co se mi přihodilo? zakoktal žalostným tónem.

— Ne.

— Paní Rateauová ode mne odešla.

— Ona od vás odešla! Ale vždyť jí je nejméně šedesát let.

Rateau zdvihl oči k nebi.

— Odešla s někým jiným?

Rateau sklonil smutně smetáček, který držel v rukou.

— K čertu! Vaše žena kladla tedy přes své stáří požadavky, jimž jste nemohl učiniti zadost?

Domovník zavrtěl hlavou a doznal nakonec pravý opak.

— Ó! zvolal Durtal, prohlížeje si toho starého pobertu, jehož tvář byla zrudlá vzduchem půd a kořalkou. Ale nechce-li už, abyste s ní spával, proč uprchla s mužem?

Rateau se ušklíbl pohrdavě a útrpně.

— Zvolila si impotentního ničemu, nehodícího se v tom k ničemu.

— Ach!

— Je to nepříjemné vzhledem k domovnickému bytu; domácí pán nechce domovníka, který není ženat!

— Bože! Jaké štěstí! pomyslí si Durtal. — Chystal jsem se právě k tobě, pravil des Hermiesovi, který naleznuv klíč, jež nechal Rateau trčeti ve dveřích, vešel.

— Nuže! Jelikož ještě není u tebe poklizeno, sestup jako Bůh ze svého prachového oblaku a pojď ke mně.

Cestou vyprávěl Durtal svému příteli manželské nehody svého domovníka.

— Ó! zvolal des Hermies, kolik žen by bylo šťastno, kdyby mohlo ověnciti vavřínem hlavu tak ohnivého starce! — Ale jak je to nechutné! pokračoval, ukazuje na zdi domů kolem sebe, pokryté afišemi.

Bylo to skutečné hýření plakáty; na barevných papírech se roztahovala všude ve velkých písmenech jména Boulanger a Jaquesa.

— Skončí to bohudík v neděli.

— Zůstává nyní věru jediný prostředek, pokračoval des Hermies, kterak uniknouti ohavnosti života, který nás obklopuje, totiž nepozvednouti už zraku a zachovati navždy plachý vzhled skromnosti. Pak člověk vidí, dívá se pouze na chodníky, plotny elektrických proudů společnosti Poppovy. Na těch kulatých štítech jsou alchymické znaky v reliéfu, zubatá kola, talismanové značky, bizarní kouzelná znamení se slunci, kladivy a kotvami; to může v člověku vyvolati představu, že žije ve středověku!

— Ale abys nebyl vyrušován tím protivným davem, musil bys míti náočníky jako koně a vpředu na lebce stínítka těch čapek, jež nosili kdysi vojáci při dobývání Afriky, a jež nasazují nyní studenti a důstojníci.

Des Hermies vzdychl. — Vejdi, pravil, otevřev dveře; usedli do křesel a zapálili si cigarety.

— Nezotavil jsem se také ještě úplně z rozmluvy, již jsme měli onehdy u Carhaixa s Gévingeyem, pravil Durtal se smíchem. Ten dr. Johannes je velmi zvláštní! Nemohu se ubrániti, abych na to nemyslí. Poslyš, věříš upřímně v zázračnost jeho léčení?

— Jsem věru nucen tomu věřit; nepověděl jsem ti vše, neboť lékař, který něco podobného vypraví, připadá šíleným; nuže, věz, tomu knězi se daří nemožná léčení.

Seznámil jsem se s ním, když ještě náležel k pařížskému duchovenstvu právě při jednom z jeho léčení, z nichž, přiznávám se, ničeho nechápu.

Služka mé matky měla velkou dceru, která byla ochromena na rukou a na nohou, trpěla bolestným prsním neduhem a vyla bolestí, jakmile se jí někdo dotkl. Přišlo to na ni, neznámo proč, jedné noci; byla skoro už dvě léta v tom stavu. Propuštěna byvši jako nevyлéčitelná z lyonských nemocnic, přišla do Paříže, dala se léčiti v La Salpêtrière, odešla, aniž kdo věděl, co jí schází, a aniž jí nějaký lék mohl ulehčiti. Kteréhosi dne mluvila se mnou o knězi Johannesovi, který, pravila, vyléčil lidi tak churavé, jako byla ona. Nevěřil jsem z toho ani slovu, ale jelikož tvrdila, že onen kněz nepřijal nikdy peněz, neodvrátil jsem ji od jejího úmyslu, aby ho navštívila, a ze zvědavosti jsem ji doprovázel, když se vydala na cestu.

Posadili ji na židli a ten drobný, živý, čilý kněz ji vzal za ruku. Položil na ni jeden, dva, tři drahé kameny, kámen za kamenem, pak jí klidně řekl: Slečno, vy jste obětí příbuzenského učarování.

Měl jsem velkou chuť se smáti.

— Vzpomeňte si, pokračoval, vy jste jistě před dvěma lety, ježto jste ochromena od té doby, měla rozepří s některým z vašich příbuzných.

Byla to pravda, ubohá Marie byla bez příčiny obžalována z krádeže kapesních hodinek, pocházejících z odkazu, tetou, která přísahala, že se jí pomstí.

— Zůstala vaše tetu v Lyonu?

Přisvědčila.

— Není to nic zvláštního, pokračoval kněz; v Lyoně je mezi lidem mnoho felčarů, kteří znají čáry, prováděné na venkově; ale upokojte se, ti lidé nejsou nebezpeční. Jsou dětmi v tom umění, přejete si tedy, slečno, abyste se uzdravila?

A když přisvědčila, pokračoval tiše: — Nuže, to stačí, můžete odejti.

Nedotkl se jí, nepředepsal jí léku. Vyšel jsem, jsa přesvědčen, že je ten mastičkář buď šprýmařem, anebo šilencem, ale když za tři dny na to mohla ona dívka pohybovat rukama, necítila už bolesti a za týden mohla chodit, musil jsem se vzdát zdání; navštívil jsem opět toho thaumaturga, našel jsem pravou cestu, jak bych mu mohl býti prospěšným, a tak počaly naše styky.

— Ale jakých prostředků používá?

— Počne jako farář arský modlitbou; na to vyvolá nebeská vojska, zlomí kouzelné kruhy, zapudí, „zařadí“ jak praví, Duchy Zla. Víím dobře, že je to neuvěřitelné a že, mluvím-li o moci toho člověka se svými kolegy, usmívají se povzneseně anebo mi uvedou cenný argument, který vynalezli, aby vysvětlili uzdravování, jež prováděl Kristus anebo Panna. Spočívá v tom, že se působí na obraznost chorého, že se mu vsugeruje vůle se uzdravit, že se přemluví, že jest úplně zdrav, že se hypnotizuje tak v bdělém stavu, že se zkroucené údy narovnají, rány zmizí, že se plíce souchotinářů vyplní, rakoviny se promění v mírné bolesti a slepci prohlédnou! A toť vše, co našli, aby popřeli nadpřirozenost jistých způsobů léčení! Člověk se vskutku otáže sám sebe, proč nepoužívají sami oné metody, je-li tak jednoduchá!

— Ale, což jí nepoužili.

— Ano u některých nemocí. Byl jsem sám přítomen pokusům, jež konal dr. Luys. Věřu, je to podařené! V Charité byla ubohá dívka, ochromená na obou nohou. Uspali ji, vyzvali ji, aby povstala, nadarmo sebou pohybovala. Pak ji dva lékaři uchopili pod rameny a ona v bolesti klesla na své mrtvé nohy. Musím ti říci, že nemohla chodit a že ji, když ji několik kroků takto vláčeli, opět uložili, aniž dosáhli nějakého účinku?

— Ale, což neléčí dr. Johannes bez rozdílu všechny, kdož trpí?

— Ne, zabývá se pouze nemocnými, stíženými učarováním. Prohlašuje se neschopným uzdravit ostatní, jež mohou vyléčiti lékaři. Jest odborníkem v ďábelských nemocech; ošetřuje obzvláště šilence,

kteří jsou podle něho většinou, uhranutými, duchy posedlými a tudíž spánku a sprchám odolávajícími lidmi.

– A jak používá těch drahokamů, o nichž jsi mi vyprávěl?

– Dříve než ti odpovím, musím ti prozatím vyložit smysl a vlastnost těch kamenů. Neřeknu ti nic nového, povím-li ti, že Aristoteles, že Plinius, že všichni pohanští učenci jim přisuzovali léčivé a božské vlastnosti. Podle nich achát a karneol rozveselují; topas utiňuje; jaspis léčí nemoci vysílení; hyacint zapuzuje nespavost; tyrkys brání úpadku sil anebo mírní jej; ametyst přemáhá opilost.

Katolický symbolismus se zmocňuje také drahých kamenů a vidí v nich emblémy křesťanských ctností. Pak představuje safír duševní vzlety; chalcedon lásku k bližnímu; sarder a onyx cudnost; beryl vyjadřuje obrazně teologickou vědu; hyacint pokoru, kdežto rubín uklidňuje hněv a smaragd posiluje neochvějnou víru.

A pak magie... a des Hermies vstal a vytáhl ze své skříně na knihy, drobný svazeček, vázaný jako modlitební knížka, a ukázal Durtalovi jeho titul.

Četl na první stránce: *Přirozená magie, která tvoří tajemství a záznaky přírody, sebraná ve čtyři knihy Neapolanem Janem Baptistem Postou. A dole: Paříž u Mikuláše Bonfous, rue neuve Nostre-Dame, u štítu svatého Mikuláše, 1584.*

– Pak, pokračoval des Hermies, listuje v té staré knize, propůjčuje přirozená magie anebo spíše prostá terapeutika té doby drahým kamenům nové vlastnosti, poslouchej.

Když byl napřed velebil neznámý kámen „Alectorius“, který činí svého majitele nepřemožitelným, když byl vytažen ze žaludku kohouta, který byl před čtyřmi lety vykleštěn, anebo vyňat ze žaludeční dutiny kuřete, poučuje nás Porta, že chalcedon dává vyhrávati pře, že karneol staví krvotok a „je dosti prospěšný ženám, které trpí nepravdělnou čmýrou“, že hyacint chrání před bleskem a vzdaluje mory a jedy, že topas krotí náměsíčnost, že je tyrkys prostředkem proti melancholii, čtyřdenní horečce a srdečním chorobám. Tvrdí konečně, že safír chrání před strachem a zachovává údy při síle,

kdežto smaragd, zavěšený na krku, chrání před padoucníci a rozpadne se, jakmile osoba, která jej nosí, pozbude cudnosti.

Jak vidíš, neshodují se starověk, křesťanství, věda XVI. století velmi o specifických vlastnostech každého kamene; skoro všude se výklady, více méně nesmyslné, rozcházejí.

Dr. Johannes přehlédl tyto výklady, osvojil si a zamítl některé z nich; konečně přijal sám nové významy. Podle něho léčí ametyst dobře opojení, ale zejména mravní opojení, pýchu, rubín staví pohlavní roznicení, beryl upevňuje vůli, safír povznáší myšlenky k Bohu.

Věří celkem, že každý kámen odpovídá nějakému druhu nemoci a rovněž nějakému druhu hříchu; tvrdí, že jakmile se nám podaří chemicky vyloučiti činné prvky drahých kamenů, budeme mít nejenom léčivé, nýbrž též ochranné prostředky proti mnoha nemocem. V očekávání, že se ten sen, který se může zdát poněkud ztřeštěným, uskuteční a že chemičtí brusiči učiní konec našemu lékařství, používá drahocenných kamenů, aby sestavoval diagnózy uhranutých.

— Jak to?

— Tvrdí, že, položí-li se ten nebo onen kámen na ruku anebo na chorou část učarovaného, proudí fluidum z kamene, který drží v prstech a poučuje ho. Vyprávěl mi při té příležitosti, že jednoho dne vešla k němu dáma, jíž vůbec neznal a která trpěla od svého dětství nevyléčitelnou nemocí. Nebylo lze dostati od ní přesných odpovědí. Každopádně neobjevil stopy po nějakém učarování, když byl vyzkoušel skoro všechnu řadu svých kamenů, vzal lapis-lazuli, který odpovídá podle něho hříchu krvesmilstva; položil jí jej na ruku a ohmatal jej.

— Vaše nemoc, pravil, je následek incestu. — Ale, odpověděla ona, nepřišla jsem k vám, abych se zpovídala; — a konečně doznala, že ji otec znásilnil, když byla ještě nedospělou. To vše je nesrovnalé, v rozporu se všemi přijatými myšlenkami, skoro šílené, ale nicméně stojíme tu před faktem: Ten kněz uzdravuje nemocné, jež my ostatní lékaři pokládáme za ztracené.

– Takže by byl jediný astrolog, který nám zůstává v Paříži, podivuhodný Gévingey, zemřel bez jeho přispění, ale ať je tomu jakkoli, musíš uznati, že se to zdařilo. Ale jak je, k čertu možno, že císařovna Eugenie objednala u něho horoskopy?

– Vždyť jsem ti to vyprávěl. V Tuileriích se zabývali velmi za císařství magií. Američan Home byl tam uctíván jako Bůh, kromě svých spiritistických sedánek vyvolával u toho dvora podzemní duchy. To se mu špatně vyplatilo jednoho dne. Kterýsi markýz ho požádal, aby mu dal spatřiti svou mrtvou ženu. Home jej přivedl k lůžku v kterémsi pokoji a zanechal ho o samotě. Co se přihodilo? Jaké strašlivé fantomy, jaké Ligeie²⁸ vyvstaly z hrobu? Jisto jest, že ubožák klesl, zasažen bleskem u nohou postele. Tento případ přinesl nedávno *Figaro* podle nepopíratelných zpráv.

Ó! Nelze si zahrávati s věcmi záhrobí a příliš popírati Duchy zla. Znal jsem kdysi bohatého starého mládence, který byl zblázněn do okultních věd. Stal se předsedou teozofické společnosti v Paříži a napsal dokonce knížku o esoterické doktríně ve sbírce „*Isis*.“ Jenomže se nechtěl jako Péladanové a Papusové spokojili se přesvědčením, že nic neví a odebral se do Skotska, kde řadí satanismus. Tam navštívil muže, který za peníze zasvěcoval do satanských tajemství a učinil pokus. Uzřel toho, kterého Bulwer Lytton nazývá v *Zanoni* „strážcem na prahu tajemství“? Nevím, ale je dokázáno, že omdlel hrůzou a vrátil se vyčerpán a polomrtev do Francie.

– K čertu! zvolal Durtal. Není vše růžové v tom řemesle; ale vstoupíme-li na tu cestu, můžeme přece vyvolávat pouze duchy zla?

– Myslíš, že andělé, kteří poslouchají zde na zemi pouze světce, přijímají rozkazy prvního příchozího?

– Ale konec konců musí býti mezi Duchy Světla a Duchy Temnot jakýsi přechod, duchové ani nebeští, ani d'ábelští, prostřední, kteří na příklad provádějí tak smrdutá oslovství při sedáncích spiritistů.

---

²⁸ Ligeia – povídka E. A. Poea o zemřelé manželce, která se vrací ze záhrobí. Pozn. red.

— Kterýsi kněz mi řekl jednoho večera, že netečné, nestranné přízraky obývají na neviditelném a přirozeném území, na jakémsi ostrůvku, který obléhají se všech stran dobří a zlí duchové. Bývají více a více zatlačováni, na konec přejdou do jednoho neb druhého tábora. Pak přivedou okultisti, kteří nemohou ovšem přilákati anděly tím, že zaklínají ty přízraky, konečně duchy zla, chtějí-li, čili nic, ba nevědouce ani, pohybují se v satanismu. K tomu vlastně nyní směřuje spiritismus!

— Ano, a připustíme-li tu otřepanou myšlenku, že hloupé medium může probuditi k životu mrtvé, tím spíše nutno poznati stopu d'áblu v těch úkonech.

— Zajisté; spiritismus je mrzkostí, kamkoli se obrátíme.

— Ty tedy nevěříš vlastně v teurgii, v bílou magii?

— Ne, to je nesmysl! Je to pozlátko, jež slouží nevázacům jako jsou například Růžencoví bratři k tomu, aby zakrývali své hnusné pokusy černé magie. Nikdo se neodvažuje doznati, že je oddán d'áblu, v čem však jiném má spočívatí bílá magie přes krásné fráze, jimiž ji koření pokrytci anebo hlupáci? Kam má vésti? Ostatně církve, již by ona kmotrovství nedovedla oklamati, ztrácuje oba druhy těch magií.

— Ach! pravil Durtal, zapáliv si cigaretu, po chvíli mlčení, je lépe hovořiti o tom, než o politice anebo dostizích, ale jaký je to babylon! V co věřiti? Jedna polovina těch doktrín jest šílenstvím a druhá je tak tajuplná, že uchvacuje; dosvědčiti satanismus? Vskutku, to je velmi silné a to se může zdáti skoro jistým; ale pak, jsme-li logičtí sami se sebou, musíme věřiti v katolicismus, a v tom případě nezůstává nic než se modliti; neboť koneckonců nejsou buddhismus a ostatní kulty toho druhu dosti velké, aby mohly zápasiti s náboženstvím Kristovým.

— Nuže, věř.

— Nemohu; je v tom spousta dogmat, jež mne odstrašují a pobuřují!

— Nejsem si v té věci mnohým jist, pokračoval des Hermies a přece jsou chvíle, kdy cítím, že to přichází, kdy skoro věřím. Kaž-

dopádně pokládám za nesporné, že nadpřirozeno existuje, ať už křesťanské, čili nic. Popříti to, znamená popříti očividnost, znamená brouzdati se v žumpě materialismu, v pivní kádi volnomyšlenkářů.

— Mně je nicméně nepříjemno takto kolísati! Ach! Jak závidím Carhaixovi jeho silnou víru.

— Ty nejsi vyběračný, odpověděl des Hermies, ano, víra je hrází, lámající vlny života, jediným jezem, za nímž člověk, jenž ztroskotal, může v klidu uváznouti!

XXII

Jste spokojeni? otázala se matka Carhaixová. Pro změnu jsem přistavila včera hrnec a podržela jsem maso, takže dnes večer dostanete nudlovou polévku, salát ze studeného masa s uzenými slanečky a celerem, dobrou bramborovou kaši se sýrem a dezert. A pak okusíte čerstvého moštu, který jsme právě dostali.

— Ó! Ó! zvolali des Hermies a Durtal, kteří čekajíce na jídlo, ochutnali sklenku životního elixíru. Víte, paní Carhaixová, že nás vaše kuchyně navádí k hříchu labužnictví; půjde-li to tak dále, stanou se z nás jedlíci a břichopásci.

— Chcete žertovati! — Ale jak je to přece mrzuté, že Ludvík nepřichází.

— Někdo vystupuje po schodech, zvolal Durtal, který slyšel vrzati boty na kamenných schodech věže.

— Ne, to není on, pravila, otevřevši dveře. Je to krok pana Gévingeya.

A vskutku, vešel astrolog oděný svým modrým pláštěm, hlavu máje pokrytu svým měkkým kloboukem, pozdravil jako na divadle, přitiskl ke klenotům svých hrubých pracek prsty přítomných a otázal se, kde je zvoník.

— Jest u tesaře. Dubové nosiče, na nichž visí velké zvony, rozštěpily se, takže se Ludvík bojí, aby se neprolomily.

— Kýho d'asa.

— Víte, jak dopadly volby? tázal se Gévingey a vytáhl svou dýmku a foukl do ní.

— Ne, v této čtvrti bude výsledek hlasování oznámen až večer, k desáté hodině. O hlasech ostatně nelze pochybovati, neboť Paříž ztrácí hlavu; generál Boutanger bude mít lehkou práci, toť jisto.

— Kterési středověké přísloví tvrdí, že když kvetou boby, objevují se blázni. Ale vždyť nejsme v té době.

Carhaix vešel, omluvil se, že se opozdil, a zatím co jeho žena přinesla polévku, obul si své přezůvky a odpověděl svým přátelům na jejich otázky.

— Ano, vlhkost prohlodala železné obruče a prohnulo dřevo. Trámy se prohýbají; je na čase, aby tesař zakročil; slíbil mi ostatně, že přijde docela určitě zítra se svými lidmi. Ať je tomu jakkoli, jsem rád, že jsem doma. V ulicích se vše točí kolem mne, blbnu, potácím se jako opilý; cítím se ve své kůži opravdu jen ve své zvonici anebo v tomto pokoji. — Podej mi to prosím, ženo, a nabral si celerového salátu, slanečků a hověziny, aby jej smíchal.

— Jak to voní! zvolal Durtal, vdechuje ostrou vůni slanečků. Jaké myšlenky ten parfém vzbuzuje! Vyvolává ve mně představu krbu, v němž praskají jalovcové snítky, v přízemí, jehož vrata hledí na velký přístav! Zdá se mi, jako by bylo kolo z dehtu a ze solných chaluh kolem těch zakouřených zlat a těch suchých rzí. Je to výtečné, pokračoval, okusiv toho salátu.

— Přinesu vám ještě. Jen co je pravda, pane Durtale, není těžko vás pohostiti, pravila žena Carhaixova.

— Bohužel! pravil zvoník, usmívaje se. Tělesně lze ho snadno uspokojiti, ale duševně! Vzpomenu-li si na ty bezútěšné aforismy předchozího večera! Modlíme se nicméně, aby ho Bůh osvětil. Poslyš, pravil náhle své ženě, budeme vzývati svatého Nolaska a svatého Theodula, kteří bývají vždy zobrazováni se zvony. Náleží poněkud k našemu oboru, svolí dozajista, aby byli přimluvěcími lidí, kteří uctívají je a jejich emblémy.

— Bylo by potřebí hrdých zázraků, aby bylo lze Durtala přesvědčiti, pravil des Hermies.

— Zvony je přece vykonaly, pronesl astrolog. Vzpomínám si, že jsem, nevím už kde, četl, že andělé zvonili umíráčkem ve chvíli, kdy umíral svatý Isidor v Madridu.

— A jest ještě mnoho jiných! zvolal zvoník; zvony vyzváněly samy od sebe, když svatý Sigisbert zpíval De Profundis nad mrtvolou mučedníka Placida; a když tělo svatého Ennemonda, biskupa lyonského, bylo hozeno od jeho vrahů do člunu bez veslařů a bez pla-

chet, zazněly rovněž, aniž jich kdo uvedl do pohybu, když mījela loď, unášená proudem Saony.

— Víte, nač myslím? pravil des Hermies, pohlédnuv na Carhaixa. Myslím si, že byste měl vypracovati objemnou sbírku legend anebo sepsati učený foliový svazek o heraldice.

— K čemu to?

— Ale poněvadž jste bohudík tak dalek své doby, tak vroucně milujete věci, jež ignoruje anebo jimiž opovrhne, že by vás to ještě více povzneslo! Vy jste, milý příteli, člověkem, kterého nikdy nepochopí generace, jež přijdou. Zvoniti, zbožňuje zvony a věnovati se zastaralým zaměstnáním feudálního umění anebo mnišským pracím o životech svatých, to by bylo něco dokonalého, tak mimo Paříž, tak úplně tam dole, tak daleko v dávných dobách!

— Žel! pravil Carhaix, jsem pouze ubohý člověk a nevím nic, ale ten typ, o němž sníte, existuje. Ve Švýcarsku, myslím, pracuje kterýsi zvoník už léta na heraldickém spise. Zůstává zvědět na příklad, pokračoval se smíchem, zdali jedno z těch zaměstnání neškodí druhému.

— A myslíte tedy, že povolání astrologa neupadlo ještě více, nebývá ještě více zlehčováno? pravil Gévingey s trpkostí.

— Nuže, jak vám chutná náš mošt, otázala se zvoníkova žena. Je trochu trpký, není-li pravda?

— Ne, má uličnickou chuť, ale lze vypít dobrý doušek, odpověděl Durtal.

— Ženo, dej na stůl bramborovou kaši, nečekajíc na mne. Zdržel jsem vás svými pochůzkami a hodina Anděla Páně je blízka. Nestaňte se o mne, jezte, já vás dohoním, až sejdu dolů.

A mezi tím, co její muž rozžítal svou svítilnu a vyšel z pokoje, přinesla žena na mise jakýsi koláč, pokrytý pestrou karamelovou kůrou, polévanou zlatým cukrem.

— Ó! Ó! zvolal Gévingey, ale to není bramborová kaše.

— Je — jenomže byla opečena v peci; — ochutnejte; dala jsem do ní všeho, čeho je potřebí, je asi dobrá.

Byla opravdu chutná a dávali najevo hlučně svou spokojenost; pak se odmlčeli; ježto nebylo možno, aby si rozuměli. Tohoto večera

zněl zvon silněji a jasněji. Durtal se snažil rozložit ten zvuk, jímž se pokoj zdál kymácti. Bylo v něm jakoby jakýsi příliv a odliv zvuků; napřed strašlivý náraz srdce na zvonovinu pláště, pak jakési drcení tonů, které se jemně roztlučené rozprašovaly, zaokrouhluje se; konečně zpětný náraz srdce, jehož nový úder připojil do bronzového hmoždíře jiné zvukové vlny, které drtil a odrážel rozptýlené věží.

Pak ustalo zvonění; brzy se to podobalo pouze vrčení ohromného kolovratu; několik krůpějí skanulo při pádu ještě pomaleji, a Carhaix opět vešel.

— Jaká podivná doba! pravil Gévingey zádušně; lidé nevěří už v nic a po všem sahají. Každého jitra se vynalezne nová věda; nyní vládne ta poštilost, jež nazývají pedagogikou, a nikdo už neče toho podivuhodného Paracelsa, který opět vše našel a vše stvořil! Povězte tedy nyní na svých sjezdech učenců, že podle toho velkého mistra je život výtažkovou krůpějí hvězd, že každý náš orgán je ve shodě s některou planetou a závisí na ní, že jsme tudíž výtahem božské sféry; řekněte jim přece, — a zkušenost to dosvědčuje, — že je každý člověk, zrozený ve znamení Saturna, melancholickým a lymfatickým, mlčelivým a samotářským, chudým a nicotným; že ta líná hvězda, zdoluhavá na své dráze, činí předem náchylným k pověrám a podvodům, že ovládá padoucníci a městky, zlaté žíly a malomocenství, že je — žel! — velkou dodavatelkou nemocnic a kázní, a ti dokázaní oslové, ti proslulí pedanti se vám vysmějí, pokrčí rameny.

— Ano, pravil des Hermies, Paracelsus byl z nejpodivuhodnějších praktiků okultního lékařství. Znal zapomenutá nyní tajemství krve, ještě nepoznané lékařské účinky světla. Hlásaje ostatně jako kabalisté, že se lidská bytost skládá ze tří částí, z hmotného těla, z duše a z perispiritu zvaného také astrálním tělem, pečoval obzvláště o to a působil na vnější a tělesnou schránku úkony, jichž nechápeme a jež upadly v zapomenutí. Ošetřoval rány, nepěčuje o tkanivo, nýbrž o krev, jež z nich vytékala. Tvrdí se dokonce, že léčil jisté nemoci.

— Dík svým hlubokým astrologickým vědomostem, pravil Gévingey.

— Ale, otázal se Durtal, je-li tak nevyhnutelno studovati vliv hvězd, proč si nehledáte žáků?

— Žáků! Ale odkud vzítí lidi, kteří se uvolí pracovati po dvacet let bez zisku a bez slávy? Neboť abyste dovedl postaviti horoskop, musíte býti dokonalým astronomem, znáti důkladně matematiku a musil jste se dlouho hrbiti nad nesrozumitelnou latinou starých mistrů! — A pak je zapotřebí také náklonnosti a víry, a s tím se už nesetkáte!

— Jako pro zvoníky, pravil Carhaix.

— Ne, poslyšte pánové, pokračoval Gévingey, onoho dne, kdy vznešené vědy středověku vzaly za své v soustavné a nevraživé netečnosti bezbožného lidu, nastal ve Francii konec duše! Nezůstává nám nyní, než založiti ruce a poslouchati nechutné návrhy společnosti, která se střídavě směje a hádá!

— Ale není třeba tak zoufatí; bude už lépe, pravila matka Carhai-xova smířlivým tónem, a nežli odešla, stiskla každému ze svých hostů ruku.

— Věky, pravil des Hermies, nalévaje vodu do kávové konvice, místo aby lid zušlechťovaly, přivádějí jej k úpadku, ohlupují jej! Vzpomeňte si na obležení, na Komunu, na nerozumná rdoušení, na hlučné a bezpříčinné nenávisť, na všechno šílenství špatně živeného, přes žízeň pijícího a ozbrojeného obyvatelstva! — Nevyrovná se na-prosto prostému a milosrdnému středověkému lidu! Vypravuj tedy, Durtale, jak se choval lid, když byl Gilles de Rais veden na hranici.

— Ano, povězte nám to, požádal Carhaix, ztracený se svýma velkýma očima v dýmu své dýmky.

— Nuže, jak víte, byl maršál pro neslýchané zločiny odsouzen, aby byl pověšen a zaživa upálen. Když byl po rozsudku přiveden nazpět do svého žaláře, obrátil se naposled s prosbou na biskupa Jana de Malestroit. Prosil ho, aby se přimluvil u otců a matek dětí, které tak krutě znásilnil a usmrtil, aby se uvolili býti přítomni při jeho popravě.

A ten lid, jehož srdce byl rozerval a vyplívl, vzlykal lítostí; viděl v tom ďáblem posedlém pánu už pouze ubožáka, který litoval svých

zločinů a byl hotov čeliti strašlivému hněvu svaté tváře; a v den popravy od devíti hodin z rána proudil dlouhým průvodem městem. Pěl žalmy v ulicích, zavázal se přísahou v chrámech, že se bude po tři dni postiti, aby se pokusil tímto prostředkem zajistiti klid duši maršálově.

— Jak vidíte, jsme daleko od amerického lynchového zákona, pravil des Hermies.

— Pak, pokračoval Durtal, přišel v jedenáct hodin pro Gillesa de Rais do jeho věznice a doprovodil ho až na louku biesskou, kde se tyčily pod šibenicemi vysoké hranice.

Maršál podpíral své spoluviníky, objímal je, zapřísahal je, aby velmi želeli a litovali svých zločinů, a bije se do prsou, modlil se k panně Marii, abych jich ušetřila, zatímco kněžstvo, venkované, lid, zpívali truchlivé a prosebné sloky *Písně zemřelých*.

*Nos timemus diem judicii
Quia mali et nobis conscii
Sed tu, mater summi concilii
Para nobis locum refugii
O Maria!
Tunc iratus Iudex...*

Ať žije Boulanger!

Z mořského příboje, stoupajícího z náměstí Saint-Sulpice vznesly se k věži táhlé výkřiky: Boulange! Lange! Pak se ozval chraptivý, nesmírný hlas, hlas prodavače ústřic, postrkovače káry, který přehlušil ostatní, ovládl všechna volání slávy a zařval znovu: Ať žije Boulanger!

— Jsou to výsledky voleb, jež ti lidé vyvolávají před radnicí, pravil výsměšně Carhaix.

Všichni na sebe pohlédli.

— Toť je lid dneška! pravil des Hermies.

— Ach! Nejasal by takto vstříc učenci, umělci, ba i kdyby ta nadpřirozená bytost byla světcem, zamumlal Gévingey.

— Ale činíval to přece ve středověku!

— Ano, ale byl prostším a méně hloupým, navázal des Hermies. A pak, kde jsou světci, kteří jej zachránili? Nelze toho dosti zdůrazňovati, kněží mají nyní puklá srdce, nestálé duše, mozky, jež se obnažují a vyprchávají! — Anebo je to ještě hůře; světélkují jako hnilyby a nakazí stádo, jež jím bylo svěřeno; jsou kanovníky Docry, satanizují!

— Uvází-li člověk, co toto století pozitivistů a ateistů vše převrátilo, mimo satanismus, jehož nedovedlo ani na krok zatlačiti!

— Je to vysvětlitelno, zvolal Carhaix, satanismus je buď zapomenut anebo neznám; otec Ravignan dokázal, myslím, že největší silou ďáblou bylo, že nabyt moci, aby se dal zapřít.

— Bože! Jaké smršti neřestí dují na obzoru! zamumlal smutně Durtal.

— Nikoliv, zvolal Carhaix, ne, neříkejte toho! Zde dole je vše v rozkladu, vše mrtvo, ale tam nahoře! Ach! Přiznávám, výlev Duha svatého, příchod božského Parakléta dává na sebe čekati! Ale texty, které ho ohlašují, jsou zjeveny; budoucnost je tedy zaručena, úsvit bude jasný!

A se sklopenýma očima a sepjatýma rukama se vroucně modlil.

Des Hermies povstal a učinil několik kroků pokojem.

— To vše je velmi dobré, zamumlal; ale toto století si tropí bláznů z blahoslaveného Krista; zamožuje nadpřirozeno a plije na ně. Kterak tudíž možno doufati v budoucnost, kterak si představit, že budou čistí potomci, zplození ze smrdutých měšťáků této nečisté doby? Táži se u sebe, co budou takto povznesení, činiti v životě?

— Budou činiti, co činili jejich otcové, co činily jejich matky, odpověděl Durtal; budou si plniti střeva a očišťovati si duši podbříškem.

Joris Karl Huysmans

Tam dole

Edice E-knihovna

Překlad Otakar Levý

Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala **Městská knihovna v Praze**

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání

Verze 1.0 z 5. 10. 2017

ISBN 978-80-7587-180-0 (epub)

ISBN 978-80-7587-181-7 (pdf)

ISBN 978-80-7587-182-4 (prc)

ISBN 978-80-7587-183-1 (html)